

**T.C.  
EGE ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
Türk Dünyası Edebiyatları Anabilim Dalı**

**ÇAĞDAŞ BULGARİSTAN TÜRKLERİ  
EDEBİYATININ ANALİTİK BİBLİYOGRAFYASI**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Meral MERT**

**DANIŞMAN : Yard. Doç. Dr. Metin ARIKAN**

**İZMİR - 2007**

## İÇİNDEKİLER

<b>ÖNSÖZ</b> .....	I – II
<b>GİRİŞ</b> .....	1
I. Bulgaristan Türklerinin Tarihi ve Kültürü .....	1
II. Bulgaristan Türkleri Edebiyatı'nın Tarihi Gelişimi .....	9
<b>I.BÖLÜM ELİMİZDEKİ KAYNAKLARIN TANITIMI</b> .....	<b>19</b>
1.1 Bulgaristan'da Yayınlanan Eserlerin Tanıtımı .....	19
1.1.1 Kitaplar .....	19
1.1.2 Makaleler .....	83
1.1.3 Gazeteler .....	86
1.1.4 Dergiler .....	92
1.2 Türkiye'de Yayınlanan Eserlerin Tanıtımı .....	97
1.2.1 Kitaplar .....	97
1.2.2 Makaleler .....	111
1.2.3 Gazeteler .....	118
1.2.4 Dergiler .....	123
1.3 Bulgaristan'da ve Türkiye'de Yayınlanan Eserlerle İlgili Yapılan Çalışmalar .....	130
1.3.1 Kitaplar .....	130
1.3.2 Makaleler .....	135
<b>II. BÖLÜM ÇAĞDAŞ BULGARİSTAN TÜRKLERİ EDEBİYATI'NIN</b>	
<b>BİBLİYOGRAFYASI</b> .....	<b>152</b>
2.1 Kitaplar .....	152
2.2 Makaleler .....	164
2.3 Gazeteler .....	166
2.4 Dergiler .....	167
<b>SONUÇ</b> .....	<b>168</b>
<b>BİBLİYOGRAFYA</b> .....	<b>170</b>
<b>ÖZGEÇMİŞ</b> .....	<b>178</b>
<b>ÖZET</b> .....	<b>179</b>
<b>İNGİLİZCE ÖZET (ABSTRACT)</b> .....	<b>180</b>

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum Çağdaş Bulgaristan Türkleri Edebiyatının Analitik Bibliyografyası adlı yüksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Meral MERT

## ÖNSÖZ

Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma döneminde yapılan 1877/78 Türk-Rus Savaşı'ndan sonra Bulgaristan toprakları Osmanlı'dan ayrılmış ve bu topraklarda kalan Türkler, Bulgaristan Türkleri olarak adlandırılmıştır.

Bu çalışmada Bulgaristan Türklerinin tarihi, kültürü ve edebiyatı ile ilgili bilgi verilerek 1944'ten günümüze kadarki döneme ait eserler tanıtılacaktır ve bu dönemdeki Bulgaristan Türkleri Edebiyatının gelişimi gösterilmeye çalışılacaktır. 1944'ten sonraki dönem ele alınacaktır; çünkü bundan önceki dönem yeterince araştırılmamıştır ve elimize o dönemi tanıtabileceğimiz bir kaynak geçmemiştir.

Bu çalışmada, 1944'ten sonra Bulgaristan'da ve Türkiye'de yayınlanmış olan ve bizim Çağdaş Bulgaristan Türkleri Edebiyatı olarak adlandırdığımız dönemde yayınlanmış olan kitap, gazete, makale ve dergilerden bazıları incelenmiş ve onlarla ilgili bilgi verilmiştir. Tanıtılan eserlerin çoğu kütüphaneden edinilmiştir; çünkü halkın elindeki eserler dönem dönem toplanmış, yakılıp yok edilmiştir.

Elimize geçen kaynaklardan da görülüyor ki Türkçe eserlerin basımının yapılmasına izin verilmediği dönemler olmuştur. Bu sebepten dolayı bazı dönemlerle ilgili az sayıda eser tanıtılmıştır.

Bu çalışma temelde iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Bulgaristan ve Türkiye'de yayınlanan Bulgaristan Türklerinin yarattıkları eserler, bu eserlerle ilgili yapılan çalışmaların tanıtımı yer almaktadır. Tanıtılan eserlerin sıralaması eserlerin yayınlanmış yıllarına göre yapılmıştır. İkinci bölümde ise Çağdaş Bulgaristan Türkleri Edebiyatı'nın Türkçe veya Bulgarca olarak yayınlanmış eserlerinin bibliyografyası verilmiştir. Bibliyografyanın düzenlenmesi sırasında eserlerin basım tarihlerine göre bir sıralama yapılmıştır. Bibliyografyadaki bazı eserlerin basım tarihleri eksiktir; çünkü eserlerde belirtilmemiştir. Bu şekilde eksik bilgiler bulunan eserler bibliyografyanın sonunda verilmiştir.

Çalışmada, yapılan alıntıların bazılarında yazım ve noktalama yanlışları vardır, ancak bunlar alıntı olduğu için hatalar düzeltilmemiştir.

Çalışmada bazı özel isimlerin yazılışları farklıdır. Örneğin Kırcaali/Kırcaali, Sofya/Sofya gibi. İsimler eserde ne şekilde yazıldıysa ya da bahsedildiyse üzerinde değiştirme yapılmadan, orijinal halleriyle verilmiştir. Bu durum bibliyografya kısmı için de geçerlidir.

Bu çalışmamızla Bulgaristan Türkleri Edebiyatı'nın 1944'ten sonra yayınlanan eserlerindeki içerik, konu, bakış açılarını ve bunların gelişim ve değişimlerini göstermeye çalıştık. Umarım bu çalışma Bulgaristan Türkleri Edebiyatı ile ilgilenenlerin başvurabilecekleri bir kaynak olur.

Bu çalışmanın hazırlanması sırasında birçok kişinin yardımı olmuştur; ama öncelikle bana bu çalışmayı yapma imkânı tanıyan sayın Prof. Dr. Fikret Türkmen'e teşekkürü bir borç bilirim.

Tez konumu belirlemede ve izleyeceğim yol hakkında bana yardımcı olan, ihtiyacım olduğunda her zaman yanımda olan tez danışmanım Yard. Doç. Dr. Metin Arıkan'a desteği için teşekkür ederim.

Beni bu günlere getiren ve bu çalışma sırasında da maddi manevi desteğini esirgemeyen aileme ve araştırmalarım sırasında bana yardımcı olan herkese teşekkür ederim.

## GİRİŞ

### I. Bulgaristan Türklerinin Tarihi ve Kültürü

“Bulgaristan yaklaşık 8.5 milyon nüfuslu bir balkan ülkesidir. Nüfusunun ekseriyetini Türk, Pomak Türkü, Makedon, Sırp, Gagavuz, Ulah, Rum, Tatar, Çingene, Yahudi, Ermeni, Rus vs. azınlık grupları oluşturmaktadır.”<sup>1</sup>

110 900 km<sup>2</sup>'lik yüzölçümüne sahip olan Bulgaristan'da Türkler, yaklaşık 2 milyonluk nüfuslarıyla en kalabalık azınlık durumundadır.

Bulgaristan'a yerleşen Türkler, Osmanlı devleti döneminde ve Osmanlı devleti döneminden önce de bu topraklara yerleşmişlerdir.

Osmanlılardan önce Tuna boyu ve Balkanlara yerleşen Türkler Orta Asya'dan göç eden ve Karadeniz'in kuzeyinden gelen Şamanist Türkler olmuştur. Bu Türklerin akımı MS 4. yy'da başlar. Bulgaristan topraklarına yerleşen ilk Türkler Hunlar olmuştur. Hunlardan sonra sırasıyla Avarlar, Bulgarlar, Peçenekler, Oğuzlar (Uzlar), Kumanlar bu topraklara yerleşmişlerdir.<sup>2</sup>

“Orta Asya'dan, Hazar denizi ve Karadeniz'in kuzeyini takip ederek Balkanlara gelen Türk kavimlerinin göçü devam ederken IX-XIII'üçüncü yüzyıllarda Bizans devlet yöneticileri de bir taraftan İslavların ve diğer taraftan Latinlerin Batı Trakya ve Rodoplar ile Makedonya eyaletleri üzerinde ciddi bir hâkimiyet kurmalarını önlemek için Anadolu'dan Babek'i ve Çepniler'in, bilhassa Konya'nın bazı kesimlerinden birçok Türkmen kabilelerini gayet tavizkar tekliflerle bu yörelere iskân ettirdikleri bilinmektedir.”<sup>3</sup> “Aynı görüş Bulgar Bilimler Akademisi'nin 1964 yılında yayınladığı “Bulgar Diyalekt Atlası” adlı eserinde tekrar dile getirilmektedir. Bu ilmi eserde de P. Deliradev'in belirttiği gibi, Anadolu Türklerinin Rodoplara iskânı XI-XIII'üncü yüzyıllar arasında Bizans'lılar tarafından İslavların güneye inmelerini önlemek için gerçekleştirildiği ifade edilmektedir. Anadolu Türk kavimlerinin Teselya ile Makedonya ve Rodoplar bölgelerine ilk çıkış tarihi olan 1065 yılında 55–60 bin kişilik bir topluluk

<sup>1</sup>Hüseyin Memişoğlu; Bulgaristan'da Türk Kültürü, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1995, s.7

<sup>2</sup> Bu paragrafta anlatılanlarla ilgili daha fazla bilgi için bk. age, s. 9–19

<sup>3</sup> Hüseyin Memişoğlu, age, s.19–20

halinde oldukları Bizans kroniklerinde de teyit edilmektedir. Bundan sonra Batı Anadolu'yu fetheden Aydınoğulları, Saruhan oğulları ve Karesi beyleri donanmaları ile Ege denizini geçerek Balkanlar'a birçok akınlar düzenlemişlerdir.”<sup>4</sup>

“Görülüyor ki, Anadolu Türkmen gruplarının ilk iskân bölgesi her ne kadar Vardar havzası ve Teselya dolayları ise de, zamanla onlar Selanik, Pirin Makedonya'sı ve Rodoplara yayılmaya başlamışlardır.”<sup>5</sup> “Anadolu'dan göç eden Müslüman Türkler, Rodoplar, Makedonya, Trakya, Deliorman, Dobruca bölgelerinde yaşayan Türk kavimleri (Peçenekler, Kumanlar vb. ) arasında İslamiyet'in yayılmasında da etkin rol oynamışlardır. Ayrıca bu Müslüman Türk gruplarının hareketleri sırasında birçok Türkmen Babası, Şeyh, Derviş ve Abdal gibi İslam dininin misyonerleri durumunda olan kimseler bu bölgelere gelip İslam'ın propagandasını yapmışlardır.”<sup>6</sup>

“Güneydoğudan; yani Anadolu'dan, gelen Türklerin Bulgaristan'a yerleşmesi, Osmanlıların Balkanları fethetme hareketi ile yoğunluk kazanmıştır. Bulgaristan'ın Osmanlı hâkimiyetine girmesi Murad Hüdavendiğer (1360–1389) zamanında başlamış ve Yıldırım Bayezid (1389–1402) döneminde tamamlanmıştır. 1363 yılında Filibe, 1364'te Eski Zağra, 1371'de Yanbolu, Kornobat ve İhtiman, 1382'de Sofya, 1388'de Pravadi, Şumnu, Varna ve nihayet 1393'te başkent Tırnova fethedilmiştir. Kosova savaşında (1338) şehid edilen Sultan Murad'dan sonra tahta geçen oğlu Yıldırım Bayezid Bulgaristan'ın tümünü (1396) fethederek Osmanlı Devletine kazandırmıştır.”<sup>7</sup>

“Osmanlı Türklerinin buralara yerleşmeleri iki şekilde olmuştur. Bunlardan birincisi, ilk fetihler sırasında Anadolu'daki yakın (Balıkesir, Manisa ve havalisi gibi) yörelerden, Balkanlarda yeni alınan yerlere, devlet eliyle göçmenlerin nakledilmesidir. İkincisi ise, fetihlere gönüllü olarak, kendi aşiret kuvvetleriyle beraber katılan Gazi Alp Eren'ler ve canları pahasına ganimet malı elde etmek için gaza niyetine gelen aşiretlere mensup yiğitlerden bir kısmının alınan kalelere muhafız olarak bırakılması veya diğer kısmının arzu ettiği yerlere yerleştirilmesi olmuştur. Ayrıca göçmenlerin öncüsü olan, Türklük şuuruyla İslâmiyeti yayan, kolonizatör Türk Dervişleriyle, tekkelerin ve çeşitli tarikatların faaliyetleri de Balkanların Türkleştirilmesi ile iskânına büyük katkıda

---

<sup>4</sup> Hüseyin Memişoğlu, age, s.21

<sup>5</sup> Hüseyin Memişoğlu, age, s.22

<sup>6</sup> Hüseyin Memişoğlu, age, s.23

<sup>7</sup> Hüseyin Memişoğlu, age, s.24-25

bulunmuşlardır. Şunu da derhal belirtmek gerekir ki, Anadolu Türklerinin Bulgaristan'a ve diğer bölgelere yerleşmesi muayyen bir devrede ve muayyen bazı hadiseler üzerine vuku bulmuş bir göç hareketi değildir. Bu göçler zaman zaman olmak üzere Osmanlı oğullarının Doğu Trakya'yı zaptetme teşebbüslerinden önce başlamış ve senelerce sistemli bir şekilde devam etmiştir. XIV. asırda Bizans krallarına yardım maksadıyla Trakya'ya geçen Anadolu beyliklerine mensup kuvvetlerin bir kısmı buralarda kaldığı gibi, Osman oğullarının Gelibolu yarım adasını fethetmeleri üzerine birçok Türk göçmeni de iskân için Trakya'ya nakil olunmuştur. Fetihten sonra hicret ettirilen ilk göçmen kabileleri 1356–1357 yıllarında Süleyman Paşa zamanında Karesi vilayetinden getirilip Gelibolu yarım adası ile bunun kuzey kısmına iskân edilmişlerdir.”<sup>8</sup>

“Bulgaristan'daki Türk kültürü, Türk boyları ve kavimleri bu topraklar üzerine akın etmeye başladıkları dönemden itibaren filizlenmeye başlar fakat Bulgaristan Türk kültürü asıl olarak Osmanlı Türklerinin bu topraklara yerleşmesi ile olur. Bu dönemde Bulgaristan'da yaşayan Türkler, dini karakter taşıyan eserler, epigrafik anıtlar, iktisadî ve içtimaî hayatla ilgili eserler, kültür ve eğitimle ilgili eserler meydana getirirler.”<sup>9</sup>

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Bulgaristan'da yaşayan Türkler diğer halklarla aynı sayıda, hatta bazı bölgelerde nüfus olarak onlardan üstün durumdaydılar. Yüzyıllarca süren bu durum Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş dönemine girmesi, Balkanlar'da toprak kaybetmeye başlaması ile bozulur.

Düşmanları çok olan Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıflamasını fırsat bilenler onun bu kan kaybından yararlanarak ona savaşlar açarlar. Bu savaşlardan biri de 1877/1878 Türk-Rus Savaşı'dır. Bu savaş Bulgaristan'da yaşayan Türklerin kaderini değiştirecek olan savaştır.

“Türk tarihinde *Doksanüç Harbi* olarak da bilinen 1877/1878 Türk-Rus Savaşı, Rusların tarihleri boyunca Türklere açmış oldukları savaşların onuncusu oluyordu. Rumeli'de bir *Bulgar devleti* kurmakla tarihî emellerinden birinin daha gerçekleşebilmesi için, Batılı büyük devletlerle de varılan anlaşmadan sonra, Ruslar Türkler'e savaş açar. 16 Haziran 1877 yılında Rusların Tuna nehrini geçmesiyle Osmanlı devletinin Rumeli topraklarını kaybı başlamış olur. Savaş aylarında Tuna

---

<sup>8</sup> Hüseyin Memişoğlu, age, s.25-26

<sup>9</sup> Daha fazla bilgi için bk. Hüseyin Memişoğlu, age, s. 43-88



boylarından Edirne'ye kadar Rumeli toprakları, büyük insan felâketinin bir sahnesi olmuştur. Katliamlarla birlikte Türkler evlerinden barklarından, doğup büyüdüğü topraklarından kopararak göçe zorlanmışlardır. Önceki Türk-Rus savaşlarından, çok iyi bir ön hazırlık ve Bulgarların da savaş boyunca Rus ordusuna her türlü yardım ve desteği sağlamasıyla ayrılan ve Bulgar tarihçilerin ifadesiyle “*kendi ortamında*” yürütülen bu savaş, Rumeli'yi yerinden oynatmış, Rumeli Türkünün de günümüze kadar devam etmekte olan ürpertici faciasının başlangıcı olmuştur. *Moskof muharebesi* Rumeli'yi bozguna uğratmış ve Bulgaristan Türkleri bunu *Büyük Bozgun* olarak isimlendirmişlerdir. Milletimiz: “*Anadolu'nun salgını, İstanbul'un yangını, Rumeli'nin bozgunu*” diyerek tarihimizin bu acı sayfalarını, bir deyim haline getirmiştir. Savaşı kaybeden Osmanlı devleti, 3 Mart (19 Şubat) 1878 tarihinde Yeşilköy Antlaşmasını imzalamak zorunda kalır. Çok geçmeden de *Berlin Antlaşması* imzalanır. Temmuz 1878 tarihinde imzalanan *Berlin Barış Antlaşması* sonucu Rumeli'nin Tuna Vilâyetinde bir *Bulgar Prensiği*, Edirne Vilâyetinin Filibe (Plovdiv) ve İslimye (Sliven) sancakları üzerinde de imtiyazlı *Doğu Rumeli* kurulur. Berlin Antlaşmasıyla yeni bir kavram da ortaya çıkar - Bulgar Prensiği sınırları içinde kalan Türklere bundan böyle *Bulgaristan Türkleri* denmeye başlar. Berlin Antlaşması Bulgaristan Türklerinin haklarını, özgürlüklerini garantiye almıştı. Hukuken azınlık durumuna getirilmiş Türklerin can ve mal güvenliğine bakılacaktı. Ancak tam tersi oldu. Rusların planlamış oldukları *nüfus ve toprak ihtilâli*, Savaş aylarında ve Geçici Rus İdaresi zamanında tamamlanamamıştı. Bunu Bulgarlar tamamlayacak ve Türkleri bu yerlerden söküp atmak için her türlü yönteme başvuracaklardı.”<sup>10</sup>

“Yeni politik ve sosyal bir ortamda yaşamak zorunda kalan Türk azınlığı kurumlaşmaya başlıyor. Oluşturduğu kültürel ve dinsel kurumların yardımı ve çabalarıyla kimliğini koruyup geliştiriyor. Kısa denilecek bir zaman bölümü içinde dini kurumlar ayakları üzerine kaldırılarak genişletiyor. Cemaat-ı İslamiye encümenlikleri, müftülükler ve şeriat mahkemeleri çalışmaya başlıyorlar. Neki vakıflar tüm mal-mülklerini geri alamıyorlar. Kültürel kurumlara gelince, her şeyden önce özel Türk okulları faaliyete geçiyor, yeni ilkokul ve rüşdiyeler açılıyor.

---

<sup>10</sup> Hayriye Süleymanoğlu Yenisoy; Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, Cilt: 8, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997, s. 13

Bu okullarda öğretim ilk yıllarda eskiden kurulmuş talim-terbiye sistemi üzerine gerçekleştiriliyor. Bu durum hemen hemen Balkan Savaşı öncelerine kadar sürüyor. Daha sonra dünyevi ve dini dersler arasındaki oran değiştirilerek daha olumlu bir denge kuruluyor. Yavaş yavaş sınıf sistemine geçiliyor. Bulgaristan Türklerinin kültürel gelişiminde basın da önemli rol oynuyor. 1878–1908 döneminde Bulgaristan'da 44 gazete yayınlanıyor. Bunların 25-i Genç Türklerin görüşlerini yansıtıyor. Bölge haklarının yüzbinlerce kurban verdiği Balkan Savaşları (1912 ve 1913 y.) Bulgaristan Türklerinin durumunu son derece kötüleştiriyor. Çarpışmalar esnasında ve açlıktan birçoğu hayatını kaybediyor. Birkaç yüzbin Türk Bulgaristan'dan koparılarak başka devletin sınırları içine alınıyorlar. Balkan savaşlarında Pomak müslümanlar çok sıkıntılı yaşıyorlar. Bunlardan 200 bini zorla hıristiyanlaştırılıyor. Böylesine bir baskı Türkleri ve öteki müslümanları direnişe itiyor. Güney Balkanların belirli bölgelerinde, özellikle Batı Trakya'da Türk cumhuriyeti kurularak hükümetler oluşturuluyor. Birinci Dünya Savaşı döneminde Türkiye ve Bulgaristan arasındaki çelişkiler ve gerginlik azalıyor. Ama Türk azınlığının sosyo-ekonomik durumu daha da kötüleşiyor. Birinci Dünya Savaşından İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar süren dönemde Bulgaristan Türklerinin tarihsel gelişimi çok çelişkili. Bu azınlığının durumu iktidardaki değişiklikleri izliyor. Genellikle demokratik nitelik taşıyan Bulgaristan Çiftçi Birliği iktidarı döneminde Türk azınlığı kültürel alanda önemli bir atılım yapıyor. Çiftçi Birliği hükümetinin mali desteği ile Türk okullarında öğretim ve eğitim düzeyi yükseltiliyor. Birçok yeni okul açılıyor. Nüvvab'ın açılması da bu yıllara rastlar. Öte yandan Çiftçi Birliği Türk azınlığının temsilcilerine yerel ve merkezi devlet kurumlarında görev alma olanağı sağlıyor. Al. Stamboliyski'nin Çiftçi hükümeti Türkiye ile ilişkileri normalleştirebilmek için gerekli koşulları hazırlıyor. Sgovoristlerin<sup>11</sup> hükümeti ile Türkiye bir dostluk antlaşması imzalıyorlar. Antlaşma ve ona ek Tutanakta, Bulgaristan Türk azınlığına Nöy Antlaşması'nın içerdiği tüm yurttaş, politik, kültürel ve dini hakların sağlanacağı belirtiliyor. Benzeri bir ikili antlaşmada ilk defa Bulgaristan Türkleri bir azınlık topluluğu olarak nitelendirildiği anlaşılıyor. Neki sgovoristlerin oluşturduğu otoriter rejim söz

---

<sup>11</sup> Aleksandır Stamboliyski'nin içinde yer aldığı partinin adı.

konusu haklardan yararlanabilmek için gereken önkoşulları sağlamıyor. Dahası da var. Giderek Türk azınlığının haklarını kısıtlamaya başlıyor. Geçen asrın 20. yıllarında ve 30 yılların ilk yarısında Türk azınlığının eski kültür, eğitim, dini ve toplumsal örgütlerinin güçlenmesiyle birlikte bazı yeni dernekler de kuruluyor. Bu dönemde müslüman kurumları dini işlevlerle birlikte ulusal işlevlerini de sürdürüyor; ama artık Türk topluluğunun tüm sosyal ve kültürel yaşamını yönlendirecek durumda değildirler. Türklerin ulusal bilincini geliştirme hareketini aslında Türk Öğretmenler Derneği yönetiyor. Bu dernek Atatürkçülüğün ulusçuluğunu ve devrimciliğini kabullenerek Bulgaristan Türkleri arasında uygulamaya çalışıyor. Öğretmenler, öğretim sistemiyle birlikte tüm kültür ve yaşamın her alanında yenilikler yapma doğrultusunda çaba harcıyorlar. Özellikle yeni müfredat programları ve öğretim yöntemleri uygulamaya çalışıyorlar. Atatürkçülüğü Kültür-Eğitim ve Spor Dernekleri Birliği “Turan”da benimseyerek uygulamaya çalışıyor; ama “Turan”ın platform ve eylemlerinde bazı aşırı ulusçuluk eğilimleri de beliriyor. Bununla birlikte, pantürkizm, ideolojisi ve pratik çalışmalarında hâkim duruma gelemiyor. Bulgaristan Türk aydınları arasında beliren fikir ayrılıkları 1929 da Birinci Ulusal, Kültür ve Hayri Türk Kongresi'nin toplanmasına neden oluyor. Kongre özel Türk okullarının, dini kurumların durumunu değerlendirip belirli kararlar alıyor. Bulgar hükümetlerinin bu kararları gerçekleştirme doğrultusunda hiç bir işlemden bulunmamasına rağmen, Kongre Türk azınlığının tarihinde önemli rol oynuyor. Zira onun başlıca sorunlarını belirleyip Bulgar ve dünya kamuoyuna duyuruyor. 19 Mayıs 1934 tarihinden sonra oluşturulan otoriter-monarşik rejim Bulgaristan Türklerinin tarihinde çok olumsuz rol oynuyor. Rejimin faşizan eğilimleri azınlıklar arasında uyguladığı politikada açıkça belirginleşiyor. Azınlıkların bu arada Türk azınlığının siyasal, kültürel ve sosyal hakları son derece kısıtlanıyor. Devletin yasama ve yürütüm organlarında Türklere yer verilmiyor. Türk okullarının 2/3 kapatılıyor, yayın hayatına son veriliyor. Benzeri kısıtlamalar sonucu Türkler, sosyal ve kültürel alanda gelişme şöyle dursun en azından on yıl geri dönüyorlar. XX yy. ortalarına doğru Bulgaristan tarihinde radikal bir dönem oldu. 9 Eylül 1944 tarihinde yapılan devrim sonucu Stalinci totaliter bir rejim oluşturuldu. Totaliter sosyalizm döneminin

ilk yıllarında bazı iç ve dış faktörlerin etkisiyle Türk azınlığına belirli ölçüde kalkınma olanakları sağlandı. Özellikle 50. yıllarda birçok yeni okul açıldı, birkaç gazete yayın hayatına atıldı, 3 Türk tiyatrosu çalışmaya başladı. Yerli Türk edebiyatı yeni ürünler vermeye başladı. Böylece kültürel alanda çok önemli bir atılım yapıldı. 60. yılların başlarında Bulgaristan Komünist Partisi azınlık politikasında radikal bir dönüm yaptı. “Bulgar halkıyla bütünleşme” adı verilen yeni politika gereğince Türklerin etnik, kültürel ve dinsel hakları kısıtlanmaya başladı. Türk okullarının tümü ve gazetelerin de birçoğu kapatıldı. Dine karşı yürütülen savaşım daha da yoğunlaştırıldı. Türk gelenek ve göreneklere horlanmaya başlandı. Benzeri işlemler, hele de Pomak ve Rom (Çingene) müslümanlarının adlarının değiştirilmeye başlaması Türkler arasında tedirginlik yarattı, bazı gruplar direnişe geçti. Öte yandan kitlesel bir göç umudu doğdu. Bu durum karşısında iktidar geçici bir zaman “bütünleştirme” politikasını yumuşatmayı yeğ buldu; ama bu çok uzun sürmedi. 70. yılların başlarında “uyanış süreci” adı verilen zorla ulusal kimlik değiştirme politikası devreye sokuldu. Böylesine ırkçı bir politikaya başvurmanın başlıca nedeni, iktidarın ülkenin demografik yapısında beliren olumsuz eğilimleri önlemeyi becerememesidir. Aslında asimilasyon niteliği taşıyan yeni politika ayrı ayrı azınlık toplulukları arasında çeşitli biçimde uygulanmaya başlandı. Daha 70'li yılların başlarında Pomak ve Romların adları değiştirildi. Türklerin ise etnik, kültürel ve dinsel özelliklerini ortadan kaldırma yeltenişinde bulunuldu. Okullarda Türk dili okutulmaz oldu. “Yeni Işık - Nova Svetlina” gazetesi ile “Yeni Hayat - Nov Jivot” dergisi dışında öteki Türkçe yayınlar yasaklandı. Adı geçen gazete ve dergideki yazıların da 2/3 bulgarca olarak yayımlanıyordu. Türk törelerini sözümlerine ona sosyalist törelerle değiştirme yeltenişinde bulunuldu... 1984 y. sonlarında ve 1985 başlarında zorla ulusal kimlik değiştirme politikası doruğa ulaştı. Birkaç ay içinde Bulgaristanlı tüm Türklerin adları zorla değiştirildi. Devlet başkanı Todor Jivkov'un yönetimindeki bir grubun kordine ettiği kampanya sonucunda Bulgaristan'da 850 bin Türk resmi belgelere yeni adlarla kayd edildi. Bu sonuca total bir administratif ve psikolojik baskı aracılığı ile ve zor kullanılarak ulaşıldı. Birçok köy ve kasabada polis ve ordu bölükleri silah kullandı, birçok insan öldürülüp yaralandı. Binlerce türk hapsilere ve temerküz

kamplarına gönderildi. Öte yandan geniş bir propaganda kampanyası yürütülerek Bulgaristan ve dünya kamuoyu yanıltılmaya çalışıldı. Baştan Türkler pasif direnişe başvurdu, kendi aralarında Türkçe konuştu, eski adlarını kullanarak gizlice gelenek ve törelere bağlı kalmaya çalıştı. Bununla birlikte yer yer illegal direniş grupları da belirdi. 1989 ilkbaharında Türklerin direniş hareketi yoğunlaştı, Bulgaristan'da oluşan demokratik hareketle birleşti. Bu ortak hareket, totaliter rejimi yeni demokratik bir politik sistemle değiştirmeyi amaçlıyordu. Demokratik dünya kamuoyu Bulgaristan Türklerinin bu direniş hareketini manen destekledi. Kuşkusuz, en büyük destek Türkiye'den geldi. Yeni oluşan politik ortamda T. Jivkov ve güruhu asimilasyon yerine etnik arındırma politikasını devreye soktu. Baştan birkaç bin Türkü Batı Avrupa ülkelerine sürgün etti. Sonra da Bulgar-Türk hududunu açık ilan ederek yüzbinlerce Türkü göçe zorladı. Asimilasyon ve zorla göç politikası çok ciddi sosyo-ekonomik, etno-psikolojik ve politik sorunlar doğurdu. Her şeyden önce Bulgar ulusu ile Türk azınlığının arasını açarak etnik gerginlik yarattı. Öte yandan, sosyo-ekonomik bunalımı derinleştirdi, uluslararası alanda Bulgaristan'ı yalnızlığa sürükledi. Ve eninde sonunda nesnel olarak totaliter rejimin iç çelişkilerini derinleştirerek onun çöküşünü süratlandırdı.”<sup>12</sup>

1989 Kasım ayında Bulgaristan'da rejim değişikliği oldu ve ülke demokrasi ile yönetilmeye başlandı. Bu tarihten sonra Bulgaristan'da yaşayan Türkler, öncesine nazaran rahat bir nefes aldılar (Türk partisi kurdular, okullarda seçmeli ders olarak Türkçe okuma imkânları oldu, Türk isimlerini geri aldılar...); fakat Bulgaristan'da azınlık durumunda olan Türklere uygulanan psikolojik ve sosyal baskılar gizli ve açık olarak sürdürülmeye devam etmiştir.

---

<sup>12</sup> İbrahim Yalimov; İstoriya na Turskata Obştnost v Bılgariya, Sofya, 2002, s. 522-526

## II. Bulgaristan Türkleri Edebiyatı'nın Tarihi Gelişimi

“Bulgaristan Türklerinin edebiyatı, Rumeli Türk edebiyatının bir devamı olarak iki yönde gelişmesini sürdürür. Bir yandan sözlü halk edebiyatı vardır, öte yandan da bir yazılı edebiyat vardır. Sözlü edebiyat, kendi özelliğinden dolayı Rumeli topraklarında yüzyıllar boyunca Rumeli Türklerinin yaratmış oldukları sözlü edebiyat geleneklerini Bulgaristan Türkleri sürdürebilmiş ve yeni koşullarda yaratılan eserlerle bu sözlü edebiyatı daha da zenginleştirebilmişlerdir. Bulgaristan Türkü yeni efsaneler ve yeni destanlar yaratarak gönlünü avutmuş, karanlık günlerinde kendine teselli bulmuştur.”<sup>13</sup>

Bulgaristan Türklerinin edebiyatını yazılı ve sözlü edebiyat olarak iki kolda incelenebilir.

### 1. Bulgaristan Türklerinin Sözlü Edebiyatı

Bulgaristan Türklerinin sözlü edebiyatı atasözü, mani, bilmece, tekerleme, türkü, destan, fıkra, efsane, masal gibi edebî ürünlerle varlığını sürdürmüştür.

Bulgaristan Türklerinin sözlü edebiyat ürünleri, Bulgar edebiyatının sözlü edebî ürünlerini büyük ölçüde etkilemiştir. Bu konuyla ilgili bilim adamları birtakım araştırmalarda bulunmuşlardır. Bilim adamları Bulgar edebiyatı ve Bulgaristan Türklerinin sözlü edebiyat ürünleri arasında kıyaslamalarda bulunmuşlar, bu çalışmalarıyla ilgili kitaplar yayınlamışlardır. Bu çalışmalar sırasında Türk sözlü ürünlerini derlemeleri de yayınlanmıştır.

Bulgaristan Türk aydınları folkloru 1944'ten önce ilgi göstermeye başlamışlar ve 1950'lerde bir hayli malzeme toplanarak oldukça zengin bir arşiv oluşturulmuştur.

Türk folkloruna olan ilgi 1952–1953 eğitim öğretim yılında Sofya Üniversitesi'nde Türkoloji Anabilim Dalı'nın açılmasıyla artmıştır. Bu dönemde yapılan araştırma ve derlemeler sayesinde birkaç yıl içinde Sofya Üniversitesi'nde, Bulgar Bilimler Akademisi Etnografya Enstitüsü'nde, Eğitim Bakanlığı'na bağlı “Halk Eğitimi” Yayınevinin Türkçe Kitaplar Şubesi'nde, “Eylülcü Çocuk” gazetesinde zengin bir arşiv oluşturulmuştur.

---

<sup>13</sup> Hayriye Süleymanoğlu Yenisoy; age. , s.35

Sofya Üniversitesi'nde Türk gençlere Türk folkloru dersi vermeye başlayan Riza Mollov'un ve onun öğrencilerinin çabalarıyla derlenen Bulgaristan Türklerinin sözlü edebiyat ürünleri, Riza Mollov'un 570 sayfalık bir monografisiyle ilk kez incelemeye sunulmuştur; ancak eserin yayınlanmasına izin verilmemiştir. Aynı durum Hayriye Memova-Süleymanoğlu'nun Güney Bulgaristan Türk Folkloru ve Kriçim Türklerinin Folkloru isimli iki eserinin ve Salih Baklacı'nın Türk-Bulgar Atasözleri Paralelleri isimli kitapların da başına gelmiştir.

Yaşanan bu tarz olaylar yüzünden Türk folkloru ile ilgili başlamış olan araştırmalar sadece birkaç makalenin yayımlanmasıyla sınırlı kalmıştır.

1990'dan sonra Bulgaristan Türklerinin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde folklor araştırmaları yapan ekipler kurulmuş ve folklor ürünleri "Hak ve Özgürlük", "Filiz" gibi gazetelerde yayımlanmıştır.

UNESCO, 1996 yılını Nasreddin Hoca yılı olarak ilan etmiştir. Bu vesile ile Sofya'da Nasreddin Hoca konulu bir sempozyum düzenlenmiştir. Sempozyum sonucunda bildiriler Sofya'da dört cilt halinde yayımlanmıştır.

Ayrıca Kırcaali, Şumnu gibi şehirlerde Türk Edebiyatı ve Kültürü Dernekleri kurulmuş. Bu dernekler folklor alanında çalışmalar da yapmaktadırlar.<sup>14</sup>

## 2. Bulgaristan Türklerinin Yazılı Edebiyatı

"Bulgaristan Türklerinin yazılı edebiyatı 120 yıllık tarihi boyunca bir azınlık edebiyatı olarak Rumeli Türk Edebiyatı geleneklerini sürdürmeye çalışmış; ancak, ağır toplumsal koşullar yüzünden *sık sık durgunluk* hatta *suskunluk* dönemi yaşamıştır. Doksanüç Savaşı, sonra da Balkan Savaşının getirdiği büyük felâketler Bulgaristan Türkünün sözlü edebiyatında *ağıt*, *destan*, *efsane* şeklinde eserlerde dile getirilmişse de, yazılı edebiyatta bu konularda eserler yayımlamak kolay olmamıştır. Bir sanat eserinin yayımlanması ve okurlara ulaşabilmesi, Bulgar devletinin Türklere yönelik izlediği politikaya ve uyguladığı sansüre bağlı olmuştur. Bulgaristan Türklerinin yazılı edebiyatı bir-bütün olarak araştırılmamış, birçok sorunun açıklığa kavuşturulmasına geç başlanmıştır. Bu alanda ilk yazılara Türkçe çıkan Yeni Işık ve Halk Gençliği gazetelerinin 1948 tarihli sayılarında rastlıyoruz. Süleyman Hafızov, *Edebiyatımız* (Yeni Işık, Sayı 16, 1948), *Sağlam Esaslara Dayanarak Tenkit Edelim* (Yeni Işık, Sayı 52, 1948);

<sup>14</sup> Bu kısımda anlatılanlarla ilgili daha fazla bilgi için bk. H. S. Yenisoy, *age*, s. 35-37

Osman Sungur, *Edebiyata Dair* (Halk Gençliği, Sayı 5, 1948), *Edebiyat* (Yeni Işık, Sayı 39, 41, 42, 44, 45, 46, 48, 50, 1948) başlıklı yazılarla Bulgaristan Türklerinin sanat eserlerini değerlendirmeye çalışmışlardır. Bu yıllarda edebiyat ile ilgili yazılarda Hafız İslâm Ergin'in de imzası bulunmaktadır. Bulgaristan Türkleri edebiyatının bilimsel esaslara dayanarak araştırılması Rıza Mollov'un adıyla bağlıdır. Araştırmacı *Edebiyat ve Onun Davası - Eskiden Edebiyatımız Var mıydı?* yazısını Yeni Işık gazetesinin 1948 tarihli 49. sayısında yayımlamış ve 1949, 1950 yıllarında da şu başlıklarla yazılar yazmaya devam etmiştir: *Tenkit ve Tenkit* (Yeni Işık Sayı 7, 8, 1949), *Bulgaristan Türkleri Edebiyatı Üzerinde Bir İnceleme Denemesi* (Yeni Işık, Sayı 19, 1950), *Vatan Cephesi Devrinde Bulgaristan Türklerinin Beş Yıllık Edebiyatı* (Yeni Işık, Sayı 20, 21, 22, 23, 29, 1950) vb. Bu araştırmalarında R. Mollov başlıca iki konuyu işlemiştir:

Bir - İkinci Dünya Savaşından önce Bulgaristan Türklerinin edebiyatının var olduğunu kanıtlayarak şöyle yazmıştır: “9 Eylül (1944 yılı) öncesi edebiyatımız, ekseriya Türkiye edebiyatının tesiri altında kalmıştır; fakat inkişafında vatanımızdaki muayyen devrelere ait siyasî, ideolojik ve kültürel değişikliklerden kendisini alamamıştır. Türkiye realitesinde olmayan gelişmiş kapitalizm cemiyetindeki içtimai münasebetleri ve tipik düşünceleri, yazarları sınıf görüşüne göre aksettirmiştir. 9 Eylül'den sonraki edebiyatımızda da aynı hali görmekteyiz. Yalnız şu farkla ki Bulgaristan Türklerinin edebiyatı, 9 Eylül'den evvel kapitalizm zıddiyetleri yüzünden sağlam inkişaf raylara oturtulmayarak, zikzaklar kaydederek tekâmül etmiştir; fakat bu tarihten sonra onun için imkânlar büsbütün değişmiştir.”

İki - Bulgaristan Türkleri şiirinin beş yıllık (1945-1950) bir dönemde nasıl gelişebildiği konusunu işlemiş ve ilginç düşünceler ortaya atmıştır. R. Mollov'un edebiyata ilişkin yazıları *Edebî Makaleler (ilim ve Tenkit)* başlıklı kitabında (Sofya 1958) toplanarak yayımlanmıştır. 1950'lerde Yeni Işık, Halk Gençliği gazetelerinde Yeni Hayat Dergisinde Türk azınlığın edebiyatına ilişkin yazılar yazılmış, kimi sanatçıların eserleri ideolojik ve estetik açıdan değerlendirilmiştir.”<sup>15</sup>

Bu dönemde İbrahim Tatarlı “9 Eylül 1944'ten Sonra Bulgaristan Türklerinin Edebiyatı-Antologiya” ve “Bulgaristan Türkleri'nin Edebiyatı-Antoloji” adlı iki eser yayımlamıştır. Daha sonraki dönemlerde de Bulgaristan Türkleri edebiyatı ile ilgili

<sup>15</sup> H. S. Yenisoy, age, s. 38-39



olarak antolojiler yayınlanmaya devam eder. (Örneğin; Nimetullah Hafız ve Mehmet Çavuş'un antolojileri.)<sup>16</sup>

Bulgaristan Türkleri Edebiyatı kendi içinde dönemlere ayrılır, bu konuyla ilgili farklı tasnifler yapılmaktadır. Konuyla ilgili görüşlerden bazıları şöyledir:

Hayriye Süleymanoğlu Yenisoy;

“1. Bulgaristan devletinin kuruluşundan 1944 yılına kadar (1878–1944)

2. 1944 yılından 1989 yılının sonuna kadar

3. 1990 yılından günümüze kadar.”<sup>17</sup>

Sabri Alagöz;

“Birinci Dönem 1878-1944dönemi

İkinci 1944–1984

Üçüncü 1984–1989

Dördüncü 1989'dan bu yana”<sup>18</sup>

Yenisoy ve Alagöz bu tasnifleri Bulgaristan Türkleri Edebiyatı'nın geneli için yaparken Şaban Mahmudoğlu Kalkan Bulgaristan Türkleri Şiirini dönemlere ayırmıştır. Kalkan, Bulgaristan Türkleri şiirini şu üç döneme ayırır:

“Birinci dönem: 1878–1944

İkinci dönem: 1944–1984

Üçüncü dönem: 1985- günümüze kadar”<sup>19</sup>

Bulgaristan Türkleri Edebiyatı ile ilgili yapılan bu dönem ayırmalarından H. S. Yenisoy'un yaptığını temel alarak Bulgaristan Türkleri Edebiyatı'nın bölümlerini dönem dönem açıklayacağız. H. S. Yenisoy'un tasnifini esas aldık çünkü H. S. Yenisoy'un tasnifi Bulgaristan Türklerinin tarihine ve dolayısıyla Bulgaristan Türkleri

---

<sup>16</sup> Daha fazla bilgi için bk. H. S. Yenisoy, age., s. 39-40

<sup>17</sup> H. S. Yenisoy, age., s. 40. Bu tasnifleme Feyyaz Sağlam'ın Dünyada Türkçe ve Türk Edebiyatları kitabının 129. sayfasında ; Müzeyyen Buttanrı'nın Kaynak dergisinin Mayıs-Haziran 2005 sayısının 2-4. sayfalarında “Bulgaristan Türk Edebiyatı” makalesinde ve Yenisoy'un II: Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı, 1994, Ankara s. 275'teki “Bulgaristan Türkleri Edebiyatına Toplu Bir Bakış” makalesinde de yapılmıştır.

<sup>18</sup> Kaynak, Sayı: 22, Yıl: 5, s. 7

<sup>19</sup> Dönemler ve ayrıntıları için bakınız Ş. M. Kalkan, “Bulgaristan Türkleri Şiirine Târihi Bir Bakış 1-2”, Erciyes dergisi, Yıl:27, Sayı: 322, Ekim 2004, s. 4-6 ve Derya dergisi “Bulgaristan Türkleri Şiirine Tarihi Bir Bakış 1-2”, 2002 Mamuşa

Edebiyatının tarihine – Bulgaristan Türklerinde edebiyat yaşanan olayların ve dönemlerin etkisinde gelişmiştir - en uygun olan tasniftir.

“**Birinci Dönem:** Henüz araştırılmamış olup devir ile ilgili bilgiler oldukça kısıtlıdır. Bu dönemde pek çok yazar, şair göçlerle yurtlarını terk ettiğinden Bulgaristan Türk Edebiyatı büyük yaralar almıştır. 1922’de Nüvvap Medresesi'nin Şumen şehrinde açılmasına kadar bu edebiyatta önemli bir gelişme kaydedilmez. Türkiye’de öğretim gören Aliosman Ayrantok, Mehmet Behçet Perim, Oğuz Peltek, Zeki Tunaboşlu gibi yazar ve şairler, Nüvvap Medresesi'nden yetişen Mehmet Fikri, Osman Kılıç, Sabri Demir, Selim Bilal gibi yazar ve şairler ve Âşık Hıfzı, Hüseyin Raci Efendi, Mustafa Şerif Alyanak, İzzet Dinç, Mehmet Müzekkâ Con vb. Bulgaristan Türk Edebiyatının gelişmesinde önemli katkılar yapmışlardır. Süleymanoğlu'na göre Bulgaristan Türkleri edebiyatının ilk ürünü, Sofyalı Âşık Hıfzı'nın “Destan-ı Plevne Muharebesi”dir. Yazılan şiirlerin büyük çoğunluğu, Balkan Savaşlarının derin ıstıraplarını işler. Millî ruhu okşayan şiirlerin yanı sıra çocukların eğitim ve öğretimi, cehaletle savaş, yurt sevgisi, gurbetlik gibi konularda da yazılmıştır. Doksan üç Harbi'ni(1877–1878) konu alan Hüseyin Raci Efendinin *Tarihçe-i Vak'a-i Zağra'sı*, sanatçının Türkiye'ye göçünden sonra yayınlanmıştır. Sanatçının Balkan Savaşları'nı anlatan eserleri de vardır. Çarlık döneminde yazılan şiirlerde soyut bir anlatım tercih edilmiş olup daha çok çocuk ve gençlere seslenilmiştir. Bütün dönemlerde görüleceği gibi bu dönemdeki şairler de şiirlerinde göç olgusunu işlemişlerdir. Bulgaristan Türk aydınlarının Türkiye'ye göçü nedeniyle Bulgaristan Türk halkı, aydın zümreden yoksun kalmıştır. Türkiye'ye göç eden Ali Haydar Taner "*Beyaz Zambaklar Memleketinde*", Mehmet Behçet Perim "*Göçmen Kehmet*", Ali Kemal "*Alev ve Kül*", Ethem Ruhi Balkanlı "*Şehit Evlâtları*" gibi romanlarıyla Bulgaristan Türklerinin millî ruhunu, sosyal durumunu dile getirmişlerdir. 1930'lu yıllarda iktidara gelen Bulgar milliyetçilerinin zamanında Türk düşmanlığı had safhaya çıktığından zaten sınırlı sayıda Türkçe basılan gazete ve dergiler kapatılmış, şair ve aydınlar da tehdit ve baskılara maruz kalmışlardır. Bu durum, II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar sürmüştür. Bulgaristan Türk Edebiyatı 1944'e kadar bir dereceye kadar kendini korumuş olmakla beraber kayda değer çok büyük bir gelişme olmamıştır.

Mehmet Fikri, Türk gençleri için yazdığı bir şiirde şöyle diyor:

“Korkma yürü, ümidisin milletin  
Her manii yıkar, ezer himmetin...

...

Uyan, uyan...Bu girdaptan uzaklaş!  
İlerleyen milletlere koş, yaklaş!...”

Ahmet Şerifov, Türkiye'ye göç etmek zorunda kaldıktan sonra  
“Süleymaniye’de Secde” adlı şiirinde duygularını şöyle anlatıyor:

“Kaybedilmiş topraklardan geliyorum, İstanbul'um:  
Kucaklaşmak, birleşmek toprağına karışmak için.  
Yıllardır sana doğru bir hasret yolcusuyum:  
Utanç trenleriyle geldim, elimde bir bavul;”

**İkinci Dönem:** Bu devir, 9 Eylül 1944'te komünistlerin iktidara gelişiyle başlar. Dönemdeki köklü değişiklikler, kültür, sanat ve edebiyata da yansır. Dolayısıyla Türk azınlık edebiyatı da bu değişikliklerden uzak kalamaz ve devlet kontrolü ve desteğinde resmî ideolojinin propagandası niteliğinde gelişir. 1940'lı yıllarda kısa aralıklarla çıkan Türkçe gazete ve dergilerde de Bulgaristan halkının konuştuğu Türkçe'ye uymayan bir dil kullanılarak Bulgaristan Türklerinin dili bozulmak istenmiştir. Komünist devrinde Balkanların sadece Balkanlılara ait olduğu belirtilerek eskiden kalma izleri ortadan kaldırma çalışmalarına hız verilmiş, 1946'da Türk okulları devletleştirilmiş ve Türkçe dersler de kısmen kaldırılarak Bulgarca konulmuştur. Haftada sadece iki saate indirilen ve yabancı dil konumuna düşürülen Türkçe, sadece evlerde konuşulan dil durumuna düşürülmüştür. Giderek ağırlaşan şartlarda Bulgaristan edebiyatının düzenli bir şekilde gelişme göstermesi beklenemez.

İlk zamanlar Türk Edebiyatının etkisinde olan bu dönem edebiyatı, sonraları Sovyet ve Bulgar Edebiyatlarının etkisinde kalır. Şartlar nedeniyle yazar ve şairler gittikçe Sovyet ve Bulgar Edebiyatlarının etkisi altında kalırlar. İktidardaki komünist rejimi kitlelere daha çabuk ulaştırmak, ideolojisini yaymak ve konumunu sağlamlaştırmak için iletişim araçlarından yararlanmayı düşünmüş, komünist rejimini öven, destekleyen her çeşit yayma izin vermiştir. Bu arada yayınlanan Türkçe gazete ve dergilerin sayısı artmıştır. Politik de olsa 1945 sonrası Türkçe yayınların artması,

Bulgar Türklerinin genel kültür kalkınmasını sağlayan etkenlerdir. Bu dönemde Türk edebiyatı, Bulgaristan Türk sanatçılara dil, üslûp ve ifade zenginliği bakımından örnek olurken, Rus ve Bulgar edebiyatları da konu ve ideoloji açısından etkili olmuştur. 1950-1960 yıllarında sanatçı sayısında oldukça büyük bir artış görülür. Kadın sanatçılar da seslerini duyururlar ( Mefkure Mollova, Nadiye Ahmedova vb.).

Bulgaristan'daki iktidar, siyasî ve kurumsal olarak Sovyetler Birliğinin tecrübelerini uyguladığından Sovyetlerin önerileriyle bu yıllarda Azerbaycan hükümeti pek çok aydınını Bulgaristan'a göndermiştir. Çeşitli eğitim ve kültür kurumlarında hizmet vermiş olan Azerbaycan aydınları burada Türkçe ders kitaplarının yazılmasına yardımcı olmuş, Sofya Devlet Üniversitesinin çeşitli fakülteleriyle liselerde Türkçe dersler vermiş, Rusçuk, Şumnu, Hasköy müzikal tiyatro ekiplerine bilgi ve becerileri ile yardımcı olmuşlardır. 1960-1967 yılları arasında Türkçe yayınlanan kitap sayısında bir artış olmasına rağmen bu tarihten sonra sayı hızla düşmüştür. Türk kültürü adına ne varsa yok edilmeye, Türklerin adları değiştirilmeye çalışılmış, Türkçe yazmak bir yana Türkçe konuşmak bile yasaklanmıştır. Edebî türlerden başı çeken ve edebiyatın büyük bir bölümünü işgal eden şiir, bu dönemde daha da gelişmiştir. Şiir edebî tür olarak önde geldiğinden, hemen her okuyup yazan önce şiiri denemiştir. Bulgaristan Türk şiirinin birinci kaynağı klâsik Türk şiiridir. Bu şiir, Osmanlıda 1860'lı yıllarda devrini tamamladığı için daha sonra yaratılan Bulgaristan Türkleri şiirinde etkisi de doğal olarak çok olmamıştır. Bulgaristan Türkleri şiirinde sözlü geleneğe dayanan halk şiirinin ve halk kültürünün etkisi çoktur. Çünkü yazılı kaynaklara ve Türk şiirine ulaşma imkânı bulamayan şairler, bu kaynaklardan beslenmiş, dillerini bu tarz şiirlerde daha rahat kullanma olanağı bulmuşlardır. Dönemin başlarında daha çok sözlü halk şiirimizin tesiriyle yazılan şiirlerde kişisel bir özgünlük, lirizm ve yiğitçe anlatışlar görülmeye başlanmıştır. Folklor ve köylü bilinci üzerine kurulan edebiyatın etkisiyle köylü şiir akımı doğmuştur. Din, fazilet, ahlâk, çekilen sıkıntılar, göç, yurt sevgisi, Bulgaristan'ın doğal güzellikleri, tabiat, sevinç, keder, iyilik, kötülük gibi konular işlenmiştir. 1940'lı yıllarda ortaya çıkan pek çok Bulgaristan Türk şairinin genelde mesleği öğretmenliktir. Devlet politikasına ters düşerek mesleklerini kaybetmemek için güdümlü bir edebiyatı benimseyen bu şairler, çocukları hayata hazırlamak ve onlarda bir takım değerlerin gelişmesini sağlamak için

kısa çocuk şiirleri yazmışlardır. Bu nedenle çocuk edebiyatı Bulgaristan Türk Edebiyatında oldukça büyük gelişme göstermiştir.

Çocuk şiirlerine 1950'li yıllarda şahsî duygu ve düşünceler, tabiat, aşk, kadın konuları ilâve edilir. Baskılar sonunda Türkler millî varlıklarını koruyabilmek için şiirde folklorik unsurlara yer vermeye, gelenekten kopmamaya çalışırlar. Türkler, “öte” kelimesiyle simgeledikleri Türkiye, Türkiye sevgisi, zulme ve baskıya karşı isyanlar, göç, örf ve âdetlere bağlılık, hürriyet gibi temalarla şiirler yazarlar. Folklor ve köylü bilinci üzerine yazılan nesir türü eserlerin etkisiyle köylü şiir akımı da bu dönemde doğmuştur. Devrin şiirlerinde Bulgaristan'daki hâkim ideolojinin ve bakış açısının etkisinde bulunan bazı Cumhuriyet dönemi Türk şair ve yazarlarından Nazım Hikmet, Sabahattin Ali, Fakir Baykurt, Necati Cumalı, Fazıl Hüsni Dağlarca gibi yazar ve şairlerinin de Bulgaristan Türk şairlerini etkilediği görülmektedir.

Çağdaş Bulgaristan şairlerinin büyük bir kısmı Kırcaali, Silistre, Razgrad, Şumnu, Eskicuma yöresindedir. Bu şairlerin büyük çoğunluğu ağır baskılardan bunalıp “öte” dedikleri Türkiye'ye göç etmişlerdir. Bulgaristan Türklerinin var olma mücadelesinde büyük etkileri olmuştur.

Başlangıçta sadece şiir tarzında kendini gösteren bu edebî ürünlere 1950'den sonra nesir tarzında da güzel eserler katılır. Bu eserlerde köy konuları ele alınmış, halk masal ve hikâyelerine yakın bir anlayışta nazım-nesir karışık ürünler verilmiştir. (Salih Baklacişef vb.) Hikâye yazarların sayısı bir hayli kabarıktır. (Selim Bilâlof, Ömer Osmanof, Salih Baklacişef, Süleyman Gavazof vb.)

Roman yazarların sayısı sınırlıdır. 1962'de Sabri Tatov tarafından yazılan "*Gün Doğarken*" adlı roman, türünün en güzel örneğidir. Yazarın işçilik ve gazetecilik zamanındaki gözlem ve incelemelerine dayanarak yazdığı bu eser, Türk köylüsünün hayatını, alın yazısını, gelecek için umutlarını anlatır. 1965'te Halit Aliosman Dağlı "*Saçılan Kıvılcımlar*" adlı romanını yazar. Sabri Tatov'un 1967'de yazdığı "*İki Arada*" romanıyla "*Köyün Haymanası*" adlı uzun hikâyesi oldukça sevilmiştir. Uzun yıllar düşünce suçundan Bulgaristan hapisanelerinde mahkûm edilen ve sonunda Türkiye'ye göçen Ömer Osman Erendoruk'un bu yıllarda yazdığı "*Buruk Acı*" ve "*Uçurum*" adlı romanları ancak 1989'dan sonra Türkiye'de basılmıştır. Bu eserlerinde Bulgar komünist rejiminin Türkleri yok etme çabaları ve

buna direnen Türklerin benliklerini korumak için yaptıkları mücadeleleri anlatmaktadır.

Bu dönemde çocuk edebiyatı Ahmet Şerifov ve Nevzat Mehmetov ile devam ettirilmiştir.

Eleştiri türünde ilk örnekler 1950'li yıllarda görülür. 1960'lı yıllarda Türkçe yazılmış sanat eserleri üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır. Rıza Mollov, İshak Raşidov, Sabri İbrahimov vb.

1951-1958 yıllarında bazı kent ve kasabalarda piyesler ve Karagöz tipi sahne oyunları yazan ve çeşitli şarkılar besteleyen sanatçıların varlığından söz edilmektedir. Tiyatro eserlerinin de sayıları çoktur. Genelde tek perdelik yazılan bu eserlerin çoğu oynanmıştır. Yusuf Kerimov, İsmail Bekir, Sabahattin Bayramov, Sabri Tatov, İshak Raşitov vb.

Bulgaristan Türk mizah yazarları güldürü alanında da zor şartlarda ürünler vermiştir. Nasrettin Hoca, Bektaşî fıkralarına benzer türde fıkralar yazan Salih Baklaciiev'in *Veli Dayı* fıkraları oldukça sevilmiştir.

1970'e kadar ideolojik amaçla da olsa Reşat Nuri'nin "*Çalığışu*", H. Rahmi Gürpınar'ın "*İşitilmedik Bir Vaka*", Orhan Kemal'in "*Murtaza*", M. C. Anday'm "*Aylaklar*", Halide Edip'in "*Sinekti Bakkal*", Yaşar Kemal'in "*İnce Mehmet*", Fakir Baykurt'un "*İrazca'nı Dirliğ*" gibi romanlarla; Ömer Seyfettin, Memduh Şevket Esendal, Refik Halit Karay, Sait Faik, Sadri Ertem, Haldun Taner gibi hikayecilerin bazı eserlerinin Bulgaristan'da basılmaları Bulgaristan'daki Türklerin ana dillerini, örf ve âdetlerini korumalarında ve edebiyatlarının gelişmesinde önemli rol oynamıştır.

Bulgaristan Türk azınlık edebiyatının tarihi boyunca en çok sanatçının yetiştiği ve en çok Türkçe eserin yayınlandığı dönem olan 1950-1960'lı yıllardan sonra eser yayınlanmak bir yana, Türkçe konuşmak bile yasaklanmış, 1970'ten sonra şair ve yazarlara Bulgar dilinde yazma zorunluluğu getirilmiştir. Büyük göç sırasında Sabri Tatov, Ömer Osman Erendoruk gibi romancılarla, İslâm Beytullah Erdi, Ahmet Türkay vb. gibi hikayeciler Türkiye'ye göçmüşlerdir. Göçler hâlâ devam etmektedir.

Türk adlarını değiştirme operasyonu sırasında Bulgaristan Türkleri soykırıma uğramış, göçe zorlanmış ve bu korkunç dönem, 1989 yılı sonuna kadar sürmüştür.

Süleyman Yusuf Adalı'nın Bulgaristan Türkünün gördüğü zulme ayak direnişini anlatan bir manzum hikâyesi *Mestanlı Meydanı* başlığını taşımaktadır.

**Üçüncü Dönem:** 1989 Büyük Göç yılı olarak tarihimize geçmiştir. Bugün hâlâ bu göç devam etmektedir. Bulgaristan Türklerinin aydın zümresi oldukça azalmıştır. Kalan aydınlarımız kültür ve edebiyat geleneğini şüphesiz sürdürecektir. Jivkov devrinin sona ermesi ve suçluların cezalandırılmasıyla Bulgaristan Türkleri toparlanıp kültür ve siyasî bakımdan varlıklarını yeniden ortaya koymuşlardır. Sabri İbrahim Alagöz, Ali Bayram, Hüseyin Kocaman vb. gibi sanatçılar eserlerinden derlemeleri okuyucularına sunmuş olmakla beraber pek çok romancı maddî ve teknik zorluklar nedeniyle henüz eserlerini yayınlama olanaklarına kavuşmamışlardır.

Kemal Bunarciev, Yusuf Kerimov, Ahmet Tımışev vb. bunlardan birkaçıdır. İkinci dönemdeki güdümlülük bu dönemde görülmez. O dönemdeki yasaklı ve başka açıdan ele alman dil, din, özgürlük vb. konular, bugünkü sanatçıların da başlıca konularıdır.”<sup>20</sup>

---

<sup>20</sup> Müzeyyen Buttanrı, “Bulgaristan Türk Edebiyatı”, Kaynak, Mayıs-Haziran 2005, s. 2-4. Buttanrı'nın makalesi dışında konuyla ilgili daha geniş bilgi için başvurulabilecek kaynaklar: H. S. Yenisoy, Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi Cilt 8, 1997, Ankara, s. 40-46; İbrahim Tatarlı, Antologiya, 1960, s.7-28; Prof. Dr. Hüseyin Memişoğlu, Bulgaristan'da Türk Kültürü, Ankara 1995, s. 171-176

## I. BÖLÜM

### ELİMİZDEKİ KAYNAKLARIN TANITIMI

#### 1.1 BULGARİSTAN'DA YAYINLANAN ESERLERİN TANITIMI

##### 1.1.1 Kitaplar

- Niyazi Hüseyin Bahtiyar, **Plevne Mektubu (Esarettten Özgürlüğe)**; İstanbul1990, 80 s.

Kitabın kapağı sarı ve siyah renklerden oluşur. Siyah renkli çerçevenin içinde sarı renk ve o sarı rengin içinde de iki beyaz kutucuk yer alır. Kutucuklardan birinde kitabın yazarının adı ve kitabın adı, diğ erindeyse “ş iirler” yazısı yer alır.

Kitabın arka kapağında da siyah, beya ve sarı renkler kullanılmış tır. Burada ş airin vesikalık bir fotoğrafı ve ş airin özgür sanatla ilgili düş ünceleri yer alır.

Ş air, bu ş iir kitabını 93 Savaşı'ndan sonra ve özellikle 1985'ten sonra Bulgar zulmüne karşı yürütölen savaşlarda ş ehit düş en soydaşlarına ithaf ettiğ ini belirtmiş tir.

Kitabın 4 ve 5. sayfalarında kitapta yer alan ş iirlerin isimleri ve sayfaları verilmiş tir.

6-8. sayfalar arasında Mehmet Ç avuş imzalı, 20.9.1990 tarihli ve “Niyazi Hüseyin ve Ş iirleri” baş lığını taşıyan yazı yer alır. Bu yazıda Mehmet Ç avuş, hemş ehrisinin kısa bir biyografisinden sonra onun kitapları, bu kitaptaki ş iirleri ile ilgili düş üncelerini dile getirir. Mehmet Ç avuş ş iirlerin çoğ unda söyleş i havası olduğu, ş iirlerin Bulgaristan Türklerini yansıttığı görüş üdedir

Bu ş iir kitabında serbest yazılmış 51 ş iir yer alır. Ş iirlerin çoğ unun altında yazılış tarihleri verilmiş tir.

- Firdevs Mehmet- Berna İbrahim; **Aş k Manileri**, Firma “ESİ”, Sofya 1991, 49 s.

Kitap, kitabı hazırlayanların önsözü ile baş lar. Bu önsözde aş kın ne olup ne olmadığı üzerinde durulur, bunun için Saint-Exuperi'nin bir deyiş inden yararlanılır. Manilerin halk edebiyatımızın en çok kullanılan türleri olduğu vurgulanır ve genelde aş k, özleyiş gibi temaları işleyen manilerle nerelerde karşılaşılabileceğ imizin örnekleri verilir: Hıdrellez sabahlarında niyet çekerken, aş k mektuplarında.



Kitabı hazırlayanlar, kitapta yer alan manilerin yıllar önce Kırcaali Öğretmen Okulu'nda öğretmenlik yapan Hüseyin öğretmenin öğrencileri tarafından derlendiğini belirtirler. Kitabı hazırlayanlar, kitaba alınan manileri seçerken dikkat ettikleri hususları belirtirler ve teşekkürleriyle önsözü bitirirler.

Kitapta her sayfada beşer mani olmak üzere (11. s.-2, 15. s.-2, 27. s.-3 mani, bu sayfalar hariç.) toplam 222 aşk manisi bulunmaktadır.

Mani örneği (Sayfa 18, 2.mani):

Filibe yollarına  
Vara gele yoruldum  
Anne beni evlendir  
Bir güzele vuruldum

• Akif Mustafa Atakan; **Balkanların Sesi** (Eski Kültür Eserleri'nin Çağrısı), “Rodopi-Kırcaali” Yayın-Basım Evi, Kırcaali 2001, 39 s.

Kitabın üst kapağında, kitabın adının altında “Kırcaali Türk Okulu”nun bir fotoğrafı var. Kitabın arka kapağında ise Yard. Doç. Dr. Ünal Şenel'in kaleme aldığı Akif Atakan biyografisi yer almaktadır.

Kitabın ilk sayfalarında Akif Atakan'ın kurmuş olduğu “BALKANLAR” vakfının niçin ve nerede kurulduğu ile ilgili bilgi verilir. Vakıf, Atakan'ın 40 yıl boyunca topladığı 500 yıllık eski kitapları, belgeleri, eşyaları korumak, kollamak ve tanıtmak amacındadır.

“Son Çağrı” adlı bir metinle Atakan, kültür hazinelerine sahip çıkılması konusunda bir çağrıda bulunur ve ancak varlığımızı bu şekilde devam ettirebileceğimizi vurgular.

Kitabın 9 -13. sayfalarında Atakan hakkında söylenen sözler ve gazetelerde çıkan yazılar yer alır. Atakan'ın almış olduğu belge ve ödüllerden bahsedilir.

“Balkanlar'da Türk Kültürü” başlığı altında Balkanlar'daki Türk kültüründen örnekler verilir.

“El Yazma Kitaplar” bölümünde “Balkanlar” vakfı kütüphanesinde bulunan el yazması kitapların cetveli verilir. Kütüphanede, 1471-1700 yılları arasında 26, 1700-1800 yılları arasında 55, 1800-1900 yılları arasında 14 adet kitap olmak üzere toplam 95 el yazması kitap ( 34926 sayfa ) bulunmaktadır.

“Basma kitaplar” cetveli de verilir.

““*Balkanlar*” Vakfı Kütüphanesinde Eski Yazı ile Gazeteler” başlıklı bölümde yer alan gazeteler: Muvazene, Vazife, Balkan, Tunca, Türk Sedası, Ehali, Doğru Yol, Havadis, Sedai İslam, Medeniyet, Sebil el Reşad. Bu gazetelerle ilgili olarak basıldıkları yerler, abonelik koşulları, başyazarları vb. verilir.

Kitabın son on sayfasında fotoğraflar bulunur. Bunlar, kitap kapaklarına, kütüphaneye, camilere, mezar taşlarına, senetlere vb. farklı şeylere ait fotoğraflardır.

- Mümin Yusuf Akın; **Papatya Falı** ( Şiirler ), Kırcaali 2000, 79 s.

Bu kitap, 6 Temmuz 1948’de Bulgaristan’ın Karagözler belediyesine bağlı Keneler köyünde dünyaya gelen ve 13 Mayıs 1990’da ailesi ile birlikte İzmir’e göç eden öğretmen ve şair Mümin Yusuf Akın’a aittir.

Kitabın üst kapağı Atlan Akın’a aittir. Kapakta, tek boynuzlu atların ve bir kızın resmi yer almaktadır. Arka kapakta ise şairin yaşam öyküsü ve vesikalık fotoğrafı bulunmaktadır.

Kitabın ikinci sayfasında içindekiler ve “önemli not” yer alır. “Önemli not”, kitap için emeği geçenlere ithaf edilen teşekkür niteliğindeki kısa bir paragraftır. Üçüncü sayfadan itibaren şiirler, çiçeklerle süslenmiş çerçevelerin içinde yer alır.

“Papatya Falı”, şairin “Dünya Döndükçe” ve “Boncuk” (Çocuk Şiirleri) kitaplarından sonra yayınlanan kitabıdır. Kitapta 45 adet şiir yer alır. Bazı şiirlerin altında ya da üstünde o şiirin içeriğiyle bağlantılı olan siyah-beyaz resimler bulunmaktadır. Şiirlerin içeriğine bakıldığı zaman hemen hemen her türlü konunun, her temanın işlendiği görülür. Şair, bireysel konuların yanı sıra (Örn: evlenme isteği, kendinden kaçış...) , ulusal ( Örn: Ana dil, Türk, Türklük, Marmara depremi, toplumsal eleştiri...) ve evrensel konulara da (sevgi, aşk, dert, yağmur, deniz...) yer vermiştir.

Kitabın adı olan “Papatya Falı” aynı zamanda kitaptaki şiirlerden birinin adı. Bu şiirin altında da öbür şiirlerdeki gibi yazılış tarihi (bazılarında yeri de) yer alıyor. Şiir 13/09/1998 tarihinde yazılmıştır. Şiirde papatya falına bakarken papatyanın yapraklarını koparan bir kız eleştirilir. Sevginin ne olduğu üzerinde durulur ve “sevmiyor” çıktığı takdirde papatyanın suçunun ne olduğu sorusuyla şiir sonlandırılır.

Şair; bu kitapta eleştirileriyle, halk şiirine yakın söylemleriyle, hece-sözcük-dize tekrarlarıyla, hece ölçüsü ve serbest ölçüyü kullanarak zevkle okunabilecek şiirler yaratmıştır.

- Muharrem Tahsinof; **Çarıklı Filozof**, Narodna Prosveta, Sofya 1969, 100 s.

“Çarıklı Filozof” kitabının dış kapağı kahverengi renktedir. Kitabın ilk sayfalarından birinde “Çarıklı Filozof” yazısının altında “Mehmet Gerenli Şakaları” yazısı yer alıyor. Bu açıklama da bize kitabın içeriği hakkında ipucu veriyor. Muharrem Tahsinof bundan sonraki sayfada kitabı kardeşlerine ithaf ettiğini belirtmiştir.

Muharrem Tahsinof kitabın 7-10. sayfalarını kapsayan “İlkönce” başlıklı yazısında kitapla ilgili bilgiler vermiştir.

Gerenliler ailesi Tırgovişte sancağı Geren köyünden gelmişlerdir. Gerenli adı buradan gelir; fakat bu kitabın kahramanı Gerenliler ailesinden olmasına rağmen Yenice köyünde doğmuş ve büyümüştür. Asıl adı Mehmet’tir, üç oğlu ve bir kızı vardır. Gerenli yoksul bir adamdır, birçok farklı işte çalışmıştır. Gerenli yoksulluğuna rağmen hayatla dalga geçmesini bilmiştir. Çok nüktedan bir adam olan Gerenli 1941’de 53 yaşındayken kısa süren bir hastalık sonucunda ölmüştür.

Gerenli, çevresinde bulunan kişilerin statülerine ve kendisine olan yakınlık derecelerine göre şaka yaparmış. Yani iğneli sözlerini adamına göre söylemiş. Yazar, Gerenli’nin bu bakımdan “küçük bir Nasrettin” olduğunu belirtiyor.

Yazar, kitaba varyant niteliği taşımayan şakaların<sup>21</sup> alınmadığını belirtmiştir. Tahsinof, anlattığı şakaları olduğu gibi aktarmadığını; ama ne yaptıysa Gerenli’yi zedelememek için yaptığını belirtiyor. Yazar, şakaların anlatımları sırasında farklı zamanların kullanıldığını, kendisinin miş’li geçmiş zamanı (öğrenilen geçmiş zamanı ) kullanmayı uygun bulduğunu belirtmiştir

Muharrem Tahsinof, kitapta derlediği yazıların halk arasında “kaside, akabe, fikra...” gibi adlarla anıldığını; ama kendisinin “en kapsaklı”<sup>22</sup> olduğu için şaka demeyi uygun bulduğunu belirtiyor. Yazar, halk ağzında bu şakaların daha pek çoklarının

---

<sup>21</sup> Yazar, “fikra” değil de şaka ifadesini kullanmıştır.

<sup>22</sup> Yazar kapsamlı yerine kapsaklı sözcüğünü kullanmıştır. Bizler de aynen bu ifadeyi kullanmayı uygun gördük ve yazara ait ifade ve terimleri değiştirmeden tırnak içinde gösterdik.

olduğunu söylüyor ve “Görünürde birer gülmece –güldürmece sanılabilen bu şakalar, aslında sosyal unsurlarla yüklü birer ağız cevheridir.”, diyor.<sup>23</sup>

Kitapta uzunlu kısıtalı 145 Mehmet Gerenli fıkrasına yer verilmiştir. Yazarın belirttiğine göre yerellik ağır basmaktadır. Yazar, doğallığı henüz bozulmamış bu fıkralardaki özellikle yer ve kişi adlarının yüzde doksan beşinin gerçek olduğunu belirtmektedir.

Gerçekten yaşanmış olan; kültürümüzdeki varlığı, söyleyiş özellikleri bozulmadan ağızdan ağza aktarılarak sürdürülen; bölgenin gelenek ve göreneklerini bize yansıtan Muharrem Tahsinof’un derlemiş olduğu Gerenli şakalarından bir örnek (s. 43):

### Üç Yüz Yedi

Gerenli Razgrat’taki Koca Cami’nin önüne geçmiş, elleri böğründe minareyi seyredermiş. Oradan geçen Adaköy’lü Nasif:

-Ne bakıyorsun, Gerenli, diye sormuş.

Gerenli:

-Minareyin taşlarını sayıyorum, demiş.

Adaköy’lü gülmüş:

-E, ne kadar?

-Üç yüz yedi...

-Boştur o...

-İnanmazsan çık da say...

• İsmail A.Çavuşev; **Altın Petek, Bulgaristan Türklerinin Çocuk Şiiri**, Antoloji, Radar Print, Sofya 2001, 159 s.

Kitabın kapağı çok renklidir. Kapak; pembe, yeşil, turuncu, sarı, mavi renklerinin yer aldığı cıvıl cıvıl bir kapaktır. Kapağın kenarları küçük ve renkli çiçeklerle süslenmiştir.

Ön kapağın üstünde kırdaki bir yolda koşan üç çocuğun resmi görülüyor. Çocukların üstünde uçan beyaz güvercinler, onların üstünde de parlayan bir güneş ve gökkuşağı bulunmaktadır.

Arka kapakta İsmail A. Çavuşev’in vesikalık fotoğrafı ve biyografisi yer

<sup>23</sup> Daha geniş bilgi için bk. “İlkönce...”, s. 7-10

almaktadır.

Kitabın 3. sayfasından 29. sayfasına kadar İsmail A. Çavuşev'in "Bulgaristan Türklerinin Çocuk Şiiri" adlı yazısı yer alır. 1998'de Sofya'da yazılmış olan bu önsözün "Türk Dünyası Araştırmaları" dergisinde 2000'de basıldığı bilgisine yer verilmiştir.

İsmail A. Çavuşev yazısında şairlerin şiir örnekleri üzerinde durarak düşüncelerini açıklamaya çalışmıştır. Sonuç olarak Çavuşev, altmışlı yıllarda başarılı örneklerle ortaya çıkan Bulgaristan Türklerinin çocuk şiirinin giderek sönmeye yüz tuttuğunu söylemektedir.

Kitapta şiirleri yer alan şairler önce tanıtılmış daha sonra bu şairlere ait şiir örneklerine yer verilmiştir. En az şiirine yer verilen şair Hafız İslâm Ergin (2 şiir), en çok şiirine yer verilen şair ise Nevzat Mehmet Fuat'tır (32 şiir).

Antolojide çocuk şiirleri yer alan 28 şair şunlardır: Hasip Safvet, Mehmet Fikri, Hafız İslâm Ergin, Dinçer Haliç, Mulâzım Çavuş, Mehmet Murat, Nevzat Mehmet Fuat, Mehmet Çavuş, Niyazi Hüseyin Bahtiyar, Ahmet Şerif Şerefli, Ömer Osman Erendoruk, İshak Raşit, Latif Ali, İsmail A. Çavuş, Naci Ferhat, Celil Yunus, Turhan Rasi, Ali Bayram, Mustafa Keloğlan, Hüseyin Rasim Güler, Şaban Mahmut Kalkan, Aliş Sait, Leman İlyaz İzzet, İsa Cebeci, Mümün Bekir, Mustafa Çete, Latif Karagöz, Ali Durmuş.

• Mustafa Bayramali; **Şahin Yuvası, Öyküler**, Kırcalı "DIGA" Yayın Evi, Kırcalı 2004, 158 s.

Kitabın kapağı açık yeşil renktedir. Ön kapağın üstünde, ağaçlar, kuşlar, uzakta görünen evler bir de adam vardır. Bu resim bir karakalem çalışmasıdır.

Mustafa Bayramali Hasan'ın biyografisi arka kapakta yeşil üzerine beyazla yazılmış ve büyükçe bir vesikalıkla tamamlanmış olarak yer alır. Yazar, 1938 yılında Kırcalı ili Ardino (Eğridere) belediyesinin Halaç (Hallaç Dere) köyünde dünyaya gelmiştir. Hukuk eğitimi almış olan yazar halen Kırcalı'de avukat olarak görev yapmaktadır.

Yazar kitabın ilk sayfasında eşi Şükriye Hanım'a "en derin hürmetlerini" sunmuştur. Sonraki sayfada Ahmet Tecer'in köyden bahseden ünlü şiirinden bir dördlük verilmiştir. Bu sayfanın arkasında "Babam, Çarıkcı Mustafa oğlu, Hacı Bayramali anısına" yazısı yer alır.

Kitabın içindekiler kısmından sonra kimin tarafından yazıldığı belirtilmeyen önsöz yer alır. Önsözde belirtildiğine göre kitaptaki öyküler 1964-2004 yılları arasında kaleme alınmıştır.

Önsözde ve arka kapakta belirtildiğine göre kitaptaki öyküler birer derlemedir, gerçekten yaşanmışlardır ve hayal ürünü değildirler. Yine önsözde öykülerin çoğunun kısa, kahramanların sayısının az olduğu; öykülerin hepsinin Rodoplar'da geçtiği söylenir. Öykülerin konularının; dağının geçmişte çektiği çileler, çağın dağlara getirdiği yenilikler, totaliter rejimin insana yakışmayan tutumu, boşalan köyler, sönen ocaklar, kapanan okullar, sıla özlemi, demokrasinin getirdiği inanç ve vicdan özgürlüğü olduğu belirtilir.

Kitapta Mustafa Bayramalı'ya ait her biri 4-8 sayfa arasında değişen, her birinin altında yazılış yılı verilmiş olan 31 öykü bulunmaktadır.

- Sabri İbrahim Alagöz; **Gözlerim Duman Duman**, Şiirler, Sofya 1997, 112 s.

Renkli kapaktaki en dikkat çekici şey bir kalbin içinde yer alan doğa manzarası resmidir. Bu resimde; mavi gökyüzüne doğru yükselen geniş yapraklı ve iğne yapraklı ağaçlar, sarı ve kırmızı lâleler yer alır.

Ön kapağın iç kısmında Sabri İbrahim Alagöz'ün biyografisi yer alır. Buradaki bilgilere göre şair 6 Haziran 1937'de Krumovgrad (Koşukavak)'a bağlı Hisar köyünde doğmuştur. Kırcaali Türk Pedagoji Okulu'nu, Sofya Üniversitesi Şarkiyat Bölümü'nü ve Hukuk Fakültesini başarıyla bitirmiştir. Altmışlı yılların başında başladığı gazetecilik hayatına şu anda da devam etmektedir. Alagöz, aynı zamanda öğretim görevlisi görevini de yürütmektedir. Şairin ilk şiiri 1952'de yayınlanmıştır.

Kitabın ikinci sayfasında Âşık Veysel'e ait olan "Dostlar Beni Hatırlasın" şiirinden bir dörtlük yer almaktadır.

Kitapta 82 şiir beş bölümde bulunmaktadır. "Sıla Burnumda Buram Buram" bölümünde 15; "Aşk Yağmuru Altında Bir Ömür" bölümünde 19; "Sevimi Tutuya Verdim Ötesini Mirasçılarım Düşünsün" bölümünde 15; "Beşikler Ağlar Dünya Yas Bağlar" bölümünde 2; "Kara Gül, Sarı Gül, Kırmızı Gül, Beyaz Gül" bölümünde 31 şiir yer almaktadır.

Kitapta yer alan Anadilim Türkçem, Gönüllerin Hakanı Türkân<sup>24</sup>, Haksızlıklar Destanı, Yeşil Kıbrıs şiirleri hariç serbest nazım kullanılmıştır. Adları geçen şiirlerde bentler kullanılmıştır. Serbest yazılan şiirlerde kafiyeye pek önem verilmemişken kıtalarla yazılan şiirlerde uyaklar kullanılmıştır.

Kitapta bazen tek sayfayı kaplayacak biçimde bazen de şiirlerin üstlerinde resimler yer almıştır. Yine bazı şiirlerin altında şiirin yazılış yeri ve yılı bulunmaktadır. Şiirlerde birçok farklı konu işlenmiştir: Kıbrıs, aşk, Kırcaali, sıra, Türkçe, anılar, güller... vb.

Kitabın 111 ve 112. sayfalarında içindekiler yer alır.

Arka kapakta “Bekleyiş...” yazısının üstünde bir ağaç gölgesinde oturan eşarpli, mantolu, şalvarlı, lâstik pabuçlu yani sıradan Bulgaristan Türk ninesi kıyafeti giymiş yaşlı bir kadın fotoğrafı bulunur. Kadının gözleri uzaklara dalıp gitmiştir.

• Sabri İbrahim Alagöz; **İçimizdeki Sönmeyen Kandiller (Bizim İller veya Tuna Ağlarken)**, Şiirler, Sofya 2002, 112 s.

Kitabın kapağı çimen yeşili rengindedir. Ön kapağın üstünde dağlar, ağaçlar ve bir akarsunun resmi bulunmaktadır. Arka kapakta ise “Kader Tuna veya Keder Tuna” şiirinin son dördlüğü yer alır. Onun altında da bir akarsunun kıyısında duran küçük bir kayık ve ağaçların bulunduğu bir resim yer alır.

Ön kapağın içinde Sabri İbrahim Alagöz’e ait bir fotoğrafın altında kendi biyografisi yer alır. Bu biyografi arka kapağın iç kısmında da devam eder. Biyografi; Alagöz’ün KIBATEK’in Balkanlar büro şefi olduğunun; şiir ve araştırmalarının hangi ülkelerde yayınlandığının belirtilmesi ile sona erer. Biyografinin sonunda Alagöz’ün Kuşadası’nda çekilmiş bir fotoğrafı yer alır.

Kuşe kağıda basılmış ve iki ismi olan kitapta 9 bölüm yer alır: Vatan Ufukları, Bu Nasıl Köprü, Beni Yoran Yollar, Yolculukların Kalbe Fısıltısı, Dertler ve Hemdertler, İnsan Ölür İzi Kalır, Dörtlükler, Yılın On İki Ayı, Son Söz Yerine. Bu bölümlerde 73 şiir ve başlıkları olmayan 7 dörtlük yer alır. Şiirlerin hemen hepsinin altında yazıldıkları yıl ve yer bulunmaktadır.

---

<sup>24</sup> Bulgaristan Türklerine asimilasyon politikasının uygulandığı ve isim değiştirme olaylarının yaşandığı sırada halk yapılanlara isyan eder. Bir miting sırasında silahsız Türklere askerlerce ateş açılır ve annesinin kucağındaki Türkân ölür. Türkân, Türklerin haksızlıklara direnişinin sembolü olur.

Şiirlerin bazılarında halk edebiyatının etkisi görülür. Bu şiirler dördlüklerle yazılmıştır ve uyaklar kullanılmıştır. Örneğin; Kader Tuna veya Keder Tuna, Bizim İller yahut Tuna Ağlarken, Hemdert Kıbrıs vb. Bazı şiirler ise serbest ve kafiyesizdir. Örneğin; Marmara Hayalleri, Türkiye'nin Ufku, Bulutlarla Yarışmak İsterdim vb.

Şairin işlediği konular çok çeşitlidir: Bulgaristan Türkleri, Bulgaristan, anılar, duygular, gurbet, Türkiye, dini konular, Kıbrıs, Bosna vb.

Kitapta şiirlerin yanı sıra fotoğraflar da yer alır. Dokuz fotoğrafın bazıları Bulgaristan'da bazıları da yurtdışındaki manzara, heykel, tarihi eser ya da doğal güzelliklere aittir.

Kitap içindekiler kısmının verilmesi, son olarak da şairin eserlerinin ve çevirilerinin verilmesi ile son bulur.

- Mehmet Davudof; **Demette Bir Çiçek**, Narodna Prosveta, Sofya 1966, 73 s.

Kitabın kapağı beyazdır, kapağın üstünde mavi renkle çizilmiş bir çiçek bulunmaktadır.

Bu kitap şair Mehmet Davudof'un ilk kitabıdır. Küçük bir cep kitapçığı görünümündeki bu kitapta çoğu ilk kez yayınlanan 58 şiir yer alır.

Kitapta çeşitli konularla ilgili şiirler yer alır. Örneğin; karısını ve kızını işlediği şiirler; bir ağacın güzelliğini işlediği şiir; Varna, Deliorman, barış, memleket, işçi... gibi konuların işlendiği şiirler. Şekil olarak bakıldığında şiirlerin serbest tarzda olduğu görülür.

71-73 sayfaları arasında içindekiler yer alır. Son sayfada da kitabın Bulgarca tanıtımı ve kitapla ilgili Bulgarca bilgi verilir.

- Şahin Mustafof; **Vatan Toprağı**, Narodna Prosveta, Sofya 1965, 119 s.

Küçük bir kitapçık görünümündeki kitabın kapağı yeşil, beyaz ve mavi renklerde. Ağırlıklı olarak kullanılan renk ise çimen yeşilidir.

Bu şiir kitabı şair Şahin Mustafof'un ilk kitabıdır. Bu kitapta şair, Rodop insanlarına ve memleketine olan sevgisiyle birlikte Bulgar ve Türk gençleri arasındaki dostluğu; yeni dönemdeki sevgi, yaşama sevinci, mutluluk ve özgürlük gibi konuları işlemiştir.

Şair, şiirlerini genellikle dördlüklerle kaleme almıştır. Uyaklara ve ses tekrarlarına da yer vermiştir. Bu da şairin müzikaliteye önem verdiğinin ve bunu



sağlamak için uğraştığının bir göstergesidir.

Bazı şiiirlerin altında yazılış yerleri ve yılları yer alır.

Kitabın 4. sayfasında kitabın iki paragraflık Bulgarca bir tanıtımı yer alır. 5. sayfada başlığı dahi olmayan ve teması vatan sevgisi olan 6 dizelik kısa bir şiir yer alır. Kitap asıl olarak 9. sayfadan başlar.

Kitapta dört bölüm yer alır. Bunlar: Vatan, En Güzel Bahar, Güzellik, Borç. Bu bölümlerin içlerindeki şiir sayısı farklılık gösterir. Kitaptaki toplam şiir sayısı 89'dur.

- Süleyman Yusuf; **Bir Uçtan Bir Uca Memleket**, Narodna Prosveta, Sofya 1966, 140 s.

Kitabın kapağı beyaz ve mor renklerden oluşur. Kapakta, beyaz renk üst tarafta, mor ise alt tarafta kullanılmıştır. Beyaz rengin üzerinde kitabın adı yeşil ve siyah renkli kelimelerle yazılmıştır. Mor ve beyaz rengin birleştiği yerde ise bir fabrika ve ondan çıkan dumanlar yer alır. İlk bakıldığında anlaşılmasa da dikkatli bir şekilde bakıldığında mor rengin dağlar, beyaz rengin ise gökyüzü olduğu anlaşılır.

Bu kitap şiir dalında ödüller kazanmış olan şair Süleyman Yusuf'un ilk seçme şiir kitabıdır. Küçük bir şiir kitapçığı olmasına rağmen içindeki şiirler hiç de az değildir. Kitapta 68 şiir yer alır.

Şiiirlerin çoğu serbest olarak yazılmıştır. İlk bakıldığında dahi farklı nazım ve yazım şekillerinin kullanılmaya çalışıldığı fark edilir. Şiiirlerde işlenen konulardan bazıları: köy ve köy hayatı, memleket sevgisi, aşk, parti, ana, Rodoplar, Arda...

Kitabın 138-140. sayfaları arasında içindekiler yer alır. 141. sayfada kitabın fiziksel yapısıyla ilgili bilgiler yer alır. Son sayfada ise kitabın Bulgarca bir paragraflık tanıtımı ve kitaptaki basım hataları verilmiştir. Hatanın sayfa ve satırı, hata, hatanın doğrusu ve bu hatanın kaynağı belirtilmiştir. Bu şekilde on düzeltme bulunur.

- Durhan Hasanof; **İnsan Kardeşlerim** (Şiiir), Narodna Prosveta, Sofya 1965, 106 s.

Kitabın kapağı beyaz renktedir. Yazarın adı kına yeşili renginde bir yeşille, kitabın adı ise kiremit renginde yazılmıştır. Büyük yazı karakteriyle yazılan bu iki yazıyı birbirinden ayıran ise tam ortalarına giren yayınevinin adıdır. Ön kapağın sol alt tarafında Narodna Prosveta harflerinin yer aldığı bir amblem yer alır.

Durhan Hasanof'un şiirleri daha önce gazete ve dergi sayfalarında

yayınlanmasına rağmen bu kitap onun ilk kitabıdır. Bazı şiirler ilk kez bu kitapta yayınlanır.

Kitapta dördlüklerle ve serbest tarzda yazılmış 58 şiir yer alır. Şiirlerde işlenen konulardan bazıları: Tırnovo, hürriyet, vatan, komünistler, şairin eşine olan duyguları, parti, şairin oğlu ile ilgili duyguları, anne, köy sevgi...

105-106 sayfaları arasında içindekiler yer alır. Son yaprakta da kitapla ilgili Bulgarca bilgiler ve kitabın tanıtımı bulunmaktadır.

- Mümün Tahir; **Reçnik na Turските Лици Имена в България**, Nauka i İzkustvo, Sofiya 2004, 129 s.

Kitap, Bulgarca ve Türkçe yazılmıştır ve bu bakımdan da kendi türünün ilk örneğidir. Kitapta Bulgaristan'da yaşayan Türklerin adlarının kullanılma sıklığı ve anlamları verilmiştir.

Kitap, yazar tarafından yazılmış olan Bulgarca önsözle başlar. Bu bölüm 5-13. sayfalar arasındadır. Yazının giriş kısmında yazar, bu kitabın isim seçme konusunda anne ve babalara yardımcı olacağını belirtmiştir.

14-19. sayfalar arasında en çok kullanılan kadın ve erkek isimlerinin dökümü verilmiştir. Bu en çok kullanılan isimler 1000'in üzerindeki kişide bulunan isimlerdir. Bulgar alfabesine göre isimler çok kullanılandan az kullanılandan doğru verilmiştir. Önce erkek adları alt alta, ona paralel olarak da kadın adları alt alta sıralanmıştır. Örneğin erkek isimlerinden Ahmed'in 22213, Demir'in 3342; kadın isimlerinden Emine'nin 14551, Kadriye'nin 3801, Nevin'in 1741 kişide bulunduğu belirtilmiştir.

20-21. sayfalarda Türk dili ile ilgili bilgi verilmiştir. 22-23. sayfalarda Lâtin harfli Türk alfabesi verilmiştir. Türk Lâtin harflerinin büyük ve küçük harfleri, okunuşları ve hangi Bulgarca harfe karşılık geldikleri verilmiştir. Burada “^” işaretinin kullanımıyla ilgili not verilmiştir. Bu notta işaretin anlamı açıklanmış ve bu işaretin kullanımıyla ilgili örnekler verilmiştir.

25-129. sayfalar arasında isimler Bulgar harflerinin alfabetedeki sırasına göre verilmiştir. A'dan başlanarak erkek ve kadın adları, bazen önce erkek sonra kadın adları gelecek şekilde, bazen de ayrı ayrı başlıklar altında verilmiştir.

İsimler önce Bulgarca yazılmış, çekilen tireden sonra Türkçe yazılmıştır. İsmi anlamının açıklaması önce Türkçe sonra da Bulgarca yapılmıştır; fakat anlamdan önce

bir rakamla verilen ismin kullanım sayısı belirtilmiştir. Ayrıca kısaltmalarla verilen ismin hangi dilden geldiği belirtilmiştir.

130-131 sayfalarında “Faydalanılan Eserler” başlığı altında bibliyografya verilmiştir.

Kitabın son sayfaları notlar yazılmak üzere boş bırakılmıştır.

- Mehmet Beytullov; **Aramızdakiler**, Narodna Prosveta, Sofiya 1966, 158 s.

Kitabın kapağında siyah işlemlerle oluşturulmuş desenler yer alır. Bu siyah-beyaz desenli fonun üzerinde tam ortada kırmızı renkli kare benzeri; ama aslında düzgün olmayan beşgenin içinde yazarın adı, onun altında kitabın adı, onun da altında yayınevinin adı yer alır.

Kitabın 5. sayfasına kadar sayfa numaralandırması yapılmamıştır. Buna rağmen sayfa numaralandırmasını biz yaparsak; 1. sayfada kitabın adı ve yazarı, 3. sayfada kapağın sadece orta kısmındaki şekil ve onun içindeki yazılar, 4. sayfada önsöze benzer başlıksız ve yazanı belli olmayan üç paragraflık, yarım sayfa kadar süren bir yazı yer alır. Yazıda, bu kitabın yazarın ilk kitabı olduğu belirtilir. Öykülerde anlatılan kişilerin Türk halkının içinden gelen insanlar olduğu; bunların işçi, kooperatifçi, hizmet eden ve beyinleriyle çalışan insanlar, çevremizde olan tanıdığımız veya tanımadığımız insanlar oldukları belirtilir; fakat bu insanların birbirlerine benzemedikleri ve her birinin farklı karaktere sahip olduğu belirtilmiştir. Hatalarından ders almasını, eksikliklerini tamamlamasını bilen bu insanların çalışkan insanlar oldukları ve bir elin beş parmağı gibi birbirlerini destekleyerek geleceği oluşturacak olan halkın bir görüntüsü niteliinde oldukları belirtilmiştir. Bulgarca yazılmış olan bu yazıda son olarak da kitaptaki öykülerin hem genç hem de yetişkin Türk okuyucularının ilgisini çekeceği söylenmiştir.

Bu kitapta Mehmet Beytullov’a ait 20 öykü bulunmaktadır.

Kitabın son sayfasında içindekiler yer alır. Bir sonraki sayfa numarası olmayan sayfadaysa kitapla ilgili (redaktörü, kapak tasarımcısı, baskıya girdiği ve çıktığı tarih, kitabın boyutu, baskı adedi ve yeri, fiyatı) bilgiler yer alır.

- “**Narodna Prosveta**” **Yayınevinin Piyes Yıllığı, Komediler 1965**, Narodna Prosveta, Sofiya, 79 s., Sıstavitel i redaktor: Sabahattin Bayramov

Kitabın kapağı koyu bir gül kurusu rengindedir. Kapağın üstünde beyaz büyük puntolu harflerle “Piyesler” yazısı yer alır. O yazının sağ üst tarafında bir sütun başı yer

alır. Yazının sol alt tarafında ise Yunanlı ya da Romalıların giymiş olduğu tarzda kıyafet giyen bir kadın ve onun arkasında da gülen bir maskenin sağ tarafı görülür. Bunların altına bir çizgi çekilmiştir ve ‘Komediler’ yazısı yine büyük harflerle; ama ‘Piyesler’ yazısına göre daha küçük puntuyla ve siyah olarak yazılmıştır. Yazının altında ‘Narodna Prosveta’ yayınevinin simgesi yer alır. Bu simge açık bir kitabın sayfaları üzerinde yer alan Bulgarca ‘N’ ve ‘P’ harfleridir. Bu simgedeki kitabın üstünde yıldız bulunmaktadır. Bir bütün olarak da bunlar bir dairenin içerisinde yer alır.

Kitabın kapağına baktığımız zaman kapağın kitabın içeriği ile büyük bir uyum içinde olduğunu görürüz. Gülkurusu fon üzerinde yazı ve şekillerde bir siyah bir beyaz kullanılarak zıtlık ve uyum yaratılmıştır.

Bu kitapta 7 komedi yer alır. İlk komediden önceki sayfada kitapla ilgili Bulgarca bilgi verilmiştir. ‘Narodna Prosveta’ yayınevinin Türkçe olarak her yıl iki antoloji oluşturduğu belirtilmiştir: Biri komediler, öbürü dramlardır. Bu yılki antolojide yer alan komedilerde Bulgaristan’da yaşayan Türklerin önemli sorunlarının dile getirildiği belirtilmiştir.

Kitapta yer alan komediler:

- ‘‘Kabak’’ adlı bir perdelik komediyi İsmail Bekir, Bulgarca’dan adapte etmiştir.
- ‘‘Basbayağı Bir Erkek’’ bir perdelik komedidir ve Mehmet Bekirof tarafından yazılmıştır.
- ‘‘Kıskançlık’’ için ‘‘intermedi’’ adlandırması yapılmıştır. Yazarı ise İsmail Bekir’dir.
- ‘‘Nişan Gecesi’’ bir perdelik komedidir, yazarı Beyhan Nalbantof’tur.
- ‘‘Püsküllü Belâ’’ bir perdelik komedidir. Yazarı Mehmet Bekirof’tur.
- ‘‘Biz Onlarsız Nereye’’ adlı İsmail Bekir tarafından Rusçadan adapte edilen oyun ‘‘kadın hakkında içten bir konuşma’’ olarak verilmiştir.
- ‘‘İnkâr’’ üç perdelik komedidir. Yazarı Hüseyin Merdanof’tur.

Kitaptaki komedilerin önce adı, kaç perdelik olduğu ve adapte edeni ya da yazarı verilmiştir. Bir sonraki sayfada ‘‘oynayanlar’’ başlığı altında oyundaki karakterlerin isimleri, işleri ve fiziksel görüntüleri verilmiştir. Daha sonra da oyuna geçilmiştir. Tüm komedilerde aynı düzen uygulanmıştır.

Kitabın sonunda içindekiler yer alır.

- Ahmet Şerifof; **Adım Adım Memleket** (Gezi Notları), Narodna Prosveta, Sofya

1967, 182 s.

Kitap kalın cilt kaplıdır, kitabın sırtı beyaz kumaşstandır.

Kapakta mavi renk fon olarak kullanılmıştır. Büyük harflerle ve tek hizada olmayacak şekilde sıralan kitabı oluşturan harfler beyazdır. “Adım Adım” ve “Memleket” sözcüklerinin arasına siyah bir çizgi girmiştir ve sözcükler alt alta yazılmışlardır. Bu başlıktaki “Adım Adım” ikilemesinin ikinci “m”si ve “Memleket” sözcüğünün ilk “m”sinin üstlü yani “m”nin üstünde kalan boşluk üçgen, kırmızı renk ile doldurulmuştur.

Kitabın sol tarafında yazarın adı aşağıdan yukarıya doğru kitabın adına dik gelecek şekilde yazılmıştır. Sağ alt tarafta da yayınevinin amblemi yer alır.

Kitabın 5. sayfasında “Başlarken” başlıklı yazı yer alır. Burada yazar gazetecilik yaptığı yıllarda memleketi çok gezip dolaştığını belirtmiştir. Bu yazıda da “memleketin” kendisi için ne demek olduğunu anlatmıştır. Son olarak da gezdiği, tanıdığı ve sevdiği toprak için kullanılan “Bulgaristan Gülistandır.” ifadesinin güzelliğine katıldığını belirtir.

Yazar 7. sayfadan itibaren gezi yazılarıyla memleketini anlatmaya başlar.

Yazar Bulgaristan’ı karış karış gezmiş ve onun güzelliklerini, zenginliklerini şiirsel bir dille anlatmıştır. Akıcı bir üsluba sahip olan yazar memleketinin bütün güzelliklerini diliyle, canlı tasvirleriyle gözler önüne sermiştir. Yazar memleketinin güzelliğini sadece kelimelerle değil fotoğraflarla da göstermeye çalışmıştır. Kitapta manzara, insan, doğa fotoğrafları yer alır.

Yazar kitapta sadece gezdiği, gördüğü yerlerin güzelliklerini anlatmıyor, aynı zamanda kendi görüşlerini de belirtiyor. Bunun dışında Bulgaristan Türklerinin gelenek ve görenekleri, türküleri, manileriyle ilgili örnekler de verilmiştir.

Yazar sayfa 184’te “Biterken” yazısını yazıyor ve burada memleketinin güzelliklerinin ancak bir kısmını anlattığını, memleketinin anlatmakla bitmeyeceğini belirtiyor. Bu yazıdan sonra içindekiler ve kitabın fiziksel özellikleriyle ilgili bilgiler yer alır.

Sayfa 63’te yazarın dediği gibi: “İnsan, vatanını gördükten, tanıdıktan sonra daha çok seviyor. Vatan daha çok onun oluyor.” Bu kitabı okuduktan sonra Bulgaristan’ı ve oradaki Türkleri bir nebze tanımış olacaksınız. Bunun dışında memleketinizi tanımayı

isteyeceğinize eminim. Kitap, Bulgaristan'ı gezi yazılarıyla tanımak isteyenlere tavsiye edilir.

- İshak Raşidof; **Yankı**, Narodna Prosveta, Sofya 1966, 94 s.

Üstüde kitap resimleri olan mavi kaplı bir kitaptır.

Yazar, kitabın başındaki “*Yankı*”daki *Temel Fikrimi* başlıklı yazısında kitabı yazmadaki amacını şöyle dile getirir: “Maksadım, sosyalist edebiyatımızın ürünlerini eleştirmek, her hangi bir yazarı tenkit etmek değil, fakat Halk İdaremiz sayesindeki mânevi yükselişimizden duyduğumuz sevinci belli başlı bir okur kitlesine duyurmak, bunun yanı sıra milli özellikli genç edebiyatımızın bünyesinde zamanla onmaz yaralar halini alabilir endişesini sezdiren bazı köklü pürüzlere dokunmak ve bunları bütün kalem arkadaşlarıyla paylaştığımı beyanla zamanın “*teveccüh*”ünü beklemezsin bir an önce onarım işine girme gerektiği üzerine dikkati çekmektir.” (5. sayfa)

Yazar bu kitapta bazı konular hakkındaki görüşlerini dile getirmiştir. “Dostum Coşku” başlıklı yazısından sonra birinci büyük başlık “Nazariyeden Geçerken” yer alır. Diğer dört büyük başlık, “Gücümüzün Provası, Aşkın Üç Türüsü, Tepelere Bakış, Bu Vatanda”dır. Bu başlıklardan “Aşkın Üç Türüsü” hariç hepsinin kendi içlerinde alt başlıkları vardır. Alt başlıkları en fazla olan bölüm ise “Tepelere Bakış” bölümüdür.

29 kısa denemeden oluşan bu kitap içindekiler kısmı ile sona erer. Son sayfada da kitabın Bulgarca kısa bir tanıtımı ve kitabın fiziksel özellikleri ile ilgili bilgi yer alır.

- Hasan Karahüseynof; **Sınır Taşı**, “Narodna Prosveta” Devlet Neşriyatevi, Sofya 1955, 59 s.

Kitabın üst kapağı açık mavi renktedir. Kapakta kitabın adı beyaz harflerle yazılmıştır. Kapağın sol yanından başlayıp aşağıya kadar süren siyah renkli kalemle yapılmış bir ağaç resmi vardır. Ağacın dibinde ise büyükçe bir kaya vardır. Arkada beyaz renkli dağlar görünür.

Bu küçük kitapçığın türü belirtilmemiştir, ancak biz bunun uzun hikâye olduğunu söyleyebiliriz. Bu uzun hikâyede ayrı ayrı başlıklar bulunur.

Hikâye bir tarlada birbirini boğazlamak üzere olan Mustafa ve Mehmet kardeşler arasındaki olayla başlar. Kardeşler babalarından kalan tarla için birbirlerine girmişlerdir. Çevredekilerin yetişmesiyle olay sadece Mehmet'in elinden yaralanmasıyla son bulur. Kavganın Mustafa'nın tarladaki sınır taşının yerini değiştirdiği için çıktığı anlaşılır. Bu

sırada köyde, çevredeki köylerde TKZS'lerin<sup>25</sup> kurulduğu söylenir.

Mehmet'in büyük oğlu Şaban köyde açılacak olan rüştiyeye gitmek ister. Babası, dördüncü sınıfa kadar okuduğunu, gerisini okumasına gerek olmadığını söylese de Şaban'ın ısrarları ve devreye terzi olan dayısı Sait'in girmesiyle çocuk okula gönderilir.

1948'in güzünde köyde TKZS'nin kurulacağı söylentileri yayılır ve gerçekten de kooperatif binasının kurulmasıyla bu da gerçekleşir. Köydekiler TKZS'ye üye olurlar, bütün mallarını oraya verirler. Mehmet de üye olur, her şeyini verir; ama sınır taşının olduğu o küçücük tarlayı vermez. Sait onu bu konuda da ikna eder. Mehmet son tarlasını da TKZS'ye verir, oradaki sınır taşını kadınlar ve çocuklara binek olsun diye ahıra yakın bir yere dikmeye karar verir.

Kitabın sonunda baba (Mehmet), oğlunun liseye gitmesini ister çünkü oğlunun okumasını istemektedir.

Kitapta bireysel mülkiyet yerine TKZS'nin, kooperatifleşmenin daha iyi olduğu, bunun daha faydalı olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır.

Kitabın son sayfasında kitapla ilgili fiziksel bilgiler Bulgarca olarak verilmiştir.

• **Vatan Sevgisi (Çocuk Şiirleri)**, Sbornik, Narodna Prosveta, 1966, 162 s., Sıstavitel i Redaktor: A. Şerifov.

Kitabın adı kapağın ortasına, beyaz fonun üzerine siyah harflerle yazılmıştır. Bu renklerin dışında trigonometrik şekillerin içleri mavi ve yeşil renklerle boyanmış ve bunlarla kapak kaplanmıştır.

Sağ alt köşede "Narodna Prosveta"nın amblemi vardır. Bu amblem açık kitabın içinde büyük "D" ve "İ" harflerinin Bulgarcalarının yer almasıyla oluşturulmuştur. Çevrelerinde bir de daireden dolgu vardır.

Kitabın arka kapağı mavi ve beyaz renklerde dir.

Bu kitap bir çocuk şiirleri antolojisidir. Bu kitapta Türk ve Bulgar şairlerin şiirleri yer alır. Bazı şairlerin birden çok şiirlerine yer verilmiştir. Şiirlerde, sosyalist rejimin getirdiği dostluk ve güzellik, geçmişteki savaşlar, yeni rejime bağlı olan insanların çalışkanlığı ve Bulgaristan'ın güzellikleri anlatılmıştır.

Çocuklara ve gençlere yönelik olarak tamamı Türkçe hazırlanmış antolojide her

---

<sup>25</sup> Sosyalist rejimde kurulan ortak kooperatifler.

şairin adının altında bir şiir verilmiştir. Birden fazla şiirine yer verilen şairlerin şiirleri arka arkaya verilmemiş, aralara serpiştirilmiştir. Kitapta 123 şiir yer alır. Türkçe şiirlerine yer verilen sanatçılar şunlardır: Hasan Karahüseynof, Ahmet Şerifof, Şahin Mustafof, Nevzat Mehmedof, Lâtif Aliyef, Durhan Hasanof, Niyazi Hüseyinof, Aliş Sayidof, Recep K p yef, Mehmet  avuşef, Lütfi Demirof, Bayramali K milef.

Kitabın 160-162. sayfaları arasında içindekiler yer alır. Sonraki sayfada kitapla ilgili Bulgarca olarak yazılmış kitabın fiziksel özellikleri yer alır. En son sayfada da kitabın dört cümlelik Bulgarca tanıtımı bulunmaktadır.

• İshak Raşidof; **Dostlar ve Düşmanlar** (Manzum  ocuk Hikâyeleri), Narodna Prosveta, DPK “Dimitir Blagoev”1967, 78 s.

Kitap kapağında beyaz bir  i eğın etrafında mor, siyah ve yeşilden oluşan renkli şekiller bulunmaktadır.

İshak Raşidof kitabın başında, yazdığı bu kitabı 7 yaşındaki oğlu Bilgin’e ithaf ettiğini belirtir. Kitapta  c bölüm bulunur: I. Fındık Ali, II.  tede Beride, III.  opten Ucuz.

Kitaptaki manzum hikâyeler kolay anlaşılır ve yalın bir Türkçe ile çocukların seviyesine uygun yazılmıştır. Uyaklar kullanılarak dilin kulağa daha da hoş gelmesi sağlanmıştır. Kitapta 21 manzum hikâye yer alır. Bu manzum hikâyeler zaman zaman siyah-beyaz renkteki resimlerle s slenmişlerdir.

Manzum hik yelerde insanın dostları ve düşmanları anlatılmıştır. Dostlar,  alışkanlık, dürüstlük, dostluk gibi duygularken; düşmanlar, tembellik, yalancılık, kabalık gibi duygu ve durumlardır. Yazar,  yk ler yardımıyla çocuklara yapmaları ve yapmamaları gereken şeyleri anlatmıştır. Bu yüzden bu manzum hikâyelerin didaktik olduklarını söyleyebiliriz.

Manzum hik yelerde genellikle Türk çocuklarının isimleri kullanılırken (Ahmet, Talip, H sn , Ayşe, Ayfer...) bazen de Bulgarca isimler kullanılmıştır (Saşka, İvan, Milka, Kiril...).

Bu  ğretici manzum hik yelerde dönemin gereğı olarak Lenin’den de bahsedilmiştir. Örneğın; “G l, Oyna, Koş” şiirinde bunu görebiliriz.

Kitap, içindekiler ve kitapla ilgili Bulgarca olarak verilen kısa bilgilerle sona erer.



- Ahmet Tımişef; **Aydınlık** (Hikâyeler), Narodna Prosveta, Sofya 19654, 77 s.

Kitabın ön ve arka kapağında aynı resmin iki ayrı parçası yer alır. Resim ortadan kıvrılmış olduğundan hem ön hem de arka kapakta resmin devamını görebiliriz. Resimde beyaz, sarı, pembe ve siyah renkli kalemler kullanılmıştır. Ön kapakta, sarı gökyüzündeki sarı-pembe güneşin kocaman ışınlarının evlere ulaştığı görülür. Pembe bir yolun kenarında iki siyah ağaç vardır. Arka kapakta fabrikaya giden pembe bir yol ve bacasından dumanlar çıkan siyah bir fabrika vardır.

Kitap iki bölümden oluşur: Birinci bölüm “Aydınlık” adını taşır. Bu bölümde 13 öykü bulunur. İkinci bölümün “Geçmişin Hikâyeleri” 8 öyküden oluşur. Her iki bölümde de temelde köylü ve onun hayatındaki önemli şeyler anlatılır; fakat iki bölüm arasında önemli bir fark vardır. “Aydınlık” bölümünde köylünün uyanışı, çalışkan köylünün toprağa sahip çıkması, köylünün mutlulukları, sıkıntıları, çektiği zorluklar; fakat buna rağmen onun geleceğe olan inancı anlatılır. “Geçmişin Hikâyeleri” bölümünde ise insanların eskiden çektikleri sıkıntılar, daha iyi bir yaşamı arzulamaları anlatılır.

İki bölüm arasındaki temel fark; birinci bölümde sosyalizm dönemindeki köylünün mutluluğu, ikinci bölümde ise sosyalizm öncesi dönemdeki mutsuzluğun ve özlemlerin anlatılmasıdır. Kısacası bu kitapta da dönemin politikasından izler görülür.

Kitap, içindekiler ve Bulgarca olarak kitapla ilgili verilen genel bilgilerle son bulur.

- **Sahnedeki Işık** (Derleme) Gençlere Repertuvar Yardımı, Narodna Prosveta, Sofya 1966, 67 s. , Sıstavitel i Redaktor: S. Bayramov.

Kitabın kapağı mavi, siyah ve beyaz renklerden oluşur. Siyah fon üzerinde biri küçük öbürü büyük iki mavi dairenin kesişmesi ile oluşan ortak alan beyazdır.

Üçüncü sayfada kitabın adının altında biri gülen biri de ağlayan iki saçlı maske yer alır.

Dördüncü sayfada kitapla ilgili genel bilgi Bulgarca verilmiştir.

Kitap bir antoloji niteliğindedir. İçinde Bulgar ve Azerbaycan şairlerinden çeviri destan eserlerinin yanı sıra İsmail Bekirof’a ait dört oyun ve dört epigram, Mehmet Bekirof’a ait bir oyun, Turhan Rasief’e ait iki oyun ve üç şaka, Hasan Karahüseynof’a ait bir manzum hikâye, Ahmet Tımişef’e ait bir öykü yer alır. Orhan Veli Kanık’ın

kaleme aldığı on manzum Nasrettin Hoca fıkrası ve Mustafa Mutkof'un kaleme aldığı fabl türünde beş eser yer alır.

• Niyazi Ramadan; **Şahsiyetlerin Pedagojik Görüşleri**, “XXI Yüzyıl” Türk Kültür Merkezi Yayınları, Sofya 2005, 112 s.

Kitabın kapağı kırmızı, üstündeki yazılar da beyaz renktedir. Kitap, kırmızı-beyaz albenili bir kapağa sahiptir.

Arka kapakta Niyazi Ramadan'ın vesikalık fotoğrafı ve biyografisi yer alır.

Yazar, kitabı eşine ithaf ettiğini belirtmiştir. Kuşe kağıda basılan kitabın 3-7. sayfaları arasındaki “Ömür Boyu Topluma Yararlılık Hevesiyle” başlığını taşıyan yazıyı “XXI Yüzyıl” Türk Kültür Merkezi başkanı Sabri İbrahim Alagöz kaleme almıştır. Alagöz bu yazısına Niyazi Ramadan'la ilgili bilgi vererek başlamış daha sonra da kitabın içeriği ile ilgili bilgi vermiş ve kitapla, yazarla ilgili kendi görüşlerini dile getirmiştir.

“Şahsiyetlerin Pedagojik Görüşleri” kitabında daha sonra “Önsöz Yerine” yazısı yer alır. Niyazi Ramadan tarafından Temmuz 2005'te yazılan bu yazıda yazar, kitabı yazmadaki amacını açıklamış ve kendi hayat hikâyesine yer vermiştir. Yazar, dünyadaki terör ve kötülüğün önüne geçmek için diyalogun önemli olduğunu, pedagojiye daha çok önem verilmesi gerektiğini ve bu yüzden bazı kişilerin pedagojik görüşlerine yer vererek topluma bir katkıda bulunmayı amaçladığını belirtir.

Kitap üç bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde, ilk önce Atatürk'e yer verilerek 16 Türk aydınının hayata eğitici ve öğretici bakışı verilmiştir.

İkinci bölümde Bulgaristan'daki aydınların pedagojik görüşlerine yer verilmiştir. Görüşlerine yer verilen 33 kişi şunlardır: Şair Ferhat, İsmail Hakkı, Hasan Sabri, Ahmet Refet Rodoplu, Mehmet Fikri, Mustafa Peltek, Ziya Yamaç, Osman Kılıç, Rıza Mollov, Nuri Turgut Adalı, Rasim Bilazeroğlu, İbrahim Tosun Tatarlı, Ahmet Şerif Şerefli, Niyazi Hüseyin Bahtiyar, Kadriye Latif, Halil Osman dağlı, Mehmet Aslan Cumalı, Selahattin Osman, Cengiz Hakov, Bilâl Şimşir, Recep Küpçü, Hayriye Memoğlu Yeniso, Ömer Osman Erendoruk, İbrahim Yalimov, Faik İsmail Arda, Mustafa Bayramali, Sabri İbrahim Alagöz, Aliş Sait, Nimetullah Hafız<sup>26</sup>, İsa Cebeci, Burhanettin Ardagil, Durhan Mahmut Ali.

<sup>26</sup> Bu kitapta Bulgaristan Türk aydınları arasında bulunsa da kendisi Yugoslavya Türklerindedir.

Üçüncü bölümde ise yabancı 21 aydının görüşlerine yer verilmiştir.

Bu bölümlerde aydınların hayat hikâyelerinden başlanmış, yazar ve şair olanların eserlerinden bahsedilmiş, kişiyle ilgili görüşlerle ve yaptıkları değerlendirilerek bahsedilen kişinin genel hayat görüşü verilmeye çalışılmıştır.

101-112. sayfalar arasında “Niyazi Ramadan’a İlişkin Bilgiler” kısmı yer alır. Bu kısım, kitabın içeriğiyle doğrudan ilgili olmadığından ayrı bir bölüm olarak ele alınmamıştır.

• İbrahim Tatarliyef; **Antologiya (9.IX 1944 den Sonra Bulgaristan Türklerinin Edebiyatı)**, Narodna Prosveta, Sofya 1960, 206 s.

Kitabın kapağı yeşil renktedir. Kitabın adı mor dikdörtgen bir çerçeve içinde yer alır.

Kitabın 4. sayfasında iki paragraflık kitabı tanıtan ve Türkçe yazılmış olan bir yazı yer alır. Onun altında kitabın kapak tasarımcısı, redaktörlerinin...vb. isimleri belirtilmiştir.

Kitabın 5. sayfasında kitap Bulgarca olarak tanıtılmıştır.

İbrahim Tatarliyef tarafından yazılan 7-28. sayfalar arasında yer alan “önsöz yerine” olduğu belirtilen “9 Eylül 1944’ten Sonra Bulgaristan Türk Ahalisinin Edebiyatı” başlıklı yazı yer alır. Bu yazıda Tatarliyef 9 Eylül 1944’ten<sup>27</sup> sonra Bulgaristan Türkleri Edebiyatında yer alan şair ve yazarları ele almıştır. Bunu yapmadan önce ise Bulgaristan Türk kültürü ile ilgili bilgi vermiştir. İşte bu noktada yazarın ilginç görüşlerinin olduğu görülür.

Yazara göre Bulgaristan Türklerinin, Türkiye Türkleri ile hiçbir ilgisi yoktur. Bulgaristan Türklerinin vatanı sosyalist azınlık oldukları Bulgaristan’dır. Onların geçmişleri, şu anları ve gelecekteki daha iyi günleri “yüzyıllar boyunca beraber yaşadıkları ve ağabey yardımını gördükleri Bulgar halkı ile sıkı sıkıya bağlıdır.”(Sayfa 7, 3. paragrafın son cümlesi).

Yazar Bulgaristan Türk kültürünün ve edebiyatının gelişmesinin ancak Marksist-Leninist ideolojinin yardımıyla olabileceğini belirtir.

Yazar, Bulgarca’yı ikinci ana dili olarak görür ve onun sayesinde Bulgaristan Türklerinin başka halkların kültüründen faydalanarak çiçekleneceğini düşünür.

---

<sup>27</sup> Bu tarihte Bulgaristan’da yönetim şekli değişmiş ve sosyalizme geçilmiştir.

Yazar, Türkiye'deki Türklerin ve Bulgaristan'daki Türklerin dillerinin esas itibariyle aynı olduğunu; fakat Bulgaristan Türklerinin dilinde diyalektik pek çok kelime olduğunu belirtir. Bulgaristan Türklerinin dilinin, Bulgar ve Slav dillerinden gelen kelimelerle, hele sosyalist yaşamın doğurduğu kelimelerle edebi dilinin zenginleştiği söylenmektedir.

Yazar Bulgaristan Türkleri Edebiyatı'nın Türkiye'nin etkisini görmesine rağmen Türkiye Edebiyatı'nın bir parçası olmadığını, Bulgaristan Türkleri folklorunun farklı olduğunu belirtir.

Yazar, 1917'deki Büyük Ekim sosyalist inkılabından Bulgaristan Türklerinin de etkilendiğini ve kapitalizm devresinde 50'den fazla Türkçe gazete ve mecmuanın çıktığını belirtmiştir.

Şimdiye dek özetle vermeye çalıştığım düşünceler yazı boyunca yeri geldikçe vurgulanmıştır. Okuyucular, Sosyalizmden önceki gelişmemiş diyebileceğimiz edebiyatın(!) sosyalizmden sonra nasıl geliştiğini ve daha da gelişeceğine ikna edilmeye çalışılırlar. Bunun yanı sıra 9 Eylül 1944'ten sonraki Bulgaristan Türkleri Edebiyatı dönemindeki ilklerden de bahsedilir. Yazar ve şairlerin yazmış oldukları ile ilgili bilgiler de verilir.

Yazar yazısını, eserlerin sosyalist rejim doğrultusunda verilmesi gerektiği ve partinin ışığında Türk Edebiyatını yükseltmek gerektiği öğütleriyle sonlandırır.

İbrahim Tatarliyef'in önsöz yerine yazmış olduğu bu yazıdaki düşüncelere günümüzde katılmak mümkün değil. Bu düşüncelerin yanlışlıkları ya da eksiklikleri günümüzde anlaşılmalıdır. Fakat yazılanı kendi dönemi içinde ele alırsak onu normal karşılayabiliriz. Sosyalist rejimle yönetilen bir ülkede azınlık olarak bir antoloji çıkarabilmek için beklisi de bu tür düşünceleri dile getirmek gerekiyordu, belki de bunlar yazarın samimi düşünceleriydi.

Tatarliyef'in yazısında kullanılan Türkçe günümüzde rahatlıkla anlayabileceğimiz türden değildir. Yazıda; Arapça, Farsça ve Batı dillerinden alınan sözcükler geçer. Örneğin; terennüm, inkişaf, ahali, muvaffakiyet, progresif, siyasi-içtimai nizam, eza ve cefa, müspet, prose, tematik diapazon, emosyonal tesir vb.

Antolojide 29 edebiyatçıya yer verilmiştir. Şair ve yazarların antolojideki sıralamaları doğum tarihlerine göre yapılmıştır. Bu antoloji 1944 ve sonrasındaki 15 yılı

kapsayan bir eserdir ve bu dönemdeki Bulgaristan Türkleri Edebiyatı'nın gelişimini vermesi bakımından ilk örnektir.

Kitapta şair ve yazarların önce biyografileri sonra da eserlerinden örnekler verilmiştir. Antolojide sırasıyla yer alan edebiyatçıları, onların hangi türlerde ve kaçar eserine yer verildiğini belirtmek gerekirse; Aliosman Ayrantok (4 şiir), Mehmet Müzekkâ Con (4 şiir), Hafuz Tuna (3 şiir), Selim Bilâlof İsmailof (3 şiir, 1 röportaj), Enver İbrahimof Alief (1 uzun hikâye), Sabri Recebof Demirof (3 şiir), Rıza Mollof<sup>28</sup> (1 edebi tahlil, 1 hicviye), Hasan Hüseyinof Karahüseyinof (3 şiir, 1 uzun hikâye, 1 hikâye), Yusuf İsmailof Kerimof. (“Sevgi” dramından bir perde), İbrahim Tatarliyef (2 şiir, 1 hikâye), Süleyman Mehmedof Gavazof (2 hikâye), Salih Mehmedof Baklaciye (2 hikâye), Ahmet Mehmedof Şerifof (3 şiir), Mefkûre Rizaeva Mollova (4 şiir), Lütfi Ahmedof Demirof (2 şiir, 1 anı), Mehmet Bekirof Hasanof (1 hikâye, 1 anı), Sabahattin Hasanof Bayramof (4 şiir, 1 hikâyeden parça), Mehmet Çavuşef (3 şiir), Recep Küpçüyef (3 şiir), Lâtif Aliyef (3 şiir), Ali Hasanof Kadirof (2 hikâye), Kâzım Memişef Mehmedof (1 hikâye), Durhan Hasanof (2 şiir), Süleyman Yusuf (3 şiir), Osman Azizof (3 şiir), Şahin Mustaf (4 şiir), Rasim İsmailof (62 şiir).

Kitabın 206-208 sayfaları arasındaki bölüm içindedir. İçindekilerden sonra kitabın fiziksel görünüşü ve baskısıyla ilgili Bulgarca bilgiler yer alır.

Kitabın sonunda küçük bir kağıtta kitaptaki basım hataları verilmiştir. Kitaptaki sekiz hata; sayfa, satır, yanlış, doğru ve suçlu belirtilerek gösterilmiştir.

• **Rodoplardan Yankılar** (Şiirler, Hikâyeler, Feyletonlar<sup>29</sup>), Narodna Prosveta, Kırçali 1968, 197 s. , Derleyen ve Redakte Eden: Niyazi Hüseyinof.

Kitabın kapağı beyaz renktedir. Kitabın ve yayınevini adı kapağın üst kısmında yer alır.

Kitap, derleyen tarafından yazılmış “Birkaç Söz” başlıklı yazıyla başlar. Bu yazı 5. ve 6. sayfalardadır. Niyazi Hüseyinof bu yazıda Kırçali bölgesinde çalışan yaratıcıların bu derlemeye alındığını; fakat Kırçali bölgesinde doğup büyümüş olmalarına rağmen uzak bölgelerde çalışanların bilinçli olarak- derlemenin hacminin de büyük olması sebebiyle- derlemenin dışında bırakıldıklarını belirtmiştir. Niyazi

<sup>28</sup> Bu isim burada bu şekilde kullanılmıştır. Bu isim farklı kaynaklarda farklı şekillerde geçmektedir yani Rıza ya da Riza, Mollov ya da Mollof şeklinde. İsmi yazılışında birlik olmadığı görülür.

<sup>29</sup> Komik olan ve hicvetme amacıyla yazılmış olan yazılar için kullanılan tür adı.

Hüseyinof, bu kitabın amacının genç yaratıcıları okurlara tanıtmak ve sosyalizmle gelen yeni düzenin bahsettiği imkânları anlatmak olduğunu belirtir.

Bu derlemede Bulgar ve Türk edebiyatçıları karışık olarak yer alır. Toplam 48 kişi yer alır. Sıralamada şöyle bir yol izlenmiştir: Şiir ve düzyazı kısımları ayrıdır. Önce şiirler, sonra düzyazılar yer alır. Bu da önce şairlerin, sonra yazarların yer aldığı anlamına gelir. Hem şiir hem de düzyazı yazan edebiyatçılar ise hangi yönü daha kuvvetliyse o yönüyle tanıtılmıştır.

Derlemede Kırcaali bölgesindeki edebiyatçıların önce kısa biyografileri, sonra da eserlerinden örnekler yer alır. Derlemede, edebiyatçıların doğum tarihlerine göre bir sıralama yapılmıştır.

Kitapta 12 Bulgar ve 36 Türk edebiyatçı yer alır. Türk edebiyatçıları, verilen örnek eserlerin türleri ve sayısı: Niyazi Hüseyinof (4 şiir), Adil İzzetof (4 şiir), Faik İsmailof (5 şiir), Mümün Mustafof (3 şiir), Bayramali Kâmilof (2 şiir), Süleyman Yusuf (3 şiir), Halim Salimof (2 şiir), İzzet Naimof (3 şiir), Durhan Hasanof (4 şiir), Nazmi Nuriyef (2 şiir), Aliş Saidof (3 şiir), Şahin Mustafof (3 şiir), Şükrü Tahirof (4 şiir), Şükrü H. Ahmedof (3 şiir) , Rafet Seydaliyef (5 şiir), Hasan M. Hasanof (2 şiir), Mümün Bekirof (4 şiir) , İsmet Bayramof (2 şiir), Mümün Yusuf (3 şiir) , Muzaffer Niyaziyeva (3 şiir), Avni Alief (1 şiir), Ürküş Boşnakova (1 şiir), Muhammet Yusuf (2 hikâye), Ömer Osmanof (2 hikâye), Hayri Sabrief (3 hikâye), Sait Kerimof (2 mizahi hikâye), Beysim Kasimof (1 hikâye), Raif Taibof (2 monolog), Nurettin Mehmedof (1 perdelik şaka), Halim Halimof (1 hikâye), Barika Hüseyinova (1 hikâye), Mümün Hatibof (1 hikâye), Mustafa Bayramaliyef (1 hikâye, 8 fıkra), Ali Durmuşef (1 feyleton), Ahmet Mehmedof (1 hikâye), Arif Şükriyef (1 hikâye) .

Kitabın 194-197 sayfalarında içindekiler bulunur. Son yaprakta kitabın baskı yeri, sayısı vb. bilgiler ve kitabın iki paragraflık kısa Bulgarca tanıtımı yer alır.

- Hüseyin Mahmudof; **Türkçe Öğretimi**, Narodna Prosveta, Sofya 1965, 97 s.

Kitabın ön kapağı mavi ve beyaz renklindedir. Arka kapak ise beyazdır.

İkinci sayfada kitaptaki kısaltmalar verilmiştir. Üçüncü sayfada önsöz yer alır. Hüseyin Mahmudof'un yazdığı bu bölümde kitapla ilgili bilgiler verilir. Kitabın yazılmasındaki amacın “öğretim alanındaki değişikliklerden sonra Türk dili ve edebiyat öğretimi ile ilgili bazı teorik ve pratik sorunlarda öğretmenleri yönleltmek” olarak

belirtilmiştir. Bu kitaptaki materyallerin dizilişinin öğretim programına göre yapıldığı ve dil öğretiminde iki yöntemin gösterildiği belirtilmiştir. Yöntemlerden biri öğrencilerin Türkçe dersindeki eski bilgilerine dayanarak yeni metin üzerinde de fikir yürüterek bir sonuca varma, ikinci yöntem ise öğrencilerin Bulgarca dersinde öğrendikleri bilgilerden yararlanarak karşılaştırma yöntemiyle yeni bilgilere ulaşma şeklindedir.

Yazar önsözde Bulgarca'dan yararlanarak Türkçe öğretiminin karşılaştırma yöntemi ile yapılmasının iyi olacağı kanaatindedir. Bu şekilde çocukların Bulgarca bilgilerini pekiştireceğini düşünür. Bunun için Türkçe dilbilgisi terimlerinin mutlaka Bulgarca karşılıklarının verilmesi gerektiğini söyler. Yazar, karşılaştırmalı yöntemin iyi bir şekilde kullanılabilmesi için Türkçe ve Bulgarca derslerinin öğretmenlerinin iyi bir işbirliği içinde olmaları gerektiğini vurgular.

Önsöz 5. sayfada biter ve kitabın asıl metinler bölümü başlar.

Kitapta I. sınıftan VII. sınıfa kadar Türkçe dersinin işlenişyle ilgili örnekler verilmiştir. Konuşma, yazma, okuma, dil ve edebiyat öğretimiyle ilgili açıklamalar, alıştırmalar, uygulamalı ders örnekleri verilmiştir. Ders plânlarının örnekleri de “konu, erekler, giriş, esas kısım, sonuçlama” başlıkları altında verilmiştir.

Kitapta I-VII. Sınıf kitaplarındaki gerçek metinlerin üzerinde yapılan örnek ders anlatım çalışmalarının, dilbilgisi konularının ayrıntılı ve çocukların seviyesine uygun olduğu görülür. Kitapta karşılaştırma yönteminin dışında buluş metodu da sıklıkla kullanılmıştır. Bunların dışında soru-cevap tekniği de çok kullanılmıştır. Kitapta dikkati çeken bir başka nokta da metin incelemelerinde parçadan bütüne doğru bir gidişin olduğudur.

Kitapta dersin sonunda öğretmenin vereceği ödev ya da alıştırmaya kadar her şey verilmiştir. Bu yüzden de bir öğretmenin tüm ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte olan bir kitaptır.

Kitapta genellikle öğretmen merkezli bir eğitim görülmekle birlikte öğretmenin lider olduğu ve öğrencilerin aktif kılınmaya çalışıldığı da görülür.

1965'te yayınlanmış olan bu kitabın günümüzde Türkiye'de öğretilen ve uygulanan Türkçe eğitiminden pek de farklı olmadığı söylenebilir.

Kitabın 97. sayfasında içindekiler ve son sayfada da kitapla ilgili kısa bir

Bulgarca tanıtım ve kitabın fiziksel görünüşü, baskısı vb. ile ilgili bilgi verilir.

- Recep Küpçü; ** tesi D ş Değil**, Narodna Prosveta, Sofya 1967, 126 s.

Kitap gri renktedir, kitabın kapağının üstünde açık ve koyu mavi renklere figürler vardır.

 n kapağın iç kısmında Şairin “ tesi Var” kitabından sonraki ikinci kitabı olan “ tesi D ş Değil” ile ilgili iki paragraflık kısacık bir bilgi verilmiştir. Burada Şairin, Şiirlerine yüreğinin sıcaklığını kattığı ve söz oyunlarından uzak, gerçeği yansıtığı belirtilmiştir.

Kitap, “Yaşamak  st ne” Şiiri ile başlar. Sonra Yıllar bölümü gelir. Bu kitapta Şairin 74 Şiiri; Yolla, Türlü Haller, Sevi-Serüven isimli bölümlerde toplanmıştır.

Şairin Şiirlerinin büyük bölümü serbest, bazıları da dörtlüklerle yazılmıştır. Serbest yazılan ve uzunlu kısıklı mısralardan oluşan Şiirlerde uyak gözetilmemiŐtir; fakat   l k veya dörtlükle yazılmış Şiirlerde yarım, tam ya da zengin uyağın kullanıldığı görülür. Örneğin; Sabah, Bahar, OluŐ vb. Şiirler bu tür Şiirlerdir.

Şair Şiirlerinde aşk, sevgili, yaşama sevinci, dilek, Rodoplar, korku, geçmiŐe  zlem ... gibi sıradan, herkesin yaşadığı ve hissettiği Şeyleri Şiirlerine konu etmiştir. Bu açıdan onu Orhan Veli’ye benzetebiliriz.

124-126 sayfaları arasında içindekiler yer alır. Son sayfada kitabın fiziksel ve basım özellikleri ile ilgili bilgi verilmiştir. Bu kısım ve arka kapağın iç kısmındaki kitapla ilgili iki cümle Bulgarca verilmiştir.

- M. Z. Sertel; **Bulgaristan’da Gördüklerimiz**, Narodna Prosveta, Sofya 1955, 114 s.

Kitabın kapağındaki fon beyazdır. Kalın karton kapaklı kitapta  n kapağın üstünde gri renkte bir Bulgaristan haritası vardır. Bu haritanın üstünde bazı illerin buldukları yerlerde evler, fabrika, vapur, baraj vb. resimleri yer alır. Bu k  k Şekillerin bazılarının arasında oklar vardır. Kitabın yazarının adı bu haritanın üstünde kırmızı bir dikdörtgen fonun içinde, üstünde de kitabın adı yeşil bir dikdörtgenin içinde beyaz harflerle yazılmış olarak yer alır.

Kitap bu haliyle beyaz, yeşil ve kırmızı renklere oluşan Bulgaristan bayrağını hatırlatır. Kitabın sırtı yeşil renktedir.

Kitap, neşriyatevi tarafından yazılan “Birkaç Söz” yazısıyla başlar. Bunun



karşısındaki sayfada kitabın redaktörü, kapak tasarımcısı, basıma verildiği tarih gibi kitapla ilgili bilgiler verilir.

“Birkaç Söz”de Mehmet Zekeriya Sertel ile ve kitapla ilgili bilgiler verilir. Kitapta gazeteci Mehmet Zekeriya Sertel’in Bulgaristan’daki seyahatinin anlatılacağı söylenir. Sertel’in, Bulgaristan’ın on senelik halk idaresi zamanında göstermiş olduğu ilerleme karşısında büyük hayranlık duyduğu belirtilmiştir.

Kitapta Bulgaristan şu başlıklar altında tanıtılmıştır: Yeni Bulgaristanı Tanıyalım, Bulgaristan Notları, Stalinde, Balçıkta Bir Aşk Yuvası, Bir Gagavuz Köyü, Sofya, Bulgaristan İçinde Seyahat, Bulgaristanın Sanayi Şehri Dimitrovgrad, Plovdivte, Dobruca Yolunda, Rusede Türk İşçileri Arasında, Türk Köylüleri Arasında, Geri Bir Ziraat Memleketinden İleri Bir Sanayi-Ziraat Memleketine, Ziraatte Gelişmenin Sırrı, Köylere Kadar Yayılan Sağlık Teşkilâtı, Bulgaristanın İmtiyazlı Zümresi: Çocuklar, Maarif Meselesi Nasıl Halledilmiş?, Gazeteciler Birliğinde, Bulgaristanda Sanat Hayatı, İlim Hayatı ve Münevverlerin Durumu, Yeni İnsan Tipleri, Bulgaristan Barış İstiyor.<sup>30</sup>

“Resimli Ay” dergisini çıkaran ve “Tan” gazetesini kuran gazeteci Sertel, görüşlerinden dolayı Türkiye’yi terk etmek zorunda kalmıştır. Bu kitapta Sertel 1954 yazında Bulgaristan’da yaptığı geziyi anlatmıştır. Kitapta Sertel’in gezip gördüğü yerlerin ve tanıştığı insanların fotoğraflarına da yer verilmiştir. Bunlar toplam 21 fotoğraftır.

Kitapta, içindekiler ve kitabın fiziksel özellikleriyle ilgili Bulgarca bilgi aynı sayfada yer alır. Onların arkasındaki sayfada da basım hataları ve yayınevinin bir notu yer alır. Kitaptaki dört basım hatası; sayfa, satır, yanlış, doğru, suçlu başlıkları altında verilmiştir. Basım hatalarının altında da Narodna Prosveta yayınevinin okuyuculara yazmış olduğu not yer alır. Narodna Prosveta bu notta Bulgarca olarak okuyucularından, almış oldukları kitapta eğer kitabın okunmasına imkân sağlamayacak bir defo olursa o kitabı, satın almış oldukları kitabevine iade edip yenisiyle değiştirmelerini rica etmektedir.

- Selim Bilâlof; **Ağlar Mısın Güler Misin**, Narodna Prosveta, Sofya 1967, 104 s.

Kitabın kapağı siyah renktedir. Yazarın adı en üstte, onun altında da büyük puntuyla ve harflerle kapağın üstünü kaplayacak şekilde kitabın adı yazılmıştır. “Ağlar

---

<sup>30</sup> Başlıklar kitaptaki yazım şekliyle aktarılmıştır.

mısın” kısmı açık yeşil, “güler misin” kısmı da kırmızı renkli harflerle yazılmıştır.

“Ağlar mısın güler misin” kitabı Selim Bilâlof’un 44 anısından oluşur. Bu kitapta Bilâlof çocukluğundan itibaren Razgrat’ın Sredoseltsi köyünde başından geçenleri anlatır. Yazar, köyünde yaşadıklarını anlatırken aynı zamanda köyündeki gelenek ve görenekleri, kültürü de dile getirir. Bu yüzden de bu kitabı okuyanlar Razgrat bölgesindeki Türklerin kültürü, gelenek ve görenekleriyle ilgili birçok bilgi edinebilirler. Bu bölgedeki Türkler örneğin; mevlit okuturlar, eskiden çocukken mektebe gider ve cami hocasından dinle ilgili dersler alırlar, birbirlerine lâkap takarlar, gerdek gecesi gelini konuşurmak için adını sorarlar, gerdek gecesi geline yüzgörümlüğü verirler...

“Ağlar mısın güler misin” kitabın adı olmakla birlikte aynı zamanda kitaptaki anılardan birinin de adıdır. Bu anısında yazar mektebe ilk başladığı günü anlatmıştır. Yazar da öbür çocuklar gibi yüksek sesle okumadığı gerekçesiyle sırtına sopa yer ve eve gittiğinde bir daha mektebe gitmek istemediğini söyleyerek ağlar. Aynı gün küçük çocuk mektepteyken tuvalete gitmek için izin isteyemediğinden ve sıra bir türlü ona gelmediğinden tuvalete gidemez, altına yapar. Bu olay sadece onun başına gelmemiştir, yazarımız ve başka çocuklar gibi yazarın amcaoğlu da altına yapmıştır ve anası kıyafetini yıkamaktadır. Bunun üzerine bir öykü tadındaki anının sonunda “Ağlar mısın güler misin?!...” denmiştir.

Kitabın 101 ve 102. sayfalarında içindekiler, bir sonraki sayfada kitabın fiziksel özellikleri, son sayfada da tek paragraf olarak kitabın tanıtımı yer alır.

- **Hikâyeler 1958**, Sofya 1959, 94 s. , Derliyen: İshak Raşidof.

İkinci sayfada kitap Türkçe olarak tanıtılır ve aynı yazının altında Bulgarca tercümesi yer alır. Bu tanıtım yazısında “Hikâyeler 1958”in içindeki hikâyelerin 1958 yılının en iyi hikâyeleri olduğu söylenir. Yine aynı yazıda öykülerle ilgili bilgi de verilir: “*Hikâyeler, meselâ “Grev”, emekçilerin kapitalin esareti altında istismarla nasıl mücadele ettiklerini, “Bir Demet Çiçek”, “Altın”, “Nesil” ise hürriyete kavuşmuş insanların nasıl emek aşkıyla yandıklarını, saadete doğru yürüdüklerini anlatmaktadır.*”

Bu yazıların altında kitabın fiziksel özellikleri ile ilgili bilgi Türkçe olarak verilir.

Kitapta 7 öykü yer alır. Ali Kadirof’un 2 öyküsüne yer verilmiştir: “Nesil” ve

“Bir Avuç Toprak”. İbrahim Tatarliyef’in öyküsünün adı “Grev”, Kâzım Memişef’in öyküsü ise “Bir Demet Çiçek”tir. Lütfi Demirof’un öyküsü “Bir Memiş Vardı”dır. Ali Kadirof’un olduğu gibi Süleyman Gavazof’un da 2 öyküsüne yer verilmiştir. Bunlar “Bebek” ve “Altın”dır.

Süleyman Gavazof’un “Bebek” öyküsünde Bebek lâkaplı Fatma’nın başından geçen bir olay anlatılır. Fatma çok güzel bir kızdır. Kız, 14 yaşına geldiğinde ailesi ikna edilerek Yusuf ile nişanlandırılır. Bir yıl sonra kızın ailesi düğün isteyince kızın ailesi gönülsüzce kabul eder. 15 yaşındaki ve hâlâ bebeklerle oynayan Fatma gelin olur. Fatma, korkunç bir gerdek gecesinden sonra bütün yaşama sevincini yitirmiş olarak annesine gider ve kendisini evlendirdikleri için sitemde bulunur.

Ali Kadirof’un “Bir Avuç Toprak” adlı hikâyesinde bir ailenin dramı anlatılır. Aile, Bulgaristan’dan Türkiye’ye göç etmiştir. Selim dede, oğlunun isteği ile bu göçü yapar; fakat giderken yanında bir sandık dolusu toprağı götürmek ister. Yolculuk trenle yapılacağı için trene binilir; ama trendeki memurlar tarafından Selim dedenin sandığındaki toprak dökülür. Bunun üzerine Selim dede azıcık bir toprağı meşin kese içine koyarak yanına alır. Bu anlatılanlar geriye dönüş tekniğı ile anlatılmıştır. Hikâyede asıl olarak Selim dedenin son anları ve son nefesini verışı anlatılır. Selim dedenin oğlu iş aramaya gittiğı için yanında değildir, gelini başucunda beklemektedir. Selim dede ölürken vatanından aldığı toprağı avucunun içine alır, öper ve son nefesini verir. Eve gelen oğul babasının elindeki toprağı görünce babasını yurdundan ayırdığı için kendini suçlar.

Lütfi Demirof’un “Bir Memiş Vardı” öyküsünde Memiş adlı 30 yaşındaki bekâr bir erkeğın Varna’ya giderken ve Varna’da yaşadığı çapkınlık olayları anlatılır. Memiş, kadınlardan yana hep şanssızdır ve eli hep boş kalır.

Kitabın 94. sayfasında içindekiler ve 5 basım hatasına yer verilmiştir. Son sayfada kitabın fiziksel özellikleri ile ilgili bilgi Bulgarca olarak verilmiştir. Onun altında da kitapla ilgili düşünce ve önerilerin yayınevının verilen adresine ve telefonlarına bildirilmesi rica edilmiştir.

- Hasan Karahüseyinof; **Ana Baba Ocağı**, Narodna Prosveta, 1966, 87 s.

Kitabın üstünde turkuaz, siyah ve beyaz renkler hakimdir. Kapağın üstündeki resim hem ön, hem de arka kapakta devam etmektedir. Resmin alt ve üst taraflarında

beyaz şeritler yer alır. Ön kapakta üst beyaz şeridin içinde turkuaz renkte “Aydınlık” Kitapları ve turkuaz daire içinde siyah olarak 6 yazısı yer alır. Alt beyaz şeridin içinde de “Narodna 1966 Prosveta” yazısı turkuaz renkte yazılmıştır. Yazarın adı ve kitabın adı da yine ön kapaktadır. Kitabın adında siyah, kırmızı ve beyaz renkli harfler kullanılmıştır.

Kitabın üstündeki resimde fon turkuazdır. Onun üstünde yakın plânda yapraksız çıplak bir ağaç ve onun üstünde bir yuva vardır. Yuvanın içinde bir leylek bulunur. Bunlar siyah renktedir. Uzakta ve arka plânda ise üç dağ görünür; arkadaki iki dağ beyaz, öndeki ise siyahtır.

Kapağı açtığımızda karşımıza iki ağacın arasında yürüyen bir insan figürü resmi çıkar.

Üçüncü sayfada Laert’li Diojen, Hügo ve Horatius’un vatanla ilgili söylemiş oldukları birer özdeyiş yer alır.

Dördüncü sayfada kitapla ilgili Bulgarca yapılmış bir tanıtım yer alır.

Beşinci ve yedinci sayfalar arasında yazarın yazdığı “Bu konu” adlı yazı yer alır. Burada yazar ana baba ocağından bahsedeceğinin, onun da Bulgaristan olduğunun ipuçlarını verir. Yazar, çok işlenmiş bir konu olsa da kendisinin de vatan konusunu işleyeceğini; fakat öncekiler gibi kendisinin söyleyeceklerinin de vatanının güzelliğini, sıcaklığını anlatmaya yetmeyeceğini belirtir. Yazara göre ne kadar çok kişi bu konuyu işlese de bu konu eskimeyecektir. Yazar bu konuyla ilgili düşüncelerini şu dörtlülle bitirir:

“Bir kandil değil de güneş bu ocak  
Isıtır içimi azgın kışlarda  
Salt insanı değil öten kuşlar da  
Isınıyor çünkü ocağım sıcak” (s. 7)

Yazar kitapta vatan konusunu ayrı başlıklar altında ve öyküler yardımıyla işlemiştir. Kitapta, içinde konu anlatılmayan başlıklar “Bu konu” ve son metin olan “Isı nerden gelirdi”dir.

Yazar, kitapta 18 konu başlığına yer vermiştir. Bu başlıklardan önce epigraflar yer alır. Bunlar ya bir özdeyiş ya da bir türküden alıntıdır. Konuları ise vatandır. Örneğin;

“Anayurt sevgisi, anayurdun büyüklüğünden değil, senin kendinin olmasındandır.” Seneka (s. 29)

“Ana dilin güzellikleri ancak gurbette görülür, ancak orada duyulur anayurdun kendisi de.” Fraytag (s. 24)

“Gurbet elde ölenlerin  
çenesini kim bağlar” Bir türküden (s. 63)

Kitaptaki son konu “Isı nereden gelirdi”dir. Bu başlık altında da anayurt konusu işlenmiştir; ancak burada hiçbir öyküden yararlanılmamıştır. Yazar konuyla ilgili düşüncelerini açıkça dile getirir, dünyaya karşı duydukları sevginin kendi vatanlarını sevmekle başladığını vurgulayan son paragraftan sonra bir şiirle düşüncelerini ve kitabı sonlandırır.

Sayfa 87’de “İçerde adları geçen büyüklerin kimlikleri” başlığı altında 14 kişiyle ilgili onları tanıtan birer cümle yer alır.

Son sayfada içindikiler ve kitabın fiziksel özelliklerini içeren bilgi verilmiştir.

- İshak Raşidof; **Ayrılırken** (Povest), Narodna Prosveta, Sofya 1968, 174 s.

Kitabın kapağı mor renktedir. Ön kapağın üstünde kitabın adı beyaz büyük harfler ve puntoyla yazılmıştır. Kitabın adıyla kesişecek şekilde aşağıdan yukarıya doğru mavi harflerle kitabın yayınevi ve yazarının adı yer alır. Kitabın kapağı kalın kartondandır, sırtı mavi kumaştır.

Üçüncü sayfada kitabın adının altında parantez içinde “Çağdaşların öyküsü” yazısı yer alır. Bu da kitapta anlatılan olayların çağdaş insanların yaşadığı ya da yaşayabileceği türden olduğunun bir kanıtıdır.

Kitabın türü için kitapta uzun hikâye denmiştir. Bu açıklama kitapla ilgili Bulgarca olarak bilgilerin verildiği kitabın sonunda yer alır. Biz de kitaptaki bu açıklama yüzünden kitap için uzun hikâye ifadesini kullanacağız.

Bu uzun hikâye 3 bölümden oluşur. Her bölüm kendi içinde ayrı ayrı daha küçük bölümlere bölünmüştür. O bölümler de birer sayı ile gösterilmiştir. Birinci bölüm 16, ikinci bölüm 11, üçüncü bölüm 8 küçük bölümden oluşur.

Kitapta Bulgaristan’da yaşayan Türk gençlerinin günlük hayatlarından kesitler; onların ikili ilişkilerdeki tavırları, gönül ilişkileri anlatılmıştır. Kitaptaki olayların çoğu büyük şehirlerden birinde geçer ve değişime ayak uyduramayanların diğerlerinden

ayrılması da anlatılmıştır.

“Son” yazısıyla son bulan kitabın sonunda kitabın tanıtımı ve kitapla ilgili bilgi Bulgarca olarak verilmiştir. Son sayfada ise yazarın şimdiye kadar çıkan Yankı (1966), Yeşil Kuşak (1966), Dostlar ve Düşmanlar (1967) kitaplarının adları, türleri ve basım yılları verilmiştir. Bu bilgilerin ardından okurların kitapla ilgili düşünce ve dileklerini yayınevini adresine göndermeleri istenmiştir.

- Ziya Yamaç; **Mehmet** (Roman), Narodna Prosveta, Sofya 1956, 234 s.

Kitabın kapağı mavi renktedir. Kapakta öküz arabalarının çektiği içleri dolu, üstleri örtülü arabalar ve arabaların yanlarında yürüyen insanlar görülmektedir. Bu figürler siyah ve beyaz renkler kullanılarak yapılmıştır.

Kitabın kapağı kalın kartondur. Sırtı beyaz kumaştır, sırtta kitabın adı ve türü yer alır.

Kitabı açtığımızda yazarın adı, kitabın adı ve türü, tipik bir Bulgaristan külhanbeyinin resmi yer alır. Onun altında kitabın basım yeri ve yılı verilmiştir.

İkinci sayfada kitapla ilgili fiziksel bilgiler: yayınevi, redaktörü vb. yer alır.

Kitabın 3-7. sayfaları arasında Rıza Mollof tarafından yazılmış önsöz yer alır. Bu önsöz 1956 Mayıs’ında yazılmıştır. Bu önsözde Ziya Yamaç’ın 1914’te Silistre’de doğduğu, Bükreş’te orta tahsili gördüğü ve bu dönemde de Fransızca ve Romence öğrendiği belirtilmiştir. Yazar daha sonra öğrenimini tamamlamak için Türkiye’ye göç eder.

Yazar ilk eserini 1939’da yayınlamaya başlar. Fransızca ve Romenceden tercüme de yapmıştır. Yazar siyasi baskılar yüzünden 1949’da Bulgaristan’a dönmek zorunda kalır.

Yine bu önsözde Rıza Mollof “Mehmet” romanının eleştirisini yapar ve onun kurgu, kahramanlar bakımından eksikliklerinin olduğu düşüncesini ortaya atar.

Romanın üç cilt olarak yazılması plânlanmıştır. İlk cilt “Düzensiz Gemi”<sup>31</sup>, ikincisi “Ucuz Kan”, üçüncüsü de “Kuzey Rüzgârı” adını taşıyacaktı. Bahsettiğimiz cilt kitabın ilk cildi olan “Düzensiz Gemi”dir. Bu ciltte 1890’lı yıllarda Bulgaristan’dan Türkiye’ye göç eden yüz yirmi hanelik Dereköy halkının göçü, onların maceraları ve

<sup>31</sup> Rıza Mollof’un yazmış olduğu önsözde kitabın ilk cildinin bu adı taşıdığı belirtilmiştir. Ancak kitabın adının belirtildiği kitabın iç kapağında kitabın adı “Düzensiz Gemi” olarak verilmiştir. Bu iki isim arasında bir çelişki olduğu görülür.

Türkiye'deki halka karışma çabaları, toprak ve ekmek kavgalarını anlatır. Diğer iki ciltte yaşanan olayların hepsi ise Türkiye'de geçer.

Kitapta 10 bölüm vardır. Kitabın sonunda kitapla ilgili fiziksel özelliklerini belirten Bulgarca bilgiler yer alır. Son sayfada da 18 basım hatası sayfa, satır, yanlış, doğru ve suçlu sıralamasıyla verilir. Onun altında okurlardan kullanılmayacak kadar defolu olan kitapların satın alınan devlet kitabevine iade edilmesi istenir.

- Enver İbrahim; **Adil Derviş**, Narodna Prosveta, 1955, 61 s.

Kitabın üstünde koyu lacivert bir gökyüzü altında ellerinde eşyalar, torbalarla; sırtlarında çuval, çıkınlarla tek bir yöne yürüyen bir grup insan ve onların başında, yanlarında onları denetleyen silahlı askerler resmedilmiştir. Askerlerin üçü de silahlıdır ve biri de ata binmektedir.

Kitabın ilk sayfasında Adil Derviş'in resmi yer alır. Bu kişi kırklı yaşlarda saçlarına aklar düşmüş, bıyıklı biridir.

Bir sonraki sayfada yeşil harflerle kitabın adı yazılmıştır. Onun altında oturan ve üstünde çizgili bir kıyafet olan, başındaki şapkası da çizgili olan, ayağında nalın bulunan bir erkek resmi bulunmaktadır. Bu resmin altında da kitabın yayınevini adı ve basım yılı verilmiştir.

Bu kitapta Adil Dervişef'le ilgili anılarla onun yaşam öyküsünden bir kesite yer verilmiştir. Kitapta ayrı ayrı 6 başlık yer alır. İçinde resimlere de yer verilen kitap şu cümlelerle son bulur:

*Bu gün Plevneye gidip Altıncı mahalledeki "Makedonya" meydanına uğrarsanız, bir eski zaman evinin duvarındaki mermer levhada şunları okursunuz:*

*"28 Nisan 1944 tarihinde faşistler tarafından vahşice öldürülen komünist Adil Dervişef bu evde doğmuş ve yaşamıştır."*

Kitabın son sayfasında kitabın fiziksel özellikleri ile ilgili bilgi Bulgarca olarak verilmiştir.

- Şaban Mahmudof; **Gerginlik** (Şiirler), Narodna Prosveta, Sofya 1966, 102 s.

Kitabın kapağı koyu yeşil renktedir. Kitabın adının baş harfi küçük g (ge) olarak yazılmıştır ve bu harf beyaz olarak yazılmıştır. Kitabın adının geri kalan harfleri ilk harfe göre daha küçük ve açık yeşil renktedir. Yazarın adı aşağıdan yukarıya doğru kitabın adına dik olarak yazılmıştır.

Kitabın üçüncü sayfasında kitabın adı ve onun altında bir gül dalında öten bülbül resmedilmiştir. Sayfanın alt kısmında ise yayınevinin adı, kitabın basım yeri ve yılı yer alır.

Şairin ilk şiir kitabı olan kitapta şiirler ve uzun, sayfalarca süren manzumeler yer alır. Kitapta toplam 58 şiir yer alır. Şiirlerde işlenen konulardan bazıları sevgiliye hasret, sevgili, aşk, vatan, doğa, Deliorman, hürriyettir.

Kitaptaki şiirlerin çoğunun altında yazılış tarihleri yer alır, bazılarının altında da yazılış yerleri verilmiştir.

Kitabın 102-103 sayfalarında içindekiler bulunur. Son sayfada da kitabın bir paragraflık Bulgarca bir tanıtımı yer alır. Onun altında da kitabın fiziksel özellikleri Bulgarca olarak verilmiştir.

- **Kerem ile Aslı** (Efsane)<sup>32</sup>; Narodna Prosveta, Sofya 1967, 136 s.

Kitabın ön kapağı çok renkli, albenilidir. Renkli çerçevenin içinde ağaçların altında, servilerin dibinde bir ateş içinde oturan ve sohbet etmekte olan kadın ve erkek resmedilmiştir. Çevrelerindeki ağaçlarda da çiftler çiftler kuşlar bulunur. Bu kadın ve erkeğin etrafında çiçekler açmıştır, yerde de bir çift kuş, geyikler bulunur. Bu resmin altında yeşil, eflâton ve krem renkleri kullanılarak yazılmış olan kitabın adı yer alır.

Kapakta beyaz, bej, mavi, yeşil ve eflatun renkleriyle hoş bir görüntü oluşturulmuştur. Ön kapaktaki güzel kompozisyon arka kapakta da vardır. Burada küçük bir ateşin içinde çiçek açmıştır. Onun üstünde uçan iki kuş vardır.

Kitabın ilk sayfasında Kerem ile Aslı efsanesinin dört cümlelik özeti verilmiştir. Bu, kitabın tanıtımıdır. Onun altında kitapla ilgili fiziksel özelliklerini bildiren bilgiler verilmiştir. Tüm bunlar Bulgarcadır.

Kitapta Kerem ile Aslı hikâyesi manzum ve mensur karışık olarak anlatılmıştır. Öykü bildiğimiz gibidir, Aslı ve Kerem birbirlerini sevmelerine rağmen Aslı'nın babası yüzünden ayrılırlar. Sonunda Aslı ve Kerem evlenirler; fakat Kerem, Aslı'nın elbiselerinin düğmelerini sabaha dek çözemez ve Aslı'nın gözleri önünde yanıp kül olur. Aslı da Kerem'in küllerinin savrulmaması için uğraşırken o da yanıp kül olur. Kitabın sonunda Sofu'nun Tanrı'ya şükretmesi ve gönülle ilgili söylediği şu dörtlükler yer alır:

---

<sup>32</sup> Kitabın türü efsane olarak verilmiştir.



“Yandı Kerem, Aslı hanın elinden  
Seveceksen vefalı yâr sev, gönül!  
Her yâr ateş almaz yârin külünden  
Seveceksen vefalı yâr sev, gönül!

Yâr elinde koklanmadık gül olma,  
Kul kadrini bilmeyene kul olma.  
Yana yana Kerem olma, kül olma,  
Seveceksen vefalı yâr sev, gönül!

- Lâtif Aliyef; **Bir Yeşil Seviyorum** (Şiir), Narodna Prosveta, Sofya 1968, 72 s.

Kitabın kapağı beyaz renktedir, kapağın üstünde yeşilin üç farklı tonu birbiriyle sadece ortalarından kesişecek şekilde üst üste konmuştur. Kitabın adı siyah renkle yazılmıştır.

Kitapta şiirler yer alır, birkaç şiir hariç hepsinde serbest ölçü kullanılmıştır. Şiirlerin çoğu uzundur. Kısa, tek sayfada kalan şiirler azdır. Bu tür şiirlere örnek olarak “Ateş Güzel”, “Randevu Saatini Beklerken”, “Dilek” şiirleri verilebilir.

Şiirlerde işlenen konular aşk, Deliorman, eylül, vatan vb. gibi konulardır. Şiirlerin bazılarının üstünde kimlere atfedildikleri yazılmıştır. Örneğin, “Atama Şiir” şiiri G. Dimitrof’un<sup>33</sup> 80. doğum yıldönümüne ithaf edilmiştir; “İtiraf” şiiri BKP’ye<sup>34</sup> yazılmıştır; “Çağımızın Bir Şehidi Sesleniyor” şiiri bir Güney Vietnam vatanseverinin Amerikalılar tarafından işkence ile öldürülmesi üzerine yazılmıştır vb.

Kitapta bulunan 39 şiirin çoğunu altında şiirlerin yazıldığı yerler ve tarihler verilmiştir.

Kitabın 72. sayfasında içindekiler yer alır. 73. sayfada kitapla ilgili fiziksel bilgiler Bulgarca verilmiştir. Son sayfada kitap Bulgarca olarak tanıtılmıştır. Burada şairin ilk şiir kitabının 1962’de yayınlandığı ve bu kitabın onun ikinci kitabı olduğu belirtilir. İkinci kitapta birinci kitaptan sonraki 4 yılda yazılan en iyi şiirlerin toplandığı, bu şekilde bu şiir kitabının ortaya çıktığı ve kitabın tüm Türk okurları için olduğu belirtilmiştir.

<sup>33</sup> Bulgaristan’daki komünist lider ve ilk komünist başbakan.

<sup>34</sup> Bulgar Komünist Partisi’nin Bulgarca kısaltması.

• **Erlerin Hikâyesi**, Narodna Prosveta, Sofya 1967, 108 s. , Derliyen: Osman Salief

Kitap kapağı beyaz renktedir. Ön kapağın üstünde mavi ağaçların ve yaprakların altında duran el ele tutuşmuş, yüzleri birbirine dönük olan bir kız ve oğlan resmedilmiştir.

Kitabın ilk sayfasında kitabın adı, yayın evi yeri ve yılı, derleyeninin adı, onların da altında bir resim yer alır.

Kitabın 3 ve 7. sayfaları arasında Yeni Bir Edebiyat Olayı (Önsöz Yerine) yazısı yer alır. Bu yazı Şükrü Tahirof'a aittir. Yazar bu yazısında yeni rejimle birlikte Bulgaristan Türkleri Edebiyatı'nda gerçekleşen değişime değinmiştir. Yazar "Bunu her şeyden önce BKP M-nin Nisan Mayıs plenumlarına borçluyuz"<sup>35</sup> (s. 3) diyor. Yazar, birkaç yıl öncesine kadar "emek erleri"<sup>36</sup> ile ilgili olarak yazılanların sadece gazete haberleri veya anılar olduğunu, oysa şimdi "Trudovo Delo" gazetesinin ek olarak Türkçe çıkan "Emek Davası"nda şiir ve hikâyeler basıldığını dile getirir. Bunun da edebiyatımıza üç yönden farklılık getirdiği söylenir:

"-Edebiyatımıza yeni bir konu sahası daha keşfedildi.

-Yeni bir oyuncu kitlesi kazandık.

-Bu olay yeni isimlere ilham ve cesaret kaynağı oldu." (s. 3)

Yazar yazının bundan sonraki kısmında "Trudovo Delo" gazetesinin eki "Emek Davası"nda çıkan şiir ve hikâyelerden, şair ve yazarlardan bahsetmiştir.

Bu kitapta 26 farklı öykü yer alır. Bazı yazarların birden fazla öyküsüne yer verilmiştir. Kitapta bazı öykülerin başlıkların üzerinde öyküyle ilgili resimlere yer verilmiştir. Kitapta erlerle ilgili öyküleri yer alan yazarlar şunlardır: Şükrü Tahirof, Süleyman Gavazof, Ali Kadirof, Halit Aliosmanof, Sabri Tatof, Nadiye Ahmedova, Muharrem Tahsinof, Kâzım Memişef, Kemal Bunarcief, Lütfi Demirof, İbrahim Beyrullof, Osman Salief, Yusuf Kerimof, Muharrem Yusufof, Ali Pirof, Mustafa Ömerof, Mustafa Kahvecief, Rafi Kadirof, Salih Baklaciyeef, Selim Bilâlof, Hüseyin Yasemof, İshak Raşidof, Riza Mollof.

<sup>35</sup> Bulgaristan Komünist Partisi'nin gençlik kollarının kongrelerinden bahsedilmiştir.

<sup>36</sup> Kitapta kullanılan bu ifadenin Bulgarcası "trudovak"tır. Kitabın Bulgarca adı da "Trudovak" olarak belirtilmiştir. Kitaptaki trudovak ya da emek erleri denen askerler 1989 öncesi dönemdeki askerlerdir. Bu askerler askerdeyken silah taşımaz da çalışırlarmış.

Kitabın sonunda içindekiler, kitabın fiziksel özellikleri ile ilgili Bulgarca bilgiler ve kitabın Bulgarca tanıtımı yer alır.

- Kâzım Memişef; **Açıl Uzay** (Büyük Hikâye), Narodna Prosveta, Sofya 1968, 76 s.

Kitabın ön kapağında kitabın adı ve yazarın adı büyük puntolarla ve büyük beyaz harflerle yazılmıştır. Ön ve arka kapakları kaplayan resimde uzay, gezegenler ve yıldızlar arasında bir roket, o rokete bağlı iki çocuk astronotun resmi çizilmiştir. Uzay siyah, diğer figürler ise mavi renktedir.

Kitap, yazar tarafından büyük hikâye olarak adlandırılmıştır. Kitap çocuklar için yazılmıştır. Bu yüzden tam sayfa siyah beyaz resimlerin yanı sıra kitaptaki yazıların puntosu da büyüktür. Bölüm başlıkları da büyük puntoyla yazılmıştır, yalnız onlar kitaptaki yazıya göre daha büyüktür.

Kitaptaki kahramanlar Taner ve Zeki isimli iki çocuktur. Bu çocuklar astronot olmayı hayal ederler. O zaman Ay'a gideceklerdir. Çocuklar için hiçbir şey imkânsız değildir. Uzaya gitmek için roket yapmaya kalkışır ve bunu sır olarak saklarlar; fakat sırları bir gün açığa çıkar. Çocuklar o roketi yapmak için çok uğraşmışlar, parçalarını bulmak için çok zorlanmışlardır; ama sırları ortaya çıkmıştır. Fakat her şeye rağmen çocuklar hayallerinden vazgeçmezler ve Ay'a gitmeyi yine de istemektedirler.

Kitap "Son" yazısıyla son bulur. Bundan sonraki sayfada kitabın fiziksel özellikleri ile ilgili bilgi verilir. Son sayfada da kitapla ilgili olarak iki paragraftan oluşan kısacık bir Bulgarca tanıtım yer alır.

- **1964'ün Bıraktığı Şiirler**, Narodna Prosveta, Sofya 1965, 130 s., Hazırlayan: Sabahattin Bayramof.

Kitabın üstü mavi, beyaz ve kırmızı renklindedir. Mavi kısımda "1964'ün bıraktığı", beyaz kısımda "şiirler", kırmızı kısımda "Narodna Prosveta" yazısı yer alır.

Kitabın ön kapağının içinde kitabın Bulgarca tanıtımı kısa bir şekilde yer alır.

Şiir antolojisinde Bulgaristan Türk şairlerinin şiirleri yer alır. Kitapta 26 şaire ve onların 101 şiirine yer verilmiştir. Antolojide yer alan şairler: Ahmet Eminof, Ahmet Şerifof, Aliş Saidof, Durhan Hasanof, Faik İsmailof, Faik Müminof, Hasan Karahüseynof, Lâtif Aliyef, Lütü Demirof, Mefkûre Mollova, Mehmet Çavuşef, Mehmet Sansarof, Mustafa Mutkof, Mülâzım Çavuşef, Mümin Mustafof, Naci

Ferhadof, Nemciye Mehmedova, Niyazi Hüseyinof, Ömer Osmanof, Recep Küpçiyef, Sabahattin Bayramof, Sabri İbrahimof, Süleyman Yusufof, Şaban Mahmudof, Şahin Mustafof, Şükrü Tahirof.

Antolojide en az şiirine yer verilen şair bir şiirle Mehmet Çavuşef'tir. En fazla şiirine yer verilen kişi ise yedi şiirle Ahmet Şerifof'tur.

Kitabın 127-130 sayfaları arasında içindekiler bölümü yer almaktadır. Sonraki sayfalarda da kitapla ilgili, onun fiziksel ve basım özelliklerini içeren Bulgarca bilgiler yer alır.

Kitabın içinde küçük bir kâğıda yazılmış olarak üç basım hatası açıklamalarıyla birlikte verilmiştir.

• **1965'in Bıraktığı Şiirler**, Narodna Prosveta, Sofya 1966, 116 s., Sıstavitel i Redaktor<sup>37</sup>: S. Bayramov.

Kapak açık kahverengi, beyaz ve koyu pembe renklerden oluşur. Ön kapağın kahverengi kısmında "1965'in bıraktığı", beyaz kısmında "şiirler", pembe kısmında da yayınevinin adı yer alır.

Ön kapağın iç kısmında kitapla ilgili Bulgarca olarak bilgi verilmiştir. Burada belirtilene göre her yıl çıkan bu antolojide o yıl 1965'in en iyi şiirleri toplanmıştır. Her şair yıl içinde yazdığı şiirlerden en güzelini kendisi seçmiştir.

Bu antolojide 32 şair yer alır. "1964'ün Bıraktığı Şiirler" antolojisine nazaran bu antolojinin sayfa sayısı azdır; fakat şiirlerine yer verilen şair sayısı fazladır. "1964'ün Bıraktığı Şiirler" antolojisinde daha az şair daha fazla şiirleriyle yer alırken, bu antolojide daha fazla şair vardır; fakat onların daha az şiirine yer verilmiştir. Kitaptaki toplam şiir sayısı 95'tir. Bir şair en az bir, en fazla beş şiirle tanıtılmıştır.

Kitabın içindekiler kısmından sonra Bulgarca olarak kitabın fiziksel özellikleri ile ilgili bilgi verilmiştir.

Son sayfada "1966'da Çıkan ve Çıkacak Şiir Kitapları" başlığı altında 11 şiir kitabının adı ve yazarı verilmiştir. Bu şiir kitaplarından sadece biri Bulgarca'dan tercümedir, diğerleri Bulgaristan Türk şairlerine ait özgün kitaplardır. Bu sayfada bahsedilen kitapların Türkçe kitap satan bütün kitapçılarda bulunabileceğine dair bir açıklama yapılmıştır.

<sup>37</sup> Kitapta "sıstavitel i redaktor" şeklinde verilmiştir. Bu ifadeler derleyen ve düzenleyen anlamına gelir.

• **1967'nin Bıraktığı Şiirler**, Narodna Prosveta, 1968, 119 s., Derleyenler: Naci Ferhadof- Ahmet Eminof.

Kitabın kapağı sırasıyla yeşil, beyaz ve açık kahverengi renklindedir. Yeşil rengin üstünde “1967'nin bıraktığı”, beyaz rengin üstünde “şiirler” yazısı yer alır.

Kitabın ön kapağının içinde kitapla ilgili Türkçe tanıtım yer alır. Burada Bulgaristan Türk şairlerinin 1967'de yazdıkları en iyi şiirleri kendilerinin seçerek verdikleri belirtilmiştir. Böylece derlemede her şairin şiirlerinin düşünce ve konu bakımından farklı olduğu; fakat şairlerin her birinin özgün ve kendine özgü özellikleri ile temsil olundukları belirtilmiştir.

Kitabın 3. sayfasında “1967'nin Bıraktığı”, derleyenlerin isimleri, yayınevini adı ve kitabın basım yılı siyah, “şiirler” yazısı yeşil renkte yazılmıştır.

Antolojide 36 şair alfabetik olarak yer alır: Ahmet Alief, Ahmed Eminof, Aliş Saidof, Durhan Hasanof, Emennaz İsmailova, Faik İsmailof, Fevzi Kadırof, Hasan Karahüseinof, Hasan M. Hasanof, Havva Pehlivanova, İsmail A. Çavuşef, Kadir Dervişef, Latif Alief, Latif Karagöz, Lütfi Demirof, Mehmet Abdurrahmanof, Mehmet Çavuşef, Mehmet Sansarof, Mehmedali Oruçef, Mustafa Çetef, Mustafa Mutkof, Naci Ferhadof, Nebiye İbrahimova, Nemciye Mehmedova, Hiyazi Hüseyinof, Osman Azizof, Ömer Osmanof, Recep Küpçü, Süleyman Mustafof, Süleyman Yusuf, Şaban Mahmudof, Şahin Mustafof, Şaziye Hamdieva, Şükrü Tahirof, Turhan Rasief, Zait İsmailof.

Antolojideki toplam şiir sayısı 96'dır. En fazla yedi şiirle Osman Azizof, en az bir şiirle Süleyman Mustafof temsil edilmiştir.

Kitabın 115-119. sayfaları arasında içindekiler, son sayfada kitabın fiziksel özellikleri Bulgarca olarak yer alır. Arka kapağın iç kısmında kitabın Bulgarca tanıtımı yer alır.

• Osman Aziz; **Canlarım Türküler Bizim Türküler**, Lakov PRES yayınevi, Sofya 2002, 190 s. + ekler, 29 yaprak ve sayfa numarasız.

Kitabın kapağı mavi renktedir. Ön kapağının üstünde 5'er enine ve 5'er boyuna olarak yerleştirilmiş 25 fotoğraf yer alır. Kapakta önce yazarın sonra da kitabın adı yer alır, bu yazıların altında kalan bölgenin tümü 25 küçük, sıralanmış fotoğrafla kaplanmıştır.

Kitabın arka kapağında sol üst tarafta Osman Aziz'in renkli vesikalık bir fotoğrafı yer alır. Onun yanında Bulgaristan ile ilgili bir şiir yer alır. Fotoğraf ve şiirin altında Lakov PRES'in yazdığı yazarın biyografisi yer alır. Bu kısa biyografiden Osman Aziz'in Kırcaali'nin N. Bozveli (Neofet Bozveli, Türkçesi Alfatlı) köyünde 1937'de doğmuş olduğunu öğreniyoruz. Osman Aziz'in Türk filolojisi okuduğunu, Sofya Radyosu Türkçe yayınlarında spiker olarak görev yaptığını öğreniyoruz. Biyografideki bilgilere göre Osman Aziz ilk şiir kitabı "Büyük Ateş"i 1960'lı yıllarda yayınladığını, ikinci şiir kitabı olan "Güllerin Korkusu" adlı kitabının da yayınlandığını öğreniyoruz. Osman Aziz'in Sofya Radyosu'nda 300 kadar türkü ve şarkısı bulunuyormuş. Osman Aziz şairlik, yazarlık ve türkücülük dışında öğretim görevlisi görevini de yürütmüştür. Biyografide onun Sofya Yarı Yüksek İslâm Enstitüsü'nde Tefsir, Hadis, Kur'an, Tecvit, Mevlit dersleri verdiği yazılmıştır. Osman Aziz'in yaptığı işler bu kadarla da sınırlı değildir, daha ayrıntılı bilgi biyografisinde mevcuttur.

Kitabın 2. sayfasında el yazısıyla yazılmış olan yazı kitaptaki birçok türkünün bestecisi olan Turgut Şinikarov'a aittir. Şinikarov bu yazıda kendisine ait notaları karşılıksız olarak Osman Aziz'e hediye ettiğini ve Türk folkloru alanındaki çalışmalarının devamını dilediğini söylemiştir. Onun altında Türkçe ve Bulgarca olarak kitabın basımında emeği geçenlerden bahsedilmiştir. Bu sayfaların altında kitap isteme adresi verilmiştir.

Kitabın 3-6. sayfaları arasında içindekiler yer alır.

7.-10. sayfa arasında önsöz olarak "Canlarım Türküler" yer alır. "Canlarım Türküler", Osman Aziz'in yazmış olduğu 19 kıtadan oluşan bir şiirdir. Devamında yazar bu şiir üzerine düşüncelerini belirtir.

Yazar bu kitapta bazı konular belirlemiş, o konularla ilgili düşüncelerini türkülerden örneklerle harmanlamıştır. Yazarın ayrı başlıklar altında ele aldığı konular gönül; sevgi; ilk aşk; kadın; dost; dostluk; ağıtlar; Arda ve Tuna türküleri; Rumeli türküleri, büyük göç; Hıdrellez'dir.

Yazar bundan sonrasında anılarıyla birlikte bazı konularla ilgili düşüncelerini anlatmayı sürdürmüştür.

"Bizim Efsaneler" bölümünde yazar Rodop efsanelerinden, Civan Yusuf, Yusuf, Söylemeyin Anama, Alançayıruları, Kaderigüzel ile Kadirüzeyir, Tütünler Çiçek

Açarken ve Genç Ahmet efsanelerini vermiştir. Bunlar radyo oyunları olarak verilmiştir.

“Bizim Efsaneler” bölümünden sonra “Bizim Festivaller” bölümü gelir. Burada yazar farklı illerdeki festival ve folklor gösterilerinden bahsetmiş, konularla ilgili görüşlerini belirtmiştir.

“Bizim Sesler, Bizim Sazlar” bölümünde Bulgaristan’daki Türk şarkıcı ve müzisyenlerden bazıları tanıtılmıştır. Bunlar en sevilen ve en çok dinlenen sanatçılardır. Örneğin; Ahmet Cumalı, Ayfer Sadık, Hasan Rodoplu (Atasever), Mümün Karagöz, Durhan Hasan vb.

186-190 sayfaları arasında son söz bulunur. Son sözden sonraki sayfaları numaralandırılmamış kısımda “Ayrı Ayrı Bölüm ve Konulara Ekler” başlığı altında 29 yapraklık türkü sözleri ve notaları yer alır.

Bu kitap, içinde Bulgaristan halk edebiyatı ürünlerinden türküleri barındırdığı için bu alanda çalışma yapan ya da bilgilenmek isteyenler için iyi bir kaynak olabilir.

- Sabri Salief Tatof; **İki Arada** (Roman), Narodna Prosveta, Sofya 1967, 383 s.

Kitabın kapağı kalın kartondan ve beyaz renktedir. Ön kapağın üstü dörde bölünmüştür; ama bunlar eşit parçalar değildir. Kapak eşit olmayan dikdörtgenlere bölünüp aralara sarı çizgiler konmuştur. Kitabın sol üst karesinde kitabın adı, yazarı ve kitabın türü; sol alt köşesinde saçları örülü, biraz kızgın bakan genç bir kadın portresi; sağ üst köşede alçak bir yere oturmuş, ellerini kavuşturmuş ve düşünmekte olan bir genç; sağ alt köşede rahat bir şekilde yürüyen bir genç ve yayınevinin adı görülmektedir.

Kapakta en fazla yer kadının portresine ayrılmıştır. Oturan genç, üstten ve çapraz olarak kadına düşünceli ve endişeli olarak bakmaktadır. Yürüyen genç de yüzünü kadına dönmüş, ona bakmaktadır.

Kitabın 3.sayfasında yazarın ve romanın adı, kitabın türü yer alır. Bunların altında karanlık bir havada yürüyen bir çiftin resmi yapılmıştır. Resimde kadın ve erkek bulunmaktadır, erkek sağ kolunu kadının omzuna atmıştır. Bu resmin altında kitabın yayınevi, yayın yeri ve yılı yer alır.

Kitabın 4. sayfasında Sabri Tatof ve “İki Arada” romanıyla ilgili kısa bir Bulgarca tanıtım yapılmıştır.

5. sayfada redaktör tarafından yazılan “Birkaç Söz” başlıklı yazı bulunmaktadır.

Bu sayfada Tatof'un vesikalık fotoğrafı sağ tarafta bulunmaktadır. Yazıda yazarın 1925 yılında Razgrad'ın Hlebarovo köyünde bir çiftçi ailesinde dünyaya geldiği, bu romanın üçüncü romanı olduğu, ilk hikâyesinin 1961'de basılan "Matem" olduğu bilgileri verilmiştir. Yazarın "Bulgaristan sosyalist edebiyatına ilk romanı kazandırmış" olduğu belirtilmiştir. Yazar, kitaplarında sosyalist devrimini ve özellikle de kooperatifleşmeyi anlatmıştır.

Yazar bu kitabında köy hayatını anlatmıştır. Bu zaten onun eserlerinde görülen önemli özelliklerden biridir. Köy hayatıyla birlikte sosyalist rejimin getirdiği yeniliklere alışmaya çalışan insanlar ve onların gönül ilişkileri anlatılmıştır. Romanın sonunda kitaptaki kahramanlardan Süreyya ve Vasfi evlenerek muratlarına ererler. Bu evlilik köy halkı için sürpriz olur çünkü Süreyya'nın başından daha önce bir evlilik geçmiştir, Vasfi ise köyün sözü geçen delikanlılarından. Sonuç olarak gençler evlenirler ve roman mutlu bir şekilde son bulur.

Kitabın son sayfasında okuyuculardan bu kitap ve diğer kitaplarla ilgili görüşlerini yaş ve mesleklerini de belirterek verilen kitabevi adresine göndermeleri istenmiştir. Bu Türkçe ricanın altında Bulgarca olarak kitapla ilgili onun fiziksel özelliklerini bildiren bilgiler verilmiştir.

- Mehmet A. Çavuşef; **Yılların Serenadı**, Narodna Prosveta, Sofya 1964, 135 s.

Kitabın kapağı yeşil renktedir. Kitabın yazarının adı beyaz, kitabın adı ise kahverengi harflerle yazılmıştır.

Kitabın 3. sayfasında; sayfanın üst kısmında yer alan yazarın adı, sayfanın alt kısmında yer alan kitabın yayınevi ve kitabın basım tarihi siyah renkle, yayınevinin amblemi ve kitabın adı ise yeşil renkle yazılmıştır.

Kitabın 4. sayfasında kitabın Bulgarca tanıtımı ve kitabın fiziksel özelliklerini bildiren bilgiler yer alır.

Lirik şair Mehmet A. Çavuşef'in 1956'da yazılan bu şiir kitabı 5. sayfadaki "Hatıra" şiiriyle başlar. Şair bu şiiri dostlarına ithaf etmiştir.

Bu kitapta iki bölüm bulunmaktadır: "Yılların Serenadı" ve "Merhaba Dost Bildiklerim". "Yılların Serenadı"nda 21 şiir, "Merhaba Dost Bildiklerim"de 8 şiir bulunmaktadır.

Kitapta sadece birkaç şiirde kıtalar kullanılmıştır. Örneğin; ...Mi Dersin?,



Yurdun Demir Kalbi, Geleceğe Güzelleme vb. Bu tarz şiirlerde uyaklara rastlanırken serbest şiirlerde uyak bulunmaz ki yazarın çoğu şiiri serbesttir. Bunun dışında kitaptaki şiirlerin çoğunun uzun olduğunu ve sayfalarca sürdüklerini söyleyebiliriz. Uzun şiirlerdeki mısralar uzunlu kısıldır ve anjambmanlar kullanılmıştır.

Şair bu kitapta çoğunlukla sosyalist rejimi, BKP partisini, yeni rejimin getirdiği yenilikleri övmüş ve bunları şiirlerine konu etmiştir. Genellikle şiirlerin altında yazıldıkları tarihler yer alır.

134-135. sayfalarda içindikiler yer alır. Sayfa 135'te içindikilerden sonra "Basım Yanlıları" başlığıyla 5 yanlışa, sayfa, satır, yanlış, doğru ve suçlu belirtilerek verilmiştir. Kitap bu şekilde son bulur.

- Naci Ferhadof; **Dağlı ve Deniz**, Narodna Prosveta, Sofiya 1966.

Kitabın üstünde yeşil, turuncu ve beyaz renkler kullanılmıştır. İç içe geçmiş yeşil ve beyaz renklerin her ikisinin de üstünde kırmızı yuvarlak bir şekil bulunur. Bunun güneş olabileceğini düşünebilir ya da belki de bir gül olarak hayal edebiliriz.

3. sayfada yine o yuvarlak kırmızı şeklin altında yazarın adı, kitabın adı, yayınevi ve kitabın basıldığı yıl yer alır.

Bu şiir kitabında şairin kendi seçtiği en iyi şiirleri yer alır. Bu kitapta 74 şiire yer verilmiştir. Kitaptaki şiirlerin hepsinde serbest nazım kullanılmıştır, bazı şiirlerin altında yazılış tarihleri verilmiştir. Kitapta uzun şiirler olduğu kadar kısa şiirler de bulunur.

Şairin şiirlerinde işlediği konuların genellikle BKP, köy, vatan, ayrılık, aşk, sevgili olduğu görülür.

Kitabın 145 ve 146. sayfalarında içindikiler yer alır. Ondan sonraki sayfada Bulgarca olarak kitabın tanıtımı yer alır. Kitabın son sayfasındaki fiziksel özellikler yine Bulgarca olarak verilmiştir.

- **Tahir ile Zühre** (Halk Hikâyesi), Narodna Prosveta, Sofya 1957, 46 s.

Kapakta kitabı adı olan "Tahir ile Zühre" yazısı, kitabın basım yeri, yılı ve yayınevi yer alır. Bunlar beyaz kapağın üzerinde kahverengiyle yazılmıştır.

Kitabın ilk sayfasında kitabın adı kahverengi, siyah ve beyaz renkli, süslü bir çerçevenin içinde siyah, süslü harflerle yazılmıştır. Kitabı türü burada halk hikâyesi olarak belirtilmiştir. Bu sayfanın alt kısmında kitabın yayınevi, basım yeri ve yılı yer alır.

İkinci sayfada Türkçe olarak kitapla ilgili onun fiziksel özelliklerini veren bilgiler yer alır.

Bu küçük kitapçıkta Tahir ile Zühre halk hikâyesi anlatılmıştır. Hikâye, “Râviler şöyle rivayet ederler: ” sözlerinden sonra anlatılmaya başlar.

Evvel zamanda bir padişah ve vezir vardır ki bunların çocukları olmaz. Bir gün padişah ve vezir kıyafet değiştirip, şehir dışına çıkıp dertlerine derman ararlar. Bir ihtiyar 1000 altın sadaka karşılığında onlara dua eder. Hükümdar bunun üzerine bahçesine döndüğünde bir ağacın altında aksakallı bir ihtiyar görür. Bu ihtiyar geleceği gördüğünü söyler, padişah da geleceğini öğrenmek istediğini söyler. Bu ihtiyar onun bir kızının, padişahın da bir oğlunun olacağını; ama onları evlendirmeleri gerektiğini söyler. Koynundan çıkardığı elmanın yarısını padişaha, diğer yarısını vezire verir ve bunların yarılarını eşlerine yedirmeleri gerektiğini söyler. İhtiyarın dediği gibi padişahın kızı, vezirin oğlu olur. İhtiyarın söylemiş olduğu gibi çocuklara Tahir ve Zühre isimleri verilir. Çocuklar birlikte büyüdüleri için kendilerini kardeş sanırlar; fakat ikisi de kardeş olmadıklarını öğrenirler. İlk öğrenen Zühre olmuştur ve Tahir’e âşık olur. Tahir’in de kendisini sevmesi için dua eder ve duası kabul olur. Tahir de Zühre’ye âşık olur. Bunlar görüşüp söyleşirler. Aralarındaki ilişkiyi öğrenen Arap köle bunu Zühre’nin annesine söyler, o da eşine bildirir. Vezir ve padişah durumu kendileri görmek isterler ve çocukların gerçekten birbirlerini sevdiklerini anlarlar. Artık 15 yaşında olan çocuklarını evlendirmeyi düşünürler; fakat Zühre’nin annesi bunu istemez ve bir büyücüye büyü yaptırır. Bu büyüyle padişahı, kızını Tahir’e vermekten vazgeçirir. Tahir, gül ülkesindeki padişahın üç kızıyla baş etmeye çalışır. Bu üç kız da ona âşıktır ve Tahir sadece Zühre’yi sevmektedir. O ülkeden ayrılp Zühre’ye kavuşmak için Allah’a yalvaran Tahir’in imdadına Hızır Aleyhisselâm yetişir ve onu kendi ülkesine götürür; fakat Tahir’i kötü bir haber beklemektedir. Zühre’nin bir haftadır düğünü olmaktadır ve yakında gidecektir. Tahir bunu duyunca kadın kılığında düğüne katılır ve saz çalıp söyler. Atışmalarda üstün gelen Tahir, Zühre’nin karşısına çıkarılır ve Zühre’yle de söyleşir. Zühre’nin dadısının yardımıyla Tahir ve Zühre gece buluşurlar ve uzun uzun ağlaşır, hasret giderirler. Zühre, eğer falanca padişahın oğluyla evlenseydim önce onu, sonra kendimi öldürürdüm der ve Tahir’le kaçma kararı alırlar. Zühre ertesi gün hamama gittiğinde kaçacaklardır. Tahir, kadın kılığında Zühre ile

hamama gider; fakat Arap köle Tahir'i tanır ve gidip padişaha söyler. Padişah, Tahir'i yakalamaları için hamama askerler gönderir; fakat Tahir onlarla savaşır. Padişah bunun üzerine destek olarak beş bin asker gönderir. Bu askerlere direnemeyen Tahir yakalanır ve padişahın huzuruna çıkarılır.

Padişah, Tahir'e eğer içinde Zühre ya da kendisinin adı geçmeyen üç beyit söylerse serbest kalacağını söyler; ama tam üçüncü beyiti söylerken Tahir, Zühre'yi görür ve onun adını kullanır beyitte. Padişah, Tahir'i idam ettirmek ister. Bunun üzerine Zühre aklını kaybeder. Onun iyileşmesinin ancak Tahir'in etinden bir parça yemesiyle mümkün olacağı söylenir. Zühre bu durumu dadısından öğrenir ve bunu reddeder. Tahir, Allah'a cellât elinde öldürülmeden ölmek istediğini söyleyerek yalvarır ve bu isteği gerçekleşir. Zühre, ölmüş olan Tahir'in bedenini kucaklar ve onu gül koklar gibi üç defa koklar ve o da ölür. Bunu gören Arap köle de kendini hançerle öldürür. Köle de Zühre'ye âşıktır ve her şeyi bu yüzden yapmıştır. Padişah da kızını Tahir'e vermediği için çok pişman olur. Tahir ve Zühre yan yana gömülürler, köle de onların baş ucuna gömülür. Tahir'in mezarında kırmızı bir gül, Zühre'nin mezarında da ak gül çıkar, köleninkindeyse çalı. Mezarları ziyaret eden âşıklar o çalıyı her yıl keserler; ama o yine de büyür.

Hikâyenin sonunda Tahir ile Zühre, Ferhat ile Şirin, Leylâ ile Mecnun, Kerem ile Aslı'nın adları anılır ve "Bu aşıkların ruhları şâd olsun..." cümlesiyle hikâyeye son verilir.

Bu sayfadan sonra kitabın fiziksel özellikleri Bulgarca verilir. En son sayfada da sekiz basım hatası Türkçe olarak, onun altında da defolu kitabın satın alınan yere iadesini isteyen Bulgarca yazı yer alır.

• **Şiirler 1961**, Narodna Prosveta, Sofya 1962, 83 s., Sıstavil i Redaktiral (Derleyen): Sabahattin Bayramov.

Kitabın kapağı turuncu renktedir. Kapakta, beyaz olarak çizilmiş birkaç çiçek yer alır.

Kitabın 3. sayfasında kitabın başlığının altında ekinler ve fabrikası tüten bir baca görülmektedir.

Bu kitap 1961'de yazılan şiirlerden en güzelleri olduğu iddia edilenlerin toplandığı bir antolojidir. Bu antolojideki şiirlerin bazıları daha önce gazete ve

dergilerde yayınlanmış bazılarıysa ilk defa yayınlanan şiirlerdir. Bu şiirlerde Türklerin hayatlarından kesitler, yeni rejimle birlikte değişen yeni insanlar ve onların problemleri işlenmiştir. Bunun dışında âşk, komünizm, kadın, sevgili, memleket gibi konulara da yer verilmiştir.

Bu kitapta yer alan şairler isim sırasına göre alfabetik olarak verilmişlerdir. Antolojide 20 şair ve onların 60 şiiri yer alır. En az şiirine yer verilen şairler Mehmet Çavuşef ve Şaban Mahmudof'tur. Onların birer şiirine yer verilmiştir. En fazla şiirlerine yer verilen şairler ise Sabri İbrahimof ve Mefkûre Mollova'dır.

Kitabın 81-83 sayfaları arasında içindekiler yer alır.

Son sayfada ise kitabın Bulgarca tanıtımı ve kitapla ilgili, onun fiziksel özelliklerini belirten bilgiler yer alır.

- Muharrem Tahsinof; **Biz Bize**, Narodna Prosveta, Sofya 1969, 127 s.

Kitap boyutlarıyla çok farklı bir görüntü sergiler, dar ve uzun bir kitaptır. Kapağın rengi koyu yeşildir. Kitabın ön kapağında beyaz alevli bir güneş yer alır. Kitabın adında da beyaz harfler kullanılmıştır. Yayınevi ve serinin adı (Aydınlık Kitaplar) siyah renklerle yazılmıştır.

Kitabın ilk sayfasında daha kitabı açar açmaz karakalem bir resimle karşılaşırız. Bu resimde yan yana duran bir kadın ve erkek görülür.

İkinci sayfada aşağıdan yukarıya doğru kitap serisinin adı yer alır. 3. sayfada kitabın adı büyük harflerle ve büyük puntuyla yazılmış olarak karşımıza çıkar. Kitabın adının üstünde yazarın adı bulunur. Kitabın adının altında ise yayınevinin adı ve "Sofya 1969" yazısı yer alır.

5. sayfada Muharrem Tahsinof'un yazdığı "İlkin..." başlıklı yazı bulunmaktadır. Bu yazıda yazar bu kitabın bir teori, inceleme ve çok ciddi bir öğütlemeye olmadığını belirtir. Bu kitap: "Sadece birtakım yaşam ve görgü sorunlarını özel ve genel ortamlarında canlı örneklerle gösterme denemesidir." Yazar, zaman zaman öğütler verdiğini söylese de bunların mutlak doğruluğu olan şeyler olmadığını belirtir ve bunların sadece tavsiye niteliğinde olduğunu söyler.

Bu kitapta 31 yazı yer alır, yazıların türü için deneme diyebiliriz. Her bir başlığın altında gerçek hayattan alınmış bir konuşmaya, birkaç kişi arasında geçen üç beş cümlelik diyaloglara yer verilmiştir. Yazar daha sonra kendisinin şahit olduğu ve

yazının üst sağ köşesine yazdığı bu gerçek diyaloglar üzerine düşüncelerini, tavsiyelerini ve eleştirilerini bildirir. Bu yazıların bazılarının altında yazılış yılları ve ayları verilmiştir.

Kitabın 126. sayfasında içindekiler yer alır. Ondan sonraki sayfada kitabın Bulgarca tanıtımı ve son sayfada da Bulgarca olarak kitabın fiziksel özellikleri ile ilgili bilgi yer alır.

• **Türkçe Ders Kitabı 8**, Bilim ve Eğitim Bakanlığı, Sofya 1993, 160 s.

Bu ders kitabının kapağı krem rengindedir. Kapağın üst kısmında yemyeşil ağaçların arasında ahşap, beyaz renkli çok katlı evlerin resmedildiği bir resim bulunur. Resmin altında kitabın adı, yayın kurumu, yayın yeri ve yılı yer alır.

Kitabın ilk sayfasında, üst kapakta da yer alan bilgiler ve “Genel öğretim okulları için” yazısı yer alır.

Kitabın ikinci sayfasında kitabın, Bilim ve Eğitim Bakanlığının 26.02.1993 tarihli 1 numaralı protokolüyle, özel bir komisyonca genel öğretim okulları için hazırlandığını belirten yazı; onun altında kitabın hazırlanışında Türkiye ortaokul ders kitaplarının esas tutulduğunu belirten yazı; bu yazının altında da kitabın Bulgaristan’daki okullardaki Türkçe eğitime uygun hale getirilmesinde görev alanların isimleri verilmiştir. Yine aynı sayfada kitabın grafik düzenlemesini yapan, ressamlığını yapan vb. ile ilgili bilgiler yer alır.

Sekizinci sınıf öğrencileri için hazırlanmış olan bu ders kitabında 44 metin yer alır. Bu metinlerin ikisi Dünya Edebiyatçıları’na aitken, dört metin de Bulgar edebiyatçıların ortaya koydukları metinlerdir. Geri kalan metinler Türkiye’deki ve Bulgaristan’daki Türk edebiyatçılara aittir.

Kitaptaki resimler siyah beyaz olarak yapılmıştır ve bu resimlerin alelacele çizilmiş gibi bir hali vardır, çizimler çocukların seviyesinin altındadır.

Bu ders kitabında Türkiye’deki Türkçe ders kitaplarından farklı olarak yabancı isimler orijinal şekilleriyle değil, okunuşlarıyla verilmiştir. Örneğin; Türkiye’deki Türkçe ders kitaplarında “Wilhelm Tell” olarak yazılan metnin adı, bu kitapta sayfa 110’da Vilhelm Tel olarak yer almıştır.

Kitabın sonunda, altıncı testten sonra sayfa 151-159 arasında sözlük bulunur. Sözlükten sonra içindekiler yer alır.

• Halit Aliosmanof; **Yediveren Gülü** (Hikâyeler), Narodna Prosveta, DPK “Dimitır Blogoev”, 1966, 115 s.

Kitabın kapağı pembe, mavi, siyah ve beyaz renklerden oluşur. Bu renkler birbirinden farklı şekillerde dolgu olarak kullanılmıştır. Renkli kapak kitabı albenili kılmaktadır.

Ön kapağın iç kısmında başlayan ve arka kapağın iç kısmında süren yazarı tanıtan, eserlerinden ve kahramanlarından bahseden bir yazı bulunur. Türkçe yazılan bu yazının başında yazarın siyah beyaz vesikalık bir fotoğrafı yer alır.

Kitabın kapaklarında yer alan yazarla ilgili yazıda onun üç yıl içinde iki hikâye ve bir romanının yayınlandığı belirtilmiştir. Bu eserlerde yazarın kahramanlarının dağlılar olduğu ve onun eserlerinde dağlıların dünyasından bahsedildiği söylenmiştir. Bunun dışında onun düz yazılarında şiirsel bir üslubun olduğu da belirtilmiştir.

“Yediveren Gülü” kitabı yazarın 22 öyküsünün bulunduğu bir kitaptır. Kitabın adı aynı zamanda kitaptaki 7. öykünün de adıdır. Bu kitaptaki öykülerde yazar, özgürlük dönemindeki Türk insanlarını, onların tarlalarda çalışmalarını ve geleceğe umutla bakmalarını işlemiştir.

Yazarı daha iyi tanımak amacıyla onun öykülerinden birini anlatmak gerekirse kitapla aynı adı taşıyan, sayfa 34-39 arasında yer alan “Yediveren Gülü” adlı hikâyeyi anlatmayı uygun bulduk.

Yediveren Gülü bir âşk öyküsüdür. Hikâyenin okunması sıkça kullanılan devrik cümleler yüzünden biraz zordur ve anlaşılması da bazen kolay değildir. Hikâyede tasvirler sıkça yer verilmiştir.

Hikâyedeki olaylar Bekir ve Hatice arasında geçer. Bekir kamyon şoförüdür ve okumamıştır; Hatice ise dağ köyünde öğretmendir. Hatice, şehre gitmek için otobüs beklerken Bekir, kamyonuyla onu görür ve şehre götürmeyi teklif eder. Uzun süren tereddütlerden sonra kız da kabul eder ve iki gencin gönlü o zaman birbirine akar. Hatice, kamyonunda güller görür ve onları çok beğenir. Bekir, o güllerin yediveren gülü olduğunu söyler, onların dağda yetişmesini ve kendisi için anlamını anlatır.

Hatice ve Bekir’in ilk karşılaşmaları geriye dönüş tekniği ile verilmiştir. Hikâyenin asıl başlangıcı Bekir ve Hatice’nin bir akşam şehirde dolaşmaları ve bir şeyler içmeye gitmeleri ile olur. Bekir dönüşte kızı şehirdeki evine bırakır. Bundan

sonra ilk tanışma anlatılmıştır. En son olarak da Bekir'in Hatice'nin evine gidip kız tam rüyasında onu görürken kamyonun projektörleriyle kızı uyandırması ve kızın geçeceği yola yediveren gülü demetini koyması anlatılmıştır.

Hikâyedeki üç bölüm, aralarına yıldızlar konularak birbirinden ayrılmıştır.

Bu kitabın 118. sayfasında içindekiler bölümü yer alır. Sonraki sayfada kitabın fiziksel özellikleri ile ilgili bilgiler Bulgarca olarak verilmiştir. En son sayfada da yarım sayfaya yakın ve Bulgarca olarak kitabın tanıtımı verilmiştir. Bu tanıtım kapaklardaki Türkçe tanıtımla aynıdır.

- İsmail Yakubof; **Gece İmtihanı**, Narodna Prosveta, Sofya 1968, 83 s.

Kitabın kapağı koyu gri renktedir. Ön kapağın üstünde çevrelerine bakınan, siyah çizgilerle oluşturulmuş iki öğrenci resmi görülür. Yazarın adı beyaz, kitabın adı daha büyük puntuyla ve turuncu, yayınevinin adı ise siyah renkte yazılmıştır.

Bu kitap bir uzun hikâyedir. İçinde 17 başlık yer alır. Kitabın başında prolog olarak ““GV-20” aksiyonuna iştirak etmiş olan piyonerlere<sup>38</sup> ithaf ediyorum.” yazısı bulunmaktadır. Kitabın sonunda bir de epilog (son deyiş) yer alır. Bu epilog kısmının altında “Kırcaali 1965 yılı” yazısı yer alır.

Kitaptaki olaylar 4 erkek çocuk arasında geçer. Bunlar; Ali, Mustafa, İbrahim ve Ferit'tir. Bu çocuklar kendi aralarında kimin daha cesur olduğunu öğrenmek, bunu görmek için bir cesaret sınavı yapmaya karar verirler ve bunun için eski mezarlığa giderler. Olaylar böylece başlamış olur.

Çocuklar ve gençler için yazılmış olan bu uzun hikâyenin sonunda içindekiler, Bulgarca olarak kitapla ilgili fiziksel özelliklerini veren bilgiler ve kitabın Bulgarca tanıtımı yer alır.

- Rıza Mollof; **Olan Şeyler**, Sofya 1965, 121 s.

Kitabın üstünde bordo, siyah ve beyaz renkler kullanılmıştır. Ön kapağın üstünde başında şapkası olan bir adam yer alır.

Kitabın 3. sayfasında kitabın ve yazarın adı, kitabın türü, basım yeri ve yılı ve siyah feraceli bir kadın resmi yer alır.

Yazarın belirttiğine göre kitap, yazarın Provadyalı hemşerilerine ithaf edilmiştir. Kitapta öyküler yer alır. Öykülerde, görülen geçmiş zaman ve birinci kişi ağzından

---

<sup>38</sup> Komünizm döneminde 3 - 7. sınıf öğrencilerine verilen bir ünvan.

anlatım hakimdir. Öykülerin sonlarında yazıldıkları yıl verilmiştir.

“Olan Şey” öyküsünde yazar, “İnsan yaşına başına göre” darbimeseliyle epigraf yapmıştır. Öykünün sonunda da epilog yer alır.

Yazarın daha önce çıkan öyküleri Türkçe olarak yayınlanan gazete ve dergilerde basılmıştır; fakat bu kitap onun ilk kitabıdır. Bu kitapta kapitalizm döneminde acı çeken ve yaşam, var olma savaşı veren çalışan insanlar konu edilmiştir. Bu kitapta ayrıca zengin ve şehrli insanların açgözlülükleri, fakir insanların içler acısı halleri anlatılmıştır. Öykülerin çoğunda bu temalar hakimken yeni sistem doğrultusunda ve yeni tema ile yazılan öyküler de yer alır.

Kitabın sonunda içindekiler; kitabın Bulgarca özeti ve kitapla ilgili, onun fiziksel özelliklerini belirten Bulgarca yazılmış bilgiler yer alır.

- Rıza Mollof; **Edebi Makaleler**, Narodna Prosveta, Sofya 1958, 118 s.

Kitabın kapağı mor renktedir. Kitabın adı ve kitabın adının bir çerçeve içinde yer aldığı pencere sarı renktedir.

Kitabın başında kitabın, yazarın annesine ve öğretmeni Boris Mavroganof'a ithaf edildiği yazısı yer alır.

3. sayfada kitabın adı, içinde çiçeklerin yer aldığı vazo mor renktedir. Yazarın adı, kitabın basım yeri ve yılı siyah olarak yazılmıştır.

4. sayfada kitapla ilgili fiziksel özelliklerini belirten bilgiler Türkçe olarak yer alır.

Bu kitapta yazara ait 10 makale yer alır. Bunlar üç başlık altında toplanmıştır:

-Edebiyat: Yeni ve Muasır Türk Edebiyatında Esas İde ve Mevzular, Tevfik Fikret'in Gerçek Siması, Ruhî, Fahri Erdinç'in Yaratıcılığı, F. Erdinç'in Yeni Şiir Kitabı

-Folklor: Öksüz Dede, Pir Sultan Abdal, Karacaoğlan, Türk Halk Şiirinde Kadın

-Etnografya: Tasavvufa Dair

“Tasavvufa Dair” yazısından sonra redaksiyon heyeti imzalı Mart 1958'de yazılan “Birkaç Söz” başlıklı yazı yer alır. Bu yazıda 1952'den beri Sofya Üniversitesi Türk Filolojisi Fakültesinde edebiyat ve folklor dersleri veren Rıza Mollof'la ilgili ve onun yazmış olduğu edebi tenkitlerle ilgili, dolayısıyla bu kitapla ilgili bilgi verilmiştir.

Kitabın sonunda içindekiler, kitabın fiziksel özellikleri ile ilgili Bulgarca



yazılmış bilgiler ve yayınevini defolu kitapların iadesi ile ilgili yazmış olduğu yazı yer alır.

- Ahmet Kadir; **Gurbet Kuşları**, Kırcalı 1994, 40 s.

Bu küçük şiir kitapçığı 1948’de Kırcalı’nın Strahil Voyvoda köyünde doğan Ahmet Kadir’e aittir. Kitabın üstünde çıplak bir ağaç, bulutlu bir gökyüzü ve ağaca doğru uçan bir kuş görülmektedir. Kitabın kapağındaki resim siyah beyaz renktedir.

Kitabın birinci sayfasında şairin ve kitabın adı, kitabın basım yeri ve yılı yer alır. Kitabın ikinci sayfasında içindekiler yer alır ve üçüncü sayfadan itibaren şiirler başlar.

Kitapta 37 şiir yer alır. Şiirler serbest olarak ve dörtlüklerle yazılmıştır. Konuları ise aşk, gurbet, göç, insan vb.dir.

“Gurbet Kuşları” kitabı adını kitaptaki bir şiirden alır. Bu şiiri şair, 1989’da sınır dışı edilen dostlarına ithafen yazmıştır.

Kitabın arka kapağında şairin siyah beyaz vesikalık fotoğrafı ve biyografisi yer alır.

- **Türkçe Kitabı 7**, Bulvest 2000 Yayınevi, Sofya 1993, 144 s.

Yedinci sınıf öğrencileri için hazırlanan Türkçe ders kitabının kapağı kahverengi renktedir. Kapakta, “Türkçe Ders Kitabı 7, Bilim ve Eğitim Bakanlığı, Sofya, 1993” yazılarının üstünde deniz ve dağların iç içe olduğu bir doğa resmi yer alır.

İlk sayfada kapaktaki bilgiler ve “Genel Öğretim Okulları İçin” yazısı yer alır.

İkinci sayfada kitabın ders kitabı olarak kabul edilmiş kararı, kitabın hazırlanmasında Türkiye ortaokul kitaplarının esas alındığını belirten yazı, kitabın Bulgaristan’daki Türkçe eğitimine uyarlanmasında görev alan dört kişi, kitabın künyesi ve kapağı resimleyeninin adı yer alır.

Üçüncü sayfada edebiyat, kültür ve sanatın ne oldukları ayrı ayrı sorulmuş ve cevaplandırılmıştır.

Bu ders kitabı Osman Aziz’e ait, Bulgarlaştırma sürecinde şehit düşenlere adanmış olan “Şehitler Destanı” ile başlar.

Kitapta destan dışında efsane, şiir, öykü, biyografi, deneme, anı, makale, monolog türlerinde yazılar yer alır. Ağırlıklı olarak şiir ve öykü türlerine yer verilmiştir.

Kitapta yer alan şiirlerden ikisi - Şehitler Destanı (Osman Aziz), Adımı Elimden Aldıkları Gün (Sabahattin Bayram Öz) – Bulgaristan’daki Türklere uygulanan

Bulgarlaştırma politikalarından bahseder. Bu konuyu işleyen şiirlerin Bulgaristan'daki Türk öğrenciler için hazırlanan ders kitabında yer alması şaşılacak bir olaydır. Herhalde bu tarz eserlerin, tarihlerinde Bulgarlar tarafından büyük zulümler görmüş olan Türklerin anılarını canlandıracağı ve Bulgarlara karşı kin beslemelerine sebep olacağı düşünülmemiş olsa gerek.

Kitapta, bir yabancı yazar, Bulgar yazarlar, Türkiye ve Bulgaristan Türkü olan şair ve yazarlar yer alır.

Kitapta metinlerin başında siyah beyaz resimler; metinlerin işlenişinde yazar ya da şairle ilgili biyografik bilgi, metin anlama soruları, sözcük bilgisi ile ilgili çalışmalar; dilbilgisi konuları; güzel konuşma ve yazma konuları yer alır.

Kitapta 5 deneme testi bulunur.

Kitabın 129-141 sayfaları arasında sözlük, 143-144 sayfalarında da içindikiler bulunur.

- Sabahattin Bayramof; **Ali Kadırof, Eserleri**; Narodna Prosveta, Sofya 1965, 87 s.

Kitabı kapağı kahverengi renktedir. Beyaz fonlu bir çerçevenin içinde kitabın adı ve yayınevini adı yer alır.

Kitabın 3. sayfasında kitabın adı, hazırlayanı ve yayınevi yer alır.

4. sayfada kitabın Bulgarca tanıtımı ve kitapla ilgili fiziksel özelliklerini belirten bilgiler yer alır.

5-7. sayfalar arasında Sabahattin Bayramof'un "Ali Kadırof Parlak Bir İstidatın Vakitsiz Sönüşü" başlıklı yazısı yer alır. Ondan sonra 8-12. sayfalar arasında Şaban Mahmudof'un yazdığı "Aliyle Paylaştığımız Dakikaları Anarken" başlıklı yazısı yer alır. Bundan sonra Ali Kadırof'a ait en iyilerden seçilmiş 8 öykü, mizahi ve diğer yazılarına ait 8 örnek alır.

Kısa yaşamında birçok öyküye imza atan, öykülerinde insanların köydeki hayatı, insan ilişkileri gibi konuları işleyen Ali Kadırof'u tanıtan bu kitap içindikiler ile son bulur.

- Mustafa Kahveciyef; **Hayat Yolcusu** (Hikâyeler), Narodna Prosveta, Sofya 1968, 62 s.

Kitabın kapağı beyaz renktedir. Bu kapakta zayıf, rüzgârdan saçları ve üstündeki

montu savrulan, hızlı bir şekilde yürüdüğü belli olan, adımını kocaman bir şekilde atmakta olan bir adam resmi yer alır. Onun ayağının altında kalan, kitabı enine kesen mavi bir şerit ve onun altında kitabın adı kırmızı büyük puntolu harflerle yazılı olarak yer alır. Bu yazının sağında da daha küçük yazılarla aşağıdan yukarıya doğru iki sıra halinde yazılmış olan “Narodna Prosveta” yazısı yer alır.

Bu kitapta Mustafa Kahvecief’in yazmış olduğu 12 öykü yer alır. Bunlar: Sadık Dost, Gamzeli Kız, Seher Nine, Mühendis, Ekmeğiniz Bol Olsun, Anların Bıraktığı İzler, Ayrılık, Iskarta, Hıdır Usta, Osmanın Aşkı, Beyaz Peşkin, Volga’dır.

Yazar, öykülerinde 1960’lı yıllardaki insanları; onların günlük heyecanlarını, zayıf yönlerini anlatmıştır.

Kitabın sonunda içindikiler, kitabın Bulgarca tanıtımı ve yine Bulgarca olarak onun fiziksel özellikleri yer alır.

• Muhittin Mehmedeminof; **Türkçe Öğretimi Kılavuzu**, Narodna Prosveta, Sofya 1969, 159 s.

Kitabın ön kapağı beyaz ve yeşil renktedir. Kitabın sırtında yazarın adı ve kitabın adı verilmiştir.

İlk sayfada yazarın ve kitabın adı, yayınevinin adı ve kitabın basım yeriyle kitabın basım yılı verilmiştir.

Kitabın 3. ve 4. sayfalarında önsöz yer alır. Bu önsözde kitabın Türkçe öğretmenlerine kılavuz niteliğinde olduğu; fakat benzerlerinden farklı olarak daha çok konuşma, dilbilgisi ve konuşmaların paralel yürütülebilmesi için çalışmalar verildiği söylenmiştir. Bu önsözde Bulgaristan’daki Türk öğrencilerin diyalektik konuşma kusurlarının giderilmesi için onların konuşmaları üzerinde daha fazla durulması gerektiği ve onların dillerinin geliştirilmesi konularında çalışmalar yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

Önsözde kitabın hazırlanmasında Türkçe, Bulgarca ve Rusça olarak yayınlanmış kaynaklardan faydalandığı söylenmiştir.

Önsözde kitabın içeriğini çok güzel bir şekilde anlatan bir paragraf vardır: “Müellif, kılavuzda sözlü alıştırmalar, telaffuz, kelime benimsetme, cümle kurmada özellikler, kelimelerin pratik olarak vurgulanmasında yapılacak olan çalışmalar, Türkçeye özgü bütün kuralları yaklaşık olarak açıklamaya çalışmıştır.”. Paragraf devam

etmektedir; fakat bu kadarı bile bize kitabın içeriği hakkında fikir verecek niteliktedir.

Kısaca kitapta daha çok alıştırmalarıyla, şekilleriyle birlikte 1-8. sınıf öğrencilerinin becerilerini geliştirme konusu üzerinde durulmuştur.

Kitabın sonunda sayfa 158’de bibliyografya, ondan sonra içindekiler ve en son olarak kitabın Bulgarca tanıtımı ve kitabın fiziksel özellikleri yine Bulgarca olarak verilmiştir.

• Sabahattin Bayramof; **Sokaklarım Çağrışımlar İçinde** (Şiirler), Narodna Prosveta, Sofya 1966, 121 s.

Kitabın kapağı siyah, pembe ve turuncu renklindedir. Kitabın adı, yazarı ve yayınevi ise beyaz harflerle yazılmıştır.

Kitabın 3. sayfasında kitabın yazarının adı, kitabın adı, yayınevi, yayın yılı ve kitabın türü verilmiştir.

Bu kitap şairin ikinci kitabıdır. Şiirlerde komünizm dönemindeki insanların hayalleri ve pişmanlıkları işlenmiştir. Kitapta 40 şiir yer alır. Bu şiirlerden bazıları çok kısa (Örneğin; Hasta Arkadaşımı Ameliyat Masasında Beklerken, Acı Hatıra, Yaşamak, Donuk Sevi, Su, Sabah Uyanışı), bazıları ise sayfalarca süren uzunluktadır. (Örneğin; Sonet’ler, Temizliğimizi Koruyan Anadır, Sevilerin Arkasından vb.)

Kitaptaki şiirler iki bölümde yer alır: Aradıklarımız Yitirdiklerimizdir Belki, Sokaklar- Çağrışımlar.

Kitabın 120 ve 121. sayfalarında içindekiler yer alır. Ondan sonraki sayfada kitabın Bulgarca tanıtımı ve Bulgarca olarak kitabın fiziksel özellikleri verilmiştir.

• **Özlenen Alfabe**; “Rozim” Yayını, Sofiya 1991, 31 s.

Bir harita metot defterin boyutlarında olan bu alfabenin kapak rengi mavidir. Ön kapağın üstünde beyaz bir çerçeve içinde “Özlenen” ve onun altında mor ve kırmızı harflerle, daha büyük puntuyla yazılmış “Alfabe” sözcükleri yer alır. Bunların altında birbirlerinin çaprazına gelecek şekilde kapaktaki diğer harflere nazaran daha büyük olarak ve alt alta “ABC” harfleri yazılmıştır. Bu harfler de renklidir ve onları boyayan bir kız ve oğlan çocuğu resmedilmiştir.

İlk sayfada “Hak ve Özgürlük Hareketi”<sup>39</sup> yazısının altında kitabın adı, yayıncısı, yayın yeri ve yılı yer alır. Bu yazıların altında iki kız ve bir oğlan çocuğunun yer aldığı

<sup>39</sup> Türklerin kurduğu ve başkanı Ahmet Doğan olan parti.

bir resim bulunmaktadır. Kız çocuklarından biri ta örmekte, diğerleri ise iek toplamaktadırlar.

İkinci sayfa boştur, üçüncü sayfada önsöz yer alır. Bu önsözde kitabın Türkçe’yi kolay öğrenmeleri için Silistre bölgesi Hak ve Özgürlük Hareketi’nin yayımı olarak öğrenciler için hazırlandığı belirtilmiştir.

Çocuklara yönelik hazırlanan bu alfabede önce büyük ve temel küçük harfler verilmiştir.

Alfabede; alfabetik olarak verilen harflerin altında o harfle başlayan bir resim ve onun adlandırması, hece tablosu, hecelerle ilgili sözcük örnekleri, sesli ve sessiz harflerin okunuşları, hece türleri, şiirler, tekerlemeler, bilmeceleler, bazı hecelerle biten sözcük öbekleri, bazı sebze ve meyvelerin adları, mevsimlerin ve ayların adları, duyu organları, bazı resimli sözcükler, hayvanlar ve sesleri, cümle kurulabilecek karışık sözcükler, saatler, haftanın günleri yer alır.

Alfabede yer alan yazıların tümünün puntosu büyüktür. Kitap çocuklara hitap ettiğinden bu, doğru bir tercih olmuştur.

Alfabede bol bol resim kullanılmıştır. Sadece içerik olarak değil, görsel olarak da çocuklara hitap eden kitapta kullanılan resimler açık mavi renktedir.

Türkçe öğrenmek isteyen çocuklara çok yararlı olabilecek bu kitabın son sayfasında kitabın ilk baskı olduğu belirtilmiş, yayınevi ve yayın yeri, basım yılı verilmiştir.

- **Türkçe Sözlük**, Bulvest 2000, Sofya, Nisan 1993, 333 s. , Haz: Komisyon.

Kitabın ön kapağında sarı, mavi, beyaz ve turuncu renkler yer alır. Kapak resmi A. Miovski tarafından yapılmıştır. Ön kapakta bir göz resmi bulunmaktadır. Kitabın adı turuncu renklerle yazılmıştır.

Kitabın arka kapağı beyazdır. Kitabın sırtında kitabın adı ve bir amblem yer almaktadır.

“Türkçe Sözlük”; Eğitim, Bilim ve Kültür Bakanlığı tarafından 5 - 6 - 7- 8. sınıfta okuyan Türk öğrenciler için hazırlanmıştır.

Sözlüğün “Açıklamalar” başlıklı bölümünde sözlüğü kullanan öğrencilerin dikkat etmeleri gereken konular üç maddede açıklanmıştır. Daha sonra kısaltmalar, Türk alfabesi, Türkçe’de kullanılan noktalama işaretleri ayrı ayrı bölümler olarak verilmiş, bu

konularla ilgili açıklamalar yapılmıştır. Bu bölümlerden sonra “Bazı Kısaltmalar” başlıklı 4 sayfalık bölüm yer alır.

Sözlükte, sözcüklerin açıklamaları 23. sayfadan itibaren başlamaktadır. Bu Türkçe sözlük de diğer Türkçe sözlükler gibidir. Sadece “A” harfinin 21 sayfa sürdüğü ve içinde aşağı yukarı 670 sözcük olduğu göz önünde bulundurulursa 333 sayfalık sözlüğün kapasitesinin hiç de az olmadığı görülür.

Sözlükteki sayfa numaraları sayfanın üst orta kısmında yer alır. Son sayfadan önceki iki sayfa boştur ve son sayfada bu sözlüğün Türkçe okul sözlükleri esas alınarak 24.07.1992’de özel olarak bir komisyon tarafından Türkçe öğretimi için yararlı görüldüğü belirtilmiştir. Yine aynı sayfada kitabı hazırlayan, grafik düzenlemesini yapanlarla ilgili vb. bilgiler bulunmaktadır.

• Adile Mirkova - Muhittin Mehmedeminof; **Okuma Kitabı 4’üncü Sınıf**, Narodna Prosveta, Sofya 1971, 139 s.

Kitabın kapağı koyu yeşil renktedir. Ön kapağın üst kısmında yazarın adı siyah, kitabın adı ve yayınevi ise mor renkli harflerle yazılmıştır. Bunların altında kitap okuyan bir öğrenci resmi bulunmaktadır.

Kitabın sırtında kitabın adı yer almaktadır.

Arka kapağın üçte ikisi beyaz, geri kalanı yeşildir. Yine arka kapakta kitabın fiyatı 0,26 leva olarak verilmiştir.

Kitabın ilk sayfasında kitabın adı, yazarı, yayınevi, yayın yılı ve yeri yer alır.

Kitaptaki metinler üçüncü sayfadan itibaren başlar. Kitap, Bulgaristan’daki dördüncü sınıf öğrencileri için hazırlanmıştır ve içinde toplam 78 metin bulunmaktadır. Metinlerin yazar ve şairleri Türk ve Bulgar edebiyatçıları, Dünya Edebiyatı’ndan edebiyatçılarıdır. Kitapta Bulgaristan ve Türkiye Türklerinden 16 Türk, 45 Bulgar edebiyatçının eserlerine yer verilmiştir. Türk ve Bulgar edebiyatçıları dışında H. K. Andersen, La Fontaine, Victor Hugo, Aldo De Yako (İtalyan yazar)’nın eserlerinden de örnekler verilmiştir. Bazı edebiyatçıların birden fazla eserlerine yer verilmiştir. Ayrıca kitapta anonim olan Türk halk masallarına örnekler de bulunmaktadır. Sadece Türk masallarına değil bir tane de Endonezya halk masalına örnek verilmiştir.

Kitapta anı, masal, hikâye, şiir, fabl türlerinde metinler yer alır. Her bir metnin sonunda metinle ilgili 3-4 soru ya da alıştırmaya yer alır. Bazı metinlerin sonunda yeni

oldukları belirtilen 2-3 sözcük yer alır ki bunların açıklamaları verilmemiştir.

Bazı metinlerde işlenen konular çocuklara öğüt verici nitelikte olduğu gibi bazı metinlerde de çocukların üstündeki bir seviyede olan sosyalist rejimle ilgili şeyler işlenmiştir. Örneğin; Lenin, Dimitrof, Büyük Ekim Devrimi... Bazı metinlerde dikkati çeken bir başka nokta da Türk ve Bulgarların eşit olduğu, dayanışma ve birlik içinde yaşadıklarını anlatan eserlerin olmasıdır.

Ağırlıklı olarak Bulgar edebiyatçılarından tercüme eserlere yer verilen kitapta metinlerin uzunluğu göze çarpmaktadır. Kitapta sayfalarca süren düz yazı (Unutulmaz Dokuz Eylül, Aferin Piyonere vb.) ve şiirler (Yangın, Salgın ve Muharebe; Trampetçi vb.) yer almaktadır. Bu denli uzun metinler de 4. sınıf çocuklarının seviyesine uygun olamaz.

Kitapta metinlerle ilişkili ve siyah-beyaz olarak çizilmiş 33 resim yer almaktadır.

Kitabın 138-139. sayfaları arasında içindekiler, son sayfada da kitabın fiyatı, basım yeri vb. ile ilgili Bulgarca bilgiler yer alır.

• F. Salief –S. Bilâlof-A. Mirkova; **Okuma Kitabı V. Sınıf**, “Narodna Prosveta” Devlet Neşriyatevi, Sofya 1968, 183 s.

Kitabın kapağı turuncu renktedir. Kitabın adı siyah ve beyaz harflerle yazılmıştır. Kitabın adının altında siyah kalemle çizilmiş, açık bir kitabın başında ders çalışan iki çocuk çizimi bulunmaktadır. Bu resmin altında kitabın yayınevini adı, yayın yeri ve yılı yer almaktadır.

Kitabın arka kapağının üçte ikisi beyaz, geri kalanı turuncudur ve burada kitabın fiyatı verilmiştir.

Beşinci sınıf öğrencileri için hazırlanmış bu kitapta 75 metin yer almaktadır. Bu metinlerin türleri anı, şiir, öykü, masal, fabl, oyun ve makaledir.

Bu ders kitabında yer alan metinlerin yazarları Türk, Bulgar ve Dünya Edebiyatı’ndan yazarlardır. Bulgar edebiyatçıların eserleri tercüme olarak yer alır; fakat onları tercüme edenler metin kısmında belirtilmemiştir. Bunlardan bazıları içindekiler kısmında belirtilmiştir.

Kitapta 37 Bulgar ve yabancı şair, yazar yer alır. Kitapta Türkiye Türklerinden Nâzım Hikmet, Tevfik Fikret, Sabahattin Ali, Orhan Veli, Orhan Kemal ve Reşat Nuri Güntekin’in eserlerine; Bulgaristan Türklerinden Selim Bilâlof, A. Muratof, hasan

Karahüseyinof, Sabahattin Bayramof, Ahmet Tımışef, Süleyman Yusufof, S. Üstüngel, Halit Aliosmanof, Minnet Aptullova, Nadiye Ahmedova, Ahmet Şerifof, Niyazi Hüseyinof, Mehmet Con, Necip Karabacakof, Süleyman Gavazof, Recep Hüsmettinof, Ömer Osmanof'un eserlerine yer verilmiştir.

Kitaptaki 43. metin olan ve 95. sayfada yer alan "Meşe ile Saz" fablının yazarı Ali Ulvi olarak yer alır ki bu metin La Fontaine'in "Meşe ile Kamış" fablının aynısıdır. Bu yüzden burada hatalı bir bilgiden bahsedilebilir.

Kitabın son metinleri makale türündeki "Halk Edebiyatı", "Halk Masalları", "Atasözleri", "Bilmeceler" metinleridir. Bu metinlerin yazarları kitabın hiçbir yerinde belirtilmemiştir. İçindekiler kısmında da sadece "Halk Edebiyatı" başlığı yer alır ki bir sayfa sürdüğü gösterilmiştir. Burada bir hata söz konusudur. İçindekilerde gösterildiği gibi "Halk Edebiyatı" bir sayfa sürer; fakat ondan sonraki konular da dört sayfa sürer ki bunlardan içindekiler kısmında söz edilmez.

Kitabın sonundaki sözlük kısmı da içindekilerde belirtildiği gibi sayfa 169'dan değil 173'ten başlar ve 181. sayfaya dek sürer.

Kitabın sonunda iki sayfa süren içindekiler yer alır.

En son sayfada da kitabın fiziksel durumu, baskısı vb. ile ilgili bilgiler Bulgarca verilmiştir.

Kitapta çocukların ilgisini çekebilecek metinler de olmasına rağmen Vatan, Yurt, Giyom Tel, Daima Barış Olsun vb. birçok metinde komünizm, Lenin, Marksizm, Dimitrof, Eylül ayaklanması, Moskova'dan bahsedilir. Kısaca komünizm propagandası ders kitaplarında da yapılmaktadır. Ayrıca Türk-Bulgar dostluğunu vurgulayan metinler de bulunmaktadır.

Uzun metinlerin arasında nadiren de olsa resimlere yer verilmiştir. Kitapta 13 resim ve bir Bulgar şaire ait vesikalık fotoğraf yer alır.

• Emil Boyef, Recep Aliyef, Fuat Saliyef, Yakup İsmailof; **Dilbilgisi VI Sınıf**, Narodna Prosveta, Sofya 1973, 102 s.

Kitabın kapağı kahverengidir. Kitabın ön kapağının ortasında "Dilbilgisi" yazısı büyük puntolu ve büyük harflerle, turuncu renkte yazılmıştır. Bu yazının üstünde kitabın dört yazarının adları alt alta sıralanmıştır. "Dilbilgisi" yazısının altında, bu yazıdan daha büyük puntoyla ve beyaz olarak "VI" rakamı ve onun altında da siyah



olarak “sınıf” yazısı yer alır. Kapağın sağ alt köşesinde, tüm yazıların altında yayınevinin adı bulunmaktadır.

Kitabın birinci sayfasında sırasıyla kitabın; yazarları, adı, yayınevi, yayın yeri ve yılı yer alır.

Kitabın ikinci sayfasında kitabın Milli Eğitim Bakanlığı tarafından onaylandığı belirtilmiştir.

“Dilbilgisi VI Sınıf” adından da anlaşılacağı gibi 6. sınıf öğrencileri için hazırlanmış olan Türkçe bir dilbilgisi kitabıdır. Kitapta, “Şekil Bilgisi” başlığı altında 8 temel konu ele alınmıştır. Bunlar sırasıyla zamir; fiil, fiil zamanları; zarf; edat; bağlaç; ünlem; yaraç; sene sonu tekrarları ile ilgili çalışmalar. Bu sekiz konu kendi içlerinde ayrıntılı bir şekilde tüm özellikleriyle ele alınmıştır.

Kitapta, dilbilgisi konularının işleniş sırasında günümüzde de uygulanmakta olan sezdirme, metinden buldurma yöntemleri kullanılmıştır. Örneğin zamir konusu şu şekilde verilmiştir: Zamir başlığı ve bu başlığın altında bir metin verilmiştir. Metindeki zamirler koyu harflerle renklendirilmiştir. Bu sözcüklerle ilgili açıklamalar yapılmış ve bu sözcüklerin hangi kelimelerin yerlerini tuttuğu belirtilmiştir. Bundan sonra zamirlerin tanımı yapılmıştır. Tanımdan sonra metindeki sözcüklerin zamir olduğu açıklanmıştır. Bu açıklamadan sonra zamir çeşitleri başlığı altında yapıları bakımından ve anlamları bakımından zamirler açıklanmıştır. Bu açıklamalardan sonra alıştırmalar başlığı altında bir fıkra verilmiş ve onun içindeki zamirlerin bulunması istenmiştir.

Zamirlerle ilgili verdiğim örnekte olduğu gibi diğer konuların işlenmesinde de aynı sıra ve yöntemler kullanılmıştır.

Kitaptaki konular açık ve anlaşılır bir dille, çocukların seviyesine uygun olarak anlatılmıştır. Kitaptaki konulardan “yaraç” günümüz dilbilgisinde bulunmayan bir konudur; yani günümüzde Türk dilbilgisinde bu şekilde adlandırılan bir konu bulunmamaktadır. Bu kitapta “yaraç” şöyle tanımlanmıştır: “Kelimelerin veya cümlelerin anlamını pekiştirmeye yahut da değiştirmeye yarayan kelimelere yaraç denir.” (s. 94)

Kitabın 100 ve 101. sayfalarında “Terimler Cetveli” başlığı altında Türkçe-Bulgarca dilbilgisi terimleri sözlüğü verilmiştir.

Kitabın 102. sayfasında içindekiler, en son sayfada da kitabın Bulgarca olarak

künyesi verilmiştir.

• **Görenler Anlatıyor**, Narodna Prosveta, Sofya 1967, 190 s., Derleyen: M. Beytullof.

Kitap kapağının üst kısmını oluşturan üçte birlik kısım sarıdır. Bu kısımda kitabın adı büyük harfler ve büyük puntolarla, kahverengiyle yazılmıştır. Sarı kısmın altında gazete haberlerinden bazıları üst üste konularak verilmiştir, yani gazete haberlerinin resimleri verilmiştir. Kapak düzenlemesi ön ve arka kapakta aynı şekilde yapılmıştır. Ön kapakta arka kapaktan farklı olarak kitabın adı bulunmaktadır.

Kitabın ilk sayfasında kitabın adı, derleyeni, yayınevi, yayın yeri ve yılı verilmiştir.

Kitabın üçüncü ve dördüncü sayfalarında yazanı verilmemiş olan bir önsöz bulunur. Bu önsözde kitapla ilgili bilgiler verilir. Kitaptaki yazıların Türkiye’de çıkan gazete ve dergilerdeki Bulgaristan’la ilgili yazılar olduğu belirtilmiştir. Yazıların 1964, 1965 ile 1966’da kaleme alınan ve “Yeni Ufuklar”, “Aksi”, “Kemalizm” vb. dergilerde; “Akşam”, “Cumhuriyet”, “Ulus”, “Yeni Tanın” gibi gazetelerde yayınlanan yazılar olduğu; bunların şair, yazar, gazeteci, senatör, profesör ve vali gibi toplumun farklı alanlarında görev alan kişilerce yazıldıkları belirtilmiştir. Önsözde değinilen bir başka nokta da yazıların bazılarının tekrara düşmemek amacıyla kısaltıldıklarıdır.

Kitapta, Bulgaristan’ı gören ve bu ülkeyle ilgili görüşleri Türkiye’deki basında yer alan, bu kitapta da bu yazılarına yer verilen kişiler N. Hikmet, N. Üstün, E. Akömer, Prof. S. E. Siyavuşgil, İ. Selçuk, İ. Soysal, F. Baykurt, M. Toker, E. Taner, A. Nesin vb. gibi tanınmış isimlerdir. Burada verilen isimler derlemede yazıları yer alan sadece birkaç isim, liste oldukça uzundur.

Kitaptaki son metin 30.08.1966 Radyo Sofya’da yapılmış olan “Türkiye Parlamento Heyeti Üyeleri ile Mülâkat”tır.

Sayfa 189-190’da içindikiler, bir sonraki sayfada kitabın Bulgarca künyesi ve en son sayfada da kitabın bir paragraflık Bulgarca tanıtımı yer alır.

• **İlkokullar İçin Türkçe Sözlük**, Bulvest 2000, Sofya 1993, 205 s., Haz: Komisyon.

İlkokul öğrencileri için hazırlanmış olan bu sözlüğün kapağı mavi renktedir. “Türkçe Sözlük” yazısı kapağın ortasında büyük yeşil harflerle yazılmıştır. Bu yazının

üstünde daha küçük puntolu siyah harflerle “İlkokullar için”, altında ise yayınevinin adı yer alır.

Kapakta, mavi fonun üstünde hayvan ve eşya resimleri yer alır. Ön kapaktaki renkli resimler yılan, ok, yeşil elma, kitap, iğne, makas ve bir tropik balığa aittir.

Sözlüğün ilk sayfasında yer alan yazılardan sözlüğün ilkokul öğrencileri için olduğu, Eğitim ve Kültür Bakanlığı tarafından yayınlandığı anlaşılmaktadır.

Sözlüğün üçüncü sayfasında “Dilimiz Türkçe” başlıklı dört paragraflık bir yazı yer alır. Burada dil, Türkçe ve sözlükle ilgili kısa açıklamalar yapılmıştır.

Sözlükteki düzenleme şöyledir: Önce, harf büyük ve küçük olarak verilmiştir, altında sözcükler koyu harflerle belirtilmiştir. Bu sözcüklerin puntosu diğer yazılara göre daha büyüktür. Verilen sözcüğün altında sözcüğün açıklaması yapılmıştır, sözcük cümlede kullanılmıştır. Bazı sözcüklerin sadece açıklaması yapılmış, bazıları da sadece cümlede kullanılmıştır.

Genellikle sözlüklerde sayfa iki sütun halinde düzenlenir; fakat bu sözlükte böyle bir düzenleme yapılmamıştır.

Sözlük, “z” harfinin son sayfası olan 205. sayfada biter. Bundan sonraki iki sayfa boştur. Kitabın son sayfası bundan sonraki sayfadır ki burada kitabın künyesi diyebileceğimiz bilgiler verilmiş ve sözlüğün Türkçe okul sözlükleri esas tutularak hazırlandığı, özel bir komisyonca Türkçe öğretimi için yararlı görüldüğü belirtilmiştir.

- **İlk Okul Türkçe Ders Kitabı**; Eğitim ve Bilim Bakanlığı, Sofya 1992, 199 s.

Kitabın kapağı turuncu renktedir. Ön kapak ortadan bölündüğünde üst kısımda kalan ve sulu boyayla yapılmış olan, açık bir pencere önündeki masada çalışan bir öğrenci resmi yer almaktadır.

Kitabın ilk sayfasındaki düzenleme ön kapaktaki gibidir, sadece resim yoktur.

İkinci sayfada kitabın özel bir komisyonca kabul edildiği, kitabın hazırlanışında Türkiye’deki ilkokul Türkçe ders kitaplarının esas alındığı ve kapak resmini tasarlayan kişinin adı yer alır.

Üçüncü ve dördüncü sayfada içindekiler yer alır. Kitap, beşinci sayfadaki Vladimir Rusalev’e ait “Bulgaristan” şiiriyle başlar.

Bu ders kitabı Bulgaristan’da basılmış olmasına rağmen metinlerin işlenişleriyle ilgili kısımlar diğer kitaplara göre daha iyidir. Bulgaristan’daki Türkçe ders kitaplarında

metinle ilgili çalışmalara pek önem verilmemiştir. Oysa bu kitapta böyle bir eksiklik yoktur, bu da kitabın Türkiye’deki ders kitapları örnek alınarak hazırlanmasından kaynaklanıyor olmalıdır.

Kitaptaki her metnin başında metinle ilgili bir resim yer alır. Bazı metinlerde resim sayısı daha da fazladır. Örneğin, sayfa 12’de “Bizim Memleket” şiirinin yer aldığı ve işlendiği kısımda üç resim yer alır. Kitapta bol resmin kullanılması çocukların güdülenmesi için yararlı olacaktır; fakat resimler siyah beyazdır. Oysaki resimler renkli olsalardı çocuklar için daha ilgi çekici olabilirdi.

Kitapta yer alan metinler çocukların ilgisini çekebilecek türdendir; lâkin dilbilgisi konuları ağırdır.

Metinlerin yazarları Bulgaristan Türkleri (Ör: Niyazi Hüseyin, Recep Küpçü vb.), Türkiye Türkleri (Ör: Nazım Hikmet, Tevfik Fikret, Âşık Veysel vb.), Bulgarlar (Elin Pelin, İvan Vazov, Dora Gabe vb.) ve Dünya Edebiyatı’ndan (Şiller, Tolstoy, La Fonten vb.) dır.

Kitaptaki bazı metinlerin sonlarında özlü sözler yer almaktadır.

Kitabın 190-198 sayfalarında sözlük, sözlükten sonra beş değerlendirme testinin cevap anahtarları ve Ziya Osman Saba’nın “Bir Yer Düşünüyorum” şiiri yer alır.

En son sayfada kitapların korunması ile ilgili bir cümle, kitaptan yararlananların yazılabileceği yer, kitabın Bulgaristan’daki eğitim sistemine göre uyarlanmasına katılan altı isim ve kitabın künyesi yer alır.

- **Türkçe Ders Kitabı 6**; Eğitim ve Bilim Bakanlığı, Sofya 1993, 190 s.

Kitabın kapağı kahverengi renktedir. Kapağın üst kısmında dağlık bir doğa manzarası resmi yer alır. Onun altında kitabın adı ve “Eğitim Bilim Kültür Bakanlığı” yazısı yer alır.

Kitabın üçüncü sayfasında 24.07.1992 tarihli 2 numaralı protokolle özel bir komisyon tarafından “genel öğretim okulları”<sup>40</sup> için ders kitabı olarak kabul edildiği, kitabın hazırlanışında Türkiye’deki ortaokul ders kitaplarının esas alındığı ve kitabın Bulgaristan’da uygulanan Türkçe eğitim sistemine göre uyarlayan dört kişinin adı verilmiştir. Bu bilgiler dışında bu sayfada kitabın basımı, yayınevi vb. ile ilgili bilgiler de verilmiştir.

---

<sup>40</sup> Kitapta kullanılan ifade bu şekildedir.

Kitapta 41 metin ve 6 test yer alır. Kitaptaki ilk metin Mehmet Fikri'nin "Gençliğe Hitabe" şiiridir. Şiir dışında kitapta; deneme, öykü, atasözü, gezi yazısı, roman, fıkra, tiyatro, efsane türlerine de yer verilmiştir. Kitaptaki metinler genellikle Türkiye ve Bulgaristan Türklerine aittir. Onların dışında beş Bulgar şair ve yazarın birer metnine yer verilmiştir. Bu metinleri tercüme edenler belirtilmemiştir.

Kitaptaki her metnin başında bir siyah beyaz resim bulunur. Bu resimler 6. sınıftaki bir öğrencinin seviyesinin altındadır. Kısacası resimler basit ve özensiz çizilmiştir.

Kitabın sonunda 173 - 188 sayfaları arasında sözlük yer alır. Sözlüğün başında beş tane kısaltma verilmiştir.

189 ve 190. sayfalarda içindikiler bulunur.

• Abdülkadir M. Aptişev; **Atatürk'ü Andık**, "RODOPİ-OOD" Yayınevi, Kırçali 2000, 43 s.

Kitap kapağında alt ve üst kısımlarından ortaya doğru gittikçe açılan bir açık mavi renk kullanılmıştır. Bu açık mavi renk kitabın ortasında beyaza dönüşmüştür.

Ön kapağın üst kısmında yazarın adı, onun altında da kitabın adı büyük ve siyah harflerle yazılmıştır. Bu yazıların altında M. Kemal Atatürk'ün siyah beyaz bir portresi yer alır.

Kitabın arka kapağındaki renk düzenlemesi kitabın ön kapağındaki gibidir. Arka kapakta kapağın ancak yarısına kadar gelebilecek bir şekilde Abdülkadir M. Aptişev'in otobiyografisi yer alır. Burada verilen bilgilere göre Aptişev, Kırçali'nin Murgovo (Esmerli) köyünde doğmuş ve daha sonraki yıllarda Kırçali'deki Türk Pedagoji Okulu'nu ve Sofya Üniversitesi'nin Doğu Dilleri kolunu bitirmiştir. Kitabın yazarı çalışma hayatı boyunca öğretmenlik yapmıştır. Emekli olduğunda da Filibe'deki "Paisiy Hilendarski" üniversitesine bağlı Kırçali "Lüben Karavelov" üniversitesinde Türkçe okutmanı olarak görev yapmıştır. Bu hayat hikâyesinin sol üst kısmında yazıya paralel olarak Aptişev'in siyah-beyaz vesikalık bir fotoğrafı yer alır.

Kitabın ilk sayfasında kitabın yazarın adı, kitabın adı ve kitabın editörünün adı (Mümün Tahir), kitabın yayın yeri ve yılı yer alır.

Kitabın 2. sayfasında Kırçali "Savarona" firmasına teşekkür yazısı yer alır ki bu firma derlemenin basılmasına katkıda bulunmuştur. Yine bu sayfada kitabın müellifinin

ve editörün adları yer alır.

Kitabın 3. sayfasında Aptişev'in yazmış olduğu önsöz yer alır. Önsözde verilmiş olan kitapla ilgili bilgilerden bazıları şöyle özetlenebilir: Derleme iki bölümden oluşur. Birinci bölümde “Atatürk’ü Andık” derlemesi, ikinci bölümde ise Şair Ferhat’ın hayatı ve yaratıcılığı yer alır. Derlemenin yazılma sebebi olarak üç yıldır faaliyette olan Kırcalı Bulgar-Türk Dostluğu derneğinin Atatürk ile düzenlemiş olduğu anma töreni gösterilmiştir.

Kitabın 4-11. sayfaları arasında Aptişev'in yazdığı “Islıklarla Çalınan Türküler” öyküsü yer alır. Bu öyküde tarlada iş yapan bir baba -oğul anlatılır. Öykünün sonunda “yabancı kelimeler sözlüğü” başlığı altında 14 sözcüğün açıklaması yapılmıştır.

12. ve 13. sayfalarda Atatürk’le ilgili siyah-beyaz fotoğraflar yer alır.

14-17. sayfalar arasında Eflâton Cem Güney’in “Ana Kucağı ve Oğul” adlı yazısı yer alır. Atatürk’ün hayatını anlatan bu yazının sonunda 17 kelimelik “yabancı kelimeler sözlüğü” verilmiştir.

Eflâton Cem Güney’in yazısından sonra Mehmet Kemal’in “Atatürk Benim Arkadaşımdı” yazısı yer alır. Bu yazının üst kısmında “Türk Ocağı binası” adlı bir fotoğraf ve yazının bitiminde “yabancı kelimeler sözlüğü” yer alır.

20 ve 21. sayfalarda Erkan Can’ın “Atatürk’ün İnsanlık Anlayışı ve Barış” ve Muvaffak İhsan Garan’ın “Atatürk ve Gençlik” başlıklı yazıları yer alır. Bu iki yazıdan sonra yazanı belirtilmeyen “Mustafa Kemal Bulgaristan’da” yazısı yer alır. Bu yazıda Mustafa Kemal’in Sofya’daki Türk büyükelçiliğinde askeri ateşe olarak görev yaparken tanıştığı Bulgar kızı Miti’ye âşık olması anlatılıyor.

25-28. sayfalar arasında “Şair Ferhat’ın Hayatı ve Yaratıcılığı” başlıklı yazı ve Şair Ferhat’ın vesikalık bir resmi yer alır. Yazının sonunda yine “yabancı kelimeler sözlüğü” verilmiştir.

29-43. sayfalar arasında Kırcalı’nın Hasımlar (Oreşnitsa) köyünden olan Şair Ferhat’ın 20 Ağustos 1922’de Kırcalı’nın “Arda” matbaasında basılmış “Vatan ve Mustafa Kemal Paşa Destanı” eseri yer alır. Kitabın bu kısmında “Vatan”, “Mustafa Kemal Paşa” ve “Harb-i Umum” destanları verilmiştir. Kitaptaki bu destanlar şu şekilde verilmiştir: Sayfanın sol tarafında destan metni Latin harfleriyle, sağ tarafında Arap harfleriyle (orijinal metinden fotokopi) verilmiştir. Her sayfanın altında o sayfada

verilen metnin içinde geçen bilinmeyen sözcükler Latin harfli metinlerin altında “yabancı kelimeler sözlüğü” başlığı altında verilmiştir.

“Harb-i Umum” destanının sonunda bu destanın son birkaç bendinin elde bulunmadığı belirtilerek özür dilenmiştir.

Bir sonraki sayfada “yabancı kelimeler sözlüğü” ile ilgili açıklama verilmiştir. Daha sonra ise kitabın künyesine ve “Savarona” firmasının reklamına yer verilerek kitap sonlandırılmıştır.

• İbrahim Tatarlı-Rıza Mollof; **Hüseyin Rahmi’den Fakir Baykurt’a Kadar Türk Romanı**, Vatan Cephesi Millî Saveti Yayınevi, Sofya 1968, 215 s.

Kitap karton ciltlidir ve kitabın kapağı kahverengi renktedir. Ön kapakta sırasıyla; yazarların adları, kitabın adı ve yayınevinin adı yer alır. Yazılarda “Türk Romanı” yazısı hariç siyah mürekkep kullanılmıştır. “Türk Romanı” yazısı beyazdır.

Kitabın sırtı kumaştır ve burada “Türk Romanı” yazısı yer alır.

Kitabın arka kapağında kitabın fiyatı (0.98 lv.) yer alır.

İlk sayfada yazarların, kitabın, yayınevinin adı ve kitabın yayın yılı ve yeri verilmiştir.

İkinci sayfada Türkçe olarak “Sorumlu redaktör: Hüseyin Mahmudof” yazısının altında üç paragraftan oluşan ve Bulgarca olarak yazılmış kitabın içeriğini anlatan, tanıtım görevi gören bir yazı yer alır.

Kitapta 14 eserin incelenmesine yer verilmiştir. Bu incelemelerden 11’i İbrahim Tatarlı’ya, 3 tanesi de Rıza Molla’ya aittir.

Kitapta İ. Tatarlı’nın yaptığı roman incelemeleri şunlardır:

- İştirilmedik Bir Vaka (Hüseyin Rahmi Gürpınar)
- Çalığışu (Reşat Nuri Güntekin)
- Yeşil Gece (Reşat Nuri Güntekin)
- Kuyucaklı Yusuf (Sabahattin Ali)
- İçimizdeki Şeytan (Sabahattin Ali)
- Bereketli Topraklar Üzerinde (Orhan Kemal)
- Gurbet Kuşları (Orhan Kemal)
- Onbinlerin Dönüşü (Samim Kocagöz)
- İnce Memed (Yaşar Kemal)

- Aylaklar (Melih Cevdet Anday)
  - “Yılanların Öcü” ve “İrazcanın Dirliği” (Fakir Baykurt)
- Rıza Mollof’un incelediği üç eser ise şunlardır:
- Onuncu Köy (Fakir Baykurt)
  - Ali’nin Biri (Fahri Erdinç)
  - Hayal ve Gerçek (Mahmut Makal)

Kitabın son sayfasında içindikiler ve Bulgarca olarak kitabın künyesi yer alır.

- Sabri İbrahim Alagöz; **Şiir Çelengi**, “XXI Yüzyıl” Türk Kültür Merkezi Yayınları, Sofya 2004, 201 s.

Kitabın kapağında mavi ve sarı renkler hakimdir. Ön kapakta bir şelalenin resmi vardır.

Kitabın sırtında kitabın adı yer alır.

Arka kapakta mavi bir çerçevenin içinde kardelenlerin olduğu bir fotoğraf, amblem ve “Kardelenlerimiz” yazısı yer alır.

Kitabın iç kapağında antolojinin baskısında katkısı bulunan “13 Veka Bılgaria” Fondu’na teşekkür yazısı yer alır.

İlk sayfada ön kapaktaki bilgiler yer alır; yani kitabı derleyen ve çeviren Sabri İbrahim Alagöz’ün, kitabın ve yayınevinin adı; kitabın yayın yeri ve yılı; “Bulgaristan’da Arman, Bulgar, Çingene, Ermeni, Yahudi ve Yunan Şiirinden Bazı Örnekler” yazısı yer alır.

İkinci sayfada kitabın yayınlanmasında maddi destek veren “Kultura” fonduna teşekkür; kitabın dizgi-içdüzen, kapak tasarımını yapan kişilerin isimleri ve kitabın basımevinin adı yer alır.

Kitabın 3, 4 ve 5. sayfalarında “XXI Yüzyıl” Türk Kültür Merkezi başkanı ve “Kaynak” dergisi yazı işleri müdürü Sabri Alagöz’ün önsözü yer alır.

Antoloji niteliği taşıyan bu kitapta Bulgaristan’daki Arman, Bulgar, Çingene, Ermeni, Yahudi ve Yunan şiirinden örnekler bulunur. Kitapta, 3 Arman şairin 10 şiirine, Bulgar 22 şairin 76 şiirine, 9 Çingene şairin 21 şiirine, 3 Ermeni şairin 8 şiirine, 4 Yahudî şairin 13 şiirine, 1 Yunan şairin 2 şiirine yer verilmiştir.

Bu şiirlerden sonra “Birkaç da başka” başlığı altında Robert Raynik, Lladimir Orlov, V. Berestov ve Viktor Hügo’nun birer şiirlerine yer verilmiştir.



Kitabın 196-201 sayfaları arasında içindekiler bulunmaktadır.

### 1.1.2 Makaleler

- Müzeyyen Buttanrı; **“Bulgaristan Türk Edebiyatı”**, Kaynak, Sayı: 28, Yıl: 6, V-VI 2005, s.2-4.

Eskişehir’deki Osmangazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde görevli Müzeyyen Buttanrı’nın makalesinde Bulgaristan Türk Edebiyatı anlatılır. Üç sayfa süren makalenin sonunda Buttanrı 7 dipnot vermiştir.

Makalede, özgün fikirlerden çok, başka yazar ve araştırmacıların fikirlerinin ortaya konduğu görülür. Makalede Bulgaristan Türklerinin sözlü edebiyatı ve yazılı edebiyatından bahsedilir.

Sözlü edebiyat ürünleri anlatılmaya başlanmadan önce Bulgaristan Türk Edebiyatının Rumeli Türk Edebiyatının devamı olduğu, bu edebiyatın Osmanlı-Rus Savaşı’ndan sonra Bulgaristan sınırları içinde kalan Türklerin edebiyatı olduğu vurgulanmıştır.

Sözlü edebiyat ürünlerinin Anadolu’da söylenenden çok farklı olmadığı, bunların mani, ninni, bilmece, fıkra...vb. türler oldukları söylenmiştir. Bu kısımda iki iki türküden bazı bölümler örnek verilmiştir.

Yazılı edebiyatı birçok araştırmacı gibi Hayriye Süleymanoğlu Yenisoy’un da üçe ayırdığı belirtilmiştir:

- “1. 1878-Bulgar Devletinin kuruluşundan 1944’e kadar süren dönem (1878 - 1944)
2. 1944-1989 dönemi
3. 1990’dan günümüze kadarki dönem.”<sup>41</sup>

Makalenin devamında bu dönemler Birinci Dönem, İkinci Dönem, Üçüncü Dönem yanbaşlıkları altında açıklanmıştır.

- Yusuf Tan; **“Rodoplar’da Kaşgarlı Mahmut İzleri”**, Kaynak, Sayı: 24, Yıl: 5, IX-X 2004, s.11.

---

<sup>41</sup> Müzeyyen Buttanrı; “Bulgaristan Türk Edebiyatı”, Kaynak, Sayı: 28, Yıl: 6, V-VI 2005, s.2

Bu yazıda Rodop Türklerinin Türkçesi ve Kaşgarlı Mahmut'un Divan-ü Lügati't Türk'ünde bulunan bazı Türkçe sözcükler karşılaştırılmaktadır. Yazar aynı zamanda Rodoplar'da kullanılan Türkçe ile Türk Dil Kurumu'nun 1983 baskısı olan sözlüğünü ve Doğu Rodoplar Türk Ağızları Sözlüğü (DRTAS) (Mefkure Rıza Mollova'nın eseri) ile de Rodoplar'daki Türkçeyi karşılaştırmaktadır. Yazar, Mollova'nın saptamalarından birinin Doğu Rodop Türk ağızlarının en önemli özelliklerinden birinin sözcük başlarındaki "k" harfinin "g"ye dönüşmesi olduğunu söylemiştir. Bu özelliğe Anadolu'da ve Azerice'de de rastlandığı belirtilmiştir.

Yazarın bu makalesini okuduktan sonra Rodoplar'daki Türkçe'nin 1072'de yazımı bitmiş olan Divan-ü Lügati't Türk'teki Türkçeyle benzerlikler gösterdiğini söyleyebiliriz. Makale gösteriyor ki ilk Türkçede bulunan sözcükler Rodoplar'da konuşulan Türkçede de aynı şekilde ya da ağız farklılıkları göstererek bulunmaktadır. Örneğin; sındı-makas/ Divan-ü Lügati't Türk'te sayfa 516/ aynı sözcük DRTAS'ta sayfa 336'da bulunur ve aynı anlamda kullanılmıştır.

• Prof. Dr. Hüseyin Memişoğlu; **“Bulgaristan'da Türk Eğitimi Tarihi”**, Kaynak, Sayı: 21, Yıl: 5, III-IV 2004, s.2-3.

Bu makalede Bulgaristan'da Türk eğitim tarihi 7 altbaşlık altında anlatılmıştır. Makaledeki altbaşlıklar ve bu altbaşlıklar altında anlatılanlar özetle şöyledir:

- Bulgaristan Coğrafyasına Türklerin Gelişi: Türklerin Bulgaristan topraklarına göçü 4-19. yüzyıllar arasında olmuştur. İlk gelen Türkler Hunlar, en son gelenler de - 14.yüzyıldan itibaren- Osmanlı Türkleri olmuştur. Bulgaristan'a göç eden Türklerden Bulgar Türklerinin 7. yüzyılda kurdukları Bulgar Hanlığı bu toprakları benimseyen ve devlet kuran Türklere önemli bir örnektir.

- Bulgaristan'da İlk Türk Müslüman Eğitimciler: Peçenek, Kuman, Oğuz Türkleri ve Tatarlar Bulgaristan'a göç ettiklerinde Türk İslâm eğitiminin izlerini yanlarında getirmişlerdir. İslâm dininin misyonerleri de İslâm dinini yayma işini yapmışlardır.

- Osmanlı Döneminde Eğitim: Osmanlı döneminde Bulgaristan topraklarında birçok idadi ve rüştiye açılmıştır; fakat Bulgaristan devleti bağımsızlığını kazandıktan sonra Türklerin okulları Bulgar hükümeti tarafından sıkı denetimlere tabî tutulmuştur.

- Birinci Dünya Savaşı Sonrası Eğitim: 1919'da iktidara gelen Bulgaristan Çiftçi Hükümeti, Bulgaristan Türkleri üzerindeki baskıları hafifletir ve onlara karşı hoşgörülü bir politika izler. Bu dönemde Bulgaristan Türklerinde uyanmalar başlar.

- Türkiye'deki İnkıpların Bulgaristan Türk Eğitimine Etkileri: Türkiye'deki inkıplar döneminde Bulgaristan Türkleri de Türkiye'deki inkıpları takip etmiş ve 1928'de harf devrimini gerçekleştirmiştir. Ancak 1920'li yılların sonlarında Türk eğitimi için zor günler başlamıştır. 1934'te askerî bir darbe ile iktidara gelen Bulgar faşist yönetimi Türklere zulmetmeye başlar ve Türk eğitimine karşı savaş açar.

- İkinci Dünya Savaşı Sonrası Türk Eğitimi: 1944 yılında Sovyetler'in yardımıyla Bulgar Komünist Partisi iktidara gelmiştir. İlk başlarda Türklerin eğitim sorunları ile ilgilenen iktidar partisi çok geçmeden politikasını değiştirmiş ve Bulgar Meclisi 1946'da Özel Türk okullarının devletleştirilmesi yasa tasarısını kabul etmiştir. Bundan sonra Özel Türk okulları "Türk azınlık okulları" adıyla anılmaya başlamış ve bu okullarda sosyalist içerikli Türkçe bir eğitim uygulanmıştır. Bu durum 1958-59 yıllarına kadar böyle sürmüştür.

- Asimilasyon Politikaları ve Türk Eğitimi: 1956'da yönetime gelen Todor Jivkov, Türk eğitimini ve Türk kültürünü yok etme politikası gütmüştür. Bu durum 29 Aralık 1989'a kadar, Bulgaristan Devlet Konseyi ve Bakanlar Kurulu'nun ortak toplantısında alınan Türk azınlığa uygulanan insanlık dışı hareketlere son verilmesi kararına kadar sürmüştür.

### 1.1.3 Gazeteler

• **Yeni Işık**, Vatan Cephesi Milli Şurası Yanında Türk Azlığı Komisyonunun Organıdır, Başyazar: Hüseyin Çeşmecioğlu, Başyazar Muavini: N. Gamzeoğlu, Sofya, 28 Haziran 1948, Yıl 4 No: 25.

Gazetenin başlığı kırmızı renktedir. Gazetenin adını sağ tarafında Georgi Dimitroff'un bir sözü, sol tarafında da yazıcı heyeti verilmiştir. Yazıcılar heyetindeki kişiler şunlardır: Beytulla Şişmanoğlu, Mustafa Hasanoğlu, Ahmet Yakuboğlu, Hafız

İslam Recep (Ergin), Hafız Yusuf, Yakup, Osman Kılıç, Şakir İbrahim, Halim Mustafa, Nida Gamzeoğlu, Bilal Durmaz, Hafız İbrahim Gencoğlu, Sabri Demiroğlu, İsmail Haliloğlu.

Gazete 4 sayfadan oluşur. Gazetede haberler doğrultusunda hazırlanmış resimler, fotoğraflar, karikatürler de yer alır. Yazılarda Bulgaristan'la ilgili haberlere yer verilmiştir. Siyasi, kültürel haberler hem yurt içinden hem de yurt dışındandır. Haberlerde Bulgaristan'daki Türklerle ilgili "İç Haberler" başlığı altında haberler yapılmıştır. Gazetenin 3. ve 4. sayfalarında Bulgarca-Türkçe bir sözlükten 2 bir sayfada, 2 öbür sayfada olmak üzere toplam 4 sayfasına yer verilmiştir. Sözcüklerin Bulgarcaları verilip Türkçe karşılıkları ve açıklamaları yapılmıştır.

4. sayfanın ikiye bölünmüş olduğu görülür. Sağ tarafta Emek başlığının altında "Bulgaristan'da Türk azlığına mensup amele ve müstahdemler için çıkar." yazısı yer alır ve yine burada da haberler bulunmaktadır. Sol tarafta ise edebiyatla ilgili çalışmalar yer alır. "Mektuplar" başlığı altında Veysel Dede'nin yazdığı ve devamı olduğu belirtilen "Halk arasında gördüklerim ve işittiklerim" yazısı yer alır. Onun sağında Tefik Fikret'i anlatan, biyografisini veren bir yazı verilmiştir. Bu yazıların altında Aliosman Ayrantok'un "Be Yahu" adlı şiiri yer alır. "Biraz Şaka" üst başlığının altında verilmiştir bu.

Bu sayfada gazeteye abonelik şartları senelik 250, 6 aylık 150 leva olarak belirtilmiştir. Bu ilanda belirtildiğine göre gazeteye abonelik mektupla gönderilecek paralarla da yapılabilmektedir.

• **Eylülcü Çocuk**, DSNM MK-nin Bulgaristan piyонерleri için Türkçe yayını, Sofya, Sayı: 14, Yıl: 12, Perşembe 3. IV. 1958.

Bu gazete özellikle çocuklar için dönemin sosyalist partisi tarafından Türkçe olarak çıkarılmaktadır. Gazete haftada bir kez çıkarılır. Bir yıllığı 10.40 leva, altı aylığı 5.20 levardır. "Postalarda abone olunur." denmiştir. Gazete 4 sayfadır.

Gazetenin ilk sayfasında Bulgaristan Komünist Partisi'nin 7. kongresinin ne zaman yapılacağına dair bir duyuru yer alır. Bu duyuru sayfanın yarısını kaplar. Gazetenin ilk sayfasının geri kalan kısmında 20-28 Nisan Çocuk Kitabı Haftası dolayısıyla bir yazı yer alır. Bu yazıda Sabri Tata tarafından "Üçtepe Çocukları" adlı

kitap tanıtılır. Yine bu sayfada çocuk piyonerlerin katılabileceği kümes hayvanları yarışmasından bahsedilir. Bu yarışmayla ilgili bilgi verilir.

Gazetenin ikinci sayfasında “II Devre Sona Erdi” adlı büyük başlık yer alır. Onun altında “Tam Alâcı” adlı öykü yer alır. Onu Gorsko Slivovo-Pavlikeni’den İsmet Bekirof yazmıştır. O yazının altında “Otrâdın Yardımı” adlı yazı yer alır. Bu da Kolarovgrat’tan M. Samarcieva’nın yazdığı bir öyküdür. Bu iki öykünün sol tarafında Bir dağ ve o dağa tırmanan, sırtlarında okul çantaları olan çocuklar görülür. Bu iki öykünün altında “4 Nisan Macaristan halkının milli bayramıdır.” adlı küçük harfli bir açıklamadan sonra “Macaristan Ovalarında Ölen Bir Kahraman” başlıklı yazı yer alır. Bu yazıyı Kırçali’den Turgut Ragıp yazmıştır. Yazıda 1945 yılının ilkbaharında Hitler’in askerlerine karşı savaşırken ölen Ömer Lütüfi anlatılmıştır. Onun savaşması ve son nefesini vermesi anlatılmıştır. Burada Ömer Lütüfi’nin fotoğrafına da yer verilmiştir. Sayfanın sağ tarafında üstten aşağıya kadar yani sayfanın sonuna kadar süren dar bir çerçeve içindeki “Otuz Mu?” adlı Akif Solakof tarafından yazılan komik hikâyeye yer alır.

Üçüncü sayfada da başlangıç bir öyküyle yapılmıştır. İlk öykü Y. Radneva’nın “Bayraktar” adlı öyküsüdür. Bu öykünün üst kısmında ve ortasında öyküyü anlatan iki resim yer alır.

“Bayraktar” öyküsünün altında Dimitrofçu Piyoner “Septemvriye” Teşkilâtı adlı başlığın altında “Remsin Kahraman Nöbetçileri” adlı yazı 12. sayıdan devam olarak verilmiştir ve Dobrin Miçev’in bu yazısının devam edeceği belirtilmiştir. Bu yazıda “Çocuk Sesi” gazetesinin halk tarafından ve çocuklar tarafından beğenildiği; ancak faşist ve zengin kimselerin bu gazetenin dağıtılmasını engellemek için uyguladıkları cezalardan bahsedilir. Bu yazının sağ tarafında “Ağaçkakan” büyük başlığının altında “Fena ile Gezen Fena Olur” başlıklı öykü yer alır. Sayfanın sonunda “Haylâz Ayvazın Maceraları” adlı 3 karelik karikatür yer alır. Karikatürün yazıları resimlerin altında verilmiştir.

Gazetenin 4. sayfasında Binbir Gece Masalları’ndan alınan ve 11. sayıdan devam eden ve de devam edecek olan “Deniz Kurdu Sindbad’ın Maceraları” adlı yazı yer alır. Bu yazının ortasında bir resim yer alır. Bu uzun yazının sağ üst köşesinde bir üniversiteli olan Mehmet Hasan’ın “Akçabardak” adlı şiiri yer alır.

Sayfanın altında “Sınır Boyunda” adlı resimli roman yer alır. Bu romanın yazarı İv. Planinski, resimleyenler ise M. Ruef ve P. Pavlof’tur. Bu resimli romanın altında “Eylülcü Çocuk” gazetesinin telefonu, adresi, abonelik şartları yer alır.

Gazetede resimler ve fotoğraflar siyah beyazdır. Gazeteyi renklendiren bir başka renk de yeşildir.

• **Nov Jivot**, Organ na OK na BKP, ONS i OK na Otçestveniya Front, Kırdjali, Sayı: 137, 138 (2705, 2706 ), Yıl: XXI, Salı 16 Kasım 1976.

Haftada üç kez yani salı, perşembe ve cumartesi günlerde çıkan bu dört sayfalık gazete siyah beyaz renktedir. İlk ve son sayfalarında bazı başlıkların çerçevelerinde ve fonlarında yeşil kullanılmıştır. Gazetenin başlığı beyaz büyük harflerle yazılmıştır, bu başlık yeşil fonlu bir dikdörtgen içinde yer alır.

Gazetenin 1., 2. ve 4. sayfaları Bulgarca; 3. sayfası ise Türkçe’dir.

Bulgaristan Komünist partisinin yayın organı olan bu gazete Türk ve Bulgar gazetecilerce hazırlanmaktadır. Gazetede her iki milletin gazetecilerinin haberlerine yer verilmektedir.

Gazetede yer alan konular: parti hayatı, ekonomi, tarım ve hayvancılık, moda, kadın ve yaşam, şiir, film tanıtımı, spor.

Gazetede yer alan haberlerin çoğu çizgilerle birbirlerinden ayrılmıştır.

Gazete haberlerinin bazılarında konularına uygun olarak siyah beyaz fotoğraflar yer alır.

Türkçe olarak hazırlanan gazetenin 3. sayfasında bu sayıda altı habere yer verilmiştir. Bu haberlerin ikisinde fotoğraflar kullanılmıştır. Bu sayfada yer alan haber başlıkları, haberlerin yazarları ve konuları şöyledir:

“Aktiflik Gerek”, Mümün Mehmedov- Bu yazıda Lenişte muhtarlığına bağlı Yabılkovets köyünde yapılan komsomolda hesap verme ve seçim toplantısından bahsedilir.

“Bizim Brigadanın Çocukları”, Fehim Hüseyinov- Bu yazıda Kırcali’de sıva işleri ile uğraşan Apturahim Adilov ve arkadaşlarının çalışkanlıkları anlatılmıştır.

“Tarımsal Kalkınmada Mehanizatorların<sup>42</sup> Payı”, Stefan Sivanov- Bu yazıda Sovyet dönemindeki kalkınmada mehanizatorların önemli rolü anlatılmıştır.

“Toplumsal Emek Verimliliği ve Hayat Seviyesi”, G.Bedelova; M. Behbulbaev- Bakü’de çıkan “İlim ve Hayat” dergisinin 1976’daki 7. sayısından alıntı olan bu yazıda Sovyetler Birliği Komünist partisi dönemindeki toplumsal emeğin verimliliği ve bunların hayat seviyesini yükselttiği anlatılır.

“6 600 000 İmza”, “Sofya Pres” Ajansı- Bu yazıda Helsinki konferansının Nihai belgesinin altına atılan imzalarla Bulgaristan halkının verdiği destek anlatılır.

“Posta Hizmetleri”, Muhammet Karabekirov- Bu yazıda Rusalsko bölgesinde “kuş uçmaz kervan geçmez” yerlerde posta dağıtım hizmeti yapan iki postacının işlerine verdikleri önemden bahsedilir.

• **Yeni Işık-Nova Svetlina**, İzdanie na Tsentralniya Komitet na Bılgarskata Komunističeska Partiya, Sofya, Sayı: 74, Yıl: XXXIX, Perşembe 21 Haziran 1984.

Dönemin Komünist partisi tarafından haftada üç kez çıkarılan bu dört sayfalık gazete başlıkları hariç siyah beyazdır. Gazetede resimler de yazılar gibi siyah beyazdır.

Yeni Işık gazetesinin bir kısmı Bulgarca, bir kısmı Türkçe’dir. Herhalde bu yüzden gazetenin hem Türkçe hem de Bulgarca adı vardır.

Gazetede haberlerde herhangi bir düzen yoktur, Bulgarca ve Türkçe haberler yan yana yer alır. Haberin Türkçe ya da Bulgarca olması, yazarının Türk ya da Bulgar olmasıyla ilgili ipucu vermez. Türkçe haber bir Bulgar tarafından, Bulgarca haber de bir Türk tarafından yazılmış olabilmektedir.

Gazetede çeşitli konulardaki haberlere yer verilmektedir. Bu haberlerin hepsi gazeteciler tarafından hazırlanmamıştır, bazıları okuyucuların gönderdiği haberlerdir. Örnek olarak sayfa 4’te yer alan Vasil Levski / Silistra’dan Münüre Arifova’nın “Asker Anası Olarak Ben de Hoşnutum” adlı yazısı gösterilebilir.

Gazetenin bu sayısında yer alan haberlerden bazıları: Dünyadan Haberler, Partiden Haberler, Karikatür, Ekonomi, Tütün Yetiştiriciliği, Orucun Aslı ve Zararları(!) (Bu yazıda orucun, Arap kabilelerinin İslâmiyet’ten önceki bir inancı olduğu ve zararlı

---

<sup>42</sup> Traktör, biçerdöver vb. araçları kullanan kişiler.

olduğu ispatlanmaya çalışılıyor.), Avrupa Parlamentosu, yeni çıkan bir kitabın tanıtımı, Hitlerci İstilacılar, “Kardeş ülkenin başkenti Berlin” ile ilgili bir haber.

- **Yeni Hayat;** 15 Temmuz 2005, Kırcalı.

“Yeni Hayat” gazetesi ayda bir çıkan yerel bir gazetedir. Elimizdeki sayı 12 sayfadan ibarettir. Bu sayfalarda eğitim, kazalar, yurt dışı, Türkiye, Bulgaristan, Kırcalı bölgesi, ulusal seçimler, şiirler, spor, anket vb. bilgi ve haberler yer alır. Sayfa 7’de “Bulgaristan Türkleri’nin Tarihi ” başlıklı bir yazı bulunmaktadır.

Gazetede siyah beyaz resim ve fotoğraflar yer alır.

Gazetenin tamamı Türkçe’dir, sadece ilanların bazılarının Bulgarca olduğu görülür.

Gazetenin 9. sayfası edebiyata ayrılmıştır. Sayfanın sağ kısmı baştan aşağı Bulgarca yazılmış olan bir reklamla kaplıdır. Sayfanın geri kalanında bir masal ve sekiz mani; onların altında da amatör şairler Sevgül Süleyman Kardamova ve Ali Emin’in ikişer şiirleri yer alır. Ali Emin’in bir de biyografisi verilmiştir.

- **Filiz,** Çocuk Gazetesi, Sayı: 16, Sofya, 30 Ekim 1992, 8 s.

Hak ve Özgürlük hareketi ile Hasan Kartel başkanlığında MARİYAN-I Firması tarafından ortaklaşa yayınlanan Filiz gazetesi çocuklar için on beş günde bir çıkar. Bu gazetedeki haberleri hazırlayan Muharrem Tahsin, grafik düzenlemesini yapan ise Nuri Numan’dır.

Gazetenin ilk sayfasının ortasında mavi bir fon üzerinde el yazısı ile yazılmış olarak gazetenin adı yer alır. Bu sayfada Filiz gazetesi için yazılmış bir şiir, gülen çocukların yer aldığı bir fotoğraf, gazetenin iç sayfalarında yer alan iki haberle ilgili kısa bilgiler bulunmaktadır.

İkinci sayfada üç çocuğun mektubu ve onlara verilen cevaplar, Filiz’e abone olunup olunmadığını soran bir karikatür ve birinci sayfadan devam eden Mustafa Çete’nin yazdığı Rakovski köyünde çocuklar için kurulan müzik derneğini anlatan yazı yer alır.

Üçüncü sayfada insanın milyonlarca yıllık geçmişi; kendine güven; televizyonun icadıyla ilgili bilgiler verilmiştir. Bu bilgilerin yanı sıra konulara uygun resimler verilmiştir.



Dördüncü sayfada 36 yıl öğretmenlik yapan, gazete ve dergilerde 200'ün üzerinde şiiri yayınlanan Mehmet Murat'ın biyografisi ve vesikalık fotoğrafı yer alır. Bunların altında şaire ait “Tavşan”, “Bebeğim”, “Küçük Serçe” ve “Güzel Köyüm” şiirleri verilmiştir. Şiirlerin yanlarında resimler yer alır.

Beşinci sayfada Zemine Olgun'a ait bir hikâye olan “Yüreğini Veren Mavi Gözlü Çocuk” yer alır. Bu hikâyeye uygun olarak iki çocuk resmi çizilmiştir. Yine aynı sayfanın sol tarafında dar bir alanda baştan aşağıya doğru, bir sütun olarak yer alan köşe “Türkçe Bilgiler” adını taşır ve bir çocuğun sorduğu “Arslan mı aslan mı?” sorusu Muharrem Tahsin tarafından açıklanarak cevaplandırılmıştır.

Altıncı sayfada “Mağaralı Ada, Keloğlan ile Yusuf, 11” adlı bir çizgi roman yer alır.

Yedinci sayfa ortadan ikiye bölünmüştür. Sol tarafında kalan kısımda son katılım tarihi 20 Aralık 1992 olan, konusu serbest olan yazı yarışması ile ilgili duyuru yapılmıştır. Sonuçlar Filiz'in yılbaşı sayısında belli olacaktır ve en başarılı 19 yazıya ödül vardır. Bu yazının altında yarışma için gelen ilk yazıya yer verilmiştir. Bu sayfanın sağ tarafında iki şiir ve onların altında çocukların katıldığı bir kültürel etkinlikten fotoğraf yer alır. Yine aynı sayfada resimler ve gazetenin adres bilgileri yer alır.

Gazetenin son sayfası olan sekizinci sayfa en eğlenceli sayfadır. Bu sayfada tekerleme, bilmece, bulmaca, resimler ve Nasrettin Hoca fıkraları yer alır. Bu sayfada yer alan yazıların çoğu çocuklar tarafından gönderilmiştir.

Filiz çocuk gazetesi; içeriği, dili, canlılığıyla çocuklara göre olan, hem bilgi veren hem de eğlendiren, çocuklara Türkçe'nin güzelliğini öğreten bir gazetedir.

- **Zaman Bulgaria**, Yıl: 14, Sayı: 30 (705) , 24-30 Temmuz.

Bulgaristan'da yayınlanan Zaman gazetesi haftalık olarak çıkmaktadır. Gazete 12 sayfadan ibarettir. Gazetenin bir kısmı Türkçe bir kısmı da Bulgarca'dır. Bu durum gazetede yer alan reklamlar için de geçerlidir.

“Zaman Bulgaria” gazetesinin 1,2,3. sayfalarında Bulgaristan'dan haberler; 4. sayfasında ekonomi haberleri; 5. sayfasında kandille ilgili haberler; 6. sayfasında dış haberler yer alır. Gazetenin bundan sonraki altı sayfasındaki haberler Bulgarca'dır. Bulgarca sayfalardan ilki gazetenin ilk sayfasıdır. Diğer sayfalar da 2, 3, 4, 5, 6 olarak

devam eder. Burada daha önceki sayfalarda Türkçe olarak yer alan haberlerin Bulgarca olduğu gibi daha önceki sayfalarda yer almayan bazı yeni haberler ve televizyon programı da vardır.

Gazetenin bundan sonraki sayfaları olan ve 1-12 arasında numaralandırılan kısımda 2006 Regaib Kandili tebrikleri yer alır.

“Zaman Bulgaria”nın bundan sonraki sayfaları 7-12 arasında Bulgarca olarak devam eder ve bu şekilde gazetenin Bulgarca kısmı bitmiş olur. Bundan sonra 7-12 sayfaları arası Türkçe haberler vardır. Bunlar, “aile, akademi, çocuk, yorum” başlıkları altındaki yazılardır. Yine gazetenin hem Bulgarca hem de Türkçe ile yazılan kısımlarında köşe yazıları da bulunmaktadır.

“Zaman Bulgaria” gazetesinin asıl olarak iki kısımdan oluştuğunu söyleyebiliriz. Bunlardan biri Türkçe, diğeri de Bulgarca kısımdır. Gazetenin bu haliyle yayımlanış amacına uygun olarak Bulgaristan’daki Türklere ve Pomaklara hitap ettiğini söyleyebiliriz.

Gazetenin Bulgarca kısmında eğlence sayfasında (7. sayfa) fıkralar ve özlü sözler; Türkçe kısmında ise çocuk sayfasındaki (9. sayfa) fıkra, şiir, nükte ve duvar yazılarını gazetede yer alan edebi türler olarak sayabiliriz.

#### **1.1.4 Dergiler**

- **Etnodialog**, Sayı: 11, Yıl: 5, Sofya, Nisan-Haziran 2005, 36 s.

Bulgarca yazılmış olan ve Bulgaristan’daki azınlıkların bir araya gelerek çıkardıkları bu derginin kapağı sarı renktedir. Ön kapağın üstünde derginin adı kırmızı çerçeveli, mavi dolgulu harflerle yazılmıştır. Derginin adının “dialog” kısmının gölgesinin düştüğü görülür.

Ön kapağın üstünde Bulgaristan’daki azınlıklara mensup olan altı fotoğraf yer alır ki bunlarda kendi kültürlerinin otantik kıyafetlerini giyen kadınlar görülür.

Derginin arka kapağında yaşlı; alnında çiçekli bir eşarp bağlı olan, kırmızı ve bağrı açık bir giysi giyen bir kadının fotoğrafı görülür. Kılığına kıyafetine bakarak bu kadının Roman olduğunu söyleyebiliriz.

Derginin ön kapağının içinde dergi yönetimindeki kişilerin isimleri, derginin adresi ve telefonları, dergide çıkan yazılardan yazarın sorumlu olduğunu belirten yazı ve içindekiler yer alır.

Derginin birinci sayfasında bu dergiyi yayınlayan organ olan Bulgaristan'daki etnik grupların derneğinin hangi azınlıkların birleşmesiyle oluştuğu belirtilmiştir ve sekiz azınlık kuruluşunun amblemleri ve adları verilmiştir. Bu birleşmiş derneğin çatısı altında Türk, Ermeni, Roman, Romen, Musevi, Yunan, Rus asıllı milletler yer alır.

Dergide her bir azınlık için yer ayrılmıştır. Derginin elimizdeki sayısında Ermenilere ayrılan üç sayfadan sonra "Türkler" başlıklı bölüm gelir. Türklere toplam on sayfa ayrılmıştır ki bu, dergideki azınlıklar içinde kendisine en fazla yer ayrılan azınlık olduğunu gösterir.

Dergideki sayfa düzeni şöyledir: Siyah dolgulu bir çerçevenin içinde beyaz büyük harflerle azınlığın adı yer alır. Onun altında dergideki haberin başlığı bulunur. Bu düzenleme her bir azınlık için böyle yapılmıştır. Her sayfanın üstünde derginin adı, sayısı, yılı, dönemi, senesi yer alır. Derginin her bir sayfasının üst sağ tarafında "Bu Bizim" yazısı yer alır. Yine her sayfanın altında bu dergiyi yayınlayan yayın organının adı yer alır.

Türklere ayrılan bölüm 5-14. sayfalar arasındadır. Burada iki haber yer alır. İlk haber Bulgaristan'daki etnik grupların derneğinin temsilcisi olan Sabri Alagöz'e aittir. Bu haberde Alagöz, Türklerin Bulgaristan'daki yönetimde söz sahibi olmalarından bahseder. İkinci haber Suzan Çakır'ın yazısıdır. Bu yazıda Bulgaristan'da yaşayan Türklerin ihtiyacı olan kültürel ve eğitim ihtiyaçlarından bahseder. Bu iki haberde haberlerle ilgili olarak toplam beş siyah beyaz fotoğraf yer alır.

- **Gönül**, Yıl: 1, Sayı: 8, Sofya 2001, 47 s., Fiyatı: 1 leva.

Derginin ön kapağında derginin adı büyük beyaz harflerle yazılmıştır. Kapakta Petek Dinçöz'ün resmi ve dergide yer alan konulardan dördünün başlıkları verilmiştir. Bu başlıklardan biriyle ilgili iki fotoğraf verilmiştir. Derginin arka kapağında su altı güzelliklerini yansıtan yedi tane fotoğraf bulunur.

Sahibi ve yazı işleri müdürü Kazım Memiş olan Gönül dergisi çok renkli, bol fotoğraflı ve gençlerin ilgisi doğrultusunda, gençler için hazırlanmış olan bir dergidir.

Bu derginin 2. sayfasında içindekiler, derginin yayın ekibi ve yazışma adresi, içindekilerle ilgili fotoğraflar yer alır.

3. sayfada Gönül dergisine yazılan “Ağlar mısın, güler misin?” başlıklı yazı yer alır. Bu yazıda bir Türkçe öğretmenin bir öğrencisine Türkçe öğrettiği için öğrencinin velisi tarafından sözlü saldırıya uğraması olayı anlatılmış ve eleştirilmiştir.

Birinci hamur kağıda basılan dergide, Türkçe öğretmenlerinin, yazarların yazılarının yanı sıra gençlerin yazıları, mektupları ve şiirleri de yer alır. Bunun dışında derginin bu sayısında yer alanlar: Genç kız ve erkek okuyucuların fotoğrafları; gençlerin gönül ilişkilerini anlatan mektupları ve o mektuplara verilen yanıtlar; Gönül dergisine yazılan övücü fotoğraflar; röportajlar; güncel haberler; Türk kimliği ve Türklerin sorunları; deneyimli ve genç şairlerin şiirleri; anı; sohbet; öykü; posterler; sevgi sözleri; ergenlik dönemindeki kız ve erkeklerdeki değişiklikler; testler; Melikşah ile ilgili bilgi; Uygur devleti ile ilgili bilgi; hayatın 40 altın kuralı; Aspirin ile ilgili uyarı; ilginç haberler; okur mesajları; ilginç replikler; diyet listeleri; makyaj hileleri; burçlar; sağlıklı yaşamla ilgili haberler; tatlı tarifleri; eğlence (bulmaca, fıkralar, esprili sözler) dir.

Dergi, gençler için hazırlandığından içeriği çok dinamiktir. Bu dinamikliğin, eğlendiriciliğin yanı sıra dergi, Türk gençlere Türklük bilincini de aşılama unutturmama gayreti içinde. Bu konudaki hassasiyet, kullanılan dil ve bazı yazılarda işlenen konulardan anlaşılmaktadır.

• **Ümit**; Aylık Aile, Çocuk ve Kültür Dergisi; Yıl: 11; Sayı: 90; Ağustos 2005; 44 s.

Derginin ön kapağında uzayda olan ve dünyayı avuç içinde tutan bir erkek öğrenci görülür. Bu resmin üstünde: “Geleceğini teminat altına almak isteyen her millet, sağa sola harcayacağı zaman ve masraf kadar, bir kısım imkânları da, yarının büyük insanları olacak çocukların yetiştirilmesine harcamalıdır.” Sözü, bu sözün üstünde de kırmızı harflerle derginin adı yer alır.

Derginin ön kapağındaki düzenleme aynı şekilde; ama Bulgarca olarak derginin arka kapağında da yer alır.

Derginin ön kapağının içinde içindekiler ve derginin adresi, sorumluları, aboneliği vb. ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Bu dergi aileler için, bu ailelerdeki kadın ve çocuklara hitap edecek içeriğe sahiptir. Derginin bu sayısında hikâyeler; Bulgaristan çapında ilk kez düzenlenen “Ana Dilinde Kişisel Yetenek Yarışması” ile ilgili haber; masal; Avrupalı ünlü kaleciler; ergenlik dönemini yaşayan çocukları olan velilere tavsiyeler; sağlık; hayvanlar alemi; bir okul tanıtımı; mizah; karikatürler; şiirler; atasözleri; resimli hikâye; boyama; bilmeceler ve bulmaca yer alır.

Ümit dergisinde Bulgaristan’da çıkan diğer dergilerden farklı olarak hem Türkçe hem de Bulgarca kullanılmıştır. Dergide verilen yazıların çoğunun önce Türkçe’si, sonra da serbest Bulgarca tercümesi verilmiştir. Sayfa düzenlemesi ya tek sayfanın iki sütun halinde bölünmesi ve sütunlardan birine Türkçe diğerine Bulgarca tercüme yazılmasıyla ya da sayfanın birinin Türkçe, onu takip eden sayfanın Bulgarca tercüme olarak düzenlenmesiyle yapılmıştır. Sayfaların bu şekildeki düzeni resimli hikâye, eğlence ve 42-43. sayfalarda bozulmuştur. Dergide iki tane resimli öykü yer alır. Bunlardan biri sadece Türkçe, diğeri de Bulgarca olarak verilmiştir. Bilmeceler ve bulmacaların bazıları Türkçe, bazıları Bulgarca olarak verilmiştir. Sayfa 42’deki iki şiirin sadece Türkçe’si, sayfa 43’teki kendini tanıma konulu yazının ise Bulgarca olduğu görülür.

Derginin son sayfasında dergiye abonelik için form, derginin arka kapağının içinde de Zaman gazetesinin reklamı yer alır.

- **Balon**, Çocuk Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 43, Sofya 2001, 47 s.

Balon dergisi çocuklar için olan bir dergidir. Derginin kapağı renkli sanatçı ve hayvan resimleriyle süslüdür. Kapakta dergide yer alan yedi konunun başlığı ve sayfaları verilmiştir. Tüm bunların arasında derginin adı renkli harflerle yazılmıştır. Kitabın kapağının rengârenk olduğunu söyleyebiliriz.

Derginin arka kapağı mor renktedir. Bu fonun üzerinde “Balon’la Geçen Neşeli Yıllar” başlığı ve sekiz çocuk fotoğrafı yer alır.

Dergi kuşe kâğıda basılmıştır ve sadece bazı sayfaları renklidir. Balon dergisinin sahibi ve yazı işleri müdürü Kazım Memiş’tir.

Derginin ikinci sayfasında yılbaşı için gelen tebriklere teşekkür yazısı; Gönül dergisinin reklamı; aylık Balon dergisinin adresi yer alır.

Derginin bu sayısında yılbaşında çekilen çocuk fotoğraflarına bol bol yer verilmiştir. Derginin bu sayısında yer alanlar şunlardır: Türkçe dersi çalışmalarında başarılı olanlar için ayrılan sayfa; çocuklarca Türkçe için yazılan güzel yazılar; “Kitap okumak hobi mi?” konulu tartışma ve bunun ödülleri; deyimlerin açıklamaları; atasözleri; Balon dergisine gelen okur mektupları ve ödüllü mektup; Balon dergisinin fan kulübü için üyelik formu; Eskişehir’den yazan Leman İlyazova’nın şiirlerinde örnekler; mektup arkadaşları; okur şiirleri; masal; öykü; rüyadaki sembollerin anlamları; Gökhan Özen’in posteri, biyografisi ve şarkı sözleri; 2002 takvimi; Ebru Gündeş posteri; okur yazıları; bronşit hastalığı; Güneş Sistemi’nin oluşması; maniler; bilmeceler; fan kulübe üye olanların doğum günlerini kutlayan yazı ve üyelerin isimleri; bulmacalar; tekerlemeler; fıkralar; tatlı tarifleri; Eminem posteri; farklı hayvanların burunları ile ilgili bilgi ve onları gösteren on resim.

• **Kaynak**; Tarih, Kültür, Edebiyat ve Sanat Dergisi; Türk Kültür Merkezi; Yıl: 6; Sayı: 26; Ocak-Şubat 2005; 32 s.

Derginin ön kapağında açıktan koyuya giden, sarıdan kahverengiye doğru giden bir renk geçişi yapılmıştır. Derginin adı büyük kahverengi harflerle yazılmıştır. Ön kapağın üstünde yerel kıyafetler giymiş gelin ve ona kına yakmakta olan kızların fotoğrafı; arka kapakta ise III. Selim’in yağlı boya resmi ve o resimle ilgili, padişahla ilgili bilgi yer alır.

Derginin ön kapağının içinde Kaynak dergisinin yazı kurulu, teknik redaktör ve sayfa düzenini yapan, yurt içi temsilcileri, posta adresi, banka hesap numaraları yer alır. Yine aynı sayfada içindekiler bulunur.

Derginin ilk sayfasındaki başyazı, yazı işleri müdürü Sabri Alagöz’e aittir. Derginin içinde yer alan yazarlar ve yazıları şöyledir:

-Sabri Alagöz: Fatiha Nedir?

-Mehmet Alev: Bulgaristan Türkleri’nin Anadil Sorunu

-Şefkiye Kazan: Geçmişten Günümüze Bulgaristan’da Türk Eğitim Tarihi

-Salim Özgür: Türkçe’den Bulgarca’ya geçen Sözcükler

-İsmail Tunalı: Tarihimize Işık Tutan Romancımız

-Sabri Tata: Her Kurbağa Kendi Gölünde (hikâye)

-Yılmaz Öztuna: Batılı Yazarlara Göre Fetih ve Fatih

- Hüseyin Tahirov: Sahnede Büyüleyici Sanat Işınları
- Ajda Meşeli: Balkanlar'da Türk Olmak (şiir)
- Niyazi Bahtiyar: Tuna'nın Aynasında Dr.Sadık Ahmet
- Yahya Akengin: Göç ve Türkçe'nin Süvarisi (şiirler)
- Yusuf Kerim: Dil Belası
- “Çorlu Yankıları”: şiirler
- Salim Aydüz: Takıyüddin Rasıd
- Mehmet Küçük: Sözüyle ve Sazıyla Hasan Süleyman
- J. L. Ezine: Sovyetler 2000 Yazarı Nasıl Yok Etiler
- Musa Molla: Dertli Kızın Destanı
- Emre Ahmet: Zahide Abla (hikâye)
- Louis Pasteur'a İlk Nişanı Sultan Abdulhamid Gönderdi

Kuşe Kağıda basılmış olan ve çift sütun halinde düzenlenmiş olan bu dergide yer alan fotoğraflar siyah beyazdır. Dergi Türkçe olmakla birlikte derginin arka kapağının içinde derginin özeti mahiyetinde Bulgarca bir yazı yer alır. Bu yazının altında dergiye yazı gönderilmesi ricası Bulgarca olarak verilmiştir. Dergiye gönderilecek yazıların Bulgarca da olabileceği belirtilmiştir. Bu açıklamanın altında da Kaynak'ın adresi, e-mail'i ve web adresi verilmiştir.

## 1.2 TÜRKİYE'DE YAYINLANAN ESERLERİN TANITIMI

### 1.2.1 Kitaplar

- Ahmet Tacemen; **Bulgaristan Türkleri 1878-1990**, Adana Türk Ocağı Yayınları, Adana 1991, 216 s.

Kitabın kapağı yeşil renktedir. Kitap, "Sunuş" yazısıyla başlar. İki sayfa süren bu bölümü yazan kişi Türk Ocağı Adana Şube Reisi İdris Şahin'dir. Burada Şahin, kitabın yazarı olan yazar Türkolog Ahmet Tacemen ile tanışmaları ve onun şu anki çalışmalarıyla ilgili bilgi vermiştir.

"Sunuş" kısmından sonra "Önsöz" başlar. 1-3. sayfalar arasında bu bölüm devam eder. Bu kısım Ahmet Tacemen'e aittir. Tacemen burada Bulgaristan'daki Türklerin kökeniyle ilgili bilgi verir ve Bulgaristan'daki Türklerden, oradaki kendi yaşamından söz eder. Yazar, Bulgarların Türklere uyguladığı soykırım politikasını

anlatır ve bu kitaptaki bilgileri kendisinin farklı kaynaklardan yararlanarak, tarihî gerçekler doğrultusunda hazırladığını belirtir.

Kitabın sayfalarının alt köşeleri süslenmiştir. Bu, enine ve boyuna olarak kitabın ortasına kadar sürer. Kitapta: Bulgaristan devletinin kurulması, Bulgaristan devletinin kökeni, “Bulgartürk”lerinin<sup>43</sup> orada yaşadıkları, 1989 zorunlu göçü ... gibi pek çok konuya yer verilmiştir. Kitabın 212 ve 213. sayfalarında kitapta adı geçen eserler verilmiştir. 213-216. sayfalar arasında kaynaklar verilmiştir. Son olarak da içindikiler kısmı gelir.

Kitabın arka kapağında Ahmet Tacemen ile ilgili bilgi verilir. Tacemen, 1939 Kırcaali doğumludur. Kırcaali bölgesinde 15 yılın üstünde öğretmenlik yapmıştır. 1989’da zorunlu göç sırasında Türkiye’ye göç etmiştir.

• Prof. Dr. Hüseyin Memişoğlu; **Geçmişten Günümüze Bulgaristan’da Türk Eğitim Tarihi**, Kültür Bakanlığı Yayınları 2849, Yayınlar Dairesi Başkanlığı Kültür Eserleri Dizisi /361, Ankara 2002, XVII+320 s.

Kitabın V. sayfasında kültür bakanı Prof. Dr. B. Suat Çağlayan tarafından yazılmış “Sunuş” yazısı yer almaktadır. Bu yazıdan kısa bir alıntı: “Bu araştırma daha önce ele alınmamış özgün bir çalışmadır. Geçmişten günümüze Bulgaristan’daki Türk eğitim tarihini inceleyen eser, bu alanda çalışma yapacaklar için önemli bir başvuru kaynağı olacaktır.”

VII-IX. sayfalar arasında kitabın içindikiler kısmı bulunur.

XI ve XII. sayfalarda kısaltmalar yer alır.

XIII-XVII. sayfalar arasında Prof. Dr. Hüseyin Memişoğlu’nun Ankara 2002’de yazmış olduğu “Önsöz” yer alır. Bu kısımda Bulgaristan’la ilgili genel bilgi verildikten sonra Bulgaristan’daki Türklerin nereden geldikleri üzerinde durulmuştur. Daha sonra da Bulgaristan’daki eğitim konusuna geçilmiştir. Kısaca, kitabın bölümleri ve içeriğinden; kitabın hazırlanması sırasında başvuru kitap ve belgelerden bahsedilmiştir.

Kitap altı bölümden oluşur:

Birinci Bölüm: Bulgaristan’da Türk Eğitiminin İlk İzleri

İkinci Bölüm: Osmanlı Devletinde Bulgaristan’da Türk Eğitimi

---

<sup>43</sup> Yazar, kitap boyunca Bulgaristan’da yaşayan Türkler için “Bulgartürk” ifadesini kullanmıştır.



Üçüncü Bölüm: Prenslik Devrinde Bulgaristan’da Türk Eğitimi (1878-1908)  
Dördüncü Bölüm: Krallık Devrinde Bulgaristan’da Türk Eğitimi (1908-1944)  
Beşinci Bölüm: Halk Cumhuriyeti Döneminde Bulgaristan’da Türk Eğitimi  
Altıncı Bölüm: Bulgaristan Cumhuriyeti Döneminde Türk Eğitiminin Durumu

Son bölümden sonra “Sonuç” kısmı ve bibliyografyaya yer verilmiştir. Bu bibliyografyada arşiv belgeleri, kitap ve makaleler, gazete ve dergiler ayrı ayrı başlıklar halinde yer almaktadır.

Bibliyografyadan sonra 287-306. sayfalar arasında dizin yer alır. Sonra ekler kısmı gelir. Eklerde yıllara göre Bulgaristan’da Türk ilkokul, ortaokullarının öğretmen ve öğrenci sayıları verilir. Ek kısmında bu verilerden sonra fotoğraflar yer alır. Bu fotoğraflar; öğretmen ve öğrencilere, 1928’deki harf devriminden sonra Bulgaristan’da basılan ilk alfabe, Razgrad ve Kemallar ilçelerinde Türk öğretmenlere yeni Türk harflerini öğreten öğretmen Akif Selim’e verilen belgeye aittir.

• Niyazi Hüseyin Bahtiyar; **Bizim Anayurt Antolojisi** (Şiirler), Bizim Anayurt Yayınları, Avcılar/ İstanbul 2001, 320 s.

Kitabın kapağında koyu yeşil fon olarak kullanılmıştır. Kitabın adı ve türü kırmızıyla yazılmıştır. Yazarın adı, yayınevi, yayın yeri ve yılı beyaz renklindedir. Ön kapağın üstünde Atatürk’ün at üstündeki bir heykelinin ve onun arkasındaki ağaç, cami görüntülerinin bulunduğu bir fotoğraf yer alır.

Kitabın 2. sayfasında “Basımevi’nin Sözü” başlıklı yazı Öz İlk-El Matbaası sahibibi Nusret Öksüz tarafından yazılmış yazı yer alır.

3. sayfada kitabın yazarı, adı, türü, basımevi, basım yeri ve yılı yer alır.

4. sayfada “Bizim Anayurt” ile ilgili reklam niteliğinde tanıtım yapılmıştır.

5. sayfada Av. Ferhat Çerkez’in yazdığı “Sunuş” yazısı bulunmaktadır. Bu yazıda “4 yılını doldurup 5. yılına ayak basan” gazeteden bahsedilir. Bu antolojideki şiirlerin çoğunun bu gazetenin sayfalarında basıldığı belirtilir ve kitabın, 38 şiirinin şiirlerinin toplandığı bir antoloji olduğu belirtilir.

6-10. sayfalar arasında “Bu Antoloji Hakkında” başlıklı yazı yer alır. Bu yazıyı Niyazi Hüseyin Bahtiyar 17 Şubat 2001’de Avcılar/ İstanbul’da kaleme almıştır. Şair bu yazısında kitapta yer alan şiirleri kendisinin seçtiğini ve konularındaki çeşitliliğe rağmen orijinal söyleyiş ve ifadeleri olan şiirleri tercih etmeye çalıştığını belirtmiştir.

Antolojideki şiirlerin konularının üç grupta ele alınabileceğini söyler: Aşk ve insan sevgisi; Belene<sup>44</sup> şiirleri; korku. Şair daha sonra şiirin ne olması gerektiği ile ilgili kendi düşüncelerini dile getirir. Şair, antolojide hece ve serbest vezinle yazılan şiirlere yer verildiğini söylemiştir. Şair, kitabın özellikle genç şairlere yardımcı bir ders kitabı niteliğinde olduğunu ve uzun çabalar sonucunda oluştuğunu da belirtmiştir.

Antolojide öncelikle her bir şairle ilgili bilgi, sonra da o şairin şiirlerinden örnekler verilmiştir. Şairler en az 4 en fazla 11 şiirle tanıtılmaya çalışılmıştır. Antolojide yer alan şairler şunlardır: Şair Ferhat, Abdurrahman Şeref, Mefkûre Mollova, Niyazi Hüseyin Bahtiyar, Mehmet Arslan Cumalı, Halil İbrahim Meşeli, Sadi Öztürk, İsmail Tunalı, Ali Bayram, Mustafa Çete, Durhan Hatipoğlu, Emel Emin, Nazmi Nuri Adalı, Şaban Kalkan, Fehmi Şanlıtürk, Fevzi Sever, Mehmet Sansar, Lâtif Karagöz, Baki Ali Mehmet, Mehmetali Macar, Ali Boncuk, Hasan Özkan, İsa Cebeci, Mehmedali Oruç, Niyazi Mehmet Makak, Celil Yunus, Naim Bakoğlu, Ali Karagöz, Nebiye İbrahim Akbıyık, Mümün Yusuf Akın, Avni Veli Özgürer, Nurettin Haykırış, Hasan Ocaklı, Salim Kalaycı, Eşref Özgür, İbrahim Kamberoğlu, Durhan Ali, Fahriye Güney.

- Şaban Kalkan; **Turnalar, Çocuk Şiirleri**; Ayhan Matbaası; İzmir 1997; 58 s.

Kitabın kapağının üst kısmı kırmızı, alt kısmı ise yeşil renktedir. Ön kapağın üstünde kapağın yaklaşık ¼'ü boyutunda bir fotoğraf vardır. Bu fotoğrafta bir su kenarında, yeşil otlar içersinde dolaşan iki turna görülmektedir.

Kitabın arka kapağında Şaban Kalkan'ın bir vesikalık fotoğrafı ve yaşam öyküsü yer alır. Burada verilen bilgilere göre Kalkan 1938 yılında Razgrad iline bağlı Şeremet köyünde doğmuştur. Eğitimlerini aldıktan sonra öğretmenlik ve doktorluk yapmıştır. Gerginlik (1966), Sevda Rüzgarı (1968), Deliorman Şarkıları (1974) adlı şiir kitapları vardır. 1979'da zorunlu göçle Türkiye'ye gelmiştir.

Kitapta dört bölüm vardır: Mevsimler, Uçurtma, Ateş Böceği ve Güzel Türkçem Anadilim. Mevsimler, 6-17. sayfalar arasında 12 şiir; Uçurtma, 19-32. sayfalar arasında 14 şiir; Ateş Böceği, 34-49 sayfaları arasında 16 şiir; Güzel Türkçem Anadilim, 51-58 sayfaları arasında 8 şiirden oluşur. Kitapta toplam 38 çocuk şiiri yer alır.

---

<sup>44</sup> Tuna nehrinin içindeki bir ada ve o adada bulunan hapisanenin adı.

Kitaptaki bölümlerin isimleri kapsadıkları bölümdeki bir şiirin adı verilerek oluşturulmuştur. Şiirlerin başlıkları işlenen konuya uygundur. Başlıkları okuduğumuzda şiirde anlatılacak olanı rahatlıkla anlayabiliriz.

Kitapta işlenen konular çocukların ilgisini çekebilecek türdendir. Şair, çocukların seviyesine inmeye çalışarak hoşlarına gidebilecek şeylerden bahsetmiştir. Örneğin; Kurnaz Kedi, Okulumuz, Uçurtma, Tavşan, Benim Tayım gibi şiirler buna örnek olabilir.

Kitaptaki şiirler kısa olmakla birlikte bazıları dörtlükler bazıları da beyitlerden oluşmaktadır. Bütün şiirlerde uyak kullanılmıştır.

• Prof. Dr. Hüseyin Memişoğlu; **Bulgaristan'da Türk Kültürü**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 145, Seri:1, Sayı: A. 28, Ankara 1995, 211 s.

Kitabın ön kapağı mavi ve beyaz renklerde. Mavi renk kitabın üst kısmında kapağın dörtte birini kaplayacak şekilde kullanılmıştır, kapağın geri kalan kısmında beyaz renk kullanılmıştır. Kitabın arka kapağının tümü beyaz renktedir.

Kitabın sırtında yazarın ve kitabın adı bulunmaktadır.

Kitabın 3.-5. sayfaları arasında içindikiler yer alır.

7.ve 8.sayfalarda Prof. Dr. Hüseyin Memişoğlu'nun yazmış olduğu önsöz bulunmaktadır. Bu önsöze Memişoğlu Bulgaristan'daki nüfusun yaklaşık 8.5 milyon olduğunu söyleyerek söze başlamıştır. Yazar, Türk kavimlerinin 4. yüzyıldan başlayarak 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar bu ülkeye akın ettiklerini belirtmektedir. Türkler bu toprakları yurt edinmişler ve buralarda önemli sanat eserleri meydana getirmişler, Bulgaristan'ın her açıdan gelişmesine katkıda bulunmuşlardır.

1877-1878 Osmanlı –Rus savaşından sonra Bulgar Devleti sınırları içinde kalan Müslüman-Türkler varlıklarını sürdürmeye çalışmışlar; Türk kültür varlığını, eserlerini korumuşlar ve Bulgaristan Türkleri Edebiyatı'nı yaratmışlardır.

Yine bu önsözde yazar kitapta Bulgaristan'daki Türk kültürünün inceleneceğini belirtir.

Yazar son olarak önsözde bu araştırmanın basılmasında katkıda bulunan Prof. Dr. Şükrü Elçin'e ve Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü'ne şükranlarını sunar.

Kitap üç bölümden oluşur:

I. Bölüm: Bulgaristan'da Türk Varlığı

Osmanlılardan Önce Bulgaristan'da Türk Varlığı

Osmanlı Türklerinin Bulgaristan'a Yerleşmesi

## II. Bölüm: Bulgaristan'da Türk Kültürü

Osmanlılardan Önce Bulgaristan'da Türk Kültür İzleri

Bulgaristan'da Osmanlı- Türk Kültürü. Kültür ve Sanat Eserleri

Osmanlı- Türk Kültürünün Etkileri

Osmanlı- Türk Kültür Eserlerinin Tahribatı

## III. Bölüm: İstiklâline Kavuşan Bulgaristan'da Türk Kültürü

Bulgaristan'da Türk Eğitimi

Bulgaristan'da Türk Basını

Bulgaristan'da Türk Kitap Yayıncılığı

Bulgaristan'da Yerli Türk Edebiyatı ve Sanatı

Bu bölümlerin içindeki başlıklardan bazıları kendi içinde alt başlıklara ayrılmışlardır.

Kitabın sonunda 189-198 sayfaları arasında bibliyografya yer alır. Bibliyografya kendi içinde arşiv belgeleri, kitap ve makaleler, gazete ve dergiler başlıklarına ayrılmıştır.

Bibliyografyadan sonra dizin yer alır. 199-211 sayfaları arasındaki dizinde coğrafya adları; devlet, millet, boy ve teşekkül adları; kişi adları alt başlıkları yer alır.

Bibliyografya ve dizindeki tüm bu düzen ve ayrıntılar kitapta aranan bilgilerin kolaylıkla bulunmasını sağlar.

- Sami Kocaoğlu; **Bulgaristan Türkleri Ah!**, İstanbul 1998, 478 s.

Kitap kapağı eflâton renktedir. Arka kapakta Sami Kocaoğlu'nun vesikalık bir fotoğrafı ve biyografisi yer alır. Buradan Sami Kocaoğlu'nun Bulgaristan doğumlu ve ilahiyat fakültesi mezunu olduğunu, Kara Kuvvetleri Komutanlığında çeşitli görevlerde bulunduğunu, kitaplar yazdığını, Bursa Balkan Göçmenleri (Bal-Göç) Derneği'nin kurucu üyelerinden biri olduğunu, Bursa Balkan Türkleri (Bal-Türk) Dayanışma ve Kültür Derneği'nin kurucu başkanlığını yaptığını, 1995 yılından beri Balkan Türkleri Göçmen ve Mülteci Dernekleri Federasyonu (B.G.F)'nin yayın organı olan Balkanlar'da Türk Kültürü dergisinin yazı işlerinden sorumlu genel Yayın Yönetmeni olarak görev yaptığını öğreniyoruz.

Kitabın 5. sayfasında kitabın basılmasına katkıda bulunan dört sanayici ve işadaminin vesikalık fotoğrafları yer alır. Kocaoğlu, onlara katkılarından dolayı teşekkürlerini sunar.

Kitabın önsöz bölümü 7-30. sayfalar arasındadır. Burada yazar, kitabı neden yazdığı ve kitapta neleri dile getirdiği gibi konulara açıklık getirmiştir.

Bu kitapta Bulgaristan Türklerinin çektikleri acılar, gördükleri zulümler, soykırım gibi konular işlenmiş ve Bulgar zulmü gösterilmeye çalışılmıştır. Türkiye'den Bulgaristan'daki Türkleri görmesi ve onlara yardım elini uzatmasını istenmiştir. Tüm Balkan Türklerinden kendi demokratik haklarını korumak için sivil toplum örgütlerine üye olmaları istenmiştir.

Tüm bu konuları içeren bu kitabın yayınlanmasındaki amaç ise Bulgaristan Türklerinin çekmiş oldukları acıların, sıkıntıların unutulmaması ve gelecek nesillerce de öğrenilmesidir. Kısaca amaç, Balkanlar'da görülen zulümlerin ve soykırımların hiçbir zaman unutulmamasıdır.

Kitapta, Sami Kocaoğlu'nun Bulgaristan'daki Türklere dikkati çekmek için yaptığı çalışmalar, mitingler, konuşmalar; yazdığı mektuplar ...vb. yer alır.

Kitapta "Son Söz" M. Kemal Atatürk'ten de alıntılar yapılarak hazırlanmıştır.

Sayfa 475- 478 arasında içindekiler yer alır ve kitap böylece son bulur.

• Mehmet Türker; **Zulmün Ateş Çemberi Belene**; Birinci Baskı İstanbul, 2002; 224 s.

Kitabı ön kapağının rengi yarıya kadar gri, yarıdan sonrası pembedir. Kitabın üst kısmında kalacak şekilde Bulgaristan ve Romanya arasındaki Tuna nehrinin üstündeki Belene'yi gösteren bir harita parçası yer alır.

Arka kapakta bir baraj görüntüsü ile aynı fotoğraf karesinde yer alan Mehmet Türker yer alır. Burada fotoğrafın altında Mehmet Türker'in biyografisi yer alır. Buradaki bilgilere göre Türker 1950'de Bulgaristan'ın Kırcaali ilinin Sindelli köyünde doğar. Sofya Üniversitesi'nin Batı Dilleri Fakültesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun olur ve öğretmenlik yapar. Takma bir isimle Türkçe ve Bulgarca haber, hikâye ve röportajlar yayınlar. 1984'te hükümetin politikasını desteklemediği için Belene Kampı'na sürülür ve orada 485 gün kalır. Bundan sonra bir yıl Bobovdol kasabasında cezaevinde yatar, 1987'de buradan çıkarılıp Dragoviştitsa köyüne sürgüne

gönderilir, burada 16 ay kalır. 1989'da iki çocuğu ve eşiyle birlikte Viyana'ya gönderilir, buradan Türkiye'ye gider. İstanbul'a yerleşir ve Türkiye gazetesi, Ekovitrin Dergisi ve Kanal 7'de Ekovizyon Programı'nda görev yapar.

Kitabı ön kapağının içindeki fotoğrafın altında "Belene Adası'nda İkinci Cezaevi'nde 1985-86 yıllarında 500 kadar Türk tutuklu kaldı." yazısı yer alır. Fotoğrafta iki bina ve onların birinin önündeki kalabalık görülmektedir.

Kitabın 2. sayfasında kitapla ilgili, editörü, baskısı vb. bilgiler yer alır.

3. sayfada Mehmet Türker'e ait önsöz bulunmaktadır. Bu önsözde Türker kitapta Bulgaristan'ın son elli yılına ayna tutmaya çalışacağına ve bu kitapta 1989'da Türkiye'ye göç ettikten sonra kaleme aldığı hatıralarını anlatacağını söylemiştir. Türker özellikle 16 ay Belene'de, 13 ay Bobovdol ve 16 ay da sürgünde geçirdiği dönemleri anlatacağını belirtmiştir. Önsözün sonunda da kitabın basımında emeği geçen isimlere teşekkürlerini sunmuştur.

4. sayfada kitabın Bulgaristan'da Türklüğü yaşatmak uğruna savaşırken ölenlere, onların aile ve akrabalarına atfedildiği belirtilmiştir.

Türker kitabına Belene'ye götürülmelerinden başlamıştır. Bundan sonraki anılarını, çekilen sıkıntıları ve acıları bir bir anlatmıştır.

Kitapta 44 fotoğraf yer alır. Bunlar Türker'in ailesinin, köyünün, sürgün edildiği köyün, Belene'nin, arkadaşlarının vb. fotoğraflardır.

Arka kapağın iç kısmında 1989'da Turgut Özal'ın bir araya getirdiği 1985-86 yıllarında Belene Adası'ndaki İkinci Cezaevi'nde tutuklu kalanlardan bir kısmının yer aldığı fotoğraf bulunmaktadır.

Kitabın Bulgaristan Türklerinin çektiği zulmü ve soykırımını öğrenmek isteyenlerin okuması gereken bir kitap olduğu kanaatindeyiz.

• Mehmet Türker; **Gölgedeki Kahraman**; Ufuk Ötesi Yayınevi; Birinci Baskı, İstanbul 2003, 256 s.

Kitabı ön kapağının üstünde Belene adasının Embiya Çavuş tarafından ayrıntılı çizilmiş bir resmi, o resmin üstünde de Turgut Adalı'nın bir fotoğrafı yer alır. Kapağın sol tarafında bir film şeridinin içinde altı küçük fotoğraf yer alır. Ön kapağın içinde kimin olduğu belirtilmeyen bir erkek portresi yer alır. Burada arka planda silik olarak

kitabın içinde de bulunan Embiya Çavuş'un resimlerinden biri bulunmaktadır. Arka kapağın içinde kitabın 177. sayfasında yer alan bir fotoğraf bulunmaktadır.

Kitabın üçüncü sayfasında Mehmet Türker tarafından yazılan önsöz yer alır. Burada yazar, Türklüğü uğruna 45 yıllık komünizm döneminde ömrünün 23 yılını cezaevlerinde, ölüm kamplarında ve sürgünlerde geçiren, Belene'de üç defa kalan Nuri Turgut Adalı'nın anılarını anlatacağını belirtmiştir. Yazar, Adalı'nın Türkler için bu kadar çabalmasına rağmen kendisiyle ilgili Türkiye'ye göç ettikten sonra herhangi bir çalışma yapılmadığını, bir kez bile televizyonda görünmediğini söylemiştir. Yazar yazının sonunda kitabın hazırlanmasına katkıda bulunan kişilere teşekkür eder.

4. sayfada yazar, kitabı merhum babası Hafız İsmail'e ithaf ettiğini belirtmiştir.

Kitapta 201. sayfaya kadar ağırlıklı olarak Nuri Turgut Adalı'nın anılarına ve fotoğraflarına yer verilmiştir. Kitapta 43 fotoğraf yer alır. Fotoğrafların dışında kitapta ressam Embiya Çavuş'un 5 resmi de yer alır.

Kitabın 203-256. sayfaları arasında daha önceki sayfalarda seyrek olarak şiirlerine yer verilen, hapisaneyken bile şiir yazmaktan vazgeçmeyen Nuri Turgut Adalı'nın bu bölümde sadece şiirlerine yer verilmiştir. "Nuri Turgut Adalı'nın Şiirleri" kısmında Adalı'ya ait 63 şiir yer alır.

Yazar ve gazeteci Mehmet Türker'in "Hatıralar Dizisi"nin ikinci kitabı olan bu kitabın- ilk kitabın da olduğu gibi- Bulgaristan Türklerinin çilelerini daha yakından tanımak isteyenler ve o dönemde yaşananları merak edenler için iyi bir kaynak olduğu kanaatindeyiz.

- Lâtif Karagöz; **Bayrak Çocuklar** (Çocuk Şiirleri), İstanbul, Ekim 1993, 31 s.

Kitap yeşil renktedir. Arka kapakta 1939 yılında Bulgaristan'da doğan Lâtif Karagöz'ün biyografisi ve "Bayrak Çocuklar" adlı şiiri yer alır.

Kitabın birinci sayfasında şairin üçüncü kitabı olan bu kitapla ilgili bilgi şairin kendi ağzından verilmiştir. Şair, 1989 yılı baharında Bulgaristan'da yaşayan Türklerin, Totaliter Bulgar rejimine karşı kahramanlıklarının tarihe geçtiğini ve bu mücadelede çocukların da birer bayrak rolü oynadığını belirtmiştir.

İkinci sayfada şair: "Bu mücadelede şehit düşen kahraman Türk çocukları anısına" yazısını yazarak kitabı kimlere ithaf ettiğini belirtmiştir. Yine aynı sayfada kitapla ilgili basım yeri, yılı gibi bilgiler verilmiştir.

Bu kitapta üç bölüm vardır: Bayraktar Çocuklar, Sabrın Sonu Selâmet, Kükreyiş. Bölümlerde toplam 26 şiir yer alır. Şiirlerin biri hariç (Başlangıç) hepsi dörtlüklerle yazılmıştır. Şiirlerin hepsinin altında yazılış yılları yer alır.

Kitabın 31. sayfasındaki içindikiler bölümü ile kitap son bulur.

- Ayşe Hacıoğlu; **Kız Çeşmesi**, Bizim Anayurt Yayınları, İstanbul 2004, 80 s.

Kitabın kapağı mavi renktedir. Ön kapağın üstünde omzunda testi olan bir kadın heykelinin fotoğrafı yer alır. Kitabın adı beyaz harflerle bu fotoğrafın üstünde yer alır. Fotoğrafın altında yazarın adı, kitabın yayın yeri ve yılı yer alır.

Kitabın arka kapağında 27 Ağustos 1941’de Razgrat’ın Demirciler (Jeleskovets) köyünde doğan Ayşe Hacıoğlu’nun biyografisi ve vesikalık bir fotoğrafı yer alır. Ayşe Hacıoğlu’nun hayat hikâyesinde dikkati çeken bir bilgi vardır ki o da Hacıoğlu’nun liseyi bitirdikten sonra eşiyle birlikte inşaatlarda çalıştığıdır. Yine burada yer alan bilgilere göre bu kitap Hacıoğlu’nun ilk şiir kitabıdır.

“Kız Çeşmesi”, Ayşe Hacıoğlu’nun kitabının adı ve de aynı zamanda sayfa 13’teki şiirinin adıdır. “Kız Çeşmesi” şiirinde Razgrat’taki “Kız Çeşmesi” adlı çeşme anlatılır.

Kitabın 3. ve 4. sayfalarında içindikiler yer alır. Sadece bu kısma bakarak kitabın dört bölümden oluştuğunu söyleyebiliriz: “Orası-Burası” bölümü 9-32. sayfalar arasında yer alır ve bu bölümde 22 şiir bulunmaktadır. “Bu Dünya Bir Cennettir” bölümü 34-56. sayfalar arasındadır ve burada 18 şiir yer alır. “Savaş Olmasın” bölümü 58-73. sayfalar arasındadır ve 13 şiir içerir. Kitabın son bölümü “Ayşen ile Sezen’in Şiirleri” adını taşır ve bu bölümde 6 şiir yer alır.

Kitaptaki bölümler arasında fotoğraflar yer alır.

Kitabın 5-7. sayfaları arasında Niyazi Hüseyin Bahtiyar’ın kaleme aldığı önsöz tarzındaki “Ayşe Hacıoğlu’nun Şiirleri” yazısı bulunmaktadır. Bu yazıda Bahtiyar, Hacıoğlu’nun şiirleri ile ilgili görüşlerini dile getirir. Bahtiyar’a göre Hacıoğlu; halk şiirine yakın, hece vezniyle, uyaklı ve redifli, içten ve “Barış, göç, soykırımı, çevre güzelliklerini, dünyada olup bitenler, şehitler...”<sup>45</sup> gibi konularda yazar.

Kitapta yer alan şiirlerin çoğu dörtlüklerle yazılmıştır. Şiirlerin birkaçında yazılış yerleri ve yılları bulunur.

<sup>45</sup>Ayşe Hacıoğlu; Kız Çeşmesi, Bizim Anayurt Yayınları, İstanbul 2004, sayfa 6, alttan 5. satır.



“Kız Çeşmesi” kitabının ilk üç bölümü Ayşe Hacıoğlu’na son bölüm ise torunları Ayşen ve Sezen’e aittir. Burada Hacıoğlu’nun torunlarından her birinin üç şiirine yer verilmiştir.

- Mehmet Türker; **Kalem Kılıçlaşınca**, Ufuk Ötesi Yayınları, İstanbul 2004, 272 s.

Kitabın ön kapağı pembe, sırtı kırmızı, arka kapağı ise sarı ve kırmızı renklindedir. Ön kapağın üstünde yazarın ve kitabın adı, kitabın içeriği ile ilgili bilgi veren “Ömer Osman Erendoruk’un edebi kimliği” yazısı, kitabın yayınevini adı, ön planda Erendoruk ve onun arka planında Türkçe olarak konuşmalardan oluşan bir metin yer alır.

Kitabın kapağının arkasında 12. 12. 1980 tarihli ve Erendoruk’un el yazısı ile Bulgarca olarak eşine yazmış olduğu bir mektup yer alır. Arka planda yer alan bu mektubun ön planında ise kırmızı bir karenin içinde beyaz matbu yazılarla yazılmış Erendoruk ile ilgili birkaç övücü cümle yer alır.

Kitabın önsözü sayfa 3’tedir ve Abdulkadir Karataş tarafından yazılmıştır.

Kitabın 4. sayfasında kitabın yazarı olan Mehmet Türker’in hayat hikâyesi yer alır.

Sayfa 5-10 arasında Mehmet Türker’in anılarıyla harmanlanmış bir Ömer Osman Erendoruk hayat hikâyesi yer alır. Hayat hikâyesinin sonunda şair ve yazar Erendoruk’un Bulgaristan’da yayınlanan 3 ve Türkiye’de yayınlanan 14 kitabının adı, türleri ve yayınlanış yılları verilmiştir.

Bu kitapta kitabın üstünde de belirtildiği gibi Ömer Osman Erendoruk’un edebî kişiliği üzerinde durulmuştur. Yazar bunu yaparken Erendoruk’a ait fotoğraflar, onun eserlerine ait fotoğraflar ve Erendoruk ile ilgili resimler kullanmıştır. Erendoruk ile ilgili yapılan edebi incelemede Erendoruk’a ait şiir ve düzyazılardan örnekler verilmiştir.

Mehmet Türker’in Erendoruk ile ilgili yaptığı inceleme şu ana başlıklar altında yapılmıştır: Yad Ellerdeki Edebiyatımızda Ömer Osman Erendoruk’un Yeri, Ömer Osman’ın Romancılığı ve Romanları, Hikâyeciliği ve Hikâyeleri, Destanları, Ceza Evi Mektupları, Bir Başkadır Bizim Eller (Hatıralar, Gözlemler), Çocuk Edebiyatı, Piyesleri, Erendoruk’un Eserlerinin Konusu, Bulgar Zulmü, Ömer Osman’ın Ön Sezisi, Ceza Evi, Komünizm ve Komünistler, Şair Yazarsa Var Olur... , Vatan Sevgisi,

Türklük, Her Şeyden Önce Ana Dili, Sıla Özlemi, Yalnızlığın Şairi Erendoruk, Evrenselliği, Kan Su Olmaz... , İlgisizliğin Acısı, Erendoruk'un İktidarı, İnsan Sevgisi ve Aşk, Ölüm ve Sonbahar.

Kitabın birinci baskısından olan elimdeki nüshada kitabın 258-259 ve 262-263 sayfaları boş basılmıştır. Bu sebepten kitapta baskı hatasının yapıldığını söyleyebiliriz.

Kitabın son sayfasında yazar-şair Erendoruk'la ilgili bazı yazar ve şairlerin görüşleri verilmiştir.

Kitabın arka kapağının içinde kitabın yayınlanmasında destek olanlara teşekkür edilmiş ve destek sağlayan kişilerin isimleri verilmiştir.

- Durhan Hatipoğlu; **Seçilmiş Şiirler**, Tekin Yayınevi, İstanbul 2003, 120 s.

Kitap kapağında kitabın ve şairin adının yanı sıra şairin masa başındaki renkli bir fotoğrafı yer alır.

Kitabın sırtında yayınevinin amblemi, şairin ve kitabın adları yer alır.

Kitabın arka kapağı sarı renktedir. Burada şairin, kitabın ön kapağındaki fotoğrafının sadece yüz kısmı alınmıştır ve bu küçük fotoğraf arka kapağın sağ üst köşesinde yer alır.

Arka kapakta şairin fotoğrafı dışında biyografisi de yer alır. Bu biyografide Durhan Hasan Hatipoğlu'nun 25 Mayıs 1937'de Bulgaristan'ın Hasköy ilinin Hocaköyü (Rabovo)'nde doğduğu; şairin, Sofya'daki Türk Pedagoji okulunu bitirdikten sonra Sofya Üniversitesi'nin Doğu Dil ve Tarihleri bölümünden mezun olduğu; Kırcaali'de öğretmenlik, tiyatro yazarlığı ve müdürlüğü yaptığı; şiir kitapları yayınladığı 1989'da zorunlu göçle Türkiye'ye geldiği gibi bilgiler verilmiştir.

Şairin biyografisinde altı kitabının adı anılmış ve bu kitapların türleri ile ilgili bilgi de verilmiştir.

Hatipoğlu, seçme şiirlerinden oluşan bu şiir kitabını merhum eşi Âfet Hatipoğlu'na adanmıştır.

Bu kitap üç bölümden oluşur:

1. Bölüm: "Kelepçeli Şiirler" adını taşır ve 7-39. sayfalar arasındadır. Bu bölümde 24 şiir bulunmaktadır.
2. Bölüm: 43-100. sayfalar arasındadır ve en uzun bölümdür, içinde 42 şiir yer alır. En fazla şiir bulunan bu bölümün adı "Kırk Yılın Diğer Şiirleri"dir.

3. Bölüm: Son ve en kısa bölüm olan bu bölümün adı “Günaydın Türkiye’ m”dir. Bu bölümdeki 13 şiir Türkiye’de yazılmıştır ve konuları da Türkiye ve Türkiye’de yer alan şeylerdir.

Toplam 81 şiirin yer aldığı kitapta şair, doğduğu yerler, aşk, Türkiye, soykırım, baskı, dünya sorunları vb. konularının yer aldığı geniş bir yelpazedeki konulara değinmiştir.

Kitapta yer alan şiirlerin bir kısmının altında yazılış tarihleri verilmiştir.

Güçlü bir ifade yeteneği olan, bazı imgeleri şiirlerinde sıklıkla tekrarlamış (Örneğin; cüce, yeşil fenerler) olan şairin dili Nâzım Hikmet ve Orhan Veli’den izler taşır. Şairin şekil olarak da Nâzım Hikmet’in şiirlerine benzer, serbest tarzda şiirleri vardır; fakat şairin tüm şiirleri serbest vezinle yazılmamıştır. Şairin dörtlüklerle yazılan şiirlerinde kafiyeler kullandığı görülür.

İkinci kalite kâğıda basılmış olan kitabın son iki sayfasında içindekiler yer alır.

• Enver Türkileri; **Dünyaya Bedel Bir Türk (Naim Süleymanoğlu)**, Bağırhan Yayınevi, Mayıs 1997, 258 s.

Kitap kapağının rengi kırmızıdır. Ön kapakta sağ elini havaya kaldırıp yumruk yapmış ve yüzünde sevinç belirtileri olan Naim Süleymanoğlu’nun ay yıldızlı güreş forması giymiş haldeki bir fotoğrafı yer alır.

Ön kapakta kitabın adı, yazarı ve yayınevinin adı yer alır.

Kitabın sırtında beyaz harflerle kitabın adı ve yazarının adı bulunmaktadır.

Arka kapakta, ön kapaktaki fotoğrafın aynısı yer alır; fakat buradaki fotoğraf bulanıktır. Yine burada kitabın ISBN numarası ve barkodu yer alır.

Kitabın kapağını açtığımızda sayfa numaralandırması yapılmamış şu şekilde bir sıralamayla karşılaşırız: Kitabın adının, yazarın adının ve kitabın basım tarihinin yer aldığı bir sayfa; bir sonraki sayfada kitabın basım yeri, düzenlemesi vb. ile ilgili bilgiler; daha sonraki iki sayfada içindekiler; sonraki sayfada Naim Süleymanoğlu’nu yemekte gösteren bir fotoğraf yer alır. Daha sonraki sayfalarda yazarın önsözü, eserin merhum Arif Nusret Say’a ithaf olunduğunu belirten yazı ve Naim Süleymanoğlu’nun yer aldığı iki tane renkli fotoğraf bulunur.

Üç bölümden oluşan kitapta birçok siyah beyaz ve renkli fotoğrafın yanı sıra tablo ve grafiklere de yer verilmiştir.

Naim Süleymanoğlu'nu, o daha 10 yaşında bir çocukken keşfeden ve yetiştiren Enver Türkileri kitabının ilk bölümünde Naim Süleymanoğlu'nun hayatını; onun Avrupa, Dünya Şampiyonalarında ve Olimpiyat Oyunlarında elde ettiği başarıları 27 altbaşlık altında anlatmıştır. Yazar, kitabın ikinci bölümünde Naim Süleymanoğlu'nun koparma ve silkme hareketinin biomekaniksel analizini anlatmıştır. Yazar, üçüncü bölümde ise Naim Süleymanoğlu'nun temel halter eğitimi, hazırlık programları ile ilgili bilgiler vermiştir.

Kitabın sonunda “Ek” başlığı altında Osman Kılıç'ın 1996'da Ankara'da kaleme aldığı 7 sayfalık yazı yer alır. Bu yazıda Naim Süleymanoğlu'ndan ve onun hocası Enver Türkileri'den övgüyle söz edilir.

Naim Süleymanoğlu ile ilgili değerli bilgiler içeren kitabın içinde “Düzeltilme” başlığını taşıyan bir kağıt yer alır. Bu kağıtta Bağırhan Yayınevi'nin kitap basımında gözden kaçan hataları içeren, bu hatalar için özür dileyen yazısı ve bu hataları düzeltme bilgileri yer alır. Bu kağıtta sayfa, satır, yanlış ve doğru sütunları altında 17 yanlışın düzeltilmesi verilmiştir.

### 1.2.2 Makaleler

- Mehmet Alev; “**Nasıl Yazmalı**”; Balkanlar'da Türk Kültürü; Kültür, Tarih, Aktüalite Dergisi; Yıl: 12, Sayı: 44, Temmuz-Ağustos-Eylül 2002, s. 2.

Balkanlar'da Türk Kültürü Dergisi üç ayda bir yayınlanır ve bu dergi Balkan Türkleri Göçmen ve Mülteci Dernekleri Federasyonu'nun yayın organıdır. Mehmet Alev'in “Nasıl Yazmalı” başlıklı makalesi 44. sayının başmakalesidir.

Bu makalede Mehmet Alev, Bulgaristan Türklerinin tarihiyle ilgili bilgiler verdikten sonra Bulgaristan Türklerinin nasıl yaşadıkları ve yazmaları gerektiğine değinmiştir.

Yazar, Bulgaristan'da bir milyona yakın Türk varlığının olduğunu, bunların sorunlarıyla Batı Trakya Türklerinin sorunlarının aynı olduğunu söyler. İlk sorun olarak da kimlik sorununu dile getirir. Bulgaristan'da Jivkov döneminde Türkçe konuşmanın bile yasak olduğunu, Türkler için Müslüman kimliğinin uygun görüldüğünü belirten yazar bu durumun 1990'dan sonra iktidara gelen hükümetlerde de böyle olduğunu dile getirir.

Yazar, 19 Mayıs 1934'te de Müslüman kimliğine yönelme olduğunu, Lâtin alfabesinin yasaklanarak Arap alfabesine ve dini eğitime ağırlık verildiğini belirtir. Yazar, bunun yeterli olmadığını söyler.

Yazar, Türkçe'nin zorunlu ders olarak okutulması için Bulgaristan Parlamentosu'ndan onay gelmesi gerektiği fikrini eleştirir ve Bulgarlar için Bulgarca'nın olduğu kadar Türkler için de Türkçe'nin kutsal bir dil olduğunu vurgular.

Yazar, 34 yıllık Jivkov<sup>46</sup> dönemine değindikten sonra 1944-57'de Bulgaristan'da Türkçe okutulmasına... vb. izin verildiğini; ama bu dönemde de Türkçe olarak Dimitrov, Stalin ve Çervenkov'un<sup>47</sup> övüldüğünü söyler. Yazara göre her şeye rağmen bu dönemde birçok iyi edebiyatçı yetişmiştir.

Yazar, 1957'den sonra Türkçe'nin Türkler tarafından bile küçümsendiğini ve yazarların Bulgarca yazmaya başladığını belirtir. 1970'li yıllarda Jivkov yönetiminin, Bulgarca yazmaları için yazarları teşvik ettiği belirtilir.

Yazar şimdi Türkçe mi, Bulgarca mı, İngilizce mi yazalım konusunu tartışarak buna cevap arar ve sonuçta Bulgaristan'ın resmi dili olan Bulgarca'yı öğrenmek gerektiğini, bunun vatandaşlık borcu olduğunu; ama anadile sırt çevirilmemesi gerektiğini; çünkü bunun bindiği dalı kesmek olacağını söyler.

• Niyazi H. Bahtiyar; **“Recep Küpçü’yü 26 Yıl Önce Yitirdik”**, Balkanlar'da Türk Kültürü, Yıl: 15, sayı: 55, Nisan-Mayıs-Haziran 2005, s. 30-31.

Niyazi Hüseyin Bahtiyar'ın bu yazısı Bulgaristan Türkleri şairlerinden Recep Küpçü'nün 26. ölüm yıldönümü nedeniyle yazılmıştır.

Yazıda Niyazi Hüseyin, Recep Küpçü'nün hayatı ve sanatıyla ilgili bilgiler vermiştir: Recep Küpçü, Filibe yakınlarındaki Kuklen köyünde doğar, öğretmenlik eğitimi alır ve bir süre Sofya Üniversitesi'nin Türk Filolojisi bölümüne devam eder; fakat burayı bitiremez.

Öğretmenlik yapan Recep Küpçü bir süre de Yeni Işık Gazetesi'nde gazetecilik yapar; fakat yalan ve sahtekârlıklara göz yumamadığı için bir süre sonra kovulur. İşsiz kalır, bir süre Burgaz'da bir sabun fabrikasında çalışır. İlerici ve aydın görüşleri yüzünden 26 Nisan 1976'da Varna'da öldürülür.

<sup>46</sup> Bulgaristan'da sosyalist dönemde cumhurbaşkanlığı yapmış olan, Türklere birçok eziyetler çektirmiş olan diktatör.

<sup>47</sup> Dimitov ve Çervenkov Bulgar sosyalist yöneticilerdendir.

R. K p c  son 50 yılda yetişen en önemli Bulgaristan Türk Őairlerindedir. Şair, Şiirinin içeriğini Őekle feda etmez. Akıcı ve arı bir dil kullanır, söz oyunlarını kullanmaz. Gerçekçi bir Şair olan R. K p c  Şiirlerinde Türklere yapılan haksızlıkları, insan hakları... gibi konuları işlemiştir. Şairin iki Türkçe, iki de Bulgarca kitabı yayımlanmıştır. 1994 Nisan ayında Boğaziçi yayınları onun yeni bir Şiir kitabını yayımlar. Bu sebepten İstanbul’da Recep K p c ’y  anma töreni düzenlenir.

N. Hüseyin, yazısının sonunda henüz basılmamıŐ bir romanı, birkaç eseri ve yayımlanmamıŐ birçok Şiiri olan K p c ’yle ilgili Dr. Rıza Molla’nın söylediği bir sözü getirir.

Yazının sonunda R. K p c ’y n  c kitabının bibliyografyası verilmiştir:

“Türkçe Şiir kitapları:

- tesi Var, Narodna Prosveta Yayınevi, Sofya, 1963

- tesi D Ş Değil, Narodna Prosveta Yayınevi, Sofya, 1967

-DeĐiŐik Şiirler, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1994 ”

Tüm bunların sonunda da kaynakça verilmiştir.

• İsa Cebeci; “**Manilerimiz, Manili Günlerimiz**”, Balkanlar’da Türk Kültürü, Yıl: 12, Sayı: 44, Temmuz-AĞustos-Eylül 2002, s. 24-25.

Bu makaleyi  orlu’da edebiyat  Ğretmenliği yapan İsa Cebeci yazmıştır. Yazar bu yazısında dipnotlarla da belirttiği gibi farklı kaynaklardan da yararlanarak mani ile ilgili bilgi ve görüşlerini dile getirmiştir.

Yazının başında yazar, kendisinin de mani yazdığını ve bunun kolay bir iş olmadığını belirtmiştir. Daha sonra da bu türün diğer Türk halkları arasındaki durumunun ne olduğunu sormuş ve bu sorusunu yanıtlamıŐtır.

Yazar maninin tanımını yapar, diğer Türk halkları arasındaki mani anlamına gelen sözcükleri verir ve mani sözcüğünün kökeni üzerinde durur.

Yazar maninin sadece 7’li değil 11’li hece  l s yle de yazıldığını belirtir ve düz, eksik, artık mani çeŐitlerinden bahseder. Bu mani türlerinin örneklerini de verir.

Maninin daha çok Şekil  zelliklerine değinen yazar, manilerdeki müzikaliteye de değinir ve çocukluğunda uydurulan birkaç mani  rneği verdikten sonra konuyla ilgili düşüncelerini tekrar dile getirerek yazısını sonlandırır.

• Mehmet Alev; **“Ne Acayip Bir İşbirliği!”**; Balkanlar’da Türk Kültürü, Yıl: 15, Sayı: 55, Nisan-Mayıs-Haziran 2005, s. 2.

Derginin 55. sayısının başmakalesi olan bu yazıda yazar, Türk olmayan milletlerin Türk düşmanlığını ele almıştır.

Yazıda önce Avrupa devletlerinin Türk korkusuna değinilmiş ve onların bu korkuyu bir türlü aşamadıkları belirtilmiştir. Avrupalıların, Türkleri Avrupa’dan kovmak için yaptıkları 1877-1878 Türk-Rus savaşı ve 1912 Balkan Savaşı’ndan sonra amaçlarına ulaştıkları belirtilmiştir. Buna rağmen yazar, Avrupalıların Türkleri Anadolu’dan da atmayı istediklerini belirtilir ve Türklerin Orta Asya’ya mı gideceği sorusunu sorar. Bundan sonra Türkler eğer Orta Asya’ya giderlerse diğer milletlerin nerelere gitmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Yazar, milletlerin ilk çıkış yerlerine dönme durumları üzerinde durduktan sonra 1400-1500’lü yıllarda İspanyollar ve İngilizlerin yaptığı işgallere, yerleştikleri topraklara değinir. Ama bu ülkelere hiç de Türklere davranıldığı gibi davranılmadığı, Türklerin üzerine gidildiği gibi gidilmediği belirtilir.

Yazar, Türklerin Kıbrıs’ı, Makedonya’yı, Kosova’yı, Batı Trakya’yı terk etmelerinin istendiğini; Bulgaristan Türklerinin zaten 150 yıldan beri tetikte olduklarını ve her 10 yılda bir göçe zorlandıklarını, bu işten de en çok aydınların nasibini aldığı belirtiliyor.

Yazar, Türklerin yurt edindikleri bölgelerden kovulmalarıyla ilgili örneklerine devam eder. Kırım halkının 61 yıl önceki sürgününden ve Ahıska Türklerinin dağıtılmasından bahseder.

Yazar bu göçlerden kimin haberi olduğunu, hangi Batı ülkesinin parlamentosuna taşındığını sorgular ve Avrupa Anayasası’nın onaylanma seçimlerinde de Türklere karşı ortak bir işbirliğinin olduğunu vurgulayarak “O halde biz, daha ne güne duruyoruz?” sorusuyla yazısını sonlandırır.

• İbrahim Tatarlı; **“Bulgaristan’da Türk Dili ve Kültürü ile İlgili Yeni Gelişmeler”**, 3. Uluslar arası Türk Dil Kurultayı 1996, Türk Dil Kurumu Yayınları: 678, Ankara 1999, s. 1115-1125.

Makalenin girişinde Tatarlı son iki yıl içerisinde Bulgaristan'da gelişen Türk dili ve kültürü ile ilgili gelişmelere değineceğini belirtir. Tatarlı bunu yaparken makalesini roma rakamları ile üçe ayırmıştır.

Makalenin birinci bölümünde 12 Temmuz 1991'de Bulgaristan Cumhuriyeti'nin Yeni Anayasasının kabul edildiği ve bu anayasa ile eski anayasadaki bazı maddelerin değiştirildiği belirtilmiştir. Değişen maddelerden bazıları şunlardır: Yurttaşların din özgürlüğü olacaktır (Türkler özgürce cami yapabileceklerdir), seçmeli ve haftalık olarak 4 ders Türk dili ve edebiyatı okutulacaktır... ; fakat tüm bu değişiklikler 18 Aralık 1994 parlamento seçiminden sonra Bulgar Sosyalist Partisi (BSP) iktidara gelince güçler ayrılığı ilkesi çiğnenmiş, cumhurbaşkanının yetkileri kısıtlanılmaya çalışılmış, yayın organları iktidardaki bu tek partinin yönetimi altına alınmıştır. Bu yapılanlar da Bulgaristan'daki diğer dil, din ve milletteki vatandaşların haklarını tehdit etmekte ve sınırlandırmaktadır. Bunu da yazar ikinci bir soykırım olarak görür (ilki 1959-1989) ve bunun ilkinden farkının bunun yasal olmasının olduğunu söyler.

Makalenin ikinci bölümünde özetle "Bulgar Dilinin Kullanılması ve Savunulması" yasa tasarısından ve bu yasa tasarısının Bulgaristan'daki azınlıklara, özellikle Türklere ne gibi zararlar vereceği üzerinde durulmuştur. Bu yasa tasarısı ile "Anayasaya aykırı töresel olarak yaşam ve aile yaşamı müstesna, her alanda resmi dil, mecburi dil olarak düzenlenmektedir."<sup>48</sup> Yapılan düzenlemeyle azınlıkların kendi dillerini kullanmaları ve Bulgarca dışında bir dil kullanmaları yasaklanmış olur. Hak ve Özgürlük partisinin (HÖH, Türklerin görev aldığı parti) tüm karşı çıkmalarına rağmen yasa tasarısı hayata geçirilmeye çalışılır.

Makalenin üçüncü bölümünde 27. millet meclisindeki parlamenter sosyalist çoğunluk tarafından kabul edilen ve BSP'nin yayın organı haline getirilmiş olan Radyo ve Televizyon Yasası'ndan bahsedilir ve olup bitenler eleştirilir. Yasaya göre yayın dili Bulgarca olacaktır ki bu da azınlıkların dilinde ve Türkçe olarak yayın yapılamayacağı anlamına gelir. Bu yasaya karşı gelen HÖH, DGB ve Halk Birliği ellerinden geleni yaparlar ve Anayasaya da aykırı olan bu yasayı Anayasa Mahkemesine taşırlar.

---

<sup>48</sup> İbrahim Tatarlı; "Bulgaristan'da Türk Dili ve Kültürü ile İlgili Yeni Gelişmeler", 3. Uluslar arası Türk Dil Kurultayı 1996, Türk Dil Kurumu Yayınları: 678, Ankara 1999, s . 1121, satır 29 ve 30



Bu bölümde “ikinci bir soykırım eğilimi” olarak “Halk Okuma Evleri Yasa Tasarısı”ndan da bahsedilir.

Makale tipik bir Tatarlı makalesidir. Şöyle ki dili ağırdır ve anlaşılması oldukça güçtür. Birçok yabancı sözcük kullanılmış (Ör: kontekt, serses, diskriminasyon, rasyonelsoslist) ve anlatım bozuklukları yapılmıştır. Bunlara bir de makaledeki yazım yanlışları eklenince makaleyi okumak ve anlamak bir işkenceye dönüşür. Bahsedilenlerin dışında bir de neyin kısaltması olduğu belirtilmeyen ve anlaşılmayan bir kısaltma kullanılmıştır: BDKSYT. Makalenin kötü üslubu, yazım yanlışları derken makalede tamamlanmamış cümleye bile rastlanmaktadır (s.1117, ilk paragrafın son cümlesi).

• Hayriye Süleymanoğlu Yeniso; **“Bulgaristan Türklerinin Eğitim ve Kalkınmasına Katkıda Bulunan Azerbaycan Bilim Adamları”**, III. Uluslararası Türk Dil Kurultayı 1996, Türk Dil Kurumu Yayınları: 678, Ankara 1999, s. 1061-1070.

Bu makalede Bulgaristan Türklerinin eğitim ve kültürel kalkınmasında onlara yardım ederek onların kalkınmasına katkıda bulunan Azerbaycan bilim adamları anlatılır.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı’ndan sonra Bulgaristan’da kalan Türkler kültürlerine sahip çıkmışlar ve onu geliştirmeye çalışmışlardır.

İkinci Dünya Savaşı’na kadar Bulgaristan’daki Türklerle Türkiye’nin bağları kopmamıştır; fakat savaştan sonra dünya iki bloğa ayrılır. Türkiye batı, Bulgaristan doğu bloğunda yer alır. Bundan sonra iki ülkenin arası bozular.

Bu dönemden sonra Bulgaristan farklı bir politika uygulamaya başlar. Azerbaycan Türklerinden Bulgaristan Türklerinin eğitimi için yardım istenir. Bunun yapılması Stalin tarafından emredilmiştir. Bu şekilde sosyalistler, Bulgaristan Türklerini kullanarak ileride sosyalist yapmayı planladıkları Türkiye’ye rahatça ulaşacaklardır. Kısacası bu sebepten dolayı, sosyalist amaçlar doğrultusunda kullanılacak olan Bulgaristan Türklerinin eğitimi için Azerbaycanlı aydınlarından yardım istenir.

1952’de Bulgaristan Türkleri ile ilgili eğitimde yeni gelişmeler olur. Türk liseleri, pedagoji okulları açılır. Öğrenciler buralarda Türkçe eğitim alır.

1951-1956 yılları arasında 30 kadar Bulgaristan Türkü Bakü’ye eğitime gönderilir.

Azerbaycanlı aydınlarının yardımıyla Azerbaycan Türkçesinden Türk edebiyatı ürünlerinin tercümesi yapılır. Yine onların yardımıyla haftada bir “Dostluk” gazetesi Türkçe olarak çıkar.

Azerbaycanlı yöneticilerin direktifleriyle ve Bulgar hükümetinin çıkarları için Bulgaristan Türklerini eğitime ve geliştirme çalışmaları müzik, bilim ve edebiyat gibi alanlarda yapılır. Yapılan tüm çalışmalar Bulgaristan Türklerini kültürel ve eğitim açısından geliştirir; fakat bu çalışmaların bir işe yaramadığına karar veren Bulgaristan hükümeti bunlara son verir. Çünkü Türkiye'nin hiçbir zaman sosyalist olmayacağı anlaşılmıştır. Bundan sonra yapılan tüm faaliyetler durdurulur ve Türkler baskı altına alınmaya çalışılır, çünkü onların aydınlanmaları istenmez.

Yenisoy, Bulgarların Türkleri etkisiz hale getirmek için yaptıklarını 12 madde altında toplamıştır.

• Doç. Dr. Hayriye Süleymanoğlu Yenisoy; **“Başlangıçtan Bu Yana Bulgaristan’da Türkçe Eğitim”**, Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni, Türk Dil Kurumu Yayınları: 715, Ankara 1999, s. 109-165.

Yazar, makalesine Bulgaristan’da Türkçe eğitimin Osmanlı döneminde başladığını belirterek giriş yapar ve Bulgaristan’daki Türkçe eğitimin geçirdiği aşamaları ayrı başlıklar altında tüm ayrıntılarıyla anlatır.

Yazar, makalesini şu alt başlıklar altında kaleme almıştır:

- Bulgar Devletinin Kuruluşundan Birinci Dünya Savaşının Sonuna Kadar Bulgaristan’da Türkçe Eğitim (1878-1918)
- Türk Azınlık Okulları ve Bulgar Eğitim Yasaları
- Ders Programları ve Ders Kitapları
- Türk Azınlık Okullarının Öğretmen Kadrosu
- II. İkinci ve Birinci Dünya Savaşları Arasında Bulgaristan’da Türkçe Eğitimin Durumu
- Türk Alfabe Devrimi ve Bulgaristan Türk Aydınlarının Mücadelesi
- Türkçe Eğitimin Karanlık Dönemi
- III. Komünist Rejim Döneminde Bulgaristan’da Türkçe Eğitim
- Bulgaristan’da Türkçe Eğitimin Yükseliş Dönemi
- Bulgaristan’da Türkçe Eğitimin Çöküş Dönemi
- Sofya Üniversitesinde Türk Dili Öğretimi

#### - IV. 1990 Yılından Bu Yana Türkçe Öğretim

Yenisoy, makalesinde 25 dipnot kullanmıştır. Yazar, konu başlıklarında anlatılan bilgilere uygun olarak hazırlanmış ve daha çok sayısal veriler içeren tablolardan ve s. 160'da "Bulgaristan Cumhuriyeti Belediye Okullarında Ana Dil Eğitimine Dair" Devlet Gazetesi'nde yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararları'ndan da alıntılar yapılarak yararlanılmıştır.

Yenisoy'un bu makalesi Bulgaristan'daki Türkçe Eğitimle ilgili olarak merak edilebilecek birçok konuya tüm yönleriyle değindiği ve topluca bu bilgileri bize sunduğu için bu konuda değerli bir kaynaktır.

#### 1.2.3 Gazeteler

- **Frekans**, Yıl:1, Sayı: 5, 15 Mart 2006 Çarşamba.

Türkiye ve Balkanlar için hazırlanmış olan bu süreli yayın Kırklareli Lüleburgaz'da hazırlanmış, İstanbul Dergâh matbaasında basılmıştır. İmtiyaz sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürü Şenol Goncagül olan bu 16 sayfalık gazetenin yıllık abone bedeli 125 YTL.'dir.

Gazetenin 3. sayfasında yer alan bir haberde Türkiye ve Bulgaristan'da olumlu bir şekilde karşılanan Frekans'ın Yunanistan, Makedonya, Romanya, Kosova, Bosna-Hersek ve Sırbistan Karadağ ülkelerine de ulaşacağı belirtilmiştir.

Gazetede Trakya'daki iller ve Balkan ülkelerindeki gelişmelerle ilgili ekonomik, siyasi, güncel ve kültürel bilgiler yer alır. Gazetede Bulgaristan Türkleri ile ilgili olarak ilgi çekici haberlerden ikisi sayfa 7'deki Mümin Çolakoğlu'nun "Bulgaristan Türkleri Anadilini Öğrenemiyor" yazısı ile sayfa 10'daki "Kökenimiz Konya Karaman" başlıklı yazılardır.

Gazetede edebi köşe yazıları olan makaleler dışında sayfa 11'de yer alan ve özlem temasını işleyen Hüdai Ülker'in "Çınarlar Bizi Unutmaz" başlıklı şiir yer alır.

- **Balkan Sentezi**, Yıl: 3, Sayı: 35, Aralık 2005.

Sekiz sayfalık bu gazete Balkan Türkleri Dayanışma ve Kültür Derneği genel merkezinin aylık yayın organıdır.

Gazetenin ilk sayfasında Bulgaristan'daki asimilasyon başlangıcı 26 Aralık 1984 ve sonrasında yaşananlarla ilgili bilgiler ve fotoğraflar yer alır. Yine aynı sayfada diğer

sayfalardaki bilgileri bildiren haber başlıkları ve yazıların bazılarının başlangıçları; Balkan Türkleri Dayanışma ve Kültür Derneği genel başkanı Bulgaristan Eskicumalı A. Rıfkı Atasever'in mesajı yer alır.

İkinci sayfada Prof. Dr. Muzaffer Tufan'ın "Türkler Balkanlar'da, Slavlar Kadar Eskidir -I- " ve Nuray Küçük'ün "Ulu Önder Atatürk'ün Soy Ağacı" başlıklı yazılar yer alır.

Üçüncü sayfada A. Rıfkı Atasever'in Bulgaristan'daki asimilasyon ve soykırımı Avrupa'ya duyurma faaliyetleri ile ilgili bilgi ve belge niteliği taşıyan fotoğraflar yer alır.

Dördüncü sayfada Bulgaristan'daki gelişmelerle ilgili haberler, Ömer Osman Erendoruk'un köşe yazısı ve Kurban Bayramı ile ilgili bir yazısı yer alır.

Beşinci sayfada Türkiye ve dünyadan haberler yer alır.

Altıncı sayfada Balkan Sentezi gazetesi yayın kurulu yazarlar birliği temsilcisi Durhan Hatipoğlu'nun "Kanlı Katliamlar" başlıklı yazısı ve Ahmet Çokoyoğlu'nun 1915'teki sözde Ermeni soykırımı ile ilgili araştırması yer alır.

Yedinci sayfada 1912 Balkan Savaşı ile ilgili tarihi bilgiler ve fotoğraflar verilmiş; 1978'de Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç etmiş olan Nihat Atsız'ın yeni kitabı "Türkiye Rusya Ekseninde" kitabının tanıtımı Prof. Dr. Mehmet Saray tarafından yapılmıştır. Balkan Türkleri Dayanışma ve Kültür Derneği Bulgaristan basın temsilcisi gazeteci-yazar Ömer Osman Erendoruk'un son romanı "Toprağa Kan Düştü"nün 1. bölümünden bir kesit verilmiş ve romanın içeriğiyle ilgili kısa bir bilgi verilmiştir.

Gazetenin son sayfasında Balkan Türkleri Dayanışma Derneği, Bulgaristan, Bulgaristan Türkleri, Kosova ile ilgili haberler yer alır. Yine bu sayfada şair ve aşıkların Türkiye için yazacakları ve Türkiye sevgisini anlatacakları şiir yarışması ile ilgili açıklama yer alır.

- **Bültürk**; Yıl: 2, Sayı: 20, Mayıs 2006.

"Bulgaristan Türklerinin Sesi Bültürk" sloganı ve adıyla yayınlanan bu gazete aylık siyasi ve aktüel bir gazetedir.

Gazetede Bulgaristan'da yaşayan Türkler ve Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç eden Türklerle ilgili haberler yer alır. Bunların dışında güncel, Türkiye, dünya ve Türk

dünyası ile ilgili haberler de yer alır; fakat ağırlıklı olarak Bulgaristan ve Türkiye’de yaşayan Bulgaristan Türkleri ile ilgili haberlere yer verilmiştir.

İstanbul’da yayınlanan ve içinde küçükü büyüklü reklamlar barındıran; ilk, 8.-9. ve son sayfası renkli harf ve resimler içeren gazete yer alan haber başlıkları şöyledir:

1. sayfa:

- İki Ülkenin, İki Şehrin, İki kardeşin Arasında Köprü Olduk
- Ahmet Doğan HÖH Genel Başkanlığına Seçildi...

Bu manşetlerin de yer aldığı birinci sayfanın geri kalanında iç sayfalarda devam eden haberler ve iç sayfalarda yer alan bazı haberlerin başlıkları ve sayfaları verilmiştir.

2. sayfa:

- Türk Mezarına Yunan Zulmü
- Bali Efendi 5 Asır Sonra Ziyarete Açıldı
- 23 Nisan Sofya’da Coşkuyla Kutlandı
- Bulgaristan Eski Başkentini Kutladı...
- Bulgaristan Av Turizmi İçin Elverişli Bir Yer
- Sofya’da Shaman Rüzgârı Esti
- Bulgar Türk Ticaret ve Sanayi Odası, TOBB’un Desteği ile Daha da

Güçlenecek

3. sayfa:

- Türkiye’nin Millî Servetine Akrep İlave Oldu
- Bulgaristan Gömüleri İtalya’da
- Yüzyılın En Değerli Beyni
- Batı Trakyalı Vekile “Türk” Cezası
- Bizler; Rumelililer, Balkanlılar Kimleriz? (Rafet Ulutürk)

4. sayfa:

- Başbakan: Bulgaristan’ın Yeni Milliyetçilerine İhtiyacı Var
- İlk Türk Casus Uçağı
- Güneydoğu Avrupa Ülkeleri Varna’da
- Kırcaali 23 Nisan Coşkusunu Kutladı
- Sırp Karadağ Tanıdı
- Bulgaristan’da Türkçe Afişler Mahkemede

- İslâmda Milliyetçilik (Dr. Erhan Arıklı)

5. sayfa:

- Bulgaristan'da Nüfus Bir Yılda 42 Bin Kişi Azaldı
- Tren Yolculuklarında Kapıkule'de Bekleme Süresi İyice Kısılıyor
- Şirket Kayıtları Mahkeme Dışında Yapılacak
- Türkiye Bize Ders Veriyor
- Nevrokoplular El Ele (Abidin Karasu)

6. sayfa:

- Türk Dünyası Kültür Kurultayı Sonuç Bildirisi
- Almatı'da Türk halkları Kıyafet Sergisi
- Yeni Dönem Televizyonu Açıldı
- Bulgaristan'dan Kısa Kısa
- Avrupa Birliği Sürecinde Bulgaristan Türkleri ve Çözüm Bekleyen Sorunları-2

(Rıdvan Tümenoğlu)

7. sayfa:

- Bulgaristan Türkleri Deliorman Kültür Derneği 20. Yılı'nı Kutladı
- Bulgaristan'da Mesai Saatleri ve Ek İş İmkânları
- Türk Kahvesi Müzeye Girdi
- İş Dünyası Gelişmiş Altyapı Talebinde Bulundu (Plovdiv/ Ergül Bayraktar)
- "Çalıntı Gözler"i Kimin Gözleriyle Seyretsem? (Doç. Dr. Hasine Sen)

8. sayfa:

- İki Ülkenin, İki Şehrin, İki Kardeşin Arasında Köprü Olduk (1. sayfadan devam)

- Tüm Bulgaristan Türklerinin Gözü Aydın

9. sayfa:

- Geleceğimizin Emaneti ve Teminatı Gençler...
- Küçükçekmece'nin Geleceği Belirleniyor
- Atatürk Köşesi

10. sayfa:

- Blair hezimete Uğradı, Türkler'den 8'i Kazandı
- İş Hayatında Kültürel Farklılıkların Önemi (Hüseyin Yıldırım)

- ABD'den Türkiye'ye Irak Desteği Primi
- Yeni Doğan Bebeği Bir Saat İçinde Emzirin
- Intel'den 400 Dolara Diz Üstü Bilgisayar
- Soydaş Girişimciye TOBB Eğitim Verecek
- Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde Rumeli Kentlerine Kısa Bir Bakış- (1)

(Yrd. Doç. Emine İnanır)

11. sayfa:

- Sofya'da Gerçekleşen NATO Toplantısı Sonrası
- Makedonya Türk Millî Birlik Hareketi Merkez Yönetim Kurulu
- Silistra Kenti Uluslararası Köpek Sergisine Ev Sahipliği Yaptı
- İskeçe Türk Birliği Çocuk Korosu Çanakkale'de...
- Bulgar-Türk Sınırında Sellere Karşı Proje Teklifleri Alınıyor
- Novi Pazar Kentinde Ulusal Tulumcu Ve Enstrümantal Oda Toplulukları

Festivali Düzenlendi

- Askerden Makedonya'ya Yardım Köprüsü...
- Bulgaristan'ı Tanıyalım (2) (Dr. Aziz Taş)

12. sayfa:

- Türkiye'de 1 Milyon Kaçak Göçmen Var
- Türk Tarihinin Kayıp Kenti Bulundu
- Celalettin Cerrah, Sofya'da Maç Yaptı
- Farelere Bomba Eğitimi
- Türk Gençlerden Casus Robot
- Dünyada Sessiz Tren Dönemi
- Bulgaristan'dan Yurtdışına Göç Eden Genç Ve Orta Yaştaki Kişilerin, Ülkelerine Geri Dönme Eğilimleri Güçleniyor
- Vatandaş Olabilmek (Mustafa Erkal)

13. sayfa:

- Orta Asya Birliği Kurulmalı
- Türkiye, "Büyük Osmanlı Projesi" İle Atağa Hazırlanıyor...
- Demokrasi Beşiği Abd'de İdam!
- Çin'de 2 Metre 36 cm'lik Kadın

- Bulgaristan, Gizli Arşivden İlk Kısmını Açtı
- Su Yukarı Doğru Akar Mı?
- Kapıkule’de İnsanlarımızı Kim Ve Niçin Tartaklıyor? (Nahit Doğu)

14. sayfa:

- Bulgaristan Konsoloslüğundan Kimlik Almak İsteyenlere Duyuru Liçna Karta Ve Kırmızı Pasaport İçin Gereken Evraklar
- Tuna Nehri En Yüksek Seviyesinde
- Roma İmparatorluğu Döneminden Kalan “Sostra” Kalesi Restore Ediliyor
- Balkanlar, Sele Teslim Oldu
- KKTC’nin Nüfusu 264 Bin 172
- Balkanlar’da Hristiyan Haçlı Zihniyeti Ve Osmanlı Hoşgörüsü (E. Albay Süheyl Çobanoğlu)

15. sayfa:

- Gebze Balkanspor
- Koca Yusuf Geri Dönüyor
- Mamuşa Belediyesi Resmi Mühürlerini Teslim Aldı
- “En Uzun Aşk Gecesi Daha Fazla Bulgar Çocuğu”
- Bulgaristan’dan Türkiye’ye Göçlerin Tarihçesi (1977-1980) (Murat Yıldız)

16. sayfa:

- Bulgarlar Türk Varlığını İnkâr Etmeye Devam Ediyorlar
- Göçmen Mitingini MİT Mi Organize Etti?
- Rumlar Ve İngilizler Arasında Silah Krizi
- Menderes Liderliğinde Ulusal Türk Birliği Kuruldu
- Gençlik Ve Spor Bayramı
- New York’ta 25. Türk Günü Yürüyüşü Yaşandı
- Bulgaristan Türkleri Kültür Ve Hizmet Derneğinin Yeni Üyesi Dr. Nazım Zafer Yeni Yönetim Kurulu Üyemiz

#### 1.2.4 Dergiler

- **Tuna**; Aylık Edebiyat, Sanat ve Kültür Dergisi; Yıl:1; Sayı: 9-10; Temmuz/Ağustos; İstanbul; 1997 ; 96 s.



Dergi, küçük bir kitapçık görünümündedir. Ön kapağı mavi, arka kapağı ise beyazdır. Arka kapakta Tuna dergisine ithafen yazılmış “Tuna” adlı bir şiire yer verilmiştir.

Derginin iç kapağında “Değerli okur” hitabıyla başlayan ve Dergi Yayın Kurulu’nun yazmış olduğu bir yazı bulunmaktadır.

Arka kapağın iç kısmında “Yardıma Davet” adlı bir yazı yer alıyor. Dergi Yayın Kurulu tarafından yazılmış olan bu yazıda “Tuna dergisi” adına bir hesap numarası verilmiş ve imkanı olanlardan yardımcı olmaları istenmiştir.

Derginin içindekiler sayfasından önce dergi yönetimi, dergi yayın kurulu ve temsilcilerin isimleri yer almaktadır. Derginin sahibi ve yazışleri müdürü Mehmet Çavuş da dahil bu uzun listenin dergi yönetimi ve dergi yayın kurulu kısımlarında 28 isim yer almaktadır.

Bu sayının ilk yazısı Çerkezköy Röpörtajı’dır. Röpörtajda sırasıyla, Çerkezköy belediye başkanı Dr. Remzi Garip; uzun yıllar Çerkezköy’de yaşayan, çalışan ve toplum hayatına katkıda bulunan Mehmet Ünsal, Esnaf Kredi ve Kefalet Kooperatifi Başkanı Ali Tezcan’la ilgili bilgiler verilmiş ve farklı konulardaki düşüncelerine başvurulmuştur. Daha sonra başkan hakkındaki görüşlere yer verilmiştir. Nebiye İbrahim Akbıyık’ın “Sevenlerin Bol Olsun Çerkezköy” şiiri ile röportaja son verilmiştir.

Prof. Dr. Ayhan Songar’ın “Malazgirt 1071 ...” başlıklı yazısına yer verilmiştir. Mehmet Çavuş, bu yazının Malazgirt Meydan Savaşı’nın 926. yıldönümü nedeniyle yayımlandığını belirten bir açıklama yapmıştır.

Dernek Yönetim Kurulu’nun kaleme aldığı “Göçmen Şairler Geçidi” yazısından sonra Bulgaristan’dan Türkiye’ye göç etmiş 21 edebiyatçıya yer verilmiştir. Bunlardan yirmisinin şiirlerine, birinin de hikâyesine yer verilmiştir. Şiirlerine yer verilen sanatçılar: Niyazi H. Bahtiyar, Sabahattin Bayram Öz, Mehmet Çavuş, Latif Ali Yıldırım, Ömer O. Erendoruk, Ahmet Emin Atasoy, Süleyman Yusuf Adalı, Durhan Hasan Hatipoğlu, Nemciye M. Ulucan, Şükrü Esen, Nebiye İ. Akbıyık, Hasan Özkan, Mehmet Ş. Çavuşoğlu, Ahmet Pehlivanoglu, Hüseyin Güler, İbrahim Kameroğlu, Arzu Tahir, Hasan Ocaklı, Zahit Güney, Lâtif Karagöz. Hikâyesine yer verilen edebiyatçı: İslâm Beytullah Erdi.

“Bir Mektup-Bir Cevap” yazısında İslam Beytullah Erdi ve Mehmet Çavuş’un birer mektubu yer alır.

Daha sonra İsmail Bekir Ağlagül’ün Mehmet Koçbaş’a yazdığı bir mektup yer alır.

Bunların dışında dergide yer alan yazılar ve yazarları:

“Yalnızlığa Terk Edilen Adam”: Nevzat Kurtuldu

“Türklüğe İhanet Eden Bulgaristan Türk Aydınları”: Yazan-Aleksey Dülevski (Ahmet N. Aliev), Türkçesi- İsmail Tunalı

“Tuna”Boylarından Bir Ses Daha: İsa Cebeci

Genç Şairimiz Sezen Malakçioğlu

“Tuna”yı Yaşatabilecek Miyiz? “Tuna”yı Yaşatmalıyız: İsa Cebeci

Önemli Bir Kale Şehri: Silistre: Nejat Kaya

Silirse Şairi Rûşenî: Mehmet Çavuş

“Siliste Destanı”: Âşık Rûşenî

İzmir’de Kültür ve Sanat Günleri: Dergi Yayın Kurulu

Yeni Sesler (Şiirler)

Dilek ve Temenniler Köşesi

“Tuna” Dergisine Tebrikler

1996’da çıkmaya başlamış 1997’de de 150.000 TL. olan derginin genelinde Bulgaristan Türklerinin geçmişteki faaliyetlerini, tarihini; şair ve yazarlarını tanıtmaktadır. Bulgaristan Türklerinin zengin edebiyatı, sanatı ve kültürü hakkında yapılan araştırmalara yer vermektedir.

- **Balkanlar’da Türk Kültürü**; Yıl: 2, Sayı: 2, Bursa, Mart 1992, 48 s.

Derginin ön kapağında kahverengi fon üzerinde büyük bir fotoğraf yer alır. Bu fotoğraf Rodoplu bir Türk kadınına aittir. O fotoğrafın altında bir amblem içinde Atatürk’ün “Muhacirler ülkemizin Millî hatıralarıdır.” sözü ve Balkan ülkeleri ile Türkiye’nin yer aldığı bir harita yer alır.

Derginin arka kapağında BAL-GÖÇ (Balkan Göçmenleri Kültür ve Dayanışma Derneği) ve B.G.F (Balkan Türkleri Göçmen ve Mülteci Dernekleri Federasyonu) genel merkezlerinin yer aldığı bir bina resmi ve o resmin altında Atatürk’ün basınla ilgili bir sözü yer alır.

Balkanlar'da Türk Kültürü dergisi 3 ayda bir Bursa'da çıkan, fiyatı 5.000TL. olan BAL-GÖÇ Balkan Göçmen ve Mülteci Dernekleri Federasyonu yayın organıdır.

Derginin ön kapağının iç kısmında dergide görevli kişilerin isimleri ve görevleri; içindekiler yer alır.

İlk sayfada 8.11.1991/Ankara tarihli Osman Kılıç'a ait derginin işlevi ile ilgili görüşlerini dile getiren sözler ve aynı kişinin dergi için söylediği başarı dilekleri yer alır.

Şiirlerin yer aldığı iki sayfa hariç dergi üç sütunlu bir düzenlemeye sahiptir. Dergide siyah beyaz fotoğraflar da yer alır.

Bu dergide yer alan yazılar daha çok Balkan Türklerinin yazılarıdır. Balkanlar'dan göç etmiş ya da hâlâ orada yaşayan yazar, şair, araştırmacı vb.'lerin yazılarıdır bunlar ve bu yazılar genellikle Balkanlar'daki Türkleri (orada yaşamış ya da yaşayanları) ilgilendiren yazılardır.

Balkanlar'da Türk Kültürü dergisinin hazırlanması, yayınlanması ve yazı işlerinde Bulgaristan Türklerinden Ahmet Şerif Şerefli, Embiya Çavuş, Doç. Dr. Hayriye Yenisoy, Prof. Dr. İbrahim Tatarlı, Muharrem Tahsin, İsmail Bekir Ağlagül, M. Türker Acaroğlu, Nuri Adalı gibi isimlerin emekleri bulunmaktadır. Bu sayıda Bulgaristan Türklerinin kaleme aldıkları yazılar şunlardır:

- Yaşam Sancıları İçinde Adımız Dilimiz ve Kültürümüz/ Dr. Hayriye Yenisoy (s.3-4)
- Folklor İncileri: Sadece Eşkıya Mı?/ Rıza Mollov (s.7-8)
- Razgrat'ta Ramazan Geceleri/ Hakkı Tezel (s.8)
- Mahmut Necmettin Deliorman'ı Anıyoruz/ Bilâl N. Şimşir (s.16-19)
- Övünebileceklerim Utanacaklarımdan Daha Çok/ Muharrem Tahsin (s.22-23)
- Bulgaristan Türkleri'nin Süreli Yayınları: Prenslik Dönemindeki Gazeteler/ Ahmet Şerif Şerefli (s.24-28)
- Deliorman Efsaneleri: Uyan Alim Sabah Oldu/ Lamia Varnalı (s.30-31)
- Bulgaristan Türkleri/ Hüseyin Korkmaz (s.46-48)

Derginin bu sayısında Balkan Türklerinin yaptıkları etkinlikler, yayınladıkları kitaplar, BAL-GÖÇ'ün yaptığı çalışmalar; Yugoslavya ve Batı Trakya Türkleri ile ilgili yazılar da yer alır.

Derginin arka kapağının iç kısmında B. G. F'nin Balkanlar'da Türk Kültürü dergisine abonelik çağrısı yer alır.

- **Bal-Göç Birlik**; Yıl: 1, Sayı: 1, İzmir, Nisan-Mayıs-Haziran 2006, 32 s.

İzmir Balkan Göçmenleri Kültür Dayanışma Derneği'nin yayın organı olan, üç ayda bir yayınlanan ve sahibi Balkan Göçmenleri Kültür ve Dayanışma Derneği Genel Başkanı Süleyman Pehlivanoğlu olan bu derginin kapağında kırmızı ve mavi renkler hakimdir.

Derginin ön kapağının üst orta kısmında Bal-Göç'ün amblemi; onun sağ kısmında ve kapağın köşesine yakın derginin sayısı ve yılı; amblemin altında derginin adı; derginin adının altında M. Kemal Atatürk'ün muhacirlerle ilgili söylemiş olduğu "Muhacirler terkedilmiş toprakların aziz hatıralarıdır." sözü; Atatürk'ün sözünün altında İzmir Cumhuriyet Meydanı'ndaki Atatürk heykelini içeren bir fotoğraf ve bu büyük fotoğrafın altında İzmir'in farklı yerlerini gösteren üç küçük manzara resmi yer alır.

Derginin ön kapağının içinde dergide yer alan iki haberin başlıkları, onlarla ilgili birer fotoğraf ve bu haberlerin sayfaları verilmiştir.

Derginin arka kapağında ve arka kapağın içinde dergiye verilen reklamlar yer alır.

Söylev, deneme, biyografi, anı, şiir, röportaj vb. birçok türde ve birbirinden farklı konularda yazılmış olan yazılardan oluşan derginin ilk sayfasında derginin künyesi ve içindekiler yer alır.

Derginin 2. sayfasında "Derneğimiz 21 Yaşında" başlıklı yazı yer alır ki bu yazıda anlatılanlar başından bellidir. Yazının altında İzmir Bal-Göç Kurucular Kurulu'nun 1985 yılındaki üyelerinin vesikalık fotoğrafları, isimleri, doğum yerleri (hepsi Bulgaristan doğumlu) ve işleri yer alır.

3. sayfada önsöz olarak İzmir Balkan Göçmenleri Genel Sekreteri ve Yazı İşleri Müdürü Aynur Açıksöz'ün "Dergimiz'in Yolu Açık Olsun" yazısı yer alır.

Sayfa 4'te Süleyman Pehlivanoğlu'nun özgeçmişi; sayfa 5'te yönetim kurulu, denetim kurulu ve denetim kurulu ve şube başkanlarının vesikalıkları ve isimleri yer alır.

Sayfa 6’da “Bal-Göç’te Yeni Hedefler” adlı yazı; sayfa 7 ve 8’de İzmir eski Bal-Göç başkanı Ali Beysim Belgin’in kaleme aldığı “Kimliğimiz ve Onurumuz” adlı yazı yer alır.

Sayfa 9-10’da Şanlıurfa Birecik’ten sosyal bilgiler öğretmeni Aydın Öz’ün göndermiş olduğu “Bulgaristan Göçmenlerinin Kültürümüze Kazandırdıkları” adlı yazı yer alır ki bu yazıda Bulgaristan göçmenlerinin yörenin Birecik/ Dorucak köyündeki insanlara mısır koçanından hasır örmeyi ve daha birçok şeyi öğrettikleri anlatılmıştır.

11, 12 ve 13. sayfalarda Kırcaali doğumlu İbrahim Şafak’ın “Rumeli’den Anılar” başlıklı yazısı yer alır.

14 ve 15. sayfalarda İzmir’i tanıtıcı nitelikte bir yazı yer alır. Bu yazının alındığı kaynak olarak Şehrimiz İzmir- Yücel Barut- Tudem Yayınları gösterilmiştir. Bu sayfalarda derginin geri kalanında da olduğu gibi siyah beyaz fotoğraflar kullanılmıştır.

16 ve 17. sayfalarda diş hekimi Hasan Işık’la ilgili bir yazı yer alır.

Sayfa 18’de İbrahim Şafak’ın hazırladığı “Takvimlerin Dili” adlı yazı yer alır. Bu yazı takvimlerle ilgilidir.

19. sayfada Dr. İnci Erkin’in “Nedir Bu Stres? Nasıl Korunur Bu Cankafes?” yazısı yer alır.

Sayfa 20’de ve 21’de Nâzım Hikmet’le ilgili bilgiler ve şiirlerinden üç seçme şiir yer alır.

22-23. sayfalarda Bulgaristan’da doğan ve 1971 yılında göç eden Metin Edirneli ile bir röportaj yer alır. Bu röportajda, üç ay boyunca TRT-2’de cumartesi günleri yayınlanan “Balkanlar ve Göç” belgeselinin yapımcısı Metin Edirneli’ye belgeselle ilgili sorular sorulmuş ve bunların cevapları alınmıştır.

Sayfa 24’te “Azmin Meyveleri” başlığı altında İzmir’de birkaç işyeri açmış olan Bulgaristan göçmeni Hüseyin Şentürk’ün başarılarından söz edilir.

Sayfa 25’te 1947 Kırcaali doğumlu olan ve 1964’ten bu yana şiirler yazan İsmet Küleci’nin üç şiiri yer alır.

Sayfa 26’da Sarnıçlı Hörü Nine’nin ekmek tatlısı tarifi yer alır. Bu yazının altında da elişi-dantel örneğinin işlenişi verilmiştir.

Sayfa 27’de Yunus Emre ile ilgili kısa bir bilgiden sonra onun bir ilahîsi ve üç dörtlülüğüne yer verilmiştir.

Sayfa 28’de 1989’da Bulgaristan’dan göç edenlerin sosyal konutlar meselesi ile ilgili bir duyuru yapılmıştır. Bu duyurunun üstünde Av. İlnur İmamoğlu’nun “Yurtdışı Çalışmalarının Borçlanılması ve Emeklilik” başlıklı yazısı yer alır.

Derginin 29-32. sayfaları arasında İzmir Balkan Göçmenleri Kültür ve Dayanışma derneğinin faaliyetleri fotoğraflar eşliğinde yer alır.

• **Balkanlar’dan Esinti**; Sayı: 8/9, 1991, 40 s.

Elimde bulunan Balkanlar’dan Esinti dergisinin 8/9. sayısında derginin kapağı bulunmamaktadır. Dergi kapaksızdır ve derginin nerede basıldığıyla ilgili hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Ancak şurası muhakkaktır ki bu dergi Türkiye’de basılmış ve yayınlanmıştır. Bunu, ilk sayfadaki yazanı belirtilmeyen “Dergimiz Bu Ay...” yazısından sezebiliyoruz. Yine bu sayfada içindikiler verilmiştir.

Dergi, ikinci hamur kağıda basılmıştır. Dergiyi açtığımızda sağda kalan sayfanın sağ üst ve sağ alt köşelerinde; solda kalan sayfanın ise sol üst ve sol alt köşelerinde yazılar vardır. Her sayfada tekrarlanan bu yazılardan üstte olanı “esinti”, altta olanı ise derginin sayısı, yılı, adı ve sayfasıdır.

Dergide Bulgaristan Türklerinin Türkiye’deki faaliyetleri, onların dernekleri; Bulgaristan Türklerinin Bulgaristan’daki siyasal ve toplumsal hayatları ile ilgili haberler ve Bulgaristan Türk şair ve yazarların eserlerinden örnekler yer alır.

Siyah beyaz fotoğrafların yer aldığı dergide sırasıyla şu yazılar bulunmaktadır:

-Düzenli Organizasyon Olunca (Rahim Recep Akdora): Göçmenlere Yardım Derneği Bakırköy Şube’sinin 23 Şubat 1991’de düzenlediği “Dış Türkler Dayanışma Gecesi” anlatılır. (s.2-3)

-Korku Ruhu Kemirir (Georgi Stoyçev): Ahmet Doğan ile söyleşi. Bu söyleşi “Podkrepa” gazetesinden alınmıştır.

-Süleymaniye’de Secde (Ahmet Şerif Şerefli): Geçen sayıda yanlışlıkla eksik yayınlanan şiirin tamamı yayınlanmıştır. (s.7)

-Tutuklanma, Sorgulanma ve Eski Zağra Cezaevi-2 (Ömer Osman Erendoruk): Ünlü Bulgaristan Türk şairi anılarını anlatıyor. (s.8-11)

-Sabrın Sonu Selamet Mi Felaket Mi? (İbrahim Tahsin): Bulgaristan Türklerinin o yıllardaki durumunu anlatan bir yazı. (s.11-13)

- Ölümünün 15. Yılında Recep Küpçü Efsanesi (Sabahattin Bayram Öz) : Şair Recep Küpçü'nün ölüm yıldönümü dolayısıyla yazılmış ve onun şiirlerinden alıntılarla zenginleştirilmiş bir yazı. (s.14-15)
- Balkan Türkleri Vakfı'nın Amaçları: Vakfın amaçları maddelerle sıralanıyor.(s.18-19)
- 20-21-22-23. sayfalarda Balkan Türkleri Vakfı için doldurulması gereken form örneği verilmiştir.
- Deliorman'da Yaşam ve Etnografi (Adem Cin): Araştırmacı, Deliorman bölgesindeki Türklerin yaşam ve etnografyaları ile ilgili bilgi verir. (s.24-25)
- Aydın Bey Sefası (Sabri Tata) : Ünlü yazarın “Pehlivanoğulları” romanından bir bölüm. (s.26-28)
- 28. sayfada dergiye abonelik için İstanbul'da Ziraat Bankası'nda bir hesap numarası verilmiştir.
- Anılar, Anılar... (Nuri Turgut Adalı): Adalı, cezaevinde geçirdiği günleri anlatır. Yazının sonunda “Nasibeye” başlıklı Bursa'da yazılmış olan bir şiir yer alır. (s.29-30)
- Hayat Yolculuğu (Şaban Döğen): Bu yazı dini bilgiler içerir. (s.31-32)
- Kültür Savaşları (Süleyman Bitiş): Bu yazıda Avrupa'daki ve diğer ülkelerdeki Türk azınlıklar konusu işlenmiştir. (s.33-35)
- Türkler Kimsenin Çocuğunu Kesmedi-Kanını İçmedi (C. B. Mustafa): Bu yazının Priştine'de Tan gazetesinden alındığı belirtilmiştir. (s.36-37)
- Bulgaristan'dan Konuklarımız: Bu sayfada Bulgaristan şairlerinden Turhan Rasiyev'le ilgili kısa bir bilgi verildikten sonra onun yergi içerikli 10 kısa şiirine yer verilmiştir. (s.38)
- 39. sayfada Beysim Batmaz'ın 2 şiiri yer alır.
- Son sayfada “Sözün Kısası” başlığı altında özlü sözler ve Ahmet Okyanus'un “Adnan Menderes'e Övgü” şiiri yer alır.

### 1.3 BULGARİSTAN'DA VE TÜRKİYE'DE YAYINLANAN ESERLERLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALARIN TANITIMI

#### 1.3.1 Kitaplar

- Prof. Dr. Nimetullah Hafız; **Bulgaristan Türk Halk Metinleri I**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1990, 220 s.

Kitabın üst kapağı koyu mavi ve turkuaz renklerindedir. Kapağın çerçevesi koyu mavi, içindeki dikdörtgen ise turkuazdır. Turkuaz dikdörtgenin içinde beyaz harflerle kitabın adı, yazarı, yayınevinin simgesi yer almaktadır.

Kitabın 3. ve 4. sayfalarında “İçindekiler”, 5. sayfada ise “Sunuş” bulunmaktadır.

“Sunuş” bölümünde yazar, Balkan ülkelerindeki Türk kültürü unsurlarını derlediğini ve daha önce Yugoslavya’daki Türk Halk unsurlarını derlediğini belirtmiştir. Yugoslavya’dan sonra Bulgaristan Türklüğü’nün meseleleri gündemde olduğundan Bulgaristan Türkleri ile ilgili derlemeler yaptığını belirtmiştir. Yazar, derlemeleri sırasında Bulgaristan’da çıkan Türkçe kitap, gazete ve makalelerden yararlandığını ve derlenen halk metinlerini iki ciltte topladığını belirtmiştir. Yazarın yaptığı açıklamaya göre I. ciltte halk şiiri veya şiirsel kalıp sözleri (atasözleri, deyimler ve bilmeceler) , II. ciltte ise nesirler yer almaktadır.

Bulgaristan Türk Halk Edebiyatı Metinleri I’de sırasıyla atasözleri ve deyimler, bilmeceler, maniler, ninniler ve türküler ayrı birer bölüm halinde yer alır. Bilmeceler, maniler ve türküler kendi içlerinde konularına göre alt dallarına ayrılarak verilmişlerdir.

• Prof. Dr. Nimetullah Hafız; **Bulgaristan Türk Halk Metinleri II**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1990, 370 s.

Bu cildin kapak düzeni de I. cildin kapak düzeni gibidir. 3. sayfadaki “Sunuş” adlı metin I. ciltteki metnin aynısıdır. 5. sayfada “İçindekiler” yer alır. Kitapta fıkralar, efsaneler ve masallar bölümleri bulunur. Fıkralar kendi içlerinde: Nasrettin Hoca Fıkraları, Borazan Tevfik Fıkraları, Yaşar Dede Fıkraları, Bektaşî Fıkraları, Çeşitli Tiplere Bağlı Fıkralar, Hayvanlarla İlgili Fıkralar olarak ayrılmıştır.

Kitabın 367-370. sayfalarında “Sözlük” kısmı yer alır. Burada metinlerde geçen bazı sözcüklerin Türkiye Türkçesindeki karşılıkları verilmiştir.

• Prof. Dr. Nimetullah Hafız; **Bulgaristan’da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi I**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 802, İstanbul 1987, V+355 s.

Kitabın kapağında sarı, siyah ve kırmızı renklerinin kullanıldığı görülmektedir.

Kitabın III-IV. sayfalarında “İçindekiler” kısmı bulunur. V. Sayfada “Önsöz” yer alır.



Önsözde yazar neden Bulgaristan Türkleri Edebiyatı Antolojisi hazırladığını ve onu hazırlarken karşılaştığı güçlüklerden bahseder. Yazar, böyle bir antoloji hazırlamasının sebebi olarak elinde en çok Bulgaristan Türklerine ait kitaplar ve kaynakların olmasını göstermektedir. Yazar II. Dünya savaşından sonra Bulgaristan'da çok az kitap yayınlandığından ve 1950'lerden sonra bunun çoğaldığından bahseder. Bunların çoğunun çeviri ve politik eser olduğunu söyleyerek İbrahim Tatarlı'nın 1960'ta yayınlanan Antologya adlı eserinden bahseder.

Yazar kitabı hazırlarken iki güçlükle karşılaştığını söyler. Birincisi yazarların hayatı ile ilgili bilgi edinememek, ikincisi ise bu kadar hacimli bir kitabın yayınlanması.

Yazar karşılaştığı ilk güçlükle ilgili olarak yazarların tüm hayatıyla ilgili ayrıntılı bilgi edinemediğini ve bu antolojideki yazarların Tatarlı'nın antolojisindeki gibi doğum yıllarına göre değil de adlarının alfabetik sırasına göre olduğunu belirtmiştir.

Bu ciltte yer alan edebiyatçılar şunlardır: Ahmed Eminof, Ahmed M. Hasanof, Ahmet Şerifof, Ahmet Timişef, Ali Kadırof, Ali Osman Ayrantok, Aliş Saidof, Beyhan Nalbantof, Durhan Hasanof, Faik İsmailof, Fevzi Karırof, Halim Halimof, Halim Salimof, Halit Aliosmanof, Hasan Karahüseynof, Hayri Sabriel, Hüsmen İsmailof, İlhan Rifadof Çatmakas, İshak Raşidof, İsmail A.Çavuşev, İsmail Bekir, İsmail İbişef, Kâzım Memişef, Kemal Bunarcief, Lâtif Aliyef, Lütü Demirof, Mefkûre Mollova, Mehmet Bekirof, Mehmet Hamidof, Mehmet Müzekka Con, Mehmet Sansarof, Mirza İbrahimof, Muhammet Yusufof, Muhittin Mehmedeminof, Mustafa Çetef, Mustafa Mutkof, Mümin M. Bekirof, Mümin Mustafof.

• Prof. Dr. Nimetullah Hafız; **Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi 2**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 803, Ankara 1987, X+390 s.

Antolojinin bu cildinin kapak düzeni I. cildinki gibidir.

Kitabın III. sayfasında içindekiler yer alır. V. sayfada Nimetullah Hafız'ın yazdığı önsöz bulunmaktadır. Bu önsöz I. cilttekiyle aynıdır.

Kitabın VII.-X. sayfaları arasında "Giriş" başlıklı yazı yer alır. "Giriş" bir makale niteliğindedir. Burada yazar Bulgaristan'daki Türk Edebiyatını 14.yy'dan başlayarak günümüze kadar getirir. Bulgaristan Türkleri Edebiyatı'nın geçirdiği evreler ve etkilendiği şeylerden de bahseder. Bulgaristan Türklerinin hangi türlerde eserler verdiğini ve o türlerde kimlerin eser ortaya koyduğundan da bahsetmiştir. Sonuç olarak

yazar, 1984'te Türkçe eserlerinin yayınlanmasının yasaklanmasıyla kökü derinlerde olan ve direnen Bulgaristan Türkleri Edebiyatı'na nokta konmaya çalışıldığını; fakat bunun sonucunun ne olacağını bilinmediğini; çünkü her edebiyatın bir su kaynağına benzediğini söyler.

Bu ciltte 26 şair ve yazar yer alır. Bu edebiyatçıların eserlerinden örnekler verilirken biyografilerine yer verilmeden doğrudan örneklerle geçilmiştir.

Bu ciltte yer alan şair ve yazarlar şunlardır: Naci Ferhadof, Nadiye Ahmedova, Nemciye Mehmedova, Nevzat Mehmedof, Hiyazi Hüseyinof, Osman Azizof, Osman Salief, Osman Şabanof, Ömer Osmanof, Recep İbişef, Recep Küpçüef, Rıza Mollof, Sabahattin Bayramof, Sabri Demirof, Sabri İbrahimof, Sabri Tatof, Salih Baklaciye, Sali Banelarief, Selim Bilâlof, Süleyman Gavazof, Süleyman Yusuf, Şaban Mahmudof, Şahin Mustafof, Şükrü Tahirof, Yusuf Ahmedof, Yusuf Kerimof.

• Prof. Dr. Nimetullah Hafız; **Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi 3**, Kültür Bakanlığı, Ankara 1989, VII+197 s.

V. sayfada “Önsöz” yer alır. Bu önsözde yazar 1987'de yayınlanmış olan, 1944-1984 yıllarını kapsayan ve içinde 63 edebiyatçının yer aldığı I. ve II. ciltlerdeki eksiklikten bahseder: çocuk edebiyatı. Böylece yazar “ Bulgaristan'da Türk Çocuk Edebiyatı Antolojisi”ni, “ Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi”nin III. cildi olarak yayınlamaya karar verdiğini söyler.

VII. sayfada “İçindekiler” yer alır. Bu ciltte çocuk edebiyatı ürünleri ile yer alan şair ve yazarlar şunlardır: Ahmet Şerifof, Aliş Saidof, Dinçer Halief, Faik İsmailof, Halil Mustafof, Hasan Karahüseyinof, İsa Cebecief, İshak Raşidof, Lütfi Demirof, Mefküre Mollova, Mustafa Mutkof, Mümün Mustafof, Naci Ferhadof, Nemciye Mehmetova, Nevzat Mehmetov, Niyazi Hüseyinof, Osman Azizof, Recep Küpçüef, Sabahattin Bayramof, Sabri Demirof, Selim Bilâlof, Şaban Mahmudof, Şahin Mustafof, Ahmet Timişef, Beyhan Nalbantof, Halim Halimof, Kâzım Memişof, Mehmet Bekirof, Mehmet Hüseyinof, Nadiye Ahmedova, Ömer Osmanof, Sabri Tatof, Salih Baklaciye.

• Bilâl N. Şimşir; **Türk Basımında Bulgaristan Türkleri, Zorla Ad Değiştirme Sorunu, Ocak- Nisan 1985**, Baskı: Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1985, XXI+750 s.

Kitabın üst kapağında kapağı kaplayacak büyüklükte bir fotoğraf yer almaktadır. Fotoğrafta ağlayan yaşlı bir nine vardır. Başörtüsü yanlara açılmış, üstünde

Bulgaristan'daki yaşlı kadınların giydiği türden manto olan, önü açık mantonun içinde basmadan kıyafeti görünen, burnunu bir mendille silmekte olan, gözleri yaşlı, yaşlı bir ninedir bu. Oturmakta olan ninenin arkasında başka insanlar vardır; fakat onların başları görülmemektedir.

III.sayfadaki içindikiler bölümünden sonra Türk Tarih Kurumu üyesi Bilâl N. Şimşir'in yazdığı önsöz yer alır. Bu kısımda yazar bütün Anadolu basınının taranmadığını, konuyla ilgili Ankara ve İstanbul gazetelerinde çıkan yazıların sadece bazılarına yer verildiği söylenmektedir. Basında çıkan yazıların kronolojik olarak kitaba alındığı söylenmiştir.

Kitapta 424 gazete haberine yer verilmiştir. Bu haberler verilirken şöyle bir sayfa düzenine başvurulmuştur: Sol üst tarafta gazete haberinin küçük bir fotoğrafı; onun sağında yayınlandığı tarih ve gazete, aynı zamanda kitabın başında kronoloji kısmında verilen kronoloji numarası; bunların altında da gazete haberi normal harflerle bütün olarak yer alır.

• Hayriye Süleymanoğlu Yenisoy; Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, Cilt 8, **Bulgaristan Türkleri Edebiyatı**, Kültür Bakanlığı Yayınları/1924, Türk Dünyası Edebiyatı Dizisi /32, Ankara 1997, 446 s.

Antoloji, kalın ciltli gri kapaklara sahiptir. Antolojide sırasıyla içindikiler, sunuş, Bulgaristan Türk Edebiyatı, Bulgaristan Sözlü Türk Halk Edebiyatı, Bulgaristan Yazılı Türk Edebiyatı bölümleri bulunur.

Kitaptaki sunuş yazısı kültür bakanı M. İstemihan Talay tarafından yazılmıştır. Sunuştan sonraki sayfada Hayriye Süleymanoğlu Yenisoy, kitabı eşi Mehmet Süleymanoğlu Yenisoy'a ithaf ettiğini belirtir.

Bulgaristan Türk Edebiyatı başlığı altında kitabın girişi yapılmıştır. Giriş iki bölüm halinde incelenmiştir: Bulgaristan Türklerinin Kültür Tarihine Toplu Bakış, Bulgaristan Türklerinin Edebiyatı. Bu bölüm 13–46. sayfalar arasında yer alır.

Bulgaristan Sözlü Türk Halk Edebiyatı bölümü 49–176. sayfalar arasındaki bölümdür. Bu bölümde Bulgaristan'daki Türklerin sözlü geleneğine yer verilmiştir. Bölüm kendi içinde sırasıyla şu alt başlıklara ayrılır: Türküler-destanlar, maniler, ağıtlar, ilahîler, ninniler, bilmeceler, atasözleri ve deyimler, tekerlemeler, fıkralar, masallar.

Antolojideki en uzun ve kapsamlı bölüm Bulgaristan Yazılı Türk Edebiyatı bölümüdür. 179–444. sayfaları arasında yer alan bu bölümde önce edebiyatçıların biyografilerine sonra da eserinden birkaçına yer verilmiştir. Edebiyatçıların antolojideki sıralamaları doğum tarihlerine göre yapılmıştır. Antolojideki bir başka dikkat çekici nokta da her sanatçıya eşit sayıda sayfanın ayrılmamış olmasıdır. Bir sanatçıya en az bir, en fazla dokuz sayfa yer ayrılmıştır. Bu bölümde yer alan edebiyatçılar: Âşık Hıfzı, Hüseyin Raci Efendi, Aliosman Ayrantok, Mehmet Müzekkâ Con, İzzet Dinç, Mustafa Şerif Alyanak, Muharrem Yumuk, Mehmet Behçet Perim, Ali Kemal Balkanlı, Lütfi Erçin, Osman Kesikoğlu, Mehmet Fikri, Oğuz Peltek, Mehmet Muradov, Selim Bilâlov, Osman Kılıç, Rıza Mollov, Mustafa Kahveciev, Nuri Turgut Adalı, Yusuf Kerimov, Kemal Bunarciev, Salih Baklaciev, Süleyman Gavazov, Hasan Karahüseyinov, Sabri Tatov, Ahmet Tımışev, Hüseyin Oğuz, Ahmet Şerifov, Mülâzım Çavuşev, Mefkure Mollova, Niyazi Hüseyinov, Lütfi Demirov, Muharrem Tahsinov, Mehmet Bekirov, İshak Raşidov, Nadiye Ahmedova, Sabahattin Bayramov, Halit Aliosmanov, Mehmet Sansarov, İslâm Beytullov, İsmail Çavuşev, Turhan Rasiev, İsmail Yakubov, Naci Ferhadov, Mukaddes Akmanova - Saidova, Yaşar Gafur, Ali Boncuk, Ahmet Mehmedof, İsa Cebeciev, Mustafa Aladağ, Ahmet Eminov, İbrahim Kamberoğlu, İsmail Bekirov, Mehmet Davudov, Hüsmen İsmailov, Kâzım Memişev, İsmail İbişev, Mehmet Çavuşev, Muhammet Yusufov, Yusuf Ahmedov, Recep Küpçüev, Nevzat Mehmedov, Ömer Osmanov, Ali Bayramov, Lâtif Aliev, Mustafa Mutkov, Ali Kadirov, Halim Halilibrahimov, Faik İsmailov, Ali Pirov, Mustafa Çetev, Süleyman Yusufov, Durhan Hasanov, Mehmet Memov, Nazmi Nuriev, Osman Azizov, Sabri İbrahimov, Ali Durmuşev, Aliş Saidof, Fehim Şentürk, Fevzi Kadirov, Şaban Mahmudov, Şahin Mustafaov, Latif Karagöz, Kadir Osmanov, Mustafa Ömer Asi, Ahmet Aptiev, Nemciye Mehmedova, Lâmia Varnalı, Ahmet Aliev, Nevzat Yakubov, İsmet Bayramov, Nebiye İbrahimova, Ahmet Kadirov, Avni Aliev, Arzu Tahirova, Durhan Aliev, Saffet Eren, Emine Hocova, Aysel İsmailova Süleymanova, Kadriye Cesur.

Antolojide, 19. yüzyıldan günümüze kadar uzanan adlarını verdiğim 101 edebiyatçıdan sonra biyografileri verilmeyen, "Diğer Yazarlar ve Şairler" başlığı altında toplanan edebiyatçılar şunlardır: Nazife Habip, Naim Bakoğlu, Beyhan Nalbantov, Ali tiryaki, Fatma Hüseyin.

Antoloji “Kitabiyat” kısmı ile sona erer.

### 1.3.2 Makaleler

- Yard. Doç. Dr. Rıdvan Canım; “**Rumeli Şairlerinin Dilinden Balkanlar ve Rumeli Coğrafyası**”, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı: 11, Bahar 2001, s. 203–216.

Şiirsel bir üslupla yazılmış olan bu yazıda Rumeli ve Balkanlar coğrafyası, bu bölgede doğan ve yaşayan şairlerin şiir örnekleriyle anlatılmıştır.

Yazar, yazısına Rumeli’yle başlamıştır. “Rumeli”nin neden Rumeli olduğunun bilinmediğini; ama Rumeli’ye ilk kez Osmanlı şehrengizlerinde rastlandığını belirtmiştir.

Gelişme kısmında önce Kosovalı şairlerin Rumeli ve Balkanlar’a değinen şiirlerinden örnekler verilmiştir. Daha sonra Batı Trakyalı şairlerin şiirlerinden bahsedilerek onların bölgeyi anlatan şiirlerinden örnek dizeler verilmiştir.

Batı Trakyalı şairlerinden sonra Bulgaristan Türk şairlerine geçilmiştir. Razgrat yöresi şairlerinden Muharrem Yumuk’un “Koca Balkan ve Deliorman” şiirinden bahsedilmiştir. İzzet Dinç’in kendi yaşadığı Rodoplar ve Kırcaali bölgesini tasvir eden şiirinden dizelere yer verilmiştir. İzzet Dinç’in “Niğbolu”, Omer Osmanov’un “Sen”, Osman Azizof’un “Söyleme Bu Kadar” ve “Razgrat” şiirlerinde işlenen Bulgaristan coğrafyalarından bahsedilmiştir. Osman Azizof gibi Deliorman’ı anlatan Recep İbişef’in de adı geçer. Recep Küpçüyef’in “Burgaz’da Sabah”, Dobruca’yı anlatan “Adilem” şiiriyle Cevat Şakir’den bahsedilir ve Mehmet Çavuşev’in Rodoplar’ı anlatan bir şiirinden dizeler verilmiştir.

Mehmet Çavuşev’in “Azınlıklar Mezarı” ve Kırcaalili Şahin Mustafof’un “Türküler” adlı şiirlerinden dizeler verilmiştir.

Şahin Mustafof’un “Rodoplu Kız”, Nazmi Nuriyev’in “Kanlı Aralık Destanı” ve “Soğuk Pınar” şiirlerindeki Bulgaristan’ın nasıl anlatıldığı belirtilmiştir.

Nazmi Nuriyev’in “Kanlı Arda”, Süleyman Yusufof’un “Benim Ardım” ve Nevzat Yakubov’un “Düş” şiirlerinden örnek dizeler verilmiştir.

Bundan sonraki kısımda özellikle Tuna, Lom, Arda, Meriç ve Tunca nehirlerinden, Balkanlar’daki bu nehirlerle ilgili yazılmış olan şiirlerden örnekler

verilmiştir. Bu bölümde de Romanya, Batı Trakya ve Moldova'daki Türklerin şiirlerinin yanı sıra Bulgaristan Türklerinden Ali Bayramov, Mülazım Çavuşev gibi şairlerin konuyla ilgili şiirlerinden bahsedilmiş ve örnekler verilmiştir.

Makale, yazarın Rumeli ve Balkan topraklarında yatanları rahmetle anması ve Türkçe'nin bu coğrafyada yaşayarak nice güzel eserler bırakmasını temenni etmesiyle sonlandırılmıştır.

• Prof. Dr. Cengiz Hakov; **“Bulgaristan Türk Okullarında Yeni Türk Alfabesinin (Lâtin Alfabeti) Uygulanması”**, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı: 6, Güz 1998, TDK Ankara, s. 733–738.

Bu makalede Türkiye'deki harf devriminden sonra Bulgaristan'daki Türklerin Lâtin Alfabetini kullanmaya başlamaları anlatılmıştır. Makalede anlatılanlar özetle şöyledir:

Bulgaristan Türklerinin Lâtin Alfabetiyle eğitime başladıkları dönemde Bulgaristan Türkleri, Bulgaristan nüfusunun %7'si olan 875.000'dur. Bu dönemde eğitim Türkiye eğitim sistemiyle paralel olarak gelişmiştir. O dönemde ilk ve orta Türk okullarında, medreseler özeldir ve okul encümenince idare olunur.

Birinci Dünya Savaşı öncesi Bulgaristan Türklerinin nüfusu 465.641 dir ve bu nüfusun ancak 27.831'i okuma yazma bilir. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Bulgaristan, Nöy antlaşmasını imzalamış ve azınlıkların haklarının korunması ile ilgili gerekleri genel olarak yerine getirmiştir. Bulgar hükümeti Türkler için yeni okullar açar, mali yardımlarda bulunur. Türk öğretmenler yetiştirmek için 1918'de Şumen'de Devlet Türk Pedagoji Okulu açılır.

1922–1923 eğitim öğretim yılında “Nüvvab” adlı ruhanî okullar açılır. Bu okulların beş yıllık tali ve üç yıllık âli kısımları vardır. Balkanlar'da bir eşi daha olmayan bu okullardan mezun olanlar Bulgaristan Türklerinin eğitiminde ve onların gelişmesinde önemli bir katkıda bulunmuştur. Nüvvab okulundan mezun olanlar diploma notlarına göre müftü, öğretmen vb. olurlar.

Türkiye'de cumhuriyetin ilanı ve reformların yapıldığı dönemde Bulgaristan'da da- Türkiye dışındaki Türklerden ilk kez - Lâtin Alfabetine geçiş için çalışmalar başlar. Arap alfabetinin yerine yeni alfabenin kullanımıyla ilgili 1928 ve 1929 yıllarında

düzenlenen kongrelerde bu istek dile getirilir ve kabul görür; fakat Bulgaristan Eğitim Bakanlığı ve Sofya Başmüftülüğü eğitimin Arap harfleriyle yapılmasından yana olurlar.

Lâtin Alfabetesiyle eğitim konusunda verilen mücadele sonuçsuz kalmaz ve 14 Ocak 1930'da Bulgar hükümeti Türk okullarında Lâtin Alfabetesinin zorunlu olarak uygulanması kararını alır. Arap harfleri ile sadece haftada iki ders Kuran okutulacaktır.

Bu dönemde Türkçe gazeteler Lâtin harfleriyle çıkar; fakat bu uzun sürmez. Başmüftülük Kemalist tehlikeye karşı Bulgaristan hükümetini uyarır ve hükümet de yaptığı incelemeler sonucunda Nisan 1934'te "antidemokratik askerî-sivil darbe" alınan kararların uygulanmasını kolaylaştırır ve Türk okullarında yeniden Arap alfabesi uygulaması başlar. 630 Türk okulundan sadece 61'inde Arap harfli kitap yetersizliğinden Lâtin harfleriyle eğitim-öğretim yapılmaktadır.

1938'e yapılan parlamento seçimleri ile anayasal rejim tekrar kurulur ve 12 Nisan kararlarıyla Lâtin Alfabetesi ile eğitim, sadece haftada iki ders Arap harfleri ile Kuran eğitimi kararı veriliyor. Hükümetin bu kararı Çar Boris III'ün de desteğini alır.

Bulgaristan'da Lâtin harfli eğitimin uygulanmaması yöneticilerin kararsızlığıyla karşılanıyor. Bunun sebebi Türklerin aydınlanmasının istenmemesidir.

• Prof. Dr. İbrahim Tatarlı; "**Kl. Ohridski**" Sofya Üniversitesi Nezdinde Türkoloji Bölümünün 45. Yıl Dönümü Önemli Bir Bilimsel –Öğretim ve Bilimsel – Araştırmacı Akademi Merkezi, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı: 5, Bahar 1998, s. 536–553.

Prof. Dr. İbrahim Tatarlı'nın bu makalesinde Bulgaristan'daki "Kl. Ohridski" Sofya Üniversitesi'ndeki Türk Filolojisi, Türkoloji ve Doğuculuğun birer bilim dalı olarak oluşumu ve gelişimiyle ilgili bilgi verilmiştir.

Kısa ve devrik cümlelerin kullanıldığı, yazım yanlışları ve anlatım bozukluklarının bulunduğu bu 35 dipnotlu uzunca makalede, girişten sonra 7 maddelik bir sınıflama yapılmış ve her biri açıklanmıştır:

1. Bulgar halkının etnogenezisinin basit sorunları.
2. Bulgaristan üniter bir devlettir.
3. Bulgar dili ve Türk dilleri arasındaki karşılıklı ilişkiler.
4. Uzun yıllar karşılıklı folklor ve edebiyat ilişkileriyle ilgili sorunlar.
5. Bulgar tarihiyle ve Balkan tarihiyle bağlı sorunlar.

6. 65 milyonluk Türkiye'nin çağdaş sorunları ve Bulgaristan'la karşılıklı çok yönlü politik, ekonomik ve kültürel ilişkileri.

7. Geniş plânda Türkoloji, Orta Asya Kazakistan ve Kafkaslarda Türk halklarının geçmişi ve çağdaş sorunlarının izlenmesi gerekmektedir.

Makalede, Türk Filolojisi Bölümü, Türkoloji Bölümü ve Doğuculuk Bölümlerinde görev yapan bilim adamlarının yıllara göre sayısı ve değişen rejimlerle birlikte görev değişikliklerine değinilmiş; bu bölümlere yıllara göre alınan öğrenci sayıları ve bölümlerde meydana gelen olumlu, olumsuz değişimlere uzun uzun değinilmiştir.

• Abdülkadir Hayber; “**Bulgaristan Türklerinin Şiiri**”, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı: 5, Bahar 1998, s. 223–257.

Makalede, Bulgaristan Türklerinin yaşamış oldukları üç büyük göçün anlatılmasıyla başlar. Bu göçlerin ilki İkinci Dünya Savaşı'ndan birkaç yıl önce, ikincisi İkinci Dünya Savaşı'ndan birkaç yıl sonra, üçüncüsü de yakın zamanda olmuştur. Yazar, bu göçlere rağmen resmi rakamlara göre Bulgaristan'da bir milyon kadar Türkün yaşadığını belirtmiştir.

Yazar daha sonra en şiddetli olarak 1984-1985'te Jivkov devrinde uygulanan soykırımdan bahseder.

Türklerin yaşadığı bölgelere de değinen yazar yüzyılın başından İkinci Dünya Savaşı yıllarına kadar Bulgaristan Türklerinin, Türkçe olarak 100'den fazla dergi ve gazete yayınladıklarını, ancak krallık ve komünizm döneminde bunların kapatıldığını belirtmiştir. Yazar, komünizm döneminde çıkan gazete ve dergilerin adlarını da vermiştir.

Yazar, Bulgaristan Türklerinin daha çok şiir alanında faaliyet gösterdiklerini ve şiirlerinin beslendiği üç kaynak olduğunu belirtir: Divan Edebiyatı, Halk Edebiyatı ve Türkiye'deki Çağdaş Edebiyat.

Yazar, Bulgaristan Türklerinin edebiyatının şiirle, çocuk şiirleriyle başladığını ve bunları yazarların da genellikle öğretmenler olduğunu belirtir.

Yazar, Bulgaristan Türklerinin çektikleri acılar, gördükleri baskılardan da bahsetmiştir ve onların kendilerini geliştirmek çok fazla kaynak şanslarının olmadığını



belirtmiştir. Beslenebilecekleri kaynaklar olarak ise Halk Edebiyatını ve Slav, Bulgar Edebiyatını gösterir.

Yazar Bulgaristan Türkleri Edebiyatı'ndaki "öte" kavramının "Türkiye, Türkler, Türkiye sevgisi, hürriyet mücadelesi, zulme ve baskıya isyanlar, örf ve âdetlere bağlılık" vb. olarak kullanıldığını söyler ve göçlerin Bulgaristan Türkleri Edebiyatı'nı kötü olarak etkilediğini belirtir. Yazar, Bulgaristan Türklerinin şiirine hizmeti geçenlerin adlarını saymış ve onların şiirlerinden birkaç örnek vermiştir. (s. 231–257). Şiirlerine yer verilen şairler şunlardır: Mehmet Müzekkâ Con, Ali Osman Ayrantok, Mehmet Behçet Perim, Mehmet Fikri, Hasan Karahüseyin, Ahmet Şerif, Mefkûre Molla, Sabahattin Bayram, İsmail İbiş, Mehmet Çavuş, Recep Küpçü, Mustafa Mutkov, Osman Aziz, Durhan Hasan, Sabri İbrahim, İsmail Çavuş.

- Hayriye Süleymanoğlu Yenisoy; "**Bulgaristan Türkleri Şiiri**", Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı V (Türkiye Dışı Çağdaş Türk Şiiri) , Sayı:531, Mart 1996, s. 449–578.

Makalenin 449–451 sayfalarında Bulgaristan Türkleri Edebiyatı ile ilgili bilgi verilmiştir.

Yazar, Bulgaristan Türkleri Edebiyatı'nın Rumeli Türk Edebiyatı'nın devamı olduğunu söyler ve Bulgaristan'daki Türklerin 1877–78 Türk-Rus veya 93 Savaşı olarak bilinen savaştan sonra Bulgaristan devletinin kurulduğunu belirtmiştir. Bulgaristan devleti sınırları içinde kalan Türklere de Bulgaristan Türkü dendiğini ve onların sözlü ve yazılı edebiyatlarının olduğu söylenmiştir.

Yazılı edebiyatta Türklere yönelik izlenen politika yüzünden sık sık durgunluk, sıkıntılar olduğunu belirten yazar Bulgaristan Türkleri Edebiyatı'nın şiir yönünün çok gelişmiş olduğunu ve bunun Sofyalı Âşık Hıfzı'nın "Destan-ı Plevne Muharebesi" şiiri ile başladığının söylenebileceğini belirtmiştir.

93 Savaşı sonrasındaki komünizm döneminde ve 1990 sonrasında yazılan şiirlerin konularından bahsedilmiştir. Daha sonra da Bulgaristan Türk şiirinde kullanılan vezinler ve dilden bahsedilmiştir.

451–578 sayfaları arasında Bulgaristan Türkleri Edebiyatı'nda yeri olan bazı şairlerin önce kronolojik olarak bibliyografyaları, daha sonra da birkaç şiir örneği

verilmiştir. Dipnotlarla şiirlerin yayınlandıkları ve alıntı yapıldıkları yerler verilmiştir. Bazı şiirlerle ilgili kısa açıklamalar da yapılmıştır.

Bu makalede adı geçen şairler: Mehmet Müzekkâ Con, Mustafa Şeref Alyanak, Mehmet Behçet Perim, Mehmet Fikri, İzzet Dinç, Ahmet Şerifov (Ahmet Şerif Şerefli), Mefkûre Mollova, Mülâzım Çavuşev (Mülâzım Çavuş), Niyazi Hüseyinov (Niyazi Hüseyin Bahtiyar), Lütfi Demirov, Sabahattin Bayramov (Sabahattin Bayram Öz), Nevzat Mehmedov (Nevzat Mehmet), Ömer Osmanov (Ömer Osman Erendoruk), Recep Küpçüev (Recep Küpçü), Lâtif Aliev (Lâtif Ali), Mustafa Mutkof (Mustafa Mutlu), Faik İsmailov (Faik Arda), Mustafa Çetev (Mustafa Çete), Süleyman Yusufov (Süleyman Yusuf Adalı), Durhan Hasanov (Durhan Hasan Hatiboğlu), Nazmi Nuriev (Nazmi Nuri Adalı), Osman Azizov (Osman Aziz), Aliş Saidov (Aliş Said), Şaban Mahmudov (Şaban Mahmudoğlu Kalkan), Şahin Mustafov (Şahin Mustafa), Lâtif Karagöz, Naci Ferhadov, İsmail Çavuşev (İsmail Çavuş), Ahmed Eminov (Ahmed Emin Atasoy), Rahim Recebov (Rahim Recep Akdora), Nemciye Mehmedova (Nemciye Mehmet Uluca), Ahmet Kadirov (Ahmet Kadir), Nebiye İbrahimova (Nebiye İbrahim Akbıyık), Hilmi Haşal, Kadriye Cesur.

• İslâm Beytullah Erdi; **“Bulgaristan Türkleri Edebiyatı ve Dede Korkut”**, Balkanlar’da Türk Kültürü, Yıl: 11, Sayı: 44, Temmuz-Ağustos-Eylül 2001, s. 32-33.

Bildirinin başlığından da belli olduğu gibi Bulgaristan Türkleri Edebiyatı ve Dede Korkut arasındaki ilişki irdelenmiştir.

16-22 Temmuz’da Bayburt’ta düzenlenen sempozyumda okunan bildirinin başında Bulgaristan Türkleri Edebiyatı’nın dikkate değer bir edebiyat olduğu ve 93 Harbinden sonra sürdürülen Türk-İslâm Kültürü’nü yok etmeye yönelik çalışmalara değinilmiştir.

Yazar, Halit Aliosman Dağlı’nın “Onlardan Biri” hikâyesinden ve Recep Küpçü’nün “Yıllar Üstüne” şiirinden bölümler vererek Bulgaristan Türkleri Edebiyatı’nın ne kadar güçlü olduğunu göstermeye çalışmıştır.

Rus-Türk savaşından sonra komünizm devreye girene kadar yayınlanan gazete ve dergilerden, bunların kapatılması sonucunda Türkiye’ye göç eden isimlerden bazıları verilmiştir.

Yazar, komünizm dönemindeki Bulgaristan Türkleri Edebiyatı'ndan söz ettikten sonra Bulgaristan Türklerinin nesirlerinde Dede Korkut Hikâyeleri'nden izler görmenin mümkün olduğuna değinir ve bu konuyla ilgili olarak örnekler verir: Rıza Mollov'un "Ayşe Kız", Muharrem Tahsin'in "Neden Sen de Sevinmiyorsun" öykülerinden; İslâm Beytullah Erdi'nin "Aşk Arayanlar", Ömer Osman Erendoruk'un "Uçurum" adlı romanlarından vb. eserlerdeki bazı karakterler üzerinde durulmuştur.

Yazının sonunda kaynakça verilmiştir.

• Hayriye Süleymanoğlu Yenisoğlu; "**Bulgaristan Türkleri Edebiyatı'na Toplu Bir Bakış**", II. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı, Bildiriler 8-9-10 Aralık 1994, Ankara 1998, s. 274-281.

Yazı Prof. Dr. Ömer Lütfi Barkan'ın 1938 yılında yazmış olduğu bir yazıdan alıntıyla başlar. Bu yazıda Prof. Dr. Ömer Lütfi Barkan, Balkan memleketlerindeki Türklerin henüz şaheserlerini yaratmadıklarından bahsetmiştir. Bilgin, bestekâr olsaymış göçmen kabileleri için göç marşı bestelemek istediğini dile getirir. Hayriye Süleymanoğlu Yenisoğlu da bu bilginin görüşlerine katıldığını belirtir.

Yazar daha sonra sanat eserlerinin gerçeğin aynası olduğunu belirtir ve Bulgaristan Türkleri'nin edebiyatına toplu bir bakış atar.

Bulgaristan Türkleri 1877-78 Türk-Rus (Doksan Üç) Savaşı'ndan sonra Bulgaristan'ın sınırları içinde kalırlar ve azınlık durumuna düşerler. Bu dönemde tüm zorluklara ve engellemelere rağmen Bulgaristan Türkleri bir edebiyat yaratırlar. Yazar Bulgaristan Türkleri Edebiyatı'nı üç döneme ayırır:

1. Türk-Rus (1877-78) Savaşı'ndan İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar.
2. İkinci Dünya Savaşı'ndan 1989'a kadar.
3. 1990 yılından günümüze kadar.

Yazar yazının bundan sonrasında bu dönemleri ayrı ayrı ele alır ve bu dönemlerdeki tarihî, siyasî gelişmeler ışığında Bulgaristan Türkleri Edebiyatı'nın geçirdiği evreleri anlatır.

Birçok yazım yanlışının yer aldığı bu yazı- Örneğin; sayfa 278, üstten 8. satır "1939 sonlarında komünistlerin iktidardan düşmesiyle" ifadesindeki 1939 yılı yanlıştır, doğrusu 1989'dur- şiirlerden örneklerle desteklenmiş ve yazarın şu cümlesiyle son

bulmuştur: “Böyle koşullarda bu kadar da yazmak büyük bir kahramanlıktı. Bunu gelecek nesiller değerlendirsın.” (s. 281)

• Salih Baklacı, “**Bulgaristan’da Dün ve Bugün Türkçe Kitap Yayımcılığı**”, II. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı, Bildiriler 8-9-10 Aralık 1994, Ankara 1998, s. 282-288.

Yazar, 60 yıllık kişisel anılarına, gözlemlerine ve izlenimlerine dayanarak yazdığını belirttiği bu bildiriye Bulgaristan’daki kitap yayımcılığından bahsetmiştir.

Yazıda, Türkiye’nin bir eyaleti konumundaki Bulgaristan’da ve bağımsız Bulgaristan Devleti’ndeki kitap yayımcılığının nasıl yapıldığı örnekleriyle anlatılmıştır.

Bulgaristan, Osmanlı sınırları içersindeyken İstanbul, Bulgaristan’da yaşayan Türkler için önemli bir kültür merkeziydi; fakat bağımsız Bulgaristan kurulunca eski önemini yitirir ve Türk aileler, eğitim için çocuklarını daha çok Bulgar okullarına gönderir. Amaçları geliştirmekte olan devletin politik ve ekonomik koşullarına uyum sağlamaktır.

Balkan ve Birinci Dünya savaşlarından sonra ülkeler arasında serbestçe dolaşım imkânları sınırlanınca Bulgaristan Türkleri yeni eğitim olanakları aramaya ve genel ülke eğitimine ayak uydurmaya çalışırlar. Eğitim yeniden düzenlenir, köylerde kıraathaneler ve kütüphaneler açılır. Bu sırada okunan kitaplar Dersaadet, Konstantiniye ve İstanbul yayınevlerinde basılır.

Bu dönemde Bulgaristan Türkleri, Türkiye’deki eserlerini okurlar, hatta ders kitaplarında bile Türkiyeli Türk şair ve yazarların eserleri yer alır. Yine aynı yıllarda eski harf-yeni harf tartışması yapılmaktadır.

1934 Haziran’ında hükümet askeri darbe ile iktidara gelir ve Türk kıraathaneleri, kütüphaneleri kapatılır; eski harflerle eğitim zorunlu hale getirilir. Bu dönemde “Terekki” basımevinin rüştiyeler için yayımlamış olduğu kitaplar hâlâ geçerlidir.

Monarşi döneminde Türkler için tam bir yayımcılık kurulamıyor ve bu durum Eylül 1944’e Bulgar (İşçi) Komünist Partisi iktidarı ele geçirene kadar sürer. Bu dönemde de Türk aydınları ülke dışına göç ettirilir.

“Partizdat” (Parti) yayınevi 1946’da komünist ideolojisini içeren kitaplar yayınlamaya başlar. Kitap ihracını karşılayamayan bu yayınevinin hakları “Narodna Prosveta”ya devredilir ve bu yayınevi 1950’de yayına başlar. Bedîî yapıtlar şubesi öykü,

roman ve şiir yayımlamış ve yayınladıklarında %40 oranında yerli Türk yazar ve şairler, %20 Bulgar ve bir o kadar Sovyet yazar ve şairler, %20 Türkiye edebiyatçılarına yer vermiştir.

Bu dönemde Türkiyeli bazı edebiyatçılar okunur, köy ve kentlerde okuma grupları oluşturulur; ancak işler partinin istediği gibi gitmez. Türkler dillerine ve kültürlerine daha çok sahip çıkmaya başlamışlardır. Bunun üzerine genel bir dil ve kültür baskısı uygulanır. 1957’de Türk okulları Bulgar okullarıyla birleştirilir, 1960’ta Türkçe kitap yayını kısıtlanır ve 1970’de tamamen durdurulur. 1980’de aydınların kişisel kütüphanelerindeki kitaplar toplanır ve Bulgarların sürdürdüğü asimile politikası bu şekilde devam eder.

Hak ve Özgürlük gazetesi, Güven-Doverie gazetesi gibi gazeteler çıkmaya başlamasına rağmen onların da yayımı durdurulur.

Şu anda Türkçe kitap ve Türkiye televizyon kanalları gibi iletişim araçları Bulgaristan Türkleri arasında serbesttir.

• Hayrettin İvgin; **“Bulgaristan Türk Halk Kültürü’nün Bir Siması: Haydar Baba (Haydarî)”**, Prof. Dr. Fikret Türkmen Armağanı, İzmir 2005, s. 389–401.

Hayrettin İvgin’in kaleme aldığı bu makalede Haydar Baba’nın hayatıyla ilgili bilgi ve eserlerinden örnekler verilmiştir.

Makalenin başlangıcında bir sayfadan fazla olmak üzere Haydar Baba’nın yaşamı ve eserleri ile ilgili bilgi yer alır. Asıl adı Haydar Cemil olan Haydar Baba, 1900 yılında İstanbul’da doğmuştur. Bir süre avukatlık yapmış olan Haydar Baba aslen Arnavut’tur ; fakat Arnavutça bilmez ve Türkçe’ye hâkimdir.

Haydar Baba 1936’da Arnavutluğa gider. Romanya’da bir süre kaldıktan sonra Bulgaristan’a göçer. Deliorman’da Demir Baba dergâhında bir süre kalan Haydar Baba daha sonra Tutrakan kasabasının Denizler köyüne yerleşir. Ömrünün sonuna kadar bu köyde kalan, burada 23 yıl postnişinlik yapan Haydar Baba 77 yaşında ölür. Mezarı Denizler tekyesindeki dergâhın içindedir.

Haydar Baba’nın bilinen ve yayınlanan 25 kadar manzumesi bulunur. Onun birçok eser ortaya koyduğu bilinmesine rağmen 35 yıllık Deniz Tekyesi’ndeki yaşamı boyunca bıraktığı eserlerin nerede olduğu bilinmemektedir.

Haydar Baba'ya ait eldeki şiirler sanat seviyesi yüksektir ve hece ölçüsü ile yazılmıştır. “Haydar, Haydarî, Haydar Baba, Hayder” mahlaslarını kullanan Haydar Baba'nın eldeki şiirleri tasavvufidir ve nefes türündedir. Yazar, Haydar Baba'yla ilgili, onun eserlerinin bulunmasına yönelik çalışma yapılmasını istemektedir.

Makalenin geri kalan kısmında ömrünün neredeyse yarısını Bulgaristan'ın bir köyünde geçiren Haydar Baba'nın 22 nefesine ve bir koşmasına yer verilmiştir. Makalenin sonunda kaynakça yer alır.

• Yard. Doç. Müzeyyen Buttancı; **“Çağdaş Bulgaristan Şairlerinde Göç Olgusu”**, Balkanlar'da Türk Kültürü Dergisi, Yıl: 15, Sayı: 56, Temmuz-Ağustos-Eylül 2005, s. 27–31.

Müzeyyen Buttancı'nın bu bildirisi dergide üç sütun halinde düzenlenerek yayınlanmıştır. Noktalama, yazım ve düzenleme yanlışlarının olduğu yazının sonunda parantez içinde “devam edecektir” yazısı yer alır. Bu da bize yazının henüz sonlanmadığını, derginin diğer sayılarında devam edeceğini gösterir.

Buttancı'nın makalesinde Balkanlar ve Bulgaristan'da yaşanan göçler üzerinde durulduktan sonra Çağdaş Bulgaristan Türk şairlerinin şiirlerinde ele aldıkları göç olgusuna değinmiştir.

Makaleye göre son 300 yıldır Türkiye göç ve göçmen sorunu yaşamaktadır. Avrupa'daki ilk göç 1683–1689 yılları arasındaki Osmanlı-Avusturya savaşı sonucunda olmuştur. Bu savaşta Osmanlı toprak kaybetmiş, Türk ve Müslüman ahali iç kısımlara doğru göç etmek zorunda kalmıştır. Osmanlı devletine yönelik bu göçler ilerleyen zamanlarda da devam etmiştir.

Balkanlar'dan Osmanlı'ya yönelik yapılan göçler 1877–1878 Osmanlı-Rus, bir başka deyişle 93 Harbi ya da Bulgaristan Türklerinin deyişle “Büyük Bozgun”dan sonra artmıştır. 1878'de Özerk Bulgaristan kurulmuş ve buradaki Türk sayısı göç, işkence, öldürme gibi nedenlerden dolayı azalmıştır.

1908'de Bulgaristan bağımsızlığını kazanır. Ondan birkaç yıl sonra Balkan Harbi başlar ve bu dönemde tüm Balkanlar'dan olduğu gibi Bulgaristan'dan da toplu göçler olur. Yüzbinlerce Bulgaristan Türkü Türkiye'ye göç eder ki bu göçlerden son dönemde yapılmış olan en büyükleri 1989 (160 bin) ve 1992 (165 binden fazla) göçleridir.

Bulgaristan'dan Türkiye'ye yapılan göçler sırasında şairler de duygularını şiirleriyle ifade etmişlerdir. Şairler bazen göçün zorluğunu, bazen göçün sebeplerini, bazen terk ettikleri topraklara duydukları özlemi vb. dile getirmişlerdir.

Bulgaristan Türk şairlerinin dile getirdikleri arasında 1984–1985 yıllarında Jivkov'un uyguladığı Bulgarlaştırma çalışmaları, Komünizm döneminde uygulanan soykırım ve baskılar da vardır.

Makale, “I. Çağdaş Bulgaristan Türk Şairlerinde Göç Olgusu” ve “II. Göçü Gerekli Kılan Şartları Anlatan Şiirler” başlıkları altında yararlanılan kaynaklar da belirtilerek şiir örnekleri ve açıklamalarla devam eder.

• Dr. Şaban M. Kalkan; **“Bulgaristan Türkleri Şiirine Târihî Bir Bakış”**<sup>49</sup>, Erciyes Aylık Fikir ve Sanat Dergisi, Yıl: 27, Sayı: 322, Ekim 2004, s. 4-6.

Makalenin girişinde Osmanlı devletinin, İkinci Bulgar devletinin topraklarını fethetmesinin tarihi sebepleri verilmiş, daha sonra da fetihten sonraki dönem 16., 17., 18. ve 19. yy. olarak ayrı ayrı verilmiştir. Bu yüzyıllarda Bulgaristan'da yaşayan ünlü Türk şairlerinin isimleri verilmiştir.

19. yy.'daki Osmanlı devletinin çöküş sebepleri üç madde altında verilmiştir.

Makalede Rumeli'yi gezen ve halkın acılarını, sevinçlerini dile getiren şairlerin isimleri verilmiş ve Bulgaristan Türklerinin şiirinin Rumeli'deki Türkçe şiirinin devamı olduğu belirtilmiştir.

Kalkan, Bulgaristan Türkleri şiirini: 1878-1944 (Birinci Dönem), 1944-1984 (İkinci Dönem), 1985'ten günümüze (Üçüncü Dönem) olarak ayırmış ve bu dönemleri ayrı başlıklar altında açıklamıştır. Kalkan, Bulgaristan Türkleri şiirinin ikinci dönemini üç altbaşlık altında incelemiştir. Kalkan, bu dönemi kendi tabiriyle şu “üç kuşağa” ayırır: Birinci Kuşak (1944-1964), İkinci Kuşak (1964-1974), Üçüncü Kuşak (1974-1984).

---

<sup>49</sup> Bu makale iki bölüm olarak Derya Kültür-Sanat ve Edebiyat Dergisi'nde de yayınlanmıştır. Makalenin ilk bölümü için bakınız: Derya, Sayı: 1, Yıl: 1, Mayıs-Haziran 2002, Mamuşa, s. 39. Erciyes ve Derya'daki makaleler içerik olarak aynı olmakla birlikte bazı yerlerde ifade farklılıkları ve Derya'daki makalenin bir yerinde Erciyes'teki makalede olmayan fazladan bir açıklama yapılmıştır. Bu açıklama parantez içinde verilmiştir.

Makalede birçok yazım yanlışı bulunmaktadır. Yazım yanlışı sadece yazılarda değil rakamlarda da yapılmıştır. Örneğin, parantez içinde 17. yy. olduğu belirtilen tarih 1500-1599 olarak verilmiştir.

• M. Türker Acaroğlu; **“Son 60 Yılda: Bulgaristan’da Türk Halk Kültürü Üzerine Seçme Yayınlar Kaynakçası (1938–1998) ”**, 6. Milletlerarası Türk Halk Kongresi, Son Elli Yılda Türkiye Dışındaki Türk Halk Kültürü Çalışmaları Seleksiyon Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002, s.1-13.

Bu makalede Acaroğlu, Bulgaristan’da yayınlanan ve Türk kültürü ile ilgili yazılmış olan bazı araştırma, kitap ve incelemelerden bahseder. Acaroğlu’nun bahsettiği metinler 1938–1998 yılları arasındaki metinlerdir.

Makale iki paragraflık bir girişten sonra başlar. Gelişme bölümünde yıllar ve onların altında da o yıllarda basılan kitap, araştırma ve incelemelerin künyeleri verilmiş, kısaca bu metinlerle ilgili tanıtıcı bilgi verilmiştir.

Makalede yıllara göre şu eserlerden<sup>50</sup> bahsedilmiştir:

-1938: Atanas Manov, “Potekloto na Gagauzite i tehните nraivi i obiçai (Gagauzların kökeni, gelenek ve görenekleri) ”

-1955: Vasil Marinov, “Prinos kım izuçava- vaneto na bita i Kültürata na Turskoto naselenie v Severo-iztoçna Bılgariya (Kuzey- Doğu Bulgaristan’daki “Deli-orman” Türk halkının yaşayış ve kültürünün incelenmesine katkı) ”

-1956: Prof. Gyûla Németh, “Zur Einteilung der türkischen Mundarten Bulgariens”

-1958:

1. Rıza Molla, “Bulgaristan Türklerinin halk şiiri”

2. İvan Koev, “Prinos kım izuçavane na Turskata narodna vezbena i ornamentika v Ludo-gorieto (Deli-orman’daki Türk halk nakış sırma işleme ve dokuma süslemecilik sanatının incelenmesine katkı) ”

- 1960: Mosko Moskov, “Bılgarskata дума “havan” (Bulgarca “havan” sözcüğü) ”

-1966:

1. Prof. Mosko Moskov, “Burhan, Burhaniye: nazvanie na Bılgarsko yastie (Bulgar yemeği burhan, borani) ”

---

<sup>50</sup> Eserlerin adları makalede verildiği şekliyle alınmış, yazım yanlışı da dahil olmak üzere hiçbir değişiklik yapılmamıştır.



2. Mihaela Stoyanova, “Les Personnages de Hitar Petar (Pierre le Finaud) et de Nasreddine Hodja dans la littérature bulgare (Bulgar yazınında Nasreddin Hoca ile Hitir Petır (*Kurnaz Peter*) ’in kişilikleri) ”
- 1968: Nikolay İkonomov, “Balkanska narodna mıdrost: Usporeditsi na Bılgarski, Srıbski, Turski, Romanski, Grıdski i Albanski poslovitsi i pogovorki(Balkan halk hikmeti: Bulgar, Sırp, Türk, Romen, Yunan ve Arnavut atasözleri ve deyimlerinin koşutları)”
- 1969: Margarita Vasileva, “Shodstva i otliki v Bılgarskata i Turska svatba v grupa sela na Razgratski okrıg (*Hezar-grad “Razgrad” iline bağlı bir grup köyde Bulgar ve Türk düğünleri arasında benzerlik ve ayrılıklar*) ”
- 1973: Rayna Katsarova, “Balkanski varianti na dve Turski pensi (İki Türk türküsünün Balkan varyantları ) ”
- 1975: Veliçko Vılçev, “Hitir Petır i Nasreddin Hoca, iz istoriyata na Balkanskiya naroden anektot / Artful Peter and Nasreddin Hodja, from the history of the Bulgarian folk anecdote (Kurnaz Peter ile Nasreddin Hoca, Bulgar halk fıkrası tarihinden) ”
- 1976: Rıza Molla, “Paralléle entre une chanson populaire bulgare et une chanson populaire turque (Bir Bulgar halk türküsü ile bir Türk halk türküsü arasındaki koşutluk)”
- 1977: Hristo Tomov Vakarelski, “Etnografiya na Bılgariya(Bulgaristan Etnografyası)”
- 1997:
1. Derleyen ve Bulgarcadan çeviren: İbrahim Yalımov, “Eskil ve çağdaş Nasreddin. Sempozyum”
  2. Hazırlayanlar: Muharrem Tahsin, Yordan Popov ve İsmail Çavuş; “Dokunmayın Hırsıza”
  3. Hazırlayanlar: Muharrem Tahsin, Yordan Popov ve İsmail Çavuş; “Nasradin Hoca, yubileyna kniga na populârniya şegobiets”
  4. “700 yılda bir yayınlanır” (Nasreddin Hoca ile ilgili 8 sayfalık broşür)
- 1998: Burada Bulgaristan Türklerinin otantik halkbilimi üzerine çalışan Prof. Dr. Nikolay Kaufman’ın Bulgaristan Türk Halk Kültürü Sempozyumu’nda sunduğu bildiriden bahsedilir.

• İsmail A. Çavuşev; “**Totaliter ve Posttotaliter Devirde Bulgaristan’da Türkçe Süreli Basın 1944-1998**”, Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni, Türk Dil Kurumu Yayınları: 715, Ankara 1999, s. 7-107.

Makalenin başlangıcında 9 Eylül 1944’ten sonra Bulgaristan’da meydana gelen değişimden, Bulgaristan’ın Sovyetler’in etkisine girmesi ile bunun Türk azınlığa yansımalarından bahsedilmiştir.

Makalenin bundan sonrasında ise 1944-1998 yılları arasında Bulgaristan’da Türkçe olarak yayınlanan gazete ve dergilerden bahsedilmiştir. Bu süreli yayınlar, ayrı başlıklar altında, ilk çıkmaya başladıkları günden itibaren, geçirdikleri değişimler ve bu yayınlarda meydana gelen yeniliklerle anlatılmıştır. Çavuşev, Bulgaristan’daki 1944-1998 yılları arasındaki süreli basını anlatırken aynı zamanda Bulgaristan’da bu dönemde yaşanan siyasi ve kültürel olaylara da ışık tutmuştur.

Çavuşev’in makalesinde büyük başlıklar altında incelenen gazete ve dergiler sırasıyla şunlardır: Dostluk, Güven, Emek (Trudovak) Davası, Sancak (II) Gazeteleri, Çağdaş, Yeni Hayat, Şafak, Halk Gençliği, Piyoner, Işık-Svetlina, Filiz, İkinci Filiz, Balon, Ümit, Zaman- Bulgaristan, Müslümanlar, Hak ve Özgürlük.

Makalede ayrı başlıklar altında incelenmeseler de bazıları kısa bazıları daha uzun dönem yayınlanmış olan birçok süreli yayının adı geçmektedir.

Yazar, makalenin sonunda sonuç başlığı altında önce Bulgaristan cumhurbaşkanlarından Jelü Jeleu’in azınlıklar sorunları danışmanı Mihayil İvanov ile yapılan bir konuşmadan alıntı yapar ve daha sonra Bulgaristan’daki gazete, gazetecilik ve okur konularıyla ilgili görüşlerini beş başlık altında dile getirir. Yazarın görüşleri özetle şöyledir:

1. 1989 zorunlu göçünden sonra Bulgaristan’da kalan okuyucuların tahlili yapılmalı.
2. Yeni gazeteci gençler yetiştirilmeli.
3. Gazetelerin finansman sorunu giderilmeli.
4. Gazetelerin dağıtım sorunu giderilmeli.
5. Köydeki insanların mali sıkıntıda olmaları ve gazete yerine ekmek almayı tercih etmeleri.

Yazar son paragrafta Bulgaristan’da gazetecilik yapmanın biraz da kahramanlık olduğunu dile getirerek kendi görüşlerinin ana düşüncesini de belirtmiş olur.

• Yusuf Kerim; **“Bulgaristan’da Türkçe Süreli Basın (1865-1944) ”**, Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni, Türk Dil Kurumu Yayınları: 715, Ankara 1999, s. 167-184.

Yusuf Kerim bu makalede Bulgaristan’da Türkçe yayınlanan süreli basınla ilgili bilgi verir. Kerim, Bulgaristan’da 1865-1944 yılları arasında çıkan gazete ve dergilerin kim tarafından ve ne zaman yayınlanmaya başlandığı, yayın hayatının ne kadar sürdüğü gibi bilgilerin yanı sıra gazete ve dergilerin içerikleri ile ilgili bilgiler de verilmiştir.

Yusuf Kerim konuyla ilgili M. Türker Acaroğlu’nun “Bulgaristan’da 120 Yıllık Türk Gazeteciliği (1865-1985) ” kitabından bahseder ve bunun dışında konuyla ilgili başka kitapların da yayınlanmış olduğunu belirtir.

Kerim, bu makalede Osmanlıların Bulgaristan’a hâkimiyetleri sırasındaki, prenslik dönemindeki Bulgaristan’daki ve 1944’te gerçekleşen rejim değişikliğinden önceki Bulgaristan’daki Türkçe süreli yayınlardan bahseder ve Bulgaristan’da Türkçe süreli yayıncılığın geçirdiği değişimleri de göstermiş olur.

Makalede 1865-1944 arasında Bulgaristan’da yayınlanan şu süreli yayınlardan bahsedilir: Tuna, Mecra-i Efkâr, Güneş, Tarla, Dikkat, Varna Postası, Serbest Bulgaristan, Serbest Şark, Çiftçi Birliği, Muvazene, Uhuvvet, Tuna (1905-1910) , Rumeli, Rumeli Telgrafları, Balkan, Bedrak-ı Selâmet, Hilâl, İttihad-ı İslâmiye, İttifak, Çiftçi Bilgisi, Resimli Balkan, Deliorman, Ziya, Tunca, Dostluk, Ahali, Koca Balkan, Bulgaristan, Terbiye Ocağı (Daha sonra “Bulgaristan Muallimler Mecmuası” adını alır.), Rumeli, Yarın, Açık Söz, İntibah, Medeniyet, Halk Sesi, Karadeniz, Özdilek, Rodop, Turan, Yenyol, Rehber, Efkârümumiye, Yenilik, Öz Dilek, İstikbal, Savaş, Rehber, Yarın, Havadis, Yoldaş, Genç Mektepli, Çiçek, Çocuk Sevinci (“Detska Radost”tan tercüme) .

Makalede Yusuf Kerim yukarıda isimleri sayılan gazete ve dergilerden bahseder. Bu gazete ve dergilerin bazıları uzun, bazıları kısa dönem basılmış; bazıları eski, bazıları yeni Türk harfleriyle, bazıları hem yeni hem de eski harflerle; bazılarıdaysa Bulgarca sayfalar yer almıştır.

Kerim, makalenin sonunda 33 maddelik bir kaynaklar kısmı sunar.

• Yusuf Kerim; “**Bulgaristan’da 1878-1944 Döneminde Çıkmış Olan Gazete ve Dergilerin Alfabe Sırasıyla Cetveli**”, Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni, Türk Dil Kurumu Yayınları: 715, Ankara 1999, s. 185-196.

Makalenin girişi, “M. Türker Acaroğlu’nun “Bulgaristan’da 120 Yıllık Türk Gazeteciliği (1865-1985)” derlemesi esas tutularak hazırlanan bu cetvelde gazetenin başlığı, çıktığı yer ve tarih, gazete sahibi ve yazarı, yazı şekli ve boyutları verilmiştir.” kısa paragrafıyla yapılp ardından 111 madde altında gazete ve dergiler verilmiştir.

Makalede alfabetik olarak adları verilen gazete ve dergiler şunlardır: Açık Söz (haber gazetesi), Açık Söz (İslâm haber gazetesi), Afak-ı Şarkiyeden Tülü Eden Müsademe, Ahali (1905,1907), Ahali (1919-1921), Akşam Haberleri, Altın Kalem, Arda, Balkan, Balkan, Balkan Postası, Başlangıç, Başlangıç, Bedraka-i Selâmet, Birlik, Bulgaristan, Bulgaristan Resmi Gazetesi Tercümesi, Bulgaristan Türk Muallimler Mecmuası, Çiçek, Çiftçi Bilgisi, Çocuk Sevinci, Deliorman, Dikkat, Doğru Sada, Doğru Yol, Doğru Yol, Dostluk, Efkar-ı Umumiye, Emniyet, Eyyam, Feryad, Gayret, Genç Mektepli, Güneş, Hakikat Şahidi, Halk Sesi, Hamiyet, Havadis, Hilal, İkbâl, İntibah, İrfan, İslah, İleri, İstikbal, İ’tisam, İttifak, İttifak, İttihad-ı İslam, Karadeniz, Kocabalkan, Malûmat, Mecmua-i İrşad, Mecra-i Efkar, Medeniyyet, Muvazene, Mücadele, Müdafa-i Hukuk, Müsademe-i Efkar, Nadas, Özdilek, Ragbet, Rehber, Resimli Balkan, Resimli Emniyet, Rodop, Rodop Sesi, Rumeli, Rumeli, Rumeli Telgrafları, Sada, Sada-i İslâm, Savaş, Sebat, Serbest Bulgaristan, Sofya Muhabiri, Spor Gazetesi, Şahid-ül Hakikat, Şark, Şarki Rumeli, Tarla, Tebligat, Temaşa-i Esrar, Terbiye Ocağı, Tırpan, Tuna, Tuna, Tuna Boyu, Tuna Vilayeti Salnamesi, Tunca, Turan, Turan, Türk Muallimler Birliği, Türk Muallimler Mecmuası, Türk Sadası, Türk Sözü, Türk Spor Gazetesi, Uhuvvet, Vakit, Varna Postası, Vatan, Yarın, Yeni Başlangıç, Yenilik, Yeni Gün, Yeni Söz, Yeni Yol, Yıldırım, Yoldaşı, Ziya.<sup>51</sup>

Bu makale Bulgaristan’da 1878-1944 arası Türk süreli yayınlarını öğrenmek isteyenlerin başvurabileceği kısa ve derli toplu bir kaynaktır.

## II. BÖLÜM

### ÇAĞDAŞ BULGARİSTAN TÜRKLERİ EDEBİYATININ BİBLİYOGRAFYASI

<sup>51</sup> Bazı gazete ve dergi isimleri aynı olmasına rağmen bunlar farklı yayınlardır.

## 2. 1 Kitaplar

**Barış** (Şiir ve Hikâyeler), Bulgaristan Komünist Partisi Yayınevi, Sofya 1953, 91 s.

**Demet**, Narodna Prosveta, Sofya 1955, 113 s., Yayına Haz: Çakırof, B.-Karahüseynof, H.

**Türk Atalar Sözlere ve Özlü Sözlere**, Sofya 1955.

**Bilal-Sertel, Selim**; Dirilen Saadet (Hikâyeler), Narodna Prosveta, Sofya 1956, 92 s.

**Barış ve Vatan İçin Seçilmiş Hikâyeler**, Vatan Cephesi Milli Şurası Neşriyatı, Sofya 1955, 154 s.

**Sertel, M. Z**; Bulgaristan'da Gördüklerim, Narodna Prosveta, Sofya 1955, 114 s.

**Karahüseynof, Hasan**; Sınır Taşı, Narodna Prosveta Devlet Neşriyatı, Sofya 1955, 59 s.

**İbrahim, Enver**; Adil Derviş, Narodna Prosveta, 1955, 61 s.

**Aşık Garip**, Narodna Prosveta, Sofya 1956, 72 s.

**Yamaç, Ziya**; Mehmet (Roman), Narodna Prosveta, Sofya 1956, 234 s.

**Türk Masalları**, Narodna Prosveta, Sofya 1957, 144 s., Yayına Haz.: Yamaç, Şekibe-Martinof, Slaveyko.

**Kaynak** (Edebi Derleme), Sofya 1957, Derleyenler: Çakırof, B.-Karahüseynov, H.

**Çağlayan Edebi Derleme**, Narodna Prosveta, Sofya 1958, Sıstavitel: Solakof, Akif.

**Bilmeceler**, Sofya 1958, Derleyen: Mollova, Mefkure.

**Bulgaristan Türklerinin Halk Şiiri**; Sofya 1958, Seçen ve Redakte Eden: Mollov, Riza.

**Sahnedeki Sesler** (Derleme), Narodna Prosveta, Sofya 1958, 212 s., Yayına Haz.: Demiroğlu, M. (Türküler) - Dimitrof, D. (Danslar) - Vladova, K. (Piyeler) .

**Hikâyeler 1958**, Sofya 1959, 94 s. , Derleyen: Raşidof, İshak.

**Şiirler-1958**, Sofya 1959, Derleyen: Şerifov, A.

**Şiirler-1959**, Narodna Prosveta, Sofya, 66 s.

**Tatarliyef, İbrahim;** Antologiya (9.IX 1944 den Sonra Bulgaristan Türklerinin Edebiyatı), Narodna Prosveta, Sofya 1960, 206 s.

**Baklaciyeff, Salih;** Affet Beni, Narodna Prosveta, Sofya 1960, 120 s.

**Dünyayı Taşıyan Adam,** Narodna Prosveta, Ziya ve Rumeli gazetelerinde neşrolunan şiirler, Sofya 1961, 42 s., Derleyen: Baklaciyeff, Salih.

**Murtazof, Ali;** Dostluk (Povest), Narodna Prosveta, Sofya 1961, 146 s.

**Gavazof, Süleyman;** Tanıdığım İnsanlar, Narodna Prosveta, Sofya 1961, 108 s.

**Bayramof, Sabahattin;** Piyesler, Narodna Prosveta, 1961, 91 s.

**Hikâyeler:1960-1961,** Sofya 1961, Derleyen: Tatov, Sabri.

**Ertem, Sadri;** Çıkrıklar Durunca, Narodna Prosveta, Sofya 1962.

**Şiirler-1961,** Sofya 1962, Derleyen: Bayramov, S.

**Hikâyeler: 1961-1962,** Sofya 1962, Derleyen: Bayramov, S.

**Rodop Manileri,** Sofya 1962; II. Baskı, Sofya 1965, Derleyenler: Süleymanova, Hayriye- Boev, Emil.

**Bekirof, Mehmet;** Aya Namzet (Mizahi Hikâyeler), Narodna Prosveta, Sofya 1962, 85 s.

**Hikâyeler 1962-1963,** Yerli Türk Yazarlarından Derleme, 'Nardna Prosveta' Devlet Neşriyatevi, Sofya 1963, 99 s. , Sıstavitel i redaktor: Deliorman, Turul.

**Demirof, Lütfi;** Şafak (Şiirler), Narodna Prosveta, Sofya 1963, 81 s.

**Şiirler-1962 (Derleme),** Narodna Prosveta, Sofya 1963, 72 s.

**Rodop Türk Halk Masalları,** Sofya 1963, Derleyenler: Boev, Emil-Memova, Hayriye.

**Mollova, Mefküre;** Şiirler, Narodna Prosveta, Sofya 1964, 76 s.

**Bayramof, Sabahattin;** Ahmet (Destan), Narodna Prosveta, Sofya 1964, 104 s.

**Rodop Türküleri,** Sofya 1964, Derleyenler: Boev, Emil-Süleymanova, Hayriye.

**Çavuşef, Mehmet A.,** Yılların Serenadı, Narodna Prosveta, Sofya, 1964, 143 s.

**Çocuklara Şiir, Hikâye ve Masallar (Birinci sınıf Türkçe muallimlerine yardımcı kitap),** Narodna Prosveta, Sofya 1964, 70 s. , Sıstavitel: Mirkova, Adile.

**Baklaciyeff, Salih;** Arda Dile Gelse ... , Narodna Prosveta, Sofya 1964, 113 s.

**Tatarlı, İbrahim;** Antoloji, Narodna Prosveta, Sofya 1965.

**Kocagöz, Samim;** Onbinlerin Dönüşü, Narodna Prosveta, Sofya 1965, 253 s.

**Bilalof, Selim;** Gerçekleşen Emel (Hikâyeler), Narodna Prosveta, Sofya 1965, 93 s.

**Bayramof, Sabahattin,** Ali Kadirof, Eserleri; Narodna Prosveta, Sofya 1965,

**Türk Atasözleri,** Narodna Prosveta, Sofya 1965, 138 s.

**Mutkof, Mustafa;** Sabah Yolcusu (Şiirler), Narodna Prosveta, Sofya 1965, 114 s.

**Osmanof, Ömer;** Yaralı Güvercin (Hikâyeler), Narodna Prosveta, Sofya 1965, 93 s.

**1964'ün Bıraktığı Hikâyeler,** Narodna Prosveta, Sofya 1965, 126 s. ,Yayıma Haz:Bayramof, S.

**1964'ün Bıraktığı Şiirler,** Narodna Prosveta, Sofya 1965, 130 s., yayıma Hazırlayan:Bayramof, Sabahattin.

**İğneli Şakalar** (Fıkralar ve Epigramlar), Narodna Prosveta, Sofya 1965, 107 s., Derleyenler: Tımışef, Ahmet- Bekirof, Mehmet- İbişef, İsmail.

**Tımışef, Ahmet;** Aydınlık (Hikâyeler), Narodna Prosveta,Sofya,19654, 77 s.

**Bayramov, Sabahattin;** Listata Na Vırbata Sa Nejni, Drama v 9 kart. na povestta na Çingiz Aytmatov “Torolçitse moya s çervena zabradka”, Narodna Prosveta yayınevinin piyes yıllığı, Narodna Prosveta, Sofya 1965, 48 s.

**Mahmudof, Hüseyin;** Türkçe Öğretimi, Narodna Prosveta, Sofya 1965, 97 s.

**Hasanof, Durhan;** İnsan Kardeşlerim (Şiir), Narodna Prosveta, Sofya 1965, 106 s.

**Dünya Bizim Biz Dünyanın Çiçekleri** (Çocuk Şiirleri), Narodna Prosveta, Sofya 1965, 107s.

**Kabak,** “DPK Dimitır Blagoev”, Sofya 1965, 79 s. , Bulgarcadan Adapte Eden: Bekir, İsmail.

**Mustafof, Şahin;** Vatan Toprağı, Narodna Prosveta, Sofya, 1965, 119 s.

**Komediler 1965,** “Narodna Prosveta” Yayınevinin Piyes Yıllığı, Narodna Prosveta, Sofya, 79 s. , Sıstavitel i redaktor: Bayramov, Sabahattin.

**Raşıdof, İshak;** Yeşil Kuşak (Büyük Hikâye), Narodna Prosveta, Sofya 1966, 110 s.

**Tahsinof, Muharrem;** Ayak Sesleri (Hikâyeler), Narodna Prosveta, Sofya

1966, 142 s.

**1965'in Bıraktığı Şiirler**, Narodna Prosveta, Sofya 1966, 116 s. , Sıstavitel i Redaktor: Bayramov, S.

**BaklaciyeF, Salih**; Yanılmayan Var Mı?, Narodna Prosveta, 1966, 78 s.

**Davudof, Mehmet**; Demette Bir Çiçek, Narodna Prosveta, Sofya 1966, 73 s.

**1965'in Bıraktığı Hikâyeler**, Narodna Prosveta, DPK "Dimitir Blagoev", Sofya 1966, 120 s. , Haz: Bayramof, Sabahattin.

**Salief, Osman**; Hayat Yollarında, Narodna Prosveta, Sofya 1966, 92 s.

**Beytullof, Mehmet**; Aramızdakiler, Narodna Prosveta, Sofiya 1966, 158 s.

**Aliosmanof, Halit**; Yediveren Gülü (Hikâyeler), DPK "Dimitir Blogoev", 1966, 115 s.

**Aşık Garip**, Halk Hikâyesi, Narodna Prosveta, Sofya 1966, 73 s.

**Ferhadof, Naci**; Dağlı ve Deniz, Narodna Prosveta, Sofya 1966.

**Saidof, Aliş**; Bulutsuz Günler, Narodna Prosveta, Sofiya,1966, 79 s.

**Sahnedede Işık** (Derleme) Gençlere Repertuvar Yardımı, Narodna Prosveta, Sofya 1966, 67 s. ,Sıstavitel i Redaktor: Bayramov, S.

**Bayramof, Sabahattin**; Sokaklarım Çağrışımlar İçinde (Şiirler), Narodna Prosveta, Sofya 1966, 119 s.

**Bayramof, Sabahattin**; Çocuklara Şiirler, Narodna Prosveta, Sofya 1966, 87 s.

**Raşidof, İshak**; Yankı, Narodna Prosveta, Sofya 1966, 94 s.

**Tahsinof, Muharrem**; Ayak Sesleri (Hikâyeler), Narodna Prosveta, Sofya 1966, 143 s.

**Şerifof, Ahmet**; Şirin, Narodna Prosveta, Sofya 1966, 90 s.

**İsmailof, Faik**; Ağarınca Tan (Şiir), Narodna Prosveta, Sofya 1966, 45 s.

**Yusufof, Süleyman**; Bir Uçtan Bir Uca Memleket, Narodna Prosveta, Sofya 1966, 140 s.

**Muhteremoğlu, Afet**; Bedriye, Narodna Prosveta, Sofya 1966, 78 s.

**Karasan, Hüseyin**; Bir Taşla İki Kuş (Latifeler ve Eğlenceli Halk Hikâyeleri), Narodna Prosveta, Sofya, 1966, 171 s.

**Mahmudof, Şaban**; Gerginlik (Şiirler), Narodna Prosveta, Sofya,1966, 102 s.

**Karahüseyinof, Hasan**; Ana Baba Ocağı, Narodna Prosveta, 1966, 87 s.



**Vatan Sevgisi** (Çocuk Şiirleri), sbornik, Narodna Prosveta, 1966, 162 s.,  
Sıstavitel i Redaktor: Şerifov, A.

**Raşidof, İshak;** Dostlar ve Düşmanlar ( Manzum Çocuk Hikâyeleri), Narodna Prosveta, DPK "Dimitir Blagoev" 1967, 78 s.

**Salief Tatof, Sabri;** İki Arada (Roman), Narodna Prosveta, Sofya 1967, 368 s.  
Erlerin Hikâyesi, **Derliyen: Salief, Osman;** Narodna Prosveta, Sofya 1967,  
108 s.

**Bilalof, Selim;** Ağlar Mısın Güler Misin, Narodna Prosveta, Sofya 1967, 104 s.

**Karahüseynof, Hasan;** Bir Günün Romanı (Destan), Narodna Prosveta, Kırçali  
1966, 74 s.

**Karahüseynof, Hasan;** İç İçe, Narodna Prosveta, Sofya 1967, 136 s.

**Küpçü, Recep;** Ötesi Düş Değil, Narodna Prosveta, Sofya 1967, 126 s.

**1966'nın Bıraktığı Şiirler,** Narodna Prosveta, 1967, 118 s. , Yayına  
Hazırlayanlar: Tahirov, Şükri- Çavuşef, İsmail- Beyrulof, İbrahim.

**Memişef, Kazım;** Dön Gül, Dön Ağla (Hikâyeler), Narodna Prosveta, 1967,  
83 s.

**Şerifof, Ahmet;** Adım Adım Memleket (Gezi Notları), Narodna Prosveta, Sofya  
1967, 182 s.

**Osmanof, Ömer;** Bırak Kocamı (Nuvel), Narodna Prosveta, 1967, 104 s.

**Kerem ile Aslı** (Efsane); Narodna Prosveta, Sofya 1967, 136 s.

**Geleceğe Işık Tutan Bir Geçmiş,** Narodna Prosveta, Sofya 1967, 378 s.,  
Derleyenler: Petrof, Doç. Petır-Müslümof, Mustafa.

**Milaşef, Mehmet;** İlginç Tabiyat Olayları, Narodna Prosveta, Sofya 1967,  
123 s.

**Ahmedova, Leyla;** Misir ve Tütün Ustaları, Narodna Prosveta, Sofya 1967,  
59 s.

**Görenler Anlatıyor,** Narodna Prosveta, Sofya 1967, 188 s., Derleyen:  
Beytullof, M.

**Çavuşef, İsmail A.;** Dilek (Şiirler), Narodna Prosveta, Sofya 1967, 84 s.

**1967'nin Bıraktığı Hikâyeler,** Narodna Prosveta, DP Kırçali, 190 s.

**1967'nin Bıraktığı Hikâyeler**, Narodna Prosveta, Sofya 1968, 65 s., Hazırlayan Komisyon: Tahsinof, Muhammet - Memişef, Kazım - Aliosman, Halit.

**Türk Toplumcu Şiirinden Seçmeler**, Narodna Prosveta, 1968, 172 s. , Sıstavitel:Erdoğan, Fahri.

**Bunarcief, Kemal;** Yıllardan Sonra (Hikâyeler), Narodna Prosveta, Sofya 1968, 109 s.

**İbrahim Tatarlı-Rıza Mollof;** Hüseyin Rahmi'den Fakir Baykurt'a Kadar Türk Romanı, Vatan Cephesi Millî Saveti Yayınevi, Sofya 1968, 215 s.

**Gavazof, Süleyman;** Yol (Hikâyeler), Narodna Prosveta, Sofya, 1968, 106 s.

**1967'nin Bıraktığı Şiirler**, Narodna Prosveta, 1968, 119 s. , Derleyenler: Ferhadof, Naci- Eminof, Ahmet.

**Memişef, Kâzım;** Açıl Uzay (Büyük Hikâye), Narodna Prosveta, Sofya 1968, 76 s.

**Karaoğlan;** Yiğitlik Özüdür Yiğidin (Efsaneler), Narodna Prosveta, Sofya 1968, 121 s.

**Aliyef, Lâtif;** Bir Yeşil Seviyorum (Şiir), Narodna Prosveta, Sofya 1968, 72 s.

**Rodoplardan Yankılar** (Şiirler, Hikâyeler, Feyletonlar), Narodna Prosveta, Kırçali 1968, 197 s. , Derleyen ve Redakte Eden: Hüseyinof, Niyazi.

**Yakubof, İsmail;**Gece İmtihanı (Roman), Narodna Prosveta, Sofya 1968, 83 s.

**Raşıdof, İshak;** Ayrılırken (Povest), Narodna Prosveta, Sofya 1968, 174 s.

**Kahveciyef, Mustafa;** Hayat Yolcusu (Hikâyeler), Narodna Prosveta, Sofya 1968, 62 s.

**Eminof, Ahmet;** Sensizliğinle Beraber, Narodna Prosveta, 1968, 107 s.

**Dramlar 1968**, Narodna Prosveta, Sofya 1968, 230 s. , Haz.Bekirof,İsmail.

**Salief, F. –Bilâlof S. – Mirkova, A. ;** Okuma Kitabı V. Sınıf, “Nardna Prosveta” Devlet Neşriyatevi, Sofya 1968, 183 s.

**Sertel, Sabiha;** Roman Gibi (Spomeni) (1919-1950), Narodna Prosveta (Kırçjali peçatnitsa Rodopi), 1969.

**Tahsinof, Muharrem;** Çarıklı Filozof, Narodna Prosveta, Sofya 1969, 100 s.

**Mehmeteminof, Muhittin;** Türkçe Öğretimi Kılavuzu, Narodna Prosveta, Sofya 1969, 159 s.

**Mirkova, Adile- Mehmeteminov, Muhittin;** Okuma Kitabı 4. Sınıf, Narodna Prosveta, Sofya 1971, 139 s.

**Tatarlı, İbrahim;** Eski Türk Edebiyatı, Kliment Ohridski Sofya Üniversitesi Yayınları, Sofya 1973

**Boyef, Emil- Aliyef, Recep- Saliyef, Fuat- İsmailof, Yakup;** Dilbilgisi VI Sınıf, Narodna Prosveta, Sofya 1973, 102 s.

**Karahüseynov, Hasan;** İ Plamık, i Oğnişte (Stihove), Nar. Mladej, 1984(Loveç: peç. Hr. Kırpaçev), 1977, 72 s.

**Ferhadov, Naci;** Zapali Lampata, Sestro (Stihove), Narodna Mladej: (Loveç: peç. Hr. Kırpaçev) 1977, 60 s.

**Tahirov, Şukri;** Bılgarskite Turtsi po Pıtya na Sotsializma, İzdatelstvo na Otçestveniya Front, Sofiya, 1978, 185 s.

**Tahirov, Şukri;** Bılgarskite Turtsi po Pıtya na Sotsializma, Sofiya 1979, 185 s.

**Bayramova, Vildan;** Da Mojuh da Te Sıtvorya (Stihove), Nar. Mladej: (Loveç: peç. Hr. Kırpaçev) , 1979, 59 s.

**Ferhadov, Naci;** Dialog s Podstledstviya: Stihove, Sofiya: Bılg. Pisatel, 1980 (Haskovo:peç. At. Stratiev), 68 s.

**Karahüseynov, Hasan;** Luda Gora: Lirik, Sofya, Bılgarski pisatel,1980 ( Haskovo: peç.At. Stratiev) , 60 s.

**Hüseinov, Fehim;** Vremeto po Çasovnik, Stihove, ; Narodna Mladej: (Loveç: peç. Hr. Kırpaçev), 1980, 68 s.

**Tahirov, Şukri;** Edinenieto, İzdatelstvo na Otçestveniya Front, Sofiya 1981, 195 s.

**Karahüseynov, Hasan;** Zavriştane kım Ptitsite: Stihove,-Sevanski-Sofiya, Nar. Mladej, 1984(Loveç: peç. Kırpaçev),107 s.

**Bilâl N. Şimşir;** Türk Basımında Bulgaristan Türkleri, Zorla Ad Değişirme Sorunu, Ocak- Nisan 1985, Baskı: Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1985, XXI+750 s.

**Hafız, Prof. Dr. Nimetullah;** Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi 1, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 802, İstanbul 1987, V+355 s.

**Hafız, Prof. Dr. Nimetullah;** Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi 2, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 803, Ankara 1987, X+390 s.

**Hafız, Prof. Dr. Nimetullah;** Bulgaristan'da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi 3, Kültür Bakanlığı, Ankara 1989, VII+197 s.

**Hafız, Prof. Dr. Nimetullah;** Bulgaristan Türk Halk Metinleri I, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1990, 220 s.

**Hafız, Prof. Dr. Nimetullah;** Bulgaristan Türk Halk Metinleri II, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1990, 370 s.

**Bahtiyar, Niyazi Hüseyin;** Plevne Mektubu (Esaretten Özgürlüğe), İstanbul 1990, 80 s.

**Mehmet, Firdevs-İbrahim, Berna;** Aşk Manileri, Firma "ESİ", Sofya 1991, 49 s.

**Özlenen Alfabe;** "Rozim" Yayını, Sofiya, 1991, 31 s.

**Tacemen, Ahmet;** Bulgaristan Türkleri 1878-1990, Adana Türk Ocağı Yayınları, Adana 1991, 216 s.

**Bilgi-Görgü Sözlüğü** ( Büyüklerin Sözleri, Sözlerin Büyükleri), Yayınevi: 'Norima ve ', Sofya , Mayıs 1992, Haz.: Tahsin, İbrahim- İbrahim, Berkant.

**İlk Okul Türkçe Ders Kitabı;** Eğitim ve Bilim Bakanlığı, Sofya 1992, 199 s.

**Şukriev, Fikri;** Kırık na Kokiçe (Stihotvoreniya), Varna: Zograf, 1992, 47 s. Sıstav:Atanas Koev.

**5,6,7 ve 8. Sınıf Öğrencileri İçin Türkçe Sözlük,** Bulvest-2000, Plovdiv, Nisan 1993, 333 s. ,Yayıma Hazırlayan: Komisyon.

**Taş, Aziz ;** Povod za Nebe (Stihove), Smolyan: Orfeevi Gori, 1993, 38 s.

**İlkokullar İçin Türkçe Sözlük;** Bulvest 2000; Eğitim, Bilim ve Kültür Bakanlığı; Sofya; 1993. , Haz.:Komisyon.

**Kasımoğlu, Gülten;** Dumite, s Koito Te İzmislyam: Lyubovna lirika, Sofya: Diograf, 1993, 40 s.

**İbrahim, Sali;** Grivna za Eva (Stihotvoreniya), Sofya: Lit. Forum, 1993, 62 s.

**Türkçe Ders Kitabı 6;** Eğitim ve Bilim Bakanlığı, Sofya, 1993, 190 s.

**Karagöz, Lâtif;** Bayrak Çocuklar (Çocuk Şiirleri), İstanbul, Ekim 1993, 31 s.

**İbrahim, Sali;** Kosmiçna Lyubov (Stihotvoreniya), Sofya: Lit. Forum, 1993 (Loveç print), 62 s.

**Minçev, Ferdi;** Lyubov i Çüdesa: İntimna Poeziya, Varna: Kolor Print, 1994

(dep. 1997), 64 s.

**Djelil, Aziz;** Albena li si, Boryana li si?, Myuzikit virhu temi ot Y. Yovkov, Sofya: Deniz, 1994, 48 s.

**Djelil, Aziz;** Zakon za Sihranenie na Prestipnostta: Komediya, Sofya: Deniz, 1994, 66 s.

**Deniz, Nevzat Yakup;** Gece Gündüz (Şiirler), Silistre: Güven, 1994 (Montana: Polimona) , 103 s.

**Kadir, Ahmet;** Gurbet Kuşları, Kırçali 1994, 40 s.

**Bayram, Ali;** Konca Gülüm, Şiirler, “Güven- Doverie”, Sofya 1995, 79 s.

**Tahirova, Arzu;** İfade Esiri (Şiirler), Sofya: Güven- Doverie, 1995, 64 s.

**Murat, Murat M.;** Sprintsovka za Nervi: Slovenski eksperimenti, Sofya: Litarva, 1995, 40 s.

**Osmanov, İsmet;** Ribolov po Lyubov ( Epigrami, Aforizmi, Ehovizmi) , Sofiya: Ekspresizdat, 1995, 16 s.

**Osmanov, İsmet;** Öbür Türlü (Taşlamalar, Aforizmalar), Sofya: Ekspresizdat, 1995, 24 s.

**Tahirova, Arzu;** İfade Esiri (Şiirler), “Güven-Doverie” Yayınevi, Sofya 1995, 64 s.

**Ferhadov, Naci;** Silk Yakandan Ölümü (Şiirler), “Güven-Doveriye” Yayınevi, Sofya 1995, 64 s.

**İbrahim Alagöz, Sabri;** İki Mezar Arasında, “Güven –Doverie” Yayınevi, Sofya 1995, 95 s.

**Memişoğlu, Prof. Dr. Hüseyin;** Bulgaristan’da Türk Kültürü, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 145, Seri:1, Sayı:A.28, Ankara 1995, 211 s.

**Ali, Durhan;** Gebe Bulutlar (Şiirler), “Rodopi-EOOD” Yayınevi, Kırçali 1996, 61 s.

**Eren, Saffet;** Kraypiten Znak, Norima Vektor, Sofia 1996, 36 s.

**Sait, Aliş;** Gülen Güneş (Çocuk Şiirleri), Kırçali: Rodopi, 1996, (dep.1997) , 29 s.

**Sait, Aliş;** Kırık Fidanın Sesi (Çocuk Şiirleri), Kırçali: Rodopi, 1996, (dep.1997), 40 s.

**Bekir, Mümün;** Özlemler İçinde Dünyalarım (Şiirler), “Rodopi-EOOD” Yayınevi, Kırcaali 1996, 54 s.

**Alagöz, İbrahim;** Gözlerim Duman Duman (Şiirler), Peçat: PF-“Evtimov-İlinda”, Sofya 1997, 112 s.

**Yenisoy, Hayriye Süleymanoğlu;** Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, Cilt 8, Bulgaristan Türkleri Edebiyatı, Kültür Bakanlığı Yayınları / 1924, Türk Dünyası Edebiyatı Dizisi / 32, Ankara, 1997, 446 s.

**Ali, Durhan;** Samanyolu (Şiirler), “RODOPI-EOOD” Yayınevi, Kırcaali 1997, 47 s.

**Tahirov, Mümün - Hüseyinov, Fehim;** Stryaha s Mnogo Gnezda, İzdatelsvo Rodopi EOOD, Kırcaali, 1997, 62 s.

**Kalkan, Şaban;** Turnalar, Çocuk Şiirleri; Ayhan Matbaası; İzmir 1997; 58 s.

**Türkileri, Enver ;** Dünyaya Bedel Bir Türk (Naim Süleymanoğlu) , Bağırğan Yayınevi, Mayıs 1997, 258 s.

**Habip, Nefize;** Şifa Çiçeği (Şiirler) , ‘DNES’-OOD YAYINI, Kırcaali, 1997

**Naimov, İzzet Mehmedov;** Kader (Şiirler) , Kırcaali: Rodopi , 1997, 62 s.

**Tahirov, Mümün;** Trevojen Optimizım, İzdatelstvo ‘Palitra’, Sofiya, 1998, 117 s.

**Türk Yazınından İki İnci( Antologiya),** Türk Dil ve Kültür Derneği Yayınları ( TDKD yazın dizisi: 3), Sofya 1998, 176 s. , Hazırlayan: Akif, Hasim.

**Kocaoğlu, Sami;** Bulgaristan Türkleri Ah!, İstanbul 1998, 478 s.

**Baltacieva, Kamuran;** Aktrisa: Lirik ( Grafika Kamuran Baltacieva) , Sofiya: Spektır 92, 1999, 32 s.

**Mollov, Hudoj.Yıldız;** Reki (Stihotvoreniya) , Sofya: Setiva, 1999, 68 s.

**Demet** (Çocuk Şiirleri), Balon dergisi yayımı, Sofya 1999, 127 s.  
Derleyen:Memiş,Kazım.

**Sansar, Mehmet;** Bir Akşam Vakti (Şiirler), Razgrad: Poligraf,2000, 80 s.

**Akın, Mümin Yusuf;** Papatya Falı (Şiirler), Kırcaali 2000, 79 s.

**Aziz, Osman;** Güllerin Korkusu (Şiirler), Sofya: Lokav press, 2000, 127 s.  
( Preg. Halit Aliosman).

**Ferhadov, Naci;** Ömrümün Dipnotu (Şiirler), Sofya: Filiz Yayınları, 2000,

64 s.

**Ramadan, Embiye;** Gün Doğarken (Şiirler), Kırcali: Rodopi, 2000, 34 s.

**Abdülkadir M. Aptişev;** Atatürk'ü Andık, "RODOPI-OOD" Yayınevi, Kırcali, 2000, 43 s.

**Çauşev, Veli;** Razkazi Vırhu Tramvayni Bileti, Sofya: Ango boy, 2000, 62 s.

**Sefer, Vildan;** Preljudiya kim Veçnost (Stihove), Kırđjali: Rodopi, 2001, 53 s.

**Sofuev, Aydın;** Prerodena Obiç (Stihove), Silistra:RİTT, 2001, 40 s.

**Hasan, Habibe;** Gönül Yaprağı (Şiirler), Kırcali: Rodopi, 2001, 49 s.

**Atakan, Akif Mustafa;** Balkanların Sesi (Eski Kültür Eserleri'nin Çağrısı), 'Rodopi-Kırcaali' Yayın-Basım Evi, Kırcaali, 2001, 39 s.

**ŞabanApti, Güner;** Söz Ver Yeni Bir Sonsuz Aşka (Şiirler), "Rodopi-Kırcalı" EOOD Yayınevi, 2001,79 s.

**A.Çavuşev, İsmail;** Altın Petek, Bulgaristan Türklerinin Çocuk Şiiri (Antoloji), Radar Print, Sofya 2001, 159 s.

**Mevsim, Hüseyin;** Otkrehnat Prozorets (Stihove), Sofya: Orfey, 2001, 64 s.

**Bakoğlu, Naim Ömer;** Sokaktaki Adam (Şiirler), Razgrad: Poligraf, 2002, 86 s.

**Çelik, Mehmet;** Çeyiz Sandığı, Razgrad: Poligraf, 2002, 99 s.

**Yalimov,İbrahim;** İstoriya na Turskata Obştnost v Bılgariya, Sofiya, 2002, 556 s.

**Tahir, Mümün;** Preminavane, İK "SPS-Print", Sofiya, 2002,119 s.

**Ferhadov, Naci;** No Predi da Pogovorya:Stihotvoreniya, Sofya: Litse, 2002, 92 s.

**Deniz, Nevzat Yakub;** Probiti Horizonti: Moite 31 Stihotvoreniya, Şumen: Sl. Nikolov i sie, 2002, 44 s.

**Türker, Mehmet;** Zülmün Ateş Çemberi Belene; Birinci Baskı İstanbul 2002; 224 s.

**Memişoğlu, Prof. Dr. Hüseyin;** Geçmişten Günümüze Bulgaristan'da Türk Eğitim Tarihi, Kültür Bakanlığı Yayınları 2849, Yayınlar Dairesi Başkanlığı Kültür Eserleri Dizisi /361, Ankara 2002, XVII+320 s.

**Hatipoğlu, Durhan;** Seçilmiş Şiirler, Tekin Yayınevi, İstanbul 2003, 120 s.

**Türker, Mehmet;** Gölgedeki Kahraman; Ufuk Ötesi Yayınevi; Birinci Baskı, İstanbul 2003, 256 s.

**Alagöz, Sabri İbrahim;** İçimizdeki Sönmeyen Kandiller: Bizim İller veya Tuna Ağlarken,şiiirler, Sofya: Aydın - 2, 2003, 112 s.

**Mehmet Çavuş, Bedriddin;** Planinski Rosi, noveli, Burgas: Dimant, 2003, 192 s.

**Con, Sabri Mehmet;** Aşkolsun Bize: Minyatür Öyküler ve Feylontonlar, Razgrad: Poligraf, 2003,124 s.

**Hasanova, Habibe;** Nad Predela: lirika, Sofya: Svetulka 44, 2003, 36 s.

**Tahsin, Muharrem;**Yıllar Sözünde Dursaydı (Öyküler), Sofya Filiz, 2003, 147 s.

**Sofuev, Aydın;** Bezteglavno Vreme:Stihove, Silistra:RIİTT, 2003, 48 s.

**Ramadan, Niyazi;** Ahlak ve Terbiye, Matbaa: Et Viktoriya Drug, Sofya 2003, 106 s.

**Ramadan, Niyazi;** Sabahattin Ali'nin Pedagojik Görüşleri, 'Rodopi-Kırcali' EOOD Yayın Evi, Kırcali 2004, 95 s.

**Bayramali, Mustafa;** Şahin Yuvası (Öyküler), Kırcali “DIGA” yayın evi , Kırcali 2004, 158 s.

**Sefer, Vildan;** Strofi: lirika, Sofiya: Arhimed, 2004, 55 s.

**İbrahim, Sali;** Pyasık Raznesen ot Vyatıra, Sofya: Eko Print, 2004, 240 s.

**Taş, Aziz;** Apokriv za Djda; Na 22: ( Poeziya i proza), Sofya: stigmati, 2004, 39 s.

**Tahir, Mümün;** Reçnik na Turskite Liçni İmena v Bılgariya, Nauka i İzkustvo,Sofiya, 2004, 129 s.

**Türker, Mehmet;** Kalem Kılıçlaşınca, Ufuk Ötesi Yayınları, İstanbul 2004, 272 s.

**Alagöz , Sabri İbrahim;** Şiir Çelengi, “XXI Yüzyıl” Türk Kültür Merkezi Yayınları, Sofya 2004, 201 s.

**Hacıoğlu, Ayşe;** Kız Çeşmesi, Bizim Anayurt Yayınları, İstanbul 2004, 80 s.

**Ramadan, Niyazi;** Şahsiyetlerin Pedagojik Görüşleri, “XXI Yüzyıl Türk Kültür Merkezi Yayınları, Sofya, 2005, 112 s.



**Demirof, S.-Yakubof, A.- Davudof, İ.;** Okuma Kitabı 4. Sınıf, Narodna Prosveta, Sofya, 154 s.

**Aljosmanof, Halit;** Saçılan Kıvılcımlar, Narodna Prosveta, Sofya.

**Ana Beni Eversene,** Halk Türküleri ve Şarkılar, Derleyenler: Mehmet, Hasim - Hafız İbrahim Genceva, Zeliha; 218 s.

**Tahir, Mümün;** Jivotit Zaedno, Argo Pıblıŝing, Sofya, 167 s.

**Mehmed Çavuş, Bedriddin;** Elmazıt, roman, 160 s.

**Mahmudof, Hüseyin;** Türk Dili Öğretim Bilgisi, Narodna Prosveta, Sofya, 184 s.

**Çocuklara Şiirler,** Narodna Prosveta, 89 s. , Haz.: Bayramof, Sabahattin.

**Beyrul, İ.-İbrahim, B.;** Modern Türkçe; Norima ve ; 230 s.

## 2.2 Makaleler

**Yenisoy, Hayriye Süleymanoğlu;** “Bulgaristan Türkleri Şiiri”, Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı V (Türkiye Dışı Çağdaş Türk Şiiri) , Sayı:531, Mart 1996, s. 449-578.

**Hayber, Abdülkadir;** “Bulgaristan Türklerinin Şiiri”, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı: 5, Bahar 1998, s. 223-257.

**Tatarlı, Prof. Dr. İbrahim;** ““Kl. Ohridski” Sofya Üniversitesi Nezdinde Türkoloji Bölümünün 45. Yıl Dönümü Önemli Bir Bilimsel –Öğretim ve Bilimsel – Araştırmacı Akademi Merkezi”, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı: 5, Bahar 1998, s. 536-553.

**Baklacı, Salih;** “Bulgaristan’da Dün ve Bugün Türkçe Kitap Yayımcılığı”, II. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı, Bildiriler 8 – 9 - 10 Aralık 1994, Ankara 1998, s. 282-288.

**Yenisoy, Hayriye Süleymanoğlu;** “Bulgaristan Türkleri Edebiyatı’na Toplu Bir Bakış”, II. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı, Bildiriler 8-9-10 Aralık 1994, Ankara 1998, s. 274-281.

**Hakov, Prof. Dr. Cengiz;** “Bulgaristan Türk Okullarında Yeni Türk Alfabesinin (Lâtin Alfabesi) Uygulanması”, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı: 6, Güz 1998, TDK Ankara, s. 733-738.

**Kerim, Yusuf;** “Bulgaristan’da 1878-1944 Döneminde Çıkmış Olan Gazete ve Dergilerin Alfabe Sırasıyla Cetveli”, Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni, Türk Dil Kurumu Yayınları: 715, Ankara, 1999, s. 185-196

**Kerim, Yusuf;** “Bulgaristan’da Türkçe Süreli Basın (1865-1944) ”, Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni, Türk Dil Kurumu Yayınları: 715, Ankara, 1999, s. 167-184.

**Çavuşev, İsmail A.;** “Totaliter ve Posttotaliter Devirde Bulgaristan’da Türkçe Süreli Basın 1944-1998”, Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni, Türk Dil Kurumu Yayınları: 715, Ankara, 1999, s. 7-107.

**Yenisoy, Doç. Dr. Hayriye Süleymanoğlu;** “Başlangıçtan Bu Yana Bulgaristan’da Türkçe Eğitim”, Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni, Türk Dil Kurumu Yayınları: 715, Ankara 1999, s. 109-165.

**Yenisoy, Hayriye Süleymanoğlu;** “Bulgaristan Türklerinin Eğitim ve Kalkınmasına Katkıda Bulunan Azerbaycan Bilim Adamları”, III. Uluslararası Türk Dil Kurultayı 1996, Türk Dil Kurumu Yayınları: 678, Ankara 1999, s. 1061-1070.

**Tatarlı, İbrahim;** “Bulgaristan’da Türk Dili ve Kültürü ile İlgili Yeni Gelişmeler”,3. Uluslar arası Türk Dil Kurultayı 1996, Türk Dil Kurumu Yayınları: 678, Ankara, 1999, s. 1115-1125.

**Canım, Yard. Doç. Dr. Rıdvan;** “Rumeli Şairlerinin Dilinden Balkanlar ve Rumeli Coğrafyası”, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı: 11, Bahar 2001, s. 203-216.

**Erdi, İslâm Beytullah;** “Bulgaristan Türkleri Edebiyatı ve Dede Korkut”, Balkanlar’da Türk Kültürü, Yıl: 11, Sayı: 44, Temmuz-Ağustos-Eylül 2001, s. 32-33.

**Acaroğlu, M. Türker;** “Son 60 Yılda: Bulgaristan’da Türk Halk Kültürü Üzerine Seçme Yayınlar Kaynakçası(1938-1998)”, 6. Milletlerarası Türk Halk Kongresi, Son Elli Yılda Türkiye Dışındaki Türk Halk Kültürü Çalışmaları Seçkiyon Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002, s.1-13.

**Cebeci, İsa;** “Manilerimiz, Manili Günlerimiz”, Balkanlar’da Türk Kültürü, Yıl: 12, Sayı: 44, Temmuz – Ağustos - Eylül 2002, s. 24-25.

**Alev, Mehmet;** “Nasıl Yazmalı”; Balkanlar’da Türk Kültürü; Kültür, Tarih, Aktüalite Dergisi; Yıl: 12, Sayı: 44, Temmuz – Ağustos - Eylül 2002, s. 2.

**Memişoğlu, Prof. Dr. Hüseyin;** “Bulgaristan’da Türk Eğitimi Tarihi”, Kaynak, Sayı: 21, Yıl: 5, III-IV 2004, s.2-3.

**Tan, Yusuf;** “Rodoplar’da Kaşgarlı Mahmut İzleri”, Kaynak, Sayı: 24, Yıl: 5, IX-X 2004, s.11.

**Kalkan, Dr. Şaban M.;** “Bulgaristan Türkleri Şiirine Târihî Bir Bakış”, Erciyes Aylık Fikir ve Sanat Dergisi, Yıl: 27, Sayı: 322, Ekim 2004, s. 4-6.

**Buttanrı, Müzeyyen;** “Bulgaristan Türk Edebiyatı”, Kaynak, Sayı: 28, Yıl: 6, V-VI 2005, s.2-4.

**Bahtiyar, Niyazi H.;** “Recep Küpçü’yü 26 Yıl Önce Yitirdik”, Balkanlar’da Türk Kültürü, Yıl: 15, sayı: 55, Nisan-Mayıs-Haziran 2005, s. 30-31.

**Alev, Mehmet;** “Ne Acayip Bir İşbirliği!”, Balkanlar’da Türk Kültürü, Yıl: 15, Sayı: 55, Nisan-Mayıs-Haziran 2005, s. 2.

**İvgin, Hayrettin;** “Bulgaristan Türk Halk Kültürü’nün Bir Siması: Haydar Baba(Haydarî)”, Prof. Dr. Fikret Türkmen Armağanı, İzmir, 2005, s. 389-401.

**Buttanrı, Yard. Doç. Müzeyyen;** “Çağdaş Bulgaristan Şairlerinde Göç Olgusu”, Balkanlar’da Türk Kültürü Dergisi, Yıl: 15, Sayı: 56, Temmuz-Ağustos-Eylül 2005, s. 27-31.

### **2.3 Gazeteler**

**Yeni Işık,** Vatan Cephesi Milli Şurası Yanında Türk Azlığı Komisyonunun Organıdır, Başyazar: Hüseyin Çeşmecioğlu, Başyazar Muavini: N. Gamzeoğlu, Sofya, 28 Haziran 1948, Yıl 4 No: 25.

**Eylülcü Çocuk,** DSNM MK-nin Bulgaristan piyонерleri için Türkçe yayını, Sofya, Sayı: 14, Yıl: 12, Perşembe 3. IV. 1958 **Nov Jivot,** Organ na OK na BKP, ONS i OK na Otçestveniya Front, Kırdjali, Sayı: 137, 138 (2705, 2706 ) , Yıl: XXI, Salı 16 Kasım 1976.

**Yeni Işık-Nova Svetlina,** İzdanie na Tsentralniya Komitet na Bilgarskata Komunističeska Partiya, Sofya, Sayı: 74, Yıl: XXXIX, Perşembe 21 Haziran 1984.

**Filiz,** Çocuk Gazetesi, Sayı: 16, Sofya, 30 Ekim 1992, 8 s.

**Balkan Sentezi,** Yıl: 3, Sayı: 35, Aralık 2005.

**Yeni Hayat;** 15 Temmuz 2005, Kırçalı.

**Zaman Bulgaria**, Yıl: 14, Sayı: 30 (705), 24-30 Temmuz 2006.

**Frekans**, Yıl:1, Sayı: 5, 15 Mart 2006 Çarşamba.

**Bültürk**; Yıl: 2, Sayı: 20, Mayıs 2006, 16 s.

#### **2.4 Dergiler**

**Balkanlar'dan Esinti**; Sayı: 8/9, 1991, 40 s.

**Balkanlar'da Türk Kültürü**; Yıl: 2, Sayı: 2, Bursa, Mart 1992, 48 s.

**Tuna**; Aylık Edebiyat, Sanat ve Kültür Dergisi; Yıl:1; Sayı: 9 - 10; Temmuz/Ağustos; İstanbul; 1997; 96 s.

**Gönül**, Yıl: 1, Sayı: 8, Sofya, 2001, 47 s., Fiyatı: 1 leva.

**Balon**, Çocuk Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 43, Sofya, 2001, 47 s.

**Etnodialog**, Sayı: 11, Yıl: 5, Sofya, Nisan - Haziran 2005, 36 s.

**Ümit**; Aylık Aile, Çocuk ve Kültür Dergisi; Yıl: 11; Sayı: 90; Ağustos 2005; 44 s.; Fiyatı: 1.80 leva.

**Kaynak**; Tarih, Kültür, Edebiyat ve Sanat Dergisi; Türk Kültür Merkezi; Yıl: 6; Sayı: 26; Ocak-Şubat 2005; 32 s.

**Bal-Göç Birlik**; Yıl: 1, Sayı: 1, İzmir, Nisan-Mayıs-Haziran 2006, 32 s.

## SONUÇ

Türkler 4. yüzyıldan itibaren Hazar ve Karadeniz'in kuzeyinden günümüzde Bulgaristan'a ait olan topraklara göç etmişlerdir. Bu göçlere güneyden gelen Türklerin göçleri de eklenmiştir; fakat en fazla göç Osmanlılar'ın Rumeli'ye geçişi ile olmuştur.

Osmanlılar döneminde Anadolu'dan getirilen birçok Türk, Bulgaristan topraklarına iskân ettirilmiştir. Yeni gelen Türklerle birlikte Bulgaristan'da ciddi bir Türk nüfusu oluşmuştur. Bu durum Osmanlılar'ın bölgedeki hakimiyetleri sürdüğü müddetçe -500 yıl- korunmuştur. Ancak 1877- 1878 Türk- Rus Savaşı kaybedilince Osmanlı, Bulgaristan topraklarından geri çekilmek zorunda kalır ve bundan sonra o topraklarda kalan Türkler, Bulgaristan Türkleri olarak adlandırılmaya başlanır. Bulgaristan Türkleri, Berlin Anlaşmasıyla da uluslararası alanda azınlık olarak kabul edilirler.

Bulgaristan Türkleri, 1877- 1878 Türk- Rus Savaşı'ndan sonra azınlık olarak tüm haklarını elde edememiş ve Bulgarlar tarafından zulme uğratılmışlardır. Bulgarların zulmünden kaçan Bulgaristan Türkleri anavatan Türkiye'ye göç etmişler bazen de yönetim tarafından zorla göç ettirilmişlerdir, fakat tüm göçlere rağmen Bulgaristan'da Türkler kalmış ve var olma mücadelesi vermişlerdir.

Bulgaristan Türkleri azınlık olsalar da Bulgaristan'da Türk kültürüne sahip çıkmışlar ve kendi edebiyatlarını oluşturmuşlardır. Bulgaristan Türklerinin oluşturdukları bu edebiyata Bulgaristan Türkleri Edebiyatı denmiştir.

Bulgaristan Türkleri, edebiyatlarını sözlü ve yazılı ürünlerle ortaya koymuşlardır. Sözlü ürünler olarak: türkü, masal, bilmece, fıkra, atasözü... gibi eserlere rastlanır. Yazılı ürünler ise daha sonraları ve şiirle ortaya çıkmıştır. Şiiri diğer edebî türler takip etmiştir.

Bulgaristan Türklerinin edebiyatı yazılı ve sözlü olarak Bulgaristan'da ve göç ettikleri Türkiye'de de devam etmiştir. Eserlerde Bulgaristan Türklerinin tarihinden, kültüründen, yaşamından... kesitler, yansımalar, etkiler bulunur.

Bulgaristan Türkleri Edebiyatı, yurtdışında yaşayan Türklerin oluşturduğu güçlü edebiyatlardan biridir. Bulgaristan Türkleri yönetim tarafından baskıya uğrasalar, zaman zaman ibadet etmeleri; Türkçe konuşmaları, yazmaları, okumaları vb. yasaklansa da

kimliklerini korumuşlar, gelenek ve göreneklerine, dillerine ve edebiyatların asahip çıkmışlardır.

Sadece sahip çıkmakla kalmamış, tüm zorluklara ve engellemelere rağmen bunları geliştirmek için çalışmışlardır. Bu çalışmamız da Bulgaristan Türklerinin tüm zorluklara karşın ne kadar çok edebiyatçı yetiştirdiklerinin ve bu edebiyatçıların ne kadar çok eser ortaya koyduklarının kanıtlarından biridir.

Bu çalışmada Bulgaristan Türklerinin 1944'ten sonraki edebiyatının analitik bibliyografyası ortaya konmuştur. Çalışmada Bulgaristan ve Türkiye'de yayınlanan 9 gazetenin, 9 derginin, 25 makalenin ve 91 kitabın incelemesine yer verilmiştir. Bu incelemeler dışında Bulgaristan Türklerinin 1944'ten sonraki edebiyatının bibliyografyası da eserlerin basım yıllarına göre verilmiştir.

Bulgaristan Türkleri, edebiyatın her alanında (şiir, roman, hikâye, piyes, fıkra vb.) eserler vermişler ve güçlü bir edebiyat oluşturmuşlardır. Bu edebiyatı oluşturan edebiyatçılardan bazıları şunlardır: Niyazi Hüseyinov, Salih Baklaciev, Mehmet Fikri, Mehmet Müzekkâ Con, Hasan Karahüseyinov, Sabri Tatov, Durhan Hasanov, Recep Küpçü, Mehmet Çavuşev, Rıza Mollov, Nadiye Ahmedova, Mefküre Mollova.

Baskıcı rejimlere rağmen edebiyatını bu seviyeye getirmiş olan Bulgaristan Türklerinin, demokrasi ile yönetildikleşi şu günlerde ve bundan sonra da edebi açıdan değerli eserler ortaya koyacaklarına hiç şüphe yoktur.

## BİBLİYOGRAFYA

**Acaroğlu, M. Türker;** “Son 60 Yılda: Bulgaristan’da Türk Halk Kültürü Üzerine Seçme Yayınlar Kaynakçası(1938-1998)”, 6. Milletlerarası Türk Halk Kongresi, Son Elli Yılda Türkiye Dışındaki Türk Halk Kültürü Çalışmaları Seleksiyon Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002, s.1-13.

**Akın, Mümin Yusuf;** Papatya Falı (Şiirler), Kırcaali 2000, 79 s.

**Alagöz, Sabri İbrahim;** Gözlerim Duman Duman, Şiirler, Sofya 1997, 112 s.

\_\_\_\_\_ ; İçimizdeki Sönmeyen Kandiller ( Bizim İller veya Tuna Ağlarken), Şiirler, Sofya 2002, 112 s.

\_\_\_\_\_ ; Şiir Çelengi, “XXI Yüzyıl” Türk Kültür Merkezi Yayınları, Sofya 2004, 201 s.

**Alev, Mehmet;** “Nasıl Yazmalı”; Balkanlar’da Türk Kültürü; Kültür, Tarih, Aktüalite Dergisi; Yıl: 12, Sayı: 44, Temmuz-Ağustos-Eylül 2002, s. 2.

\_\_\_\_\_ ; “Ne Acayip Bir İşbirliği!”; Balkanlar’da Türk Kültürü, Yıl: 15, Sayı: 55, Nisan-Mayıs-Haziran 2005, s. 2.

**Aliyef, Lâtif;** Bir Yeşil Seviyorum (Şiir), Narodna Prosveta, Sofya 1968, 72 s.

**Aptişev, Abdülkadir M.;** Atatürk’ü Andık, “RODOPI-OOD” Yayınevi, Kırcaali 2000, 43 s.

**Atakan, Akif Mustafa;** Balkanların Sesi (Eski Kültür Eserleri'nin Çağrısı), “Rodopi-Kırcaali” Yayın-Basım Evi, Kırcaali 2001, 39 s.

**Aziz, Osman;** Canlarım Türküler Bizim Türküler, Lakov PRES yayınevi, Sofya 2002, 190 s. + ekler, 29 yaprak ve sayfa numarasız.

**Bahtiyar, Niyazi Hüseyin;** Plevne Mektubu (Esaretten Özgürlüğe), İstanbul 1990, 80 s.

**Bahtiyar, Niyazi H.;** “Recep Küpçü’yü 26 Yıl Önce Yitirdik”, Balkanlar’da Türk Kültürü, Yıl: 15, sayı: 55, Nisan-Mayıs-Haziran 2005, s. 30-31.

**Baklaci, Salih;** “Bulgaristan’da Dün ve Bugün Türkçe Kitap Yayıncılığı”, II. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı, Bildiriler 8 – 9 - 10 Aralık 1994, Ankara 1998, s. 282-288.

**Bal-Göç Birlik;** Yıl: 1, Sayı: 1, İzmir, Nisan-Mayıs-Haziran 2006, 32 s.

- Balkanlar'da Türk Kültürü**; Yıl: 2, Sayı: 2, Bursa, Mart 1992, 48 s.
- Balkanlar'dan Esinti**; Sayı: 8 / 9, 1991, 40 s.
- Balkan Sentezi**, Yıl: 3, Sayı: 35, Aralık 2005.
- Balon**, Çocuk Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 43, Sofya, 2001, 47 s.
- Bayramali, Mustafa**; Şahin Yuvası, Öyküler; Kırçali "DIGA" Yayın Evi; Kırçali 2004; 158 s.
- 1964'ün Bıraktığı Şiirler**, Narodna Prosveta, Sofya 1965, 130 s., Yayına Hazırlayan: Bayramof, Sabahattin .
- Bayramof, Sabahattin**; **Ali Kadırof, Eserleri**; Narodna Prosveta, Sofya,1965, 87 s.
- \_\_\_\_\_ ; Sokaklarım Çağrışımlar İçinde (Şiirler) , Narodna Prosveta, Sofya 1966, 121 s.
- 1965'in Bıraktığı Şiirler**, Narodna Prosveta, Sofya 1966, 116 s., Sıstavitel i Redaktor: Bayramov, S.
- 1967'nin Bıraktığı Şiirler**, Narodna Prosveta, 1968, 119 s., Derleyenler: Ferhadof, Naci - Eminof, Ahmet.
- Beytullof, Mehmet**; Aramızdakiler, Narodna Prosveta, Sofya 1966, 158 s.
- Bilâlof, Selim**; Ağlar Mısın Güler Misin, Narodna Prosveta, Sofya 1967, 104 s.
- Boyef, Emil- Aliyef, Recep- Saliyef, Fuat- İsmailof, Yakup**; Dilbilgisi VI Sınıf, Narodna Prosveta, Sofya 1973, 102 s.
- Bültürk**; Yıl: 2, Sayı: 20, Mayıs 2006, Fiyatı: 1 YTL., 16 s.
- Buttanrı, Yard. Doç. Müzeyyen**; "Çağdaş Bulgaristan Şairlerinde Göç Olgusu", Balkanlar'da Türk Kültürü Dergisi, Yıl: 15, Sayı: 56, Temmuz – Ağustos - Eylül 2005, s. 27-31.
- \_\_\_\_\_ ; "Bulgaristan Türk Edebiyatı", Kaynak, Sayı: 28, Yıl: 6, V-VI 2005, s.2-4.
- Canım, Yard. Doç. Dr. Rıdvan**; "Rumeli Şairlerinin Dilinden Balkanlar ve Rumeli Coğrafyası", Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı: 11, Bahar 2001, s. 203-216.
- Çavuşef, Mehmet A.**; Yılların Serenadı, Narodna Prosveta, Sofya 1964, 135 s.



**Çavuşev, İsmail A.;** “Totaliter ve Posttotaliter Devirde Bulgaristan’da Türkçe Süreli Basın 1944-1998”, Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni, Türk Dil Kurumu Yayınları: 715, Ankara, 1999, s. 7-107.

\_\_\_\_\_ ; Altın Petek, Bulgaristan Türklerinin Çocuk Şiiri (Antoloji) , Radar Print, Sofya 2001, 159 s.

**Davudof, Mehmet;** Demette Bir Çiçek, Narodna Prosveta, Sofya 1966, 73 s.

**Erdi, İslâm Beytullah;** “Bulgaristan Türkleri Edebiyatı ve Dede Korkut”, Balkanlar’da Türk Kültürü, Yıl: 11, Sayı: 44, Temmuz-Ağustos-Eylül 2001, s. 32-33.

**Erlerin Hikâyesi,** Narodna Prosveta, Sofya 1967, 108 s. , Derliyen: Salief, Osman.

**Etnodialog,** Sayı: 11, Yıl: 5, Sofya, Nisan-Haziran 2005, 36 s.

**Eylülcü Çocuk,** DSNM MK-nin Bulgaristan piyонерleri için Türkçe yayını, Sofya, Sayı: 14, Yıl: 12, Perşembe 3. IV. 1958.

**Ferhadof, Naci;** Dağlı ve Deniz, Narodna Prosveta, Sofya 1966.

**Filiz,** Çocuk Gazetesi, Sayı: 16, Sofya, 30 Ekim 1992, Fiyatı: 1,25 leva, 8 s.

**Frekans,** Yıl:1, Sayı: 5, 15 Mart 2006 Çarşamba, Fiyatı: 50 Ykr. - 0.50 leva.

**Gönül,** Yıl: 1, Sayı: 8, Sofya, 2001, 47 s., Fiyatı: 1 leva.

**Görenler Anlatıyor,** Narodna Prosveta, Sofya 1967, 190 s., Derleyen: M. Beytullof.

**Hacıoğlu, Ayşe;** Kız Çeşmesi, Bizim Anayurt Yayınları, İstanbul 2004, 80 s.

**Hafız, Prof. Dr. Nimetullah;** Bulgaristan’da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi 1, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 802, İstanbul 1987, V+355 s.

\_\_\_\_\_ ; Bulgaristan’da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi 2, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 803, Ankara 1987, X+390 s.

\_\_\_\_\_ ; Bulgaristan’da Çağdaş Türk Edebiyatı Antolojisi 3, Kültür Bakanlığı, Ankara 1989, VII+197 s.

\_\_\_\_\_, Bulgaristan Türk Halk Metinleri II, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1990, 370 s.

\_\_\_\_\_ ; Bulgaristan Türk Halk Metinleri I, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1990, 220 s.

**Hakov, Prof. Dr. Cengiz;** “Bulgaristan Türk Okullarında Yeni Türk Alfabesinin (Lâtin Alfabeti) Uygulanması”, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı: 6, Güz 1998, TDK Ankara, s. 733-738.

**Hasanof, Durhan;** İnsan Kardeşlerim (Şiir) , Narodna Prosveta, Sofya 1965, 106 s.

**Hatipoğlu, Durhan;** Seçilmiş Şiirler, Tekin Yayınevi, İstanbul 2003, 120 s.

**Hayber, Abdülkadir;** “Bulgaristan Türklerinin Şiiri”, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı: 5, Bahar 1998, s. 223-257.

**Hikâyeler 1958,** Sofya, 1959, 94 s. , Derliyen: Raşidof, İshak.

**İbrahim, Enver;** Adil Derviş, Narodna Prosveta, 1955, 61 s.

**İlk Okul Türkçe Ders Kitabı;** Eğitim ve Bilim Bakanlığı, Sofya 1992, 199 s.

**İlkokullar İçin Türkçe Sözlük,** Haz: Komisyon; Bulvest 2000, Sofya 1993, 205 s.

**İsa Cebeci;** “Manilerimiz, Manili Günlerimiz”, Balkanlar’da Türk Kültürü, Yıl: 12, Sayı: 44, Temmuz-Ağustos-Eylül 2002, s. 24-25.

**İvgin, Hayrettin;** “Bulgaristan Türk Halk Kültürü’nün Bir Siması: Haydar Baba (Haydarî)”, Prof. Dr. Fikret Türkmen Armağanı, İzmir 2005, s. 389-401.

**Kadir, Ahmet;** Gurbet Kuşları, Kırçalı 1994, 40 s.

**Kahveciyef, Mustafa;** Hayat Yolcusu (Hikâyeler) , Narodna Prosveta, Sofya, 1968, 62 s.

**Kalkan, Şaban; Turnalar, Çocuk Şiirleri;** Ayhan Matbaası; İzmir 1997; 58 s.

\_\_\_\_\_ ; “Bulgaristan Türkleri Şiirine Târihî Bir Bakış”, Erciyes Aylık Fikir ve Sanat Dergisi, Yıl: 27, Sayı: 322, Ekim 2004, s. 4-6.

**Karagöz, Lâtif;** Bayrak Çocuklar (Çocuk Şiirleri) , İstanbul, Ekim 1993, 31 s.

**Karahüseynof, Hasan;** Sınır Taşı, “Narodna Prosveta” Devlet Neşriyatevi, Sofya 1955, 59 s.

\_\_\_\_\_ ; Ana Baba Ocağı, Narodna Prosveta, 1966, 87 s.

**Kaynak;** Tarih, Kültür, Edebiyat ve Sanat Dergisi; Türk Kültür Merkezi; Yıl: 6; Sayı: 26; Ocak-Şubat 2005; 32 s.

**Kerem ile Aslı(efsane);** Narodna Prosveta, Sofya 1967, 136 s.

**Kerim, Yusuf;** “Bulgaristan’da 1878-1944 Döneminde Çıkmış Olan Gazete ve Dergilerin Alfabe Sırasıyla Cetveli”, Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni, Türk Dil Kurumu Yayınları: 715, Ankara 1999, s. 185-196.

\_\_\_\_\_ ; “Bulgaristan’da Türkçe Süreli Basın (1865-1944) ”, Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni, Türk Dil Kurumu Yayınları: 715, Ankara 1999, s. 167-184.

**Kocaoğlu, Sami;** Bulgaristan Türkleri Ah!, İstanbul 1998, 478 s.

**Küpçü, Recep;** Ötesi Düş Değil, Narodna Prosveta, Sofya 1967, 126 s.

**Mahmudof , Şaban;** Gerginlik (Şiirler) , Narodna Prosveta, Sofya 1966, 102 s.

**Mahmudof, Hüseyin;** Türkçe Öğretimi, Narodna Prosveta, Sofya 1965, 97 s.

**Mehmet,Firdevs – İbrahim, Berna ;** Aşk Manileri, Firma 'ESİ', Sofya 1991, 49 s.

**Mehmedeminof, Muhittin;** Türkçe Öğretimi Kılavuzu, Narodna Prosveta, Sofya 1969, 159 s.

**Memişef, Kâzım;** Açıl Uzay (Büyük Hikâye) , Narodna Prosveta, Sofya 1968, 76 s.

**Memişoğlu, Prof. Dr. Hüseyin;** Bulgaristan’da Türk Kültürü, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 145, Seri:1, Sayı:A.28, Ankara 1995, 211 s.

\_\_\_\_\_ ; Geçmişten Günümüze Bulgaristan’da Türk Eğitim Tarihi, Kültür Bakanlığı Yayınları 2849, Yayınlar Dairesi Başkanlığı Kültür Eserleri Dizisi /361, Ankara 2002, XVII+320 s.

**Mirkova, Adile – Mehmedeminof, Muhittin;** Okuma Kitabı 4üncü Sınıf, Narodna Prosveta, Sofya 1971, 139 s.

**Mustafof, Şahin;** Vatan Toprağı, Narodna Prosveta, Sofya, 1965, 119 s.

**“Narodna Prosveta” Yayınevinin Piyes Yıllığı, Komediler 1965,** Narodna Prosveta, Sofya, 79 s. , Sıstavitel i redaktor: Bayramov, Sabahattin.

**Nov Jivot,** Organ na OK na BKP, ONS i OK na Otçestveniya Front, Kırdjali, Sayı: 137, 138 (2705, 2706 ), Yıl: XXI, Salı 16 Kasım 1976.

**Özlenen Alfabe;** “Rozim” Yayını, Sofya 1991, 31 s.

**Ramadan, Niyazi;** Şahsiyetlerin Pedagojik Görüşleri, “XXI Yüzyıl Türk Kültür Merkezi Yayınları, Sofya 2005, 112 s.

- Raşidof, İshak;** Yankı, Narodna Prosveta, Sofya 1966, 94 s.
- \_\_\_\_\_ ; **Dostlar ve Düşmanlar** (Manzum Çocuk Hikâyeleri), Narodna Prosveta, DPK 'Dimitır Blagoev' 1967, 78 s.
- \_\_\_\_\_ ; Ayrılırken (Povest), Narodna Prosveta, Sofya 1968, 174 s.
- Rodoplardan Yankılar**(Şiirler, Hikâyeler, Feyletonlar ), Narodna Prosveta, Kırçalı 1968, 197 s., Derleyen ve Redakte Eden: Hüseyinof, Niyazi.
- Sahnedeki Işık**(derleme) Gençlere Repertuvar Yardımı, Narodna Prosveta, Sofya 1966, 67 s., Sıstavitel i Redaktor: Bayramov, S.
- Salief, F. – Bilâlof, S. – Mirkova, A.;** Okuma Kitabı V. Sınıf, “Narodna Prosveta” Devlet Neşriyatevi, Sofya 1968, 183 s.
- Sertel, M. Z.;** Bulgaristan'da Gördüklerim, Narodna Prosveta, Sofya 1955, 114 s.
- Şerifof, Ahmet;** Adım Adım Memleket (Gezi Notları), Narodna Prosveta, Sofya 1967, 182 s.
- Şimşir, Bilâl N. ;** Türk Basınında Bulgaristan Türkleri, Zorla Ad Değiştirme Sorunu, Ocak- Nisan 1985, Baskı: Başbakanlık Basımevi, Ankara 1985, XXI+750 s.
- Tacemen, Ahmet;** Bulgaristan Türkleri 1878 - 1990, Adana Türk Ocağı Yayınları, Adana 1991, 216 s.
- Tahir, Mümün;** Reçnik na Turskite Liçni İmena v Bılgariya, Nauka i İzkustvo, Sofiya 2004, 129 s.
- Tahsinof, Muharrem;** Çarıklı Filozof, Narodna Prosveta, Sofya 1969, 100 s.
- Tan, Yusuf;** “Rodoplar'da Kaşgarlı Mahmut İzleri”, Kaynak, Sayı: 24, Yıl: 5, IX-X 2004, s.11.
- Tatarliyef, İbrahim;** Antologiya (9.IX 1944 den Sonra Bulgaristan Türklerinin Edebiyatı), Narodna Prosveta, Sofya 1960, 206 s.
- Tatarlı, İbrahim – Mollof, Riza;** Hüseyin Rahmi'den Fakir Baykurt'a Kadar Türk Romanı, Vatan Cephesi Millî Saveti Yayınevi, Sofya 1968, 215 s.
- Tatarlı, Prof. Dr. İbrahim ;** “Kl. Ohridski” Sofya Üniversitesi Nezdinde Türkoloji Bölümünün 45. Yıl Dönümü Önemli Bir Bilimsel –Öğretim ve Bilimsel – Araştırmacı Akademi Merkezi, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı: 5, Bahar 1998, s. 536-553.

\_\_\_\_\_ ; “Bulgaristan’da Türk Dili ve Kültürü ile İlgili Yeni Gelişmeler”,3. Uluslar arası Türk Dil Kurultayı 1996, Türk Dil Kurumu Yayınları: 678, Ankara 1999, s. 1115-1125.

**Tatof, Sabri Salief;** İki Arada (Roman), Narodna Prosveta, Sofya 1967, 383 s

**Tımişef , Ahmet;** Aydınlık (Hikâyeler), Narodna Prosveta, Sofya 19654, 77 s.

**Tuna;** Aylık Edebiyat, Sanat ve Kültür Dergisi; Yıl:1; Sayı: 9-10; Temmuz/Ağustos; İstanbul; 1997 ; 96 s.

**Türkçe Ders Kitabı 6;** Eğitim ve Bilim Bakanlığı, Sofya 1993, 190 s.

**Türkçe Sözlük,** Bulvest 2000, Sofya, Nisan 1993, 333 s. , Haz: Komisyon

**Türkçe Kitabı 7,** Bulvest 2000 Yayınevi, Sofya 1993, 144 s.

**Türker, Mehmet;** Zulmün Ateş Çemberi Belene; Birinci Baskı İstanbul 2002; 224 s.

\_\_\_\_\_ ; **Gölgedeki Kahraman;** Ufuk Ötesi Yayınevi; Birinci Baskı, İstanbul 2003, 256 s.

\_\_\_\_\_ ; **Kalem Kılıçlaşınca,** Ufuk Ötesi Yayınları, İstanbul 2004, 272 s.

**Türkileri, Enver ;** Dünyaya Bedel Bir Türk (Naim Süleymanoğlu), Bağırğan Yayınevi, Mayıs 1997, 258 s.

**Ümit;** Aylık Aile, Çocuk ve Kültür Dergisi; Yıl: 11; Sayı: 90; Ağustos 2005; 44 s.; Fiyatı: 1.80 leva.

**Vatan Sevgisi** (Çocuk Şiirleri),sbornik, Narodna Prosveta,1966, 162 s. , Sıstavitel i Redaktor: Şerifov, A.

**Yamaç, Ziya;** Mehmet (Roman), Narodna Prosveta, Sofya 1956, 234 s.

**Yenisoy, Hayriye Süleymanoğlu;** “Bulgaristan Türkleri Şiiri”, Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, Türk Şiiri Özel Sayısı V (Türkiye Dışı Çağdaş Türk Şiiri), Sayı:531, Mart 1996, s. 449-578.

\_\_\_\_\_ ; Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi, Cilt 8, Bulgaristan Türkleri Edebiyatı, Kültür Bakanlığı Yayınları / 1924, Türk Dünyası Edebiyatı Dizisi / 32, Ankara, 1997, 446 s.

\_\_\_\_\_ ; “Bulgaristan Türkleri Edebiyatı’na Toplu Bir Bakış”, II. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı, Bildiriler 8 – 9 - 10 Aralık 1994, Ankara 1998, s. 274-281.

\_\_\_\_\_ ; “Bulgaristan Türklerinin Eğitim ve Kalkınmasına Katkıda Bulunan Azerbaycan Bilim Adamları”, III. Uluslararası Türk Dil Kurultayı 1996, Türk Dil Kurumu Yayınları: 678, Ankara 1999, s. 1061-1070.

\_\_\_\_\_ ; “Başlangıçtan Bu Yana Bulgaristan’da Türkçe Eğitim”, Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni, Türk Dil Kurumu Yayınları: 715, Ankara 1999, s. 109-165.

**Yeni Hayat**; 15 Temmuz 2005, Kırcalı, Fiyatı: 0,60 leva - 1,5 YTL.

**Yeni Işık**, Vatan Cephesi Milli Şurası Yanında Türk Azlığı Komisyonunun Organıdır, Başyazar: Hüseyin Çeşmecioğlu, Başyazar Muavini: N. Gamzeoğlu, Sofya, 28 Haziran 1948, Yıl 4 No: 25, Fiyatı 5 leva.

**Yeni Işık-Nova Svetlina**, İzdanie na Tsentralniya Komitet na Bılgarskata Komunističeska Partiya, Sofya, Sayı: 74, Yıl: XXXIX, Perşembe 21 Haziran 1984, Fiyatı: 5 stotinka.

**Yusufof, Süleyman** ; Bir Uçtan Bir Uca Memleket, Narodna Prosveta, Sofya 1966, 140 s.

**Zaman Bulgaria**, Yıl: 14, Sayı: 30 (705), 24 - 30 Temmuz, Fiyatı: 0.55 leva.

## ÖZGEÇMİŞ

1981 yılında Bulgaristan'ın Kırcaali şehrinde doğdum. 1994 yılında ailem ile birlikte Türkiye'ye göç ettim. O tarihten beri İzmir'de ikâmet etmekteyim. 2000 yılında Buca Lisesi'nin yabancı dil ağırlıklı bölümünden mezun oldum ve aynı yıl Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği bölümünü kazandım. Üniversite eğitimimi 2004 yılında tamamlayarak Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü'nün Türk Dünyası Edebiyatları bölümünde yüksek lisans eğitimine başladım. 2005 yılında kadrolu Türkçe öğretmeni olarak Konak Seniha Mayda İlköğretim okulunda göreve başladım, halen bu okulda görev yapmaktayım.

## ÖZET

Bulgaristan Türkleri Edebiyatı, Balkanlar'daki en güçlü edebiyatlardan biridir. Bu çalışmada Bulgaristan toprakları üzerinde azınlık olarak yaşayan Bulgaristan Türklerinin ve Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç etmiş olan Bulgaristan Türklerinin 1944'ten günümüze kadarki, Çağdaş Bulgaristan Türkleri Edebiyatı olarak adlandırabileceğimiz dönemdeki eserlerin incelemesi yapılmıştır.

Bu çalışmanın amacı Bulgaristan Türkleri Edebiyatının 1944'ten sonraki gelişimini, bu dönemden günümüze kadarki değişimini eserler yardımıyla ortaya koymaktır.

Çalışmanın giriş kısmında Bulgaristan Türklerinin tari ve kültürü ile ilgili bilgi verildikten sonra Bulgaristan Türkleri Edebiyatının tarihi gelişimi anlatılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde elimizdeki kitap, makale, gazete ve dergiler üç ana başlık altında ve yayınlanmış oldukları ülkeye göre incelenmiştir. Ayrıca bu eserle ilgili yapılan çalışmalar da tanıtılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde Çağdaş Bulgaristan Türkleri Edebiyatının bibliyografyası eserlerin yayınlanmış yıllarına göre verilmiştir.

Son olarak çalışmanın sonuç kısmında Bulgaristan Türkleri Edebiyatının zenginliğinden bahsedilerek bu edebiyatla ilgili görüşlerimize yer verilmiştir.



## **ABSTRACT**

Bulgarian Turks Literature is one of the most extensive literatures in Balkans. With in this study, we tried to analyze the works created in the era of 1944 since today, which can be called as Modern Bulgarian Turks Literature, which is formed by minority Turks who live in Bulgaria and Turks who were immigrated from Bulgaria to Turkey.

The aim of this work is to show the development and the changing of Bulgarian Turks Literature after 1944 upon the works.

In the introduction part, information about Bulgarian Turks's history and culture was given and after, the historical development of Bulgarian Turks Literature was mentioned.

In the first part of the study, the boks, newspapers and journals were analyzed under three main titles according to their country, where they published. Additionally, the studies about these works were also introduced.

In the second part, the bibliography of Modern Bulgarian Turks Literature according to their years of publications were given.

In the conclusion, our opinion about Bulgarian Turks Literature was expressed by mentioning the richness of their literature.